

Provincie Noord-Brabant

Begroting 2027

Begroting 2027

Inhoud

Leeswijzer.....	2
Algemeen inleidend hoofdstuk	3
Programmaplan	13
Programma 1 Bestuur en veiligheid	14
Programma 2 Ruimte en wonen	31
Programma 3 Water en bodem	40
Programma 4 Natuur en milieu	51
Programma 5 Economie, kennis en talentontwikkeling	73
Programma 6 Energie	81
Programma 7 Landbouw en voedsel	87
Programma 8 Basisinfrastructuur mobiliteit.....	96
Programma 9 Mobiliteitsontwikkeling	104
Programma 10 Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrijetijd.....	111
Algemeen Financieel Beleid.....	121
Paragrafen	124
Paragraaf 1 Bedrijfsvoering	125
Paragraaf 2 Provinciale heffingen	133
Paragraaf 3 Weerstandsvermogen en risicobeheersing	143
Paragraaf 4 Onderhoud kapitaalgoederen	148
Paragraaf 5 Treasury	153
Paragraaf 6 Verbonden partijen	161
Paragraaf 7 Ontwikkelbedrijf en grondbeleid.....	184
Paragraaf 8 Openbaarheidsparagraaf Woo	191
Paragraaf 9 Europese programma's.....	193
Paragraaf 10 Majeure opgaven	200
Financiële begroting	215
I Algemene grondslagen voor begroting en jaarstukken	216
II Financiële positie	220
III Uiteenzetting financiële positie	223
IV Geprognosticeerde balans	226
V Kengetallen financiële positie	228
VI Overzicht beleidskaders en uitvoeringsagenda's.....	230

De [\[bijlagenbundel\]](#) is onderdeel van deze begroting 2027 en bevat onder andere door het Rijk voorgeschreven bijlagen.

Leeswijzer

Programmaplan

In de programma's zijn de doelen, prestaties en middelen van de provincie opgenomen:

- Wat willen we bereiken? Dit zijn de doelstellingen die de provincie op lange termijn wil bereiken en, onze koers 2030. Doelstellingen worden uitgedrukt in outcome indicatoren
- Wat gaan we daarvoor doen? Dit zijn prestaties en concrete acties die de provincie op korte termijn onderneemt om onze doelstellingen te realiseren. Prestaties zijn uitgedrukt in output indicatoren
- Wat mag dit kosten? Dit is de weergave van middelen die met de realisatie van onze doelstellingen en prestaties zijn gemoeid.

Paragrafen

In de paragrafen wordt het beleid op een aantal specifieke onderdelen uiteengezet. De paragrafen geven daarmee een dwarsdoorsnede van de programma's op deze onderdelen. Op grond van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) zijn acht paragrafen voorgeschreven. Naast de verplichte paragrafen zijn ook de paragrafen "Europese programma's" en "Majeure opgaven" opgenomen.

Weergave van bedragen

Evenals bij de jaarstukken 2025 zijn de cijfers in het programmaplan en op enkele plaatsen in de begrotingsstukken voorzien van een aanduiding "V" of "N". Daarbij dient "V" gelezen te worden als "Voordelig" en "N" als "Nadelig".

Zo zijn lasten herkenbaar als "Nadelig" en baten dus als "Voordelig".

Bedragen zijn veelal weergegeven in hoeveelheden van € 1.000. Bij de optelling van bedragen lijken soms verschillen te bestaan. Zo lijkt het voorbeeld hieronder te laten zien dat 3 keer € 1.000 optelt tot € 4.000, maar in werkelijkheid gaat het om afgeronde bedragen én dus ook om afgeronde totalen:

	Bedragen waarmee gerekend wordt	Gepresenteerde bedragen x € 1.000
	1.400,00	1
	1.400,00	1
	1.400,00	1
Totaal	4.200,00	4

Snel navigeren in de begroting met bijlagenbundel

Vanuit de inhoudsopgave met een muisklik naar het gekozen onderwerp.

Onderaan iedere pagina mogelijkheid om terug te keren naar de inhoudsopgave via muisklik op "pag." of op tekst linksonder: "Provincie Noord-Brabant – Begroting.."

De begroting met bijlagenbundel bestaan uit 2 delen met ieder een eigen inhoudsopgave:

Deel 1. Begroting

Deel 2. Bijlagenbundel

Onderaan de inhoudsopgave van beide delen staat een link waarmee het andere deel geactiveerd kan worden.

Algemeen inleidend hoofdstuk

Voor u ligt de begroting 2027 van de provincie Noord-Brabant. U leest hierin wat we willen bereiken, wat we daar komend jaar concreet voor gaan doen en wat dat mag kosten. Deze begroting kent een omvang van € 1,6 miljard en bouwt voort op het [Bestuursakkoord 'Samen maken we Brabant!'](#) plus de daaruit volgende uitvoeringsagenda's 2024-2027. Als onderdeel van de jaarlijkse Sturing en Verantwoordingscyclus (S&V) moet de begroting in samenhang gezien worden met de [Perspectiefnota 2027](#) die op 10 april 2026 door Provinciale Staten is vastgesteld. We blijven werk maken van het realiseren van onze plannen en projecten. Koersvast en samen met onze Brabantse partners!

We blijven werken aan een welvarend en toekomstbestendig Brabant

We blijven in 2027 doen waarvoor we aan de lat staan: het uitvoeren van plannen en projecten in het belang van Brabant. Een Brabant waar mensen gelukkig en gezond zijn, gehoord worden, mee kunnen doen, perspectief hebben en hun eigen keuzes kunnen en durven maken. Dat doen we met elkaar en voor elkaar. Zo boeken we concrete vooruitgang en werken we iedere dag aan een mooier Brabant.

Verkiezingsjaar

Het bestuursakkoord 'Samen maken we Brabant!' ligt voor de laatste keer aan de basis van de provinciale begroting. Met de provinciale verkiezingen op 17 maart komt er in 2027 namelijk een einde aan deze bestuursperiode. In maart treedt een nieuwe Provinciale Staten aan en er in de loop van het jaar komt er een nieuw bestuursakkoord en college. Uiteraard houden we hier rekening mee en is deze begroting beleidsarm. Het betekent echter niet in dat we in pauze stand gaan. Tot het zover is blijven we vol energie aan de slag voor Brabant. Dat is onze verantwoordelijkheid en dat is wat Brabant verdient. Ook als het noodzakelijk is om nog belangrijke – en soms ook moeilijke – beslissingen te nemen die echt niet kunnen wachten. Niet om over de bestuursperiode heen te willen reageren, maar om te doen wat nodig is voor Brabant. Zodat we Brabant open houden voor groei en ontwikkeling.

Focus op uitvoering zorgt voor resultaat

De voortgangsrapportages van de uitvoeringsagenda's (september 2026) laten zien dat we de vruchten aan het plukken zijn van een scherpe focus op het uitvoeren van onze plannen. We zien op allerlei terreinen mooie resultaten terug. In diverse stedelijke gebiedsontwikkelingen en de opgaven rondom Brainport boeken we voortgang. We investeren in het Business Park Aviolanda en innovatiecoalities zoals Circular Semicon. De Stimuleringsregeling Landschap 2.0 is succesvol gebleken en aan de hand van het Energieperspectief 2050 krijgen diverse aanpakken rondom de energietransitie verder vorm (o.a. aanpak warmte en aanpak netcongestie). Verder is het mooi om te constateren dat een project als de ASML Zomerspelen steeds meer bereik heeft. Een mooi voorbeeld van samenwerking tussen overheden, verenigingen en bedrijfsleven om kinderen meer te laten sporten en bewegen.

We mogen trots zijn op deze resultaten. Zeker met het oog op de dynamiek en onzekerheden om ons heen. De geopolitieke situatie verandert continue. Hoe pakken de plannen van kabinet Jetten concreet uit en wat betekent het precies voor ons als provincie? Bijv. als het gaat om Nederland van het stikstof-slot te halen. Maar ook stijgende uitvoerings- en beheerkosten, netcongestie en een krappe arbeidsmarkt spelen een rol. Ook voor ons als provincie kunnen er daarom knelpunten ontstaan in de uitvoering waarvoor we met (innovatieve) oplossingen moeten komen.

Integrale dossiers

Veel van onze provinciale opgaven zijn niet los van elkaar te zien. Door de samenhang ontstaan er diverse grote, integrale dossiers. Op dit moment zijn dat de aanpak landelijk gebied (ALG), Beethoven / Brainportregio, Defensie en Powerport regio Moerdijk. In dergelijke dossiers komt veel samen. Van natuur, water en landbouw, tot wonen, werken, voorzieningen en bereikbaarheid en milieu, energie en leefbaarheid. Gezien de omvang en relevantie van deze ontwikkelingen voor Brabant is er in de afgelopen perspectiefnota al extra aandacht aan besteed. In navolging daarop is het belangrijk dat Provinciale Staten goed zicht houden op deze integrale dossiers. Daarom is verderop in de begroting een aparte paragraaf 'majeure opgaven' toegevoegd. Hierin staat een uitgebreide toelichting.

Wat zien we om ons heen?

Het is en blijft turbulent in de wereld. De crisis in het Midden-Oosten en de oorlog in Oekraïne houden voorsnog aan. Het zorgt wereldwijd nog steeds voor verstoringen op energiemarkten en in productieketens. En dat merken we ook in Brabant. De Straat van Hormuz ligt op zo'n 5.000 kilometer van Brabant, toch zien we de concrete gevolgen van dit conflict direct aan de pomp. De verwachting van RaboResearch is dat het op termijn ook leidt naar een hogere inflatie. Ondanks dit alles blijft de Nederlandse economie de komende periode groeien. Dat biedt dus perspectief.

Een ander gevolg van de aanhoudende dynamiek is dat politieke prioriteiten in veel landen verschuiven. Zo ook in Europa en Nederland. Thema's als defensie, veiligheid en strategische autonomie krijgen meer en meer aandacht. De inzet is om minder afhankelijk te zijn van handelspartners en andere werelddelen waardoor de investeringen in technologische innovaties, (digitale) infrastructuur en (kritieke) grondstoffen toenemen. Deze onderwerpen raken ook Brabant en het provinciaal beleid. Er liggen risico's op de loer, maar zeker ook kansen voor onze economie. De ontwikkelingen volgen we dan ook scherp.

Den Haag

Op 30 januari 2026 hebben D66, VVD en CDA een nieuw landelijk coalitieakkoord gepresenteerd. De plannen van de nieuwe regering worden steeds meer duidelijk, maar op veel thema's wachten we nog op de concrete keuzes om de gevolgen voor Brabant scherp te krijgen. Keuzes die impact (kunnen gaan) hebben op ons als provincie. Bijvoorbeeld om Nederland 'van het slot' te krijgen. Maar ook wat betreft het Natuurpact 2.0 en de daarbij horende taken en financiering. Of als het gaat om investeringen in de infrastructuur of de implementatie van de Wet Versterking Regie Volkshuisvesting in relatie tot woningbouw.

De Rijksbegroting 2027 bouwt grotendeels voort op eerder ingezette beleidslijnen en brengt voor Brabant weinig onverwachte ontwikkelingen met zich mee. Veel van de aangekondigde maatregelen waren al eerder zichtbaar in Kamerbrieven en beleidsvoornemens, met name op het gebied van landbouw, stikstof, natuur, defensie en wonen. De grootste opgave ligt in de uitvoering van bestaande ambities en het verzilveren van de kansen die het rijksbeleid biedt. Daarbij is een effectieve interbestuurlijke samenwerking tussen Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen van toenemend belang.

Brussel

2027 is een belangrijk jaar in Brussel omdat dan de nieuwe Europese meerjarenbegroting 2028-2024 (het 'meerjarig financieel kader') wordt vastgesteld door het Europees Parlement. De onderhandelingen lopen nu en het doel is dat de Europese Raad eind 2026 een akkoord bereikt over de hoofdlijnen en de omvang van de begroting. We volgen dit dossier nauwgezet omdat het gevolgen kan hebben voor de Europese middelen die momenteel in Brabant worden ontvangen. Voor bepaalde prioriteiten zal meer financiering beschikbaar komen (o.a. defensie en concurrentievermogen), terwijl andere dossiers zoals cohesiefondsen en landbouw het waarschijnlijk met minder financiering moeten doen. Voor ons is het in 2027 zaak gereed te staan om de kansen te benutten die vanuit Brussel gaan komen.

Brabantse Gemeenten

In maart 2026 vonden de gemeenteraadsverkiezingen plaats. Inmiddels is bijna overal een nieuw bestuursakkoord gepresenteerd. In die akkoorden zien we een aantal veel voorkomende onderwerpen. Wat opvalt is dat er relatief weinig nieuwe plannen zijn gepresenteerd, maar dat de focus ligt op de uitvoering van de plannen die er al liggen. Daarin staat de woningmarkt en het credo 'bouwen, bouwen, bouwen' op veel plekken centraal. Overige hoofdpunten zijn onder meer het creëren van ontmoetingsplekken, de zelf- en samenredzaamheid van de inwoners en de spreidingswet. Onderwerpen als het landelijk gebied en stikstof hebben ook een plek in de meeste akkoorden. In de steden ligt de focus daarbij op risico's voor de woningbouw en het bedrijfsleven. In dat kader wordt ook netcongestie veel genoemd. In landelijke gemeenten gaat het meer over het toekomstperspectief voor het landelijk gebied. Verder komen ontwikkelingen zoals Powerport regio Moerdijk, Brainport en defensie vooral terug bij de gemeenten die hier concreet mee te maken hebben.

Veel van de hoofdpunten uit de gemeentelijke bestuursakkoorden, maar ook eerder gemaakte afspraken, staan hoog op onze prioriteitenlijst. En vaak is daarbij sprake van een directe link met ons als provincie. Denk maar aan de stedelijke gebiedsontwikkelingen, energievraagstukken via de regionale energiestrategieën of het natuurherstel. Het is en blijft dan ook belangrijk om in 2027 de samenwerking en afstemming te zoeken en te kijken waar we elkaar kunnen versterken.

Zicht op de opgaven

In 2027 wisselt het provinciale bestuur. Tot die tijd blijven wij onze plannen uitvoeren. We zetten door met wat we aan het doen zijn en daar is deze begroting op gebaseerd. Hieronder lichten we - aan de hand van de zichtlijnen uit het bestuursakkoord - een aantal speerpunten voor 2027 toe. In de programmaplannen is dit verder uitgewerkt.

1. Zicht op een welvarend, gezond en gelukkig Brabant.

In een welvarend Brabant zijn de mensen gezond, voelen zich gelukkig en hebben we een krachtige economie. Het perspectief van Brede Welvaart is leidend voor ons handelen. Dat gaat verder dan alleen economische groei. Brede welvaart gaat ook over welzijn, een schone leefomgeving, goed onderwijs, sociale verbondenheid en toekomstperspectief. Deze brede kijk staat centraal in ons doen en laten, ook in 2027. Op die manier dragen we bij aan een duurzame en veerkrachtige samenleving voor alle Brabanders: nu en in de toekomst. Een essentieel onderdeel is gezondheid. Ook dat staat centraal in ons beleid met een glasheldere ambitie: drie extra gezonde levensjaren erbij voor iedere Brabander tegen 2030. Ieder begrotingsprogramma werkt hieraan mee. Bijvoorbeeld via de aanpak van gewasbescherming en het stimuleren van sport en bewegen.

Innovatiekracht voor een weerbare Brabantse economie

Brabant wil ook in 2027 tot de economische en technologische top van Europa behoren. Daarom investeren we in technologiegebieden waarin Brabant sterk is en die bijdragen aan ons toekomstige verdienvermogen en onze strategische positie. Via samenwerking tussen bedrijven, kennisinstellingen en overheden versterken we innovatie-ecosystemen op onder meer het gebied van hightech, medische technologie, biotechnologie, waterstof en dual-use dronetechnologie. Daarbij zoeken we nadrukkelijk aansluiting bij het Rijk, Europa en andere provincies.

Ruimte en talent voor economische groei

De Brabantse economie loopt steeds vaker tegen grenzen aan door schaarste aan ruimte, talent, energie en grondstoffen. In 2027 werken we daarom verder aan goede randvoorwaarden voor economische ontwikkeling. Het Ruimtelijk Economisch Handelingsperspectief helpt om economische belangen mee te wegen bij ruimtelijke keuzes. Tegelijkertijd investeren we in het ontwikkelen en behouden van talent, arbeidsproductiviteit en een goede aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt.

Digitalisering en circulariteit voor de economie van morgen

Digitalisering en circulariteit zijn onmisbaar voor een toekomstbestendige Brabantse economie. In 2027 versterken we de data- en AI-infrastructuur, cyberweerbaarheid en digitale ontwikkeling van het Brabantse MKB, onder meer via de Brabant Coaches en het Brabant House of Cyber. Eveneens werken we aan circulaire waardeketens en het verminderen van het gebruik van primaire grondstoffen, onder meer via de doorontwikkeling van de Innovatiecoalitie Semicon en circulaire doorbraakprojecten.

Veilig en weerbaar bestuur

We dragen actief bij aan oplossingen ter vergroting van de bestuurlijke en maatschappelijke weerbaarheid in de strijd tegen de ondermijnende criminaliteit. De aanpak van ondermijning is topprioriteit op alle niveaus, van lokaal tot landelijk. Ook in 2027 zetten we hier vol op in. Voor een veilig en weerbaar Brabant is een structurele en langdurige aanpak noodzakelijk, waarbij een sterke overheid en weerbare maatschappelijke partners de basis vormen.

2. Zicht op een verbonden Brabant.

Allereerst ronden we in 2027 het traject af van de beleidsneutrale aanpassing van de Omgevingsvisie. Dit is nodig vanwege de vereisten van de Omgevingswet om kaderstellend beleid voor de fysieke leefomgeving in de visie op te nemen. Hierin nemen we doorwerking van deze wijzigingen mee in Sturen met Kaders. Het doel is de provinciale beleidsstructuur daarmee efficiënter, effectiever én juridisch houdbaar te maken. Op die manier kan een nieuw bestuur straks snel aan de slag met beleid en de uitvoering ervan.

Regie op de groeiopgave

Het aantal inwoners in Brabant groeit en blijft groeien. De druk op het voorzieningenniveau (wonen, werken, recreëren, energie, etc.) evenals de schaarse ruimte blijft dan ook onverminderd groot. Het vraagt provinciale regie om deze groeiopgave in goede banen te leiden. Daarin is de Wet regie op de volkshuisvesting van belang die per 1 juli 2026 van kracht is geworden. Dit krijgt in 2027 verder vorm via een verplicht op te stellen Volkshuisvestingsprogramma. Ook blijven we werken aan de stedelijke gebiedsontwikkelingen in de 12 grootste Brabantse steden. We zien daar meer en meer de aandacht verschuiven van planvorming naar concrete uitvoering. In 2027 verwachten we daar weer stappen vooruit te kunnen zetten.

Mobiliteit

In 2027 loopt de aanbesteding voor de OV concessie Zuidoost Brabant. De beoogde gunning is begin 2028. Om de snelle groei van de Brainportregio te kunnen faciliteren is een goed OV nodig. Aanvullende middelen voor de exploitatie van de Brainportlijnen zijn hierin cruciaal. Hiervoor is reeds een [Statenvoorstel](#) voorgelegd. De actualisatie van de uitvoeringagenda KOPI vindt plaats in 2027. Voor het handhaven van het huidige kwaliteitsniveau voor het onderhoud van provinciale wegen zijn structureel extra middelen nodig als gevolg van o.a. de geleidelijke uitbreiding en opwaardering van het areaal en de toenemende ouderdom van het areaal waardoor ingrepen omvangrijker en duurder worden.

Het [aantal verkeersslachtoffers](#) in Brabant is te hoog. Met de [Grensverleggende Aanpak Verkeersveiligheid \(GAVV\)](#) verankeren we verkeersveiligheid in de bredere maatschappelijke en ruimtelijke opgaven. Verder wordt de impact van het pauzeren van rijksinfraprojecten in Brabant als gevolg van verschillende herprioriteringen van het Mobiliteitsfonds steeds meer merkbaar. Hierdoor wordt de druk op het Brabantse mobiliteitssysteem verder vergroot en is extra inzet op mobiliteitstransitie noodzakelijk. Zo wordt er in 2027 verder gewerkt aan de afspraken uit de Brainportdeal en convenant Beethoven (o.a. MMK Eindhoven en de Brainportlijnen), de uitbreiding van het hoofdfietsnetwerk, Bosch Centraal en PHS Vught. Maar ook vindt besluitvorming plaats over het Voorkeursalternatief N279 Veghel – Asten door een nieuw college.

Levendig Brabant

In 2027 blijven we, conform de [Uitvoeringsagenda Levendig Brabant 2024-2027](#), inzetten op het bereiken van een breder en meer divers publiek. Niet iedere Brabander komt namelijk even makkelijk met cultuur, sport of erfgoed in aanraking. Dat willen we graag veranderen zodat we Brabanders van alle leeftijden, achtergronden en inkomensgroepen weten te bereiken. Zo hebben we het initiatief genomen om samen met organisaties en initiatiefnemers in de cultuur-, erfgoed-, sport- en vrijetijdsector een meer divers aanbod te ontwikkelen wat in 2027 verder tot uitvoering komt. Daarnaast zetten we ook in 2027 vol in op het stimuleren van bewegen, juist voor degene die nog niet voldoen aan de beweegnorm. Dit doen we onder andere met de thema challenges waarbij we mensen bereiken. Tot slot wordt in 2027 de nieuwe regeling Professionele kunsten 2029-2033 vastgesteld. Hierbij zullen de aanbevelingen van de uitgevoerde evaluatie worden meegenomen. Tegelijkertijd wordt landelijk gewerkt aan de herziening van het cultuurstelsel vanaf 2029. Via de IPO Kopgroep Cultuur draagt Noord-Brabant bij aan de inzet van de provincies voor een sterkere positie en een grotere regierol binnen het toekomstige bestel.

3. Zicht op een duurzaam veranderend Brabant

De energietransitie komt op gang. Er wordt voortgang gerealiseerd, al wordt het tempo afgeremd door verschillende ontwikkelingen zoals netcongestie. Omdat gelijktijdig ook sprake is van innovatieve en vernieuwende ontwikkelingen (denk aan flexibilisering van elektriciteitsgebruik), valt de voortgang gelukkig zeker niet stil. Dat de energietransitie niet in een gestage lijn zal plaatsvinden, is de boodschap uit de Energieagenda 2019-2030 en komt ook terug in het Energieperspectief 2050 dat in juni 2026 door PS is vastgesteld. Het Energieperspectief 2050 doet sturende uitspraken over de binnen welke kaders de energietransitie moet plaatsvinden, gebaseerd op de drie Brabantse waarden: haalbaar, betaalbaar en omgevingsbewust. Het laat gelijktijdig ook zien hoe sterk energie verweven is met andere beleidsterreinen en bevestigt eens te meer dat de provincie een sterkere regisserende en regulerende rol moet innemen om samen met al onze partners (overheden, regio's, netbeheerders, industrie) te zorgen voor een duurzame ontwikkeling van het energiesysteem.

Aanpak energietransitie in 2027

We zijn van plan om €150 mln. te investeren in het Nationaal Warmtefonds, zodat meer woningeigenaren hun huis kunnen verduurzamen. Provinciale Staten krijgen in Q4 2026 de gelegenheid om wensen en bedenkingen mee te geven over het voornemen. Ook nemen we, waar nodig, het coördinerend bevoegd gezag op ons om de aanleg/uitbreiding van elektriciteitsinfrastructuur te versnellen. De 150kV tracés Eindhoven Oost-Maarheeze en Eindhoven Zuid-Hapert zijn daarvan de eerste voorbeelden. Ook op eerder gemaakte afspraken in het kader van de RES met betrekking tot opwek van hernieuwbare energie houden wij de vinger aan de pols. Wij spreken de RES-regio's niet vrijblijvend aan op het nakomen van gemaakte afspraken.

De negen Brabantse aanpakken uit het Energieperspectief vertalen de strategische keuzes voor het toekomstige Brabantse energiesysteem naar concrete acties richting 2050. Met de Brabantse Aanpak Besparen stimuleren we energiebesparing in woningen, bedrijven en maatschappelijk vastgoed. Met de Brabantse Aanpak Netcongestie werken we samen met regio's en netbeheerders aan een maatregelenpakket om netcongestie met snel in te voeren (en tijdelijke maatregelen tegen te gaan). Daarnaast ontwikkelen we aanpakken voor Lokaal Eigendom, Waterstof, Verduurzaming Industrie, Groen Gas, Energieopslag en Kernenergie (SMR). Gezamenlijk geven deze aanpakken een extra impuls aan de provinciale regierol in de energietransitie en dragen zij bij aan de stapsgewijze realisatie van het energiesysteem zoals geschetst in het Energieperspectief 2050.

Landbouw en voedsel

Voor de landbouw in Noord-Brabant geldt dat de invloed van de voorgenomen rijksmaatregelen groot gaat zijn. Met name de zonering rondom natuurgebieden, een meer grondgebonden melkveehouderij en het verminderen van het gebruik van (chemische) gewasbeschermingsmiddelen hebben impact. De inzet van de provincie is gericht op het mogelijk maken van de hiermee samenhangende transitie door innovatie, stimuleren van natuur-inclusieve en biologische landbouw en de inzet van het ondersteuningsnetwerk. Daarnaast kent de provincie een verdergaande, eigen inzet gericht op o.a. eiwittransitie, de jonge boeren, het agrarisch onderwijs en de relatie tussen boeren en burgers. Hier blijven we in 2027 mee doorgaan.

4. Zicht op een gezonde natuur- en waterrijke leefomgeving.

Gezonde Brabantse natuur

We zijn volop aan de slag met de uitvoering van de Uitvoeringsagenda Natuur, om te zorgen dat de Brabantse natuur in goede staat is. Het Kabinet heeft met de Kamerbrief van 26 juni 2026 een stap gezet om Nederland 'van het slot' te krijgen. GS heeft geconcludeerd dat de Kamerbrief aansluit bij de lijn die Brabant al langer inzet en dat het ingezette Brabantse beleid voortgezet moet worden om de doelen te kunnen realiseren. We gaan dan ook voortvarend verder met de stappen die we eerder al hebben ingezet om Brabant zo snel mogelijk open te krijgen. Dat doen we onder meer in de Aanpak Landelijk Gebied. Rond de 12 meest stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden werken we met een gebiedsgerichte aanpak (GGA's) om de natuur in goede staat te krijgen. De Rijksaanpak zoals beschreven in de Kamerbrief sluit aan op deze gebiedsgerichte aanpak. We zullen daarom in de komende tijd een vervolg voor de Aanpak Landelijk Gebied organiseren, waarmee we de gebiedsgerichte aanpak van de Kamerbrief voortvarend tot uitvoering kunnen brengen.

Regionaal- Water en Bodemprogramma

Komend jaar vormt het laatste jaar van de planperiode van het Regionaal Water- en Bodemprogramma 2022-2027 (RWP). We richten ons dan ook op het zoveel mogelijk realiseren van de doelen uit het RWP waarbij de Kaderrichtlijn Water en verdrogingsbestrijding de belangrijkste opgaven zijn. Daarnaast wordt er door Gedeputeerde Staten in 2027 een besluit genomen over het RWP 2028-2033 en wordt aan Provinciale Staten het financiële kader hiervoor voorgelegd.

Milieu

In de uitvoering op een aantal milieuthema's is de afgelopen tijd goede vooruitgang geboekt. In 2027 willen we daarop door. Aan de andere kant blijft de druk op het milieu blijft onverminderd hoog, waardoor het bereiken van de doelstellingen bij een aantal thema's in het gedrang komen. Met name op de thema's luchtkwaliteit en ZZS dreigt de haalbaarheid van de doelstellingen uit beeld te raken.

Daarom brengen we bijvoorbeeld via de impuls luchtkwaliteit in 2027 een aanvullend maatregelenpakket in kaart. Hiermee gaan we voor een betere luchtkwaliteit en gezondere leefomgeving in Brabant zodat we straks voldoen aan de aangescherpte EU normen in 2030.

5. Fundament voor het realiseren.

We staan er financieel gezien goed voor. Gelukkig maar, want dat is essentieel om te kunnen blijven investeren in de toekomst van Brabant. Bovendien zorgt het ervoor dat we een buffer hebben om tegenvallers op te vangen of knelpunten mee op te lossen. Daarbij houden we een substantieel budget vrij om verder te bouwen in de nieuwe bestuursperiode. Ondanks de gunstige situatie mogen we ons ook niet rijk rekenen. Economische ontwikkelingen zijn onzeker en de opgaven zijn omvangrijk en kostbaar. Ook moeten we de herverdeling van het provinciefonds opvangen evenals stijgende uitvoerings- en beheerkosten. Kortom, alle redenen om zorgvuldig en verstandig met ons geld om te gaan.

Slagvaardig, democratisch en rechtmatig bestuur

Een sterk en integer openbaar bestuur is het fundament voor het functioneren van onze democratische rechtsstaat. De maatschappelijke opgaven waaraan de provincie met medeoverheden werkt worden steeds complexer en dat vraagt om een daadkrachtig bestuur dat in staat is om problemen op te lossen. Daarbij is toenemende aandacht voor regionale samenwerking en uitvoerbaarheid van beleid.

Onze inzet is er in 2027 op gericht dat de Brabantse overheden efficiënt en effectief bijdragen aan de aanpak van maatschappelijke opgaven evenals op versterking van het democratisch systeem.

Digitalisering

De komende jaren gaan we verder met het versterken van datagovernance, datakwaliteit en de toepassing van data bij beleidskeuzes waardoor onze beleidsprogramma's sneller en beter onderbouwd kunnen sturen op onze maatschappelijke opgaven. En, tegemoetkomend aan geopolitieke ontwikkelingen, ontwikkelen we een actieplan om op termijn onze leveranciersonafhankelijkheid en zeggenschap over data te vergroten (digitale autonomie en soevereiniteit).

Uitvoeringskracht

Onze organisatie is voortdurend in beweging. Maatschappelijke ontwikkelingen, veranderende opgaven en nieuwe uitdagingen vragen om een organisatie die wendbaar, professioneel en toekomstgericht is. De mensen in onze organisatie maken het verschil: hun inzet, betrokkenheid en deskundigheid is van cruciaal belang voor het realiseren van onze ambities. Daarom blijven wij investeren in de ontwikkeling, vitaliteit en duurzame inzetbaarheid van onze medewerkers

Financiële positie in één oogopslag

Deze paragraaf geeft inzicht in de financiële positie van de provincie. Daarbij wordt ingegaan op het begrotingsevenwicht, de reservepositie, het risicoprofiel en de voorspelbaarheid van de begroting.

Structureel begrotingsevenwicht

Onze meerjarenbegroting is structureel en reëel in evenwicht.

Solide reservepositie

De reservepositie is daarbij goed te noemen. We beschikken over een immunisatieportefeuille die we inzetten om revolverend te investeren in het realiseren van onze ambities. We hebben voor ca. € 1,5 mld. aan beleidsreserves die in ieder geval voldoende zijn om onze beleidsambities voor de komende jaren te realiseren. Het proces tot opstellen van de bestedingsplannen reserves zit in de laatste fase en u zult te zijner tijd worden geïnformeerd over de uitkomsten hiervan.

Beheersbaar risicoprofiel

Van de geïdentificeerde financiële restrisico's is 96% afgedekt binnen de algemene risicoreserve. Voor nadere informatie verwijzen we u door naar de paragraaf weerstandvermogen en risicobeheersing.

Daarnaast zien we dat er meer en meer omvangrijke initiatieven genomen worden met dito risico's die financieel afgedekt moeten worden. Bovendien zien we dat de uitvoering soms langer duurt dan we voor ogen hadden en graag zouden willen. Dit resulteert, onder meer door inflatie, in hogere kosten en de gereserveerde middelen in de beleidsreserves op termijn mogelijk ontoereikend zijn.

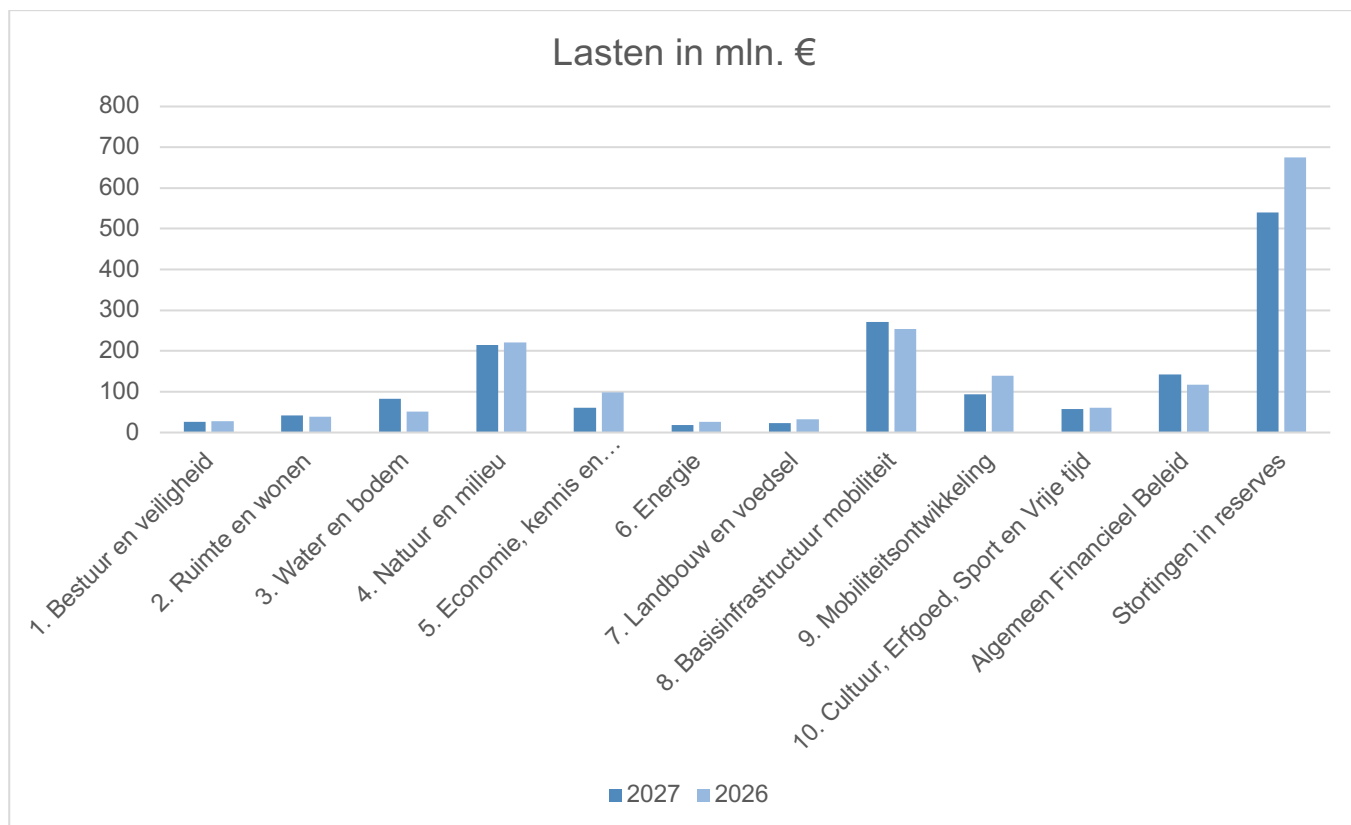
Ook op het terrein van de opcentenopbrengst MRB is er een onzekerheid. Tot nu toe is dit een stabiele bron van inkomsten gebleken, maar op termijn komt de gewichtsmaatstaf door het stijgende aandeel van zware elektrische voertuigen (EV's) mogelijk ter discussie te staan om te worden vervangen door een oppervlaktemaatstaf. Of de opcenten MRB worden door een geheel andere provinciale belasting vervangen. Overigens worden de financiële effecten hiervan voor het overgrote deel gedempt doordat de belastinginkomsten voor 90% verevend worden in het Provinciefonds.

Voorspelbaarheid begroting

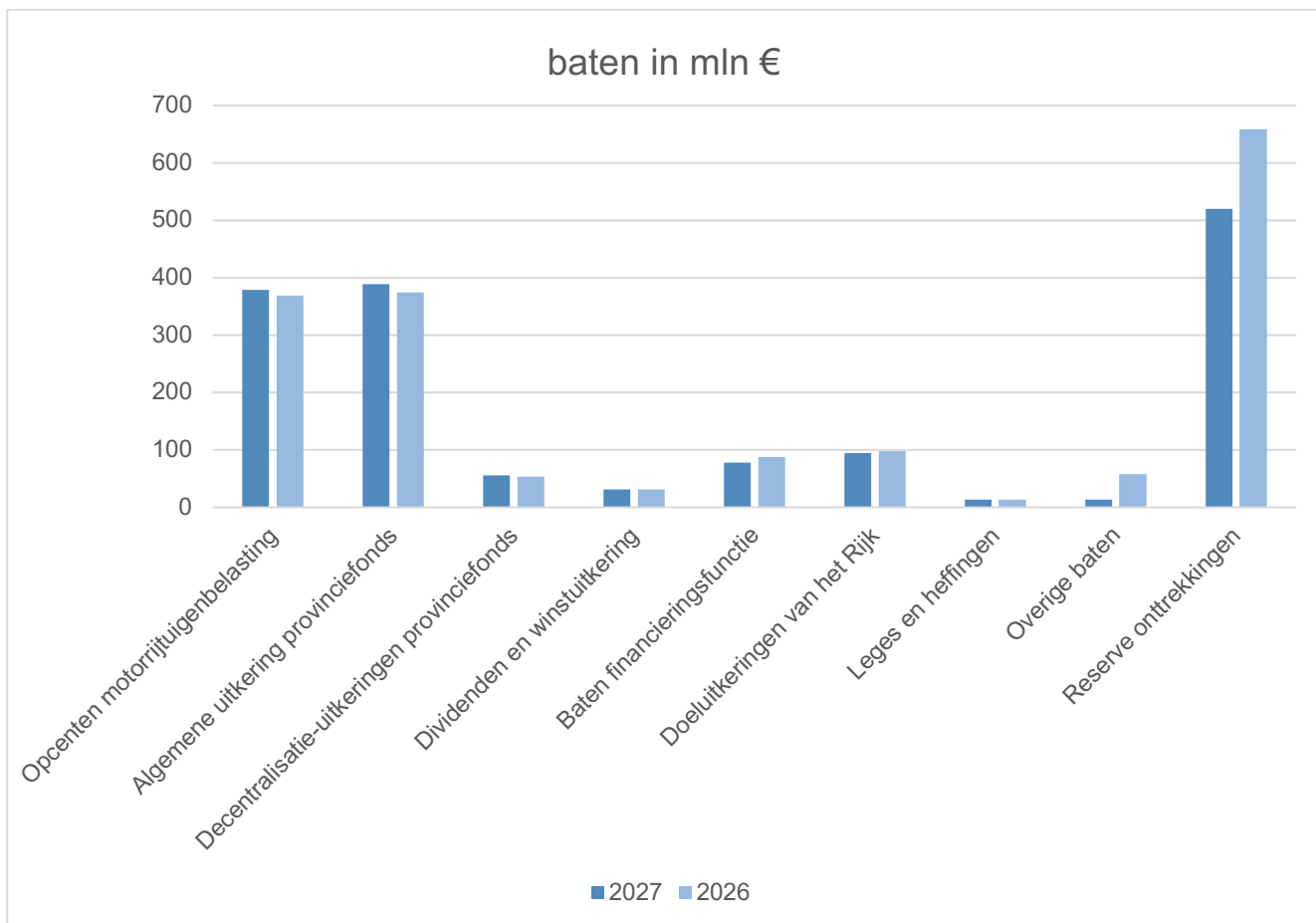
We verbeteren de voorspelbaarheid van de begroting doorlopend. In de begroting 2026 is een volgende stap gezet in het reëel ramen van uitgaven, zodat de primitieve begroting beter aansluit op de uiteindelijke realisatie. Deze lijn is doorgezet in de begroting 2027.

In figuur 1 en 2 zijn respectievelijk de geraamde lasten en baten te inzichtelijk gemaakt. Hierbij is de primitieve begroting 2027 afgezet tegenover de gewijzigde begroting 2026.

Figuur 1: Geraamde lasten 2027

Figuur 2: Geraamde baten 2027

Kortom, onze financiële positie is stabiel en gezond, maar we moeten wel waakzaam blijven gezien de onzekerheden die er spelen. We beschikken over voldoende middelen om onze beleidsambities op korte en middellange termijn te financieren. En uiteraard blijven we daarbij alert op de ontwikkelingen en risico's die op ons afkomen, zodat we tijdig maatregelen kunnen treffen als dat nodig is.

Programmaplan

Programma 1 Bestuur en veiligheid

Inleiding

Werken aan een toekomstbestendig bestuur

In navolging van het door Provinciale Staten vastgestelde [Beleidskader Toekomstbestendig Bestuur](#) (8 maart 2024) is op 29 oktober 2024 de [Uitvoeringsagenda Toekomstbestendig Bestuur](#) vastgesteld. Het laat zien hoe wij in de periode 2024-2027 samen met de medeoverheden werken aan een toekomstbestendig openbaar bestuur in Brabant. Het doel is helder: inwoners, bedrijven en maatschappelijke instellingen moeten kunnen vertrouwen op een slagvaardig, democratisch, rechtmatig en een veilig en weerbaar bestuur.

In 2027 bereiden we een actualisatie van de uitvoeringsagenda voor. De huidige agenda loopt immers tot en met 2027. Uitgangspunt daarbij vormen de afspraken zoals die zullen worden opgenomen in het nieuwe provinciale bestuursakkoord voor de periode 2027-2030 en voor zover ze uiteraard raken aan toekomstbestendig bestuur.

Slagvaardig, democratisch en rechtmatig bestuur

We werken langs drie pijlers die samen moeten zorgen voor een sterker openbaar bestuur. *Slagvaardig bestuur* richt zich op het vergroten van de bestuurs- en realisatiekracht van overheden zodat zij maatschappelijke opgaven efficiënt, effectief en in samenwerking aanpakken, onder meer via regionale samenwerking, kennisdeling en ondersteuning van gemeenten. *Democratisch bestuur* focust op het versterken van de democratische legitimiteit en het vertrouwen, door inwoners (en met name jongeren) eerder en beter te betrekken, participatie structureel te verbeteren en democratische instrumenten toegankelijker te maken. *Rechtmatig bestuur* draait om het borgen van een correcte uitvoering van wettelijke taken, waarbij de provincie via modern, risicogericht en dialogisch interbestuurlijk toezicht zorgt dat gemeenten en andere overheden financieel gezond, transparant en conform wet- en regelgeving opereren, zodat burgers op een betrouwbare overheid kunnen vertrouwen.

Veilig en weerbaar bestuur

We dragen actief bij aan oplossingen ter vergroting van de bestuurlijke en maatschappelijke weerbaarheid in de strijd tegen de ondermijnende criminaliteit. De aanpak van ondermijning is topprioriteit op alle niveaus, van lokaal tot landelijk. Voor een veilig en weerbaar Brabant is een structurele en langdurige aanpak noodzakelijk, gebaseerd op sterke overheden en weerbare maatschappelijke partners. Preventie en vroegtijdige signalering zijn daarbij essentieel om de invloed van ondermijnende criminaliteit te beperken en kwetsbare personen, organisaties en sectoren te beschermen. Ondermijnende criminaliteit tast het functioneren van het openbaar bestuur, de veiligheid en het vertrouwen in de samenleving aan en vraagt daarom om een blijvende, gezamenlijke inzet. Vanuit die verantwoordelijkheid vervult de provincie een actieve rol als aanjager, verbinder en ondersteuner van de Brabant-brede aanpak.

Brede Welvaart en gezondheid

Wij besteden aandacht aan brede welvaart, want het is noodzakelijk om verder te kijken dan alleen economische groei. Brede welvaart gaat ook over welzijn, een schone leefomgeving, goed onderwijs, sociale verbondenheid en toekomstperspectief. In de afgelopen jaren hebben we stappen gezet om deze brede kijk centraal te stellen in het beleid. Daarmee dragen we bij aan een duurzame en veerkrachtige samenleving voor alle Brabanders: nu en in de toekomst.

Door brede welvaart te meten, te monitoren en als uitgangspunt te nemen in beleidskeuzes, kan de provincie beter inspelen op maatschappelijke uitdagingen zoals vergrijzing, klimaatverandering, digitalisering en kansenongelijkheid. Het doel is om de leefkwaliteit van inwoners te versterken in het hier en nu, voor toekomstige generaties en voor mensen elders.

Daarnaast werkt elk begrotingsprogramma mee aan het realiseren van drie extra gezonde levensjaren voor iedere Brabander tegen 2030. Ieder jaar wordt gerapporteerd over de vastgestelde gezondheidsindicator per begrotingsprogramma.

Zo krijgen zowel brede welvaart als gezondheid een plek in alle provinciale programma's en komt het integrale karakter van deze thema's duidelijk terug in de begroting.

Wat willen we bereiken?

De Brabantse overheden dragen efficiënt en effectief bij aan de aanpak van maatschappelijke vraagstukken (slagvaardig bestuur)

De maatschappelijke opgaven waarvoor de decentrale overheden staan, hangen veelal met elkaar samen. Ze zijn complex en vragen tegelijkertijd om snel handelen. Dat vereist de nodige besluitvaardigheid en uitvoeringskracht van het bestuur. Door concrete afspraken te maken, proberen we onze gezamenlijke slagkracht te vergroten.

Indicator:

- In 2027 is het percentage inwoners dat tevreden is over de slagvaardigheid van de provincie toegenomen ten opzichte van 2023.

Wat gaan we daarvoor doen?

We organiseren bijeenkomsten vanuit de Brabantmakers voor volksvertegenwoordigers, bestuurders en ambtenaren

We versterken de strategische samenwerking door minimaal vier bestuurlijke ontmoetingen te organiseren met bestuurders van de VBG, BrabantStad en MidStad. Daarnaast organiseren we via [Brabantmakers](#) voor bestuurders, volksvertegenwoordigers en ambtenaren sessies voor kennisdeling en ontmoeting rondom een specifiek (actueel) thema.

Indicator	2026	2027	2028	2029
Aantal bijeenkomsten vanuit de Brabantmakers	≥4	≥4	≥4	≥4

De regionale samenwerking met gemeenten en waterschappen is versterkt door middel van het organiseren van regionale ontwikkeldagen

Ieder jaar organiseren we samen met de vier Brabantse regio's ten minste acht regionale ontwikkeldagen (ook wel omgevingsdagen of regiodagen genoemd). Gedeputeerden nemen deel aan deze ontwikkeldagen.

Indicator	2026	2027	2028	2029
Aantal georganiseerde regionale omgevingsdagen	≥8	≥8	≥8	≥8

Wat willen we bereiken?

We versterken het democratisch systeem in Brabant door de samenleving eerder en beter bij ons werk te betrekken. We bieden actief ondersteuning aan initiatieven die bijdragen aan onze ambities en versterken bestaande democratische instrumenten (democratisch bestuur)

We leven in Brabant in een democratie: allemaal maken we onderdeel uit van ons democratisch systeem. De verbinding tussen burger en bestuur vormt een cruciaal onderdeel van dat systeem. Die verbinding is niet vanzelfsprekend en heeft aandacht en onderhoud nodig. Door te investeren in de verbinding tussen burger en bestuur, dragen we bij aan de bescherming van onze democratie.

Indicatoren:

- In 2027 is het percentage inwoners dat tevreden is over het functioneren van de provinciale democratie toegenomen ten opzichte van 2023.
- Het opkomstpercentage in Noord-Brabant bij verkiezingen (BBV-verplichte indicator).

Wat gaan we daarvoor doen?

We stellen een participatieverordening op

Indicator:

- Op 3 juli 2026 werd de 'Verordening participatie Noord-Brabant' vastgesteld.

We organiseren jaarlijks een jongerentop

De jongerentop is gericht op het ophalen van ideeën en inzichten van Brabantse jongeren om deze vervolgens te delen met Brabantse bestuurders, politici en ambtenaren. Het afgelopen jaar draaide het om keuzes op de twee thema's financiële gezondheid en arbeidsmarkt vanuit het perspectief van jonge en toekomstige generaties. Samen met de Young Professionals Brabant wordt een jongerenagenda ontwikkeld die de stem van de Brabantse jongeren kan vertegenwoordigen tijdens de aanstaande verkiezingen en de vorming van een nieuw provinciebestuur.

Indicator	2026	2027	2028	2029
Aantal georganiseerde jongerentoppen	1	1	1	1

We faciliteren een jongerenadviesplatform.

De jongerenregiegroep wordt gevormd door de leden van de Young Professionals Brabant, waar wij sinds 2025 een nauwe en intensieve samenwerking mee hebben. Maandelijks komt deze regiegroep bij elkaar. Zij spelen een inhoudelijke rol in de Brabantse aanpak jongerenparticipatie en zijn nauw betrokken bij de activiteiten die we als team jongerenparticipatie faciliteren. Deze samenwerking wordt de komende jaren voortgezet. Hiermee kent Brabant een jongerenadviesplatform.

Indicator	2026	2027	2028	2029
Aantal adviezen van jongeren	≥2	≥2	≥2	≥2

Wat willen we bereiken?

Het interbestuurlijk toezicht zoals de provincie Noord-Brabant dit uitvoert, draagt bij aan een bestendig en veilig Brabant met een sterk openbaar bestuur. Een bestuur waarop de mensen kunnen vertrouwen (rechtmatig bestuur)

Indicatoren:

- Er staat geen enkele gemeente onder preventief financieel toezicht (BBV-verplichte indicator).

- Geen enkele gemeente wordt als 'voldoet niet' beoordeeld op het toezichtgebied Huisvesting vergunninghouders.
- Geen enkele lokale overheid wordt als 'voldoet niet' beoordeeld op het toezichtgebied Informatie- en archiefbeheer.
- Geen enkele lokale overheid wordt als 'voldoet niet' beoordeeld op het toezichtgebied Omgevingsrecht.

Wat gaan we daarvoor doen?

We voeren jaarlijks systematisch toezicht uit op de Brabantse gemeenten, waterschappen en gemeenschappelijke regelingen

Indicator:

- Alle Brabantse gemeenten, waterschappen en gemeenschappelijke regelingen ontvangen jaarlijks een beoordeling.

We organiseren jaarlijks themaonderzoeken en kennisbijeenkomsten vanuit het interbestuurlijk toezicht waarin best practices van gemeenten centraal staan

Indicatoren	2027	2028	2029	2030
Aantal themaonderzoeken	≥1	≥1	≥1	≥1
Aantal kennisbijeenkomsten	≥3	≥3	≥3	≥3

Wat willen we bereiken?

We dragen actief bij aan oplossingen ter vergroting van de bestuurlijke en maatschappelijke weerbaarheid in de strijd tegen de ondermijnende criminaliteit (veilig en weerbaar bestuur)

Indicator:

- In 2027 is het percentage inwoners dat vertrouwen heeft in de manier waarop de provincie wordt bestuurd toegenomen ten opzichte van 2023.
- Doel is een weerbaar Brabant, waarin zo veel mogelijk mensen zich veilig voelen. Samen met Brabantse overheden en inwoners vormen we één front tegen de schadelijke maatschappelijke effecten van ondermijning

Wat gaan we daarvoor doen?

We verzorgen de workshop 'Samen Weerbaar' voor nieuwe medewerkers

Door het periodiek organiseren van deze workshops vergroten we het risicobewustzijn van nieuwe medewerkers.

Indicator	2026	2027	2028	2029
-----------	------	------	------	------

Aantal voor nieuwe medewerkers georganiseerde workshops 'Samen Weerbaar'	≥8	≥8	≥8	≥8
--	----	----	----	----

We betrekken de Brabander als bondgenoot om Brabant weerbaarder te maken

Indicator	2026	2027	2028	2029
Aantal georganiseerde piekmomenten communicatie	≥2	≥1		

Met Brabant Op De Radar versterken we de maatschappelijke weerbaarheid tegen ondermijnende criminaliteit door bewustwording, handelingsperspectief en meldingsbereidheid te vergroten. Het programma fungeert als vliegwiel en katalysator voor de Brabantbrede samenwerking tussen overheden en maatschappelijke partners, waarbij kennis, communicatie en initiatieven worden verbonden en versterkt.

We organiseren bijeenkomsten over de mogelijkheden tot het transformeren of vitaliseren van niet-vitale vakantieparken

We willen gemeenten beter in staat stellen om niet-vitale vakantieparken te transformeren of te vitaliseren. Hiertoe worden adviesgesprekken gevoerd om een integrale aanpak van vakantieparken te stimuleren. Verder worden periodiek werkateliers en – vraag gestuurde – werktafels georganiseerd voor medewerkers, die vanuit hun werk betrokken zijn bij vakantieparken. De provincie zet hierbij expertise in vanuit Ruimte, Wonen, Vrijtijdseconomie en Veiligheid.

Indicator	2026	2027	2028	2029
Aantal georganiseerde bijeenkomsten over het vitaliseren van vakantieparken	≥6	≥6	≥6	≥6

De Riskfactory Midden- en West-Brabant wordt voortgezet en een Riskfactory in de veiligheidsregio's Brabant-Noord en Brabant-Zuidoost is verkend

Mede door de uitbreiding met seniorenscenario's en verbeterde monitoring van deelname door basisscholen laat het aantal bezoekers van de Risk Factory een gestage groei zien. De verwachting is dat de streefwaarde in 2027 wordt gerealiseerd. Voor 2026 wordt uitgegaan van circa 5.800 basisschoolleerlingen (op basis van schooljaar) en circa 2.000 senioren. De groei bij senioren zet naar verwachting nog licht door richting het einde van het jaar. In Brabant-Noord is, op basis van een besluit van het algemeen bestuur van de Veiligheidsregio Brabant-Noord en een subsidietoezegging, een positieve ontwikkeling ingezet richting realisatie van een eigen Risk Factory. De Veiligheidsregio Brabant-Zuidoost geeft op dit moment prioriteit aan andere opgaven.

Indicator	2026	2027	2028	2029
Aantal bezoekers van de Risk Factory		≥7.500		

Samen met de Brabantse RIEC's en de Vereniging van Brabantse Gemeenten stimuleren wij de Brabantse gemeenten om de aanpak van ondermijning als speerpunt op te nemen in haar gemeentelijke veiligheidsbeleid

Dit wordt mede bereikt door actieve promotie en acquisitie van de Brabantse Norm Weerbare Overheid. In maart 2026 is een geactualiseerde versie gepubliceerd (fysiek en digitaal). Gemeenten zijn actief betrokken bij deze actualisatie.

Indicator	2026	2027	2028	2029
Percentage Brabantse gemeenten dat ondermijning in haar gemeentelijke veiligheidsbeleid noemt als speerpunt		≥80%		

We dragen bij aan een veiliger buitengebied

Het buitengebied vormt één van de twee hoofdthema's binnen het programma Brabant op de Radar. Op 21 januari 2026 hebben we het Symposium Buitengebied georganiseerd. Tevens is er specifieke aandacht voor bedrijventerreinen met de geactualiseerde Risicotaxatietool ondermijning bedrijventerreinen. Ter versterking van de aanpak wordt ingezet op een verbeterde governance van het SSIB en scherpte op en draagvlak voor de ambities en prioriteiten voor de handhaving in het buitengebied.

Daarnaast versterken wij de samenwerking tussen overheden, ondernemers en maatschappelijke organisaties op het terrein van veiligheid en weerbaarheid en stimuleren wij kennisdeling en bewustwording. Wij achten de functie van vertrouwenspersoon buitengebied, die momenteel is ingericht bij ZLTO van groot belang en zetten in op continuïteit daarvan.

Gezondheid

Wat willen we bereiken?

Verbeteren van de ervaren gezondheid van Brabanders.

De provincie heeft de ambitie om drie gezonde levensjaren erbij voor iedere Brabander in 2030 te realiseren.

Indicator:

De Levensverwachting in Goed Ervaren Gezondheid (LGEG) is verhoogd met drie jaren tegen 2030.

Wat gaan we daarvoor doen?

We organiseren jaarlijks een interne en drie externe bijeenkomsten, wat leidt tot nieuwe samenwerkingen en succesvolle gezamenlijke gezondheidsprojecten

Indicatoren	2026	2027	2028	2029
Aantal interne bijeenkomsten	1	1	1	1
Aantal externe bijeenkomsten	3	3	3	3

Wat willen we bereiken?

Bijdragen aan de transitie van Zorg naar Positieve Gezondheid

Indicator:

- Ieder provinciaal begrotingsprogramma voert in de periode 2024-2027 minstens een project uit dat positieve gezondheid en preventie bevordert.

Wat gaan we daarvoor doen?

We zorgen ervoor dat elk begrotingsprogramma minimaal aan een gezondheidsindicator werkt, wat de aandacht voor gezondheidsdoelstellingen binnen ons provinciale beleid vergroot

Indicator	2026	2027	2028	2029
Aantal gezondheidsindicatoren per begrotingsprogramma	≥1	≥1	≥1	≥1

Wat willen we bereiken?

Integreren van gezondheid in provinciale programma's en beleid.

Door gezondheid in andere programma's mee te wegen, voorkomt de provincie onbedoelde negatieve effecten en benut ze kansen om gezondheidswinst te boeken.

Indicator:

- Provinciale programma's bevorderen de ervaren gezondheid en voorkomen negatieve gezondheidseffecten.

Wat gaan we daarvoor doen?

We werken het Dashboard Gezondheid bij, zodat iedereen de voortgang van gezondheidsdoelstellingen helder en actueel kan volgen.

Het dashboard fungeert als een centraal platform waar de gezondheidsgegevens worden verzameld en gepresenteerd. Het dashboard monitort de voortgang op de gezondheidsdoelstellingen van de provincie. Het maakt voor Provinciale Staten en andere belanghebbenden inzichtelijk hoe provinciale programma's bijdragen aan gezondheid.

Indicator:

- Het [Dashboard Gezondheid](#) up-to-date houden om de actuele voortgang in gezondheidsdoelstellingen van de begrotingsprogramma's te laten zien.

Brede Welvaart

Brede Welvaart gaat over de kwaliteit van leven in het hier en nu en de mate waarin deze ten koste gaat van de kwaliteit van leven van latere generaties en van mensen elders. Brede Welvaart versterken voor alle Brabanders is onze ambitie. Dat elke provinciale inspanning op zoveel mogelijk thema's van brede welvaart een positief effect heeft en op zo min mogelijk thema's een negatief effect.

Wat willen we bereiken?

Brede welvaart stevig op de agenda zetten en samen met partners verder betekenis geven

Indicatoren:

- Er zijn ten minste drie regio's als partner aangesloten bij de Academische Werkplaats.
- Jaarlijks organiseren we één themabijeenkomst besturen op brede welvaart voor Brabantse bestuurders
- Jaarlijks organiseren we vier themabijeenkomsten voor het Brabants netwerk brede welvaart.

Wat gaan we daarvoor doen?

We versterken de regionale kennisinfrastructuur brede welvaart

Indicator	2026	2027	2028	2029
Aantal regio's als partner aangesloten bij de Academische werkplaats	≥3	≥3	≥3	≥3

Wat willen we bereiken?

Brede welvaart als denk- en doekader integreren in al ons beleid.

Indicatoren:

- Jaarlijks gaan we aan de slag met en leren van onze eigen brede welvaartsaanpak, waarin we de belangrijkste elementen en aandachtspunten definiëren om met brede welvaart aan de slag te gaan in de beleidspraktijk.
- Jaarlijks wordt de Brabantse Monitor Brede Welvaart gebruikt om inzicht in brede welvaart verder te vergroten.

Wat gaan we daarvoor doen?

We vergroten het inzicht in verwachte neveneffecten van beleid

Indicatoren:

- Jaarlijks gaan we aan de slag met en leren van onze eigen brede welvaartsaanpak, waarin we de belangrijkste elementen en aandachtspunten definiëren om met brede welvaart aan de slag te gaan in de beleidspraktijk.

Deze bestuursperiode ontwikkelen we een werkwijze voor integrale beleidsafwegingen, waarbij de verwachte effecten van beleid voor brede welvaart expliciet worden meegenomen

We zetten brede welvaart in als leidraad voor het voeren van het juiste gesprek

Indicator:

- We ontwikkelen onze eigen aanpak als het gaat om het inzetten van zinvolle gesprekken met belanghebbenden.

We bepalen streef en drempelwaarden

Indicator:

- Deze bestuursperiode brengen we prioriteit aan in de thema's van brede welvaart. We verduidelijken onze streef- en drempelwaarden.

We vergroten het inzicht in brede welvaart per regio

Indicator:

- Jaarlijks wordt de Brabantse Monitor Brede Welvaart gebruikt om inzicht in brede welvaart verder te vergroten.

Wat willen we bereiken?

We investeren in concrete brede welvaartsuitdagingen en projecten.

Indicatoren:

- Oprichting BOF 2 in 2026 en start uitvoering in 2027
- We investeren in tenminste 5 innovatieve projecten die positieve impact willen maken op brede welvaart.
- Jaarlijks werkt team brede welvaart in drie cross-over projecten mee in het leren toepassen van brede welvaart in de beleidspraktijk.
- Regio Deals: Iedere regio heeft een Regio Deal die bijdraagt aan de brede welvaart in de regio (vierde, vijfde of zesde tranche).

Wat gaan we daarvoor doen?

We definiëren cross-over projecten

Indicator:

- Team brede welvaart werkt in drie cross-over projecten mee in het leren toepassen van brede welvaart in de beleidspraktijk.

We zetten onze kennis, expertise en ons netwerk in om regio's te sterken in hun aanvraag bij het Rijk – als het gaat om regiodeals

Indicator:

- Elke regio heeft een Regio Deal die bijdraagt aan de brede welvaart in de regio.

We verkennen een tweede ronde van het Brabant Outcomes Fund

Indicator:

- Oprichting BOF 2 in 2026 en start uitvoering in 2027

- We investeren in tenminste 5 innovatieve projecten die positieve impact willen maken op brede welvaart.

We investeren in regionale projecten met brede samenhang

Indicator	2024 - 2027
Aantal ondersteunde innovatieve bedrijven en projecten	≥5

We voeren minimaal een generatietoets per jaar uit.

Vanaf 2026 heeft de Brabantse Generatietoets een plaats gekregen binnen het team Brede Welvaart. Deze activiteit verschoof van het team Jongerenparticipatie naar het team Brede Welvaart. Er wordt binnen het team Brede Welvaart verkend welk instrument het gevolg- en toekomstdenken het beste kan borgen in onze organisatie. De Brabantse Generatietoets zal mede de basis vormen voor de eigen brede welvaartsaanpak die de komende jaren verder zal worden geconcretiseerd door team Brede Welvaart.

Indicator	2026	2027	2028	2029
Aantal generatietoetsen uitgevoerd	≥1	≥1	≥1	≥1

Beleidsnota's en uitvoeringsagenda's

- [Beleidskader Toekomstbestendig bestuur](#)
- [Beleidskader gezondheid 2021 - 2030](#)
- [Uitvoeringsagenda Toekomstbestendig bestuur](#)
- [Uitvoeringsagenda Gezondheid](#)
- [Uitvoeringsagenda Brede welvaart](#)
- [\(Rijks\) Beleidskader gemeentelijk herindeling 2018](#)
- [Beleidsregel Wet Bibob Noord-Brabant 2018 \(Wet bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur\)](#)
- [Beleidskader ontheffing verboden handelingen 2018](#)
- [Beleidsregel gemeenschappelijk financieel toezichtkader gemeenten en GR-en](#)
- [Verordening systematische toezichtinformatie Noord-Brabant](#)
- [Algemeen \(Rijks\) beleidskader indeplaatsstelling bij taakverwaarlozing en schorsing/vernietiging](#)

Inzet verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit dit begrotingsprogramma worden onderstaande verbonden partijen ingezet:

- [Interprovinciaal Overleg \(IPO\)](#)
- [INPA Huis van de Nederlandse Provincies](#)
- [Zuidelijke Rekenkamer](#)

Nadere informatie over verbonden partijen staat in de paragraaf Verbonden Partijen.

Ontwikkelingen en onzekerheden

Huisvesting vergunninghouders

De druk op gemeenten om vergunninghouders tijdig te huisvesten blijft hoog als gevolg van de aanhoudende krapte op de woningmarkt. Hierdoor bestaat het risico dat meer gemeenten achterstanden oplopen bij het realiseren van de taakstelling.

Gemeenten worden vanuit verschillende betrokken partijen aangesproken op het versnellen van de huisvesting van vergunninghouders. Dit kan leiden tot een toenemende behoefte aan bestuurlijke afstemming en toezicht.

De ontwikkeling van de instroom van vergunninghouders en de hoogte van toekomstige taakstellingen blijven onzeker en zijn mede afhankelijk van landelijke en internationale ontwikkelingen.

Financieel toezicht

Alle Brabantse gemeenten hebben voor begrotingsjaar 2026 repressief toezicht. Voor de jaren 2027 en verder presenteert een groot deel van de Brabantse gemeenten in de meerjarenbegroting tekorten. De Voorjaarsnota van het kabinet Jetten en de meicirculaire 2026 gemeentefonds geeft gemeenten geen oplossing in de brede discussie over de balans tussen taken & middelen. Er blijft aanhoudende financiële onzekerheid nu de inschatting bestaat dat vanaf 2028 een nieuw ravijnjaar ontstaat, ook vanwege onzekerheden over de financiering van Jeugdzorg en Wmo. Het blijft daarom voor gemeenten een uitdaging om ook een sluitende meerjarenbegroting op te stellen. Dit kan invloed hebben op de uitvoering en intensiteit van financieel toezicht op de begroting 2027.

Informatie en archiefbeheer

De Eerste Kamer heeft de nieuwe Archiefwet op 12 mei 2026 aangenomen. Daarmee treedt het wetsvoorstel in werking per 1 januari 2027. De gevolgen daarvan voor het IBT zullen zich met name vanaf 2027 en verder doen gelden. Mede naar aanleiding van de wet gaat het IBT-themaonderzoeken en kennisbijeenkomsten organiseren, alsmede de manier waarop toezicht wordt uitgeoefend aanpassen.

Overig

- De invoering van de Wet versterking regie op de volkshuisvesting leidt naar verwachting tot uitbreiding van de toezichttaken van de provincie. De gevolgen voor capaciteit, werkwijzen en toezichtinstrumentarium worden momenteel nader onderzocht.
- De invoering van de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen is naar verwachting van kracht vanaf 2027. In 2026 is gestart met de voorbereiding van de nieuwe IBT-taak.
- De samenloop van bestaande toezichttaken en nieuwe wettelijke toezichttaken kan leiden tot een toenemende druk op de beschikbare personele en financiële capaciteit.

Wat mag het kosten?

1. Bestuur en veiligheid

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2025	Begroting 2026 na wijz.	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030
<u>Lasten</u>						
Programmalasten	21.135 N	20.054 N	17.572 N	11.675 N	11.675 N	11.422 N
Toerekening organisatiekosten	8.728 N	8.514 N	8.835 N	8.055 N	8.055 N	8.053 N
Totaal Lasten	29.863 N	28.568 N	26.407 N	19.731 N	19.731 N	19.475 N
<u>Baten</u>						
Programmabaten	304 V	120 V	58 V	2 V	2 V	2 V
Bijdrage in toerekening org. kosten	297 V	0	0	0	0	0
Totaal Baten	602 V	120 V	58 V	2 V	2 V	2 V
Saldo van baten en lasten	29.261 N	28.448 N	26.348 N	19.729 N	19.729 N	19.473 N
<u>Reservemutaties</u>						
Storting in reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekking aan reserves	0	0	0	0	0	0
Resultaat incl. reservemutaties	29.261 N	28.448 N	26.348 N	19.729 N	19.729 N	19.473 N

Financiële toelichting

Lasten

De raming van de programmalasten voor 2027 ten opzichte van 2026 is € 2,1 mln. lager. Dit wordt door het volgende verklaard.

Er is in 2025 € 1,95 mln. van het Rijk ontvangen om de provinciale regietafels (PRT's) te versterken in onder meer hun nieuwe taak, ten aanzien van de verdeling van de opvangplekken in het kader van de Spreidingswet. Deze middelen zijn in 2026 besteed, hierdoor is de raming in 2027 € 1,95 mln. lager.

Baten

Bij de baten zijn geen significante verschillen tussen de raming voor 2027 en de raming voor 2026.

Programma 2 Ruimte en wonen

Inleiding

Zorgdragen voor een goede ruimtelijke ordening en het verbeteren van de omgevingskwaliteit is een belangrijke kerntaak van de provincie. Brabant verandert voortdurend en er liggen grote opgaven in de leefomgeving. Nieuwe ontwikkelingen vragen ruimte, maar onze ruimte is schaars. De druk op de ruimte is groot en voelbaar: niet alles kan en zeker niet overal. Het [Beleidskader Leefomgeving](#) geeft hierbij richting in het maken van deze complexe keuzes. Het bijbehorende instrumentarium ontwikkelen we in 2027 verder door zoals de Beleidsneutrale herijking van de Omgevingsvisie (Q1 2027), zie [Statenmededeling](#). Daarnaast zullen we ons ook in 2027 in blijven zetten op majeure opgaven zoals [Powerport regio Moerdijk](#), [Ruimte voor Defensie](#) en de schaa sprong in [Brainport Eindhoven](#). Eind 2026 wordt de Nota Ruimte vastgesteld, waarin de nationale visie op de ruimtelijke inrichting van Nederland is vastgelegd op het gebied landbouw, woningbouw, natuur, wegen, energie en defensie. De verwachting is dat op basis van de Nota Ruimte in 2027 nieuwe afspraken gemaakt worden tussen Rijk en provincie. In de verdere uitwerking werken we nadrukkelijk samen met partners op verschillende schaalniveaus: gebiedsgericht, regionaal en met het Rijk.

Op basis van het [Beleidskader Wonen en Werken](#) en de [Uitvoeringsagenda Wonen en Werken 2024-2027](#) werken we aan onze woningbouwopgave, voldoende, duurzame werklocaties en stedelijke gebiedsontwikkeling. 2027 is het eerste jaar dat we werken onder de [Wet versterking regie volkshuisvesting](#), met een volkshuisvestingsprogramma. We blijven ook in 2027 vol inzetten op de realisatie van de woningbouwopgave, waarbij we ons o.a. oriënteren op de inzet van grondbeleid rondom de woningbouwopgave. Voor de aanpak [Grote Oogst](#), welke met zes locaties is uitgebreid en verlengd tot eind 2027, wordt een evaluatie uitgevoerd op basis waarvan in 2027 de keuze kan worden gemaakt over het vervolg van de aanpak Grote Oogst. In 2027 gaan we komen met een voorstel tot het oprichten van een verbonden partij om de herstructurering bedrijventerreinen aan te pakken en op basis van nieuwe prognose werklocaties, welke eind 2026 worden vastgesteld, gaan we met de regio's in 2027 afspraken actualiseren (zie ook [memo gedeputeerde](#)). Voor [NOVEX Stedelijk Brabant](#) gaan we in 2027 werken aan investeringsagenda's en we werken verder aan de [stedelijke gebiedsontwikkelingen](#) van de 12 grootste steden in Brabant.

We werken verder aan het realiseren van de Gebiedsopgave Oostelijke Langstraat (GOL). In 2027 wordt de snelfietsroute F59 Waalwijk – 's-Hertogenbosch afgerond, de maatregelen hoogwaterbescherming gerealiseerd en parallelstructuren aangelegd bij Vlijmen en aan de westkant van 's-Hertogenbosch.

In 2027 wil de Provincie Noord-Brabant samen met partners, ondernemers en inwoners zich nadrukkelijk inzetten voor de vermindering van de stikstofuitstoot uit Brabantse Bronnen. In het laatste loopjaar van onze Uitvoeringsagenda [Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof \(BOS\) 2.0](#) ligt de focus op uitvoeren. Voorgaande jaren is er veel opgebouwd zoals [Aanpak vermindering ammoniakemissie veehouderijen](#), aanpak Brainport open en verscheidende aanvullende

maatregelen. Onze focus ligt dus bij uitvoering van onze maatregelen, maar we blijven ook nieuwe maatregelen voorbereiden op de uitvoering. Daarnaast gaan wij aan de slag voor een goede samenhang tussen onze eigen aanpak en het beleid en aanpak voortkomend uit de kamerbrief van 26 juni jl. "[Weer ruimte voor boer, natuur en bouw](#)".

Wat willen we bereiken?

Verbeteren van de Omgevingskwaliteit

We dragen zorg voor een goede ruimtelijke ordening en omgevingskwaliteit. De basis daarvoor ligt in de Omgevingswet. De uitvoering van de omgevingswet en de bijbehorende instrumenten (Omgevingsvisie, omgevingsprogramma, projectbesluit en omgevingsverordening) dragen bij aan een gezonde fysieke leefomgeving in Brabant.

Indicator:

Kwalitatieve evaluatie naar de doorontwikkeling van het 'diep, rond en breed' werken conform Beleidskader Leefomgeving, uit te voeren in 2027

Vastellen beleidsneutrale technische wijziging van de omgevingsvisie (de kwaliteit van Brabant).

Wat gaan we daarvoor doen?

Begeleiden en beoordelen van initiatieven met ruimtelijke impact

We zetten hierbij in op maatwerk in lijn met de Omgevingswet. Overleg over deze plannen vindt daarmee bij voorkeur in een vroegtijdig stadium plaats, in de fase van ideevorming. Daarnaast stimuleren we een diep, rond en brede afweging: bij het zoeken naar oplossingen voor maatschappelijke opgaven vinden wij het belangrijk om vanuit meerdere richtingen naar een ontwikkeling te kijken. We kijken dus niet slechts sectoraal of eendimensionaal, zodat we initiatieven plaatsgevoelig inpassen. We stellen het initiatief centraal en we zoeken naar mogelijkheden. Om het opstellen van omgevingsplannen te faciliteren en stimuleren werken we samen met gemeenten, wisselen we expertise uit en bouwen we gezamenlijk kennis op.

Wat willen we bereiken?

Realiseren van voldoende woningen, die aansluiten op de vraag

We willen dat alle Brabanders prettig kunnen wonen, passend bij ieders woonbehoefte. Door de sterke bevolkings- en huishoudensgroei én om bestaande woningtekorten terug te dringen, is het nodig dat er de komende jaren heel stevig gebouwd wordt in Brabant. Met in het bijzonder aandacht voor betaalbare woningen. Daarnaast is er, gelet op de diversiteit in huishoudenstypen, sprake van een veranderende woonvraag waarvoor woningen nodig zijn die aansluiten bij de diverse woonbehoeften.

Indicatoren:

Toename netto Brabantse woningvoorraad periode 2023-2035:

- Totaal toename: circa 165.000/13.500 per jaar
- Waarvan sociale huurwoningen: circa 49.500/4.125 per jaar
- Waarvan middeldure huur- én betaalbare koopwoningen: circa 60.500/5.000 p/j

NB. Ten tijde van het opstellen van de begroting wordt tevens de bevolkings- en woningbehoefteprognose geactualiseerd, waarover Provinciale Staten in het 4e kwartaal 2026 worden geïnformeerd. Op basis deze nieuwe prognose zal ook een voorstel worden gedaan om bovenstaande indicatoren te actualiseren.

Zorgvuldige inpassing van nieuwe woonruimte: gemiddeld genomen wordt ca. tweederde van de jaarlijkse woningbouw (toevoeging aan de woningvoorraad) op binnenstedelijke locaties gerealiseerd.

Wat gaan we daarvoor doen?

Ondersteunen van versnelling woningbouw

We zetten de versnelling van de woningbouw voort. Dit doen we onder andere door de pilot grondbeleid op te leveren (zie [memo gedeputeerde](#)) en de resultaten te benutten voor de verdere ondersteuning van gemeenten bij woningbouwopgaven. Daarnaast positioneren we de regionale versnellingstafels steviger als gezamenlijke uitvoeringsgerichte aanpak van provincie, gemeenten, corporaties en marktpartijen. Aan deze tafels richten we ons op het snel signaleren en oplossen van concrete knelpunten in lopende woningbouwprojecten, zodat projecten op korte termijn sneller kunnen doorstromen naar realisatie.

Monitoren, herijken en bijdragen aan realisatie van de Regionale Woondeals

We ontwikkelen de regionale woondeals verder van afspraken over de inhoudelijke woningbouwopgave naar concrete en resultaatgerichte uitvoeringsafspraken met gemeenten, corporaties en andere betrokken partners. De volkshuisvestelijke opgaven worden vastgelegd in het volkshuisvestingsprogramma, waarna in de regionale woondeals afspraken worden gemaakt over de uitvoering, verantwoordelijkheden, fasering en monitoring van de realisatie.

Stimuleren van het benutten bestaande voorraad

In 2027 geven we uitvoering aan het Plan van aanpak Beter Benutten bestaande woningvoorraad. Samen met gemeenten, woningcorporaties en andere partners stimuleren we maatregelen die bijdragen aan een doelmatiger gebruik van bestaande woningen en daarmee aan het vergroten van het beschikbare en passende woningaanbod.

Wat willen we bereiken?

Zorgdragen voor duurzame en toekomstbestendige werklocaties in Brabant

De Brabantse ambitie is om een vooraanstaande regio in Europa te zijn en te blijven op het gebied van kennis en innovatie. Hiervoor is een concurrerend en aantrekkelijk vestigingsklimaat voor Brabantse en (inter)nationale bedrijven nodig. Dit betekent dat er voldoende een kwalitatief divers aanbod van werklocaties nodig is en het vraagt tegelijkertijd om een prettige en gezonde leefomgeving om in te werken en wonen. Belangrijk onderdeel van het aanbod aan werklocaties zijn bedrijventerreinen en campussen. Deze typen werklocaties hebben een grote waarde voor de Brabantse economie, en daarmee voor het brede welzijn van honderdduizenden Brabanders. Daarnaast ligt er een grote opgave op bedrijventerreinen voor de verduurzaming en de energietransitie. Deze opgave geeft ook kansen. Bedrijventerreinen kunnen een substantiële bijdrage leveren aan de doelen op het gebied van energie, circulariteit, klimaatadaptatie, biodiversiteit en stikstof. Het beter benutten van bestaande bedrijvenlocaties door meervoudig en intensiever ruimtegebruik is ook een belangrijk aandachtspunt. Hier willen we als Brabant samen met onze partners stappen inzetten.

Indicatoren:

Ontwikkeling werklocaties. Oppervlakte harde en geprogrammeerde plancapaciteit voor nieuwe werklocaties, ten opzichte van de uitbreiding- en vervangingsvraag in het laagscenario t/m 2040 en in combinatie met de effecten van regionale en/of provinciale beleidskeuzes > streefwaarde 100%.

De voortgang van de verduurzaming van Grote Oogst terreinen:

- Ontwikkeling van een monitor om de voortgang van de verduurzaming van de 40 grootste bedrijventerreinen in beeld te brengen, om daarmee de relatieve voortgang op Grote Oogst terreinen t.o.v. niet-Grote Oogst terreinen te kunnen duiden.
- Bij einde looptijd van de samenwerking is minimaal 90% van de verduurzamingsprojecten zoals opgenomen in de lokale plannen van aanpak afgerond of in uitvoering.

Vanuit Beleidskader Gezondheid: Emissie van fijnstof (PM_{2,5}) van bedrijven op bedrijventerreinen in Noord-Brabant, streefwaarde: lager dan referentiewaarde 2015 (1,3 Kton).

Wat gaan we daarvoor doen?

Actualiseren van (regionale) afspraken bedrijventerreinen

Op basis van de prognoses uit 2026 starten we in 2027 het proces om de regionale afspraken over werklocaties te actualiseren en scherper te richten op de kwalitatieve en kwantitatieve opgaven. Samen met de regio's en gemeenten werken we de regionale herstructureringsaanpakken verder uit, inclusief keuzes over prioritaire locaties, inzet van ruimtelijke en financiële instrumenten en de verdeling van verantwoordelijkheden. Parallel hieraan zetten we de in 2026 gestarte voorbereidende werkzaamheden voort voor de mogelijke oprichting van een provinciaal herstructureringsbedrijf in de vorm van een nieuwe verbonden partij, zodat richting kan worden gegeven aan een slagvaardige en doelmatige inzet op de herstructurering van bedrijventerreinen (zie ook [memo gedeputeerde](#)).

Uitvoeren en verdiepen project 'Grote Oogst'

De ambitie van de provincie is om het verduurzamen van bedrijventerreinen te versnellen. In 2027 zetten we de realisatie van de [aanpak Grote Oogst](#) voort, gericht op bedrijventerreinen in Brabant waar de meeste ruimte voor verbetering is op thema's als energie, klimaatadaptatie en circulaire economie. Maar ook met de [Green Deal Werklandschappen van de Toekomst](#) en via de financiële ondersteuning van de subsidieregeling SPUK Bedrijfsmatig Vastgoed, met als doel het versterken van de organisatiegraad op bedrijventerreinen, werkt de provincie aan deze versnelling. Daarnaast biedt de provincie tools en kennis op dit gebied, steunen we onderzoeken naar nieuwe manieren om verduurzaming mogelijk te maken en nemen we verduurzaming mee in de afspraken die we met regio's maken over (nieuwe) werklocaties. Met een kennisprogramma borgen en delen we de opgedane kennis en ervaringen, zodat deze ook breder op Brabantse bedrijventerreinen kunnen worden toegepast (zie ook [website](#)). Mede op basis van de evaluatie van de aanpak maken we in de volgende bestuursperiode een keuze over het vervolg van Grote Oogst.

Ondersteunen van campussen en overige strategische werklocaties

Vanwege hun maatschappelijke impact, strategische waarde en financieel rendement blijven we [campussen](#) en andere strategische werklocaties ondersteunen bij hun verdere ontwikkeling. In 2027 zetten we in op de doorontwikkeling van de Automotive Campus in Helmond, de Brainport Industries Campus in Eindhoven, het regionaal bedrijventerrein Brainport Oost en Eindhoven

Airport District. Daarbij sluiten we aan bij de reeds ingezette koers en geven de ambities en prioriteiten uit het nieuwe bestuursakkoord mede richting aan onze inzet en de verdere ontwikkeling van deze locaties.

Wat willen we bereiken?

Integraal werken aan het toekomstbestendig maken van het stedelijk netwerk

Brabant heeft een aanzienlijke nieuwbouw- en transformatieopgave om sterke steden en vitale dorpen te houden en daarmee te werken aan het versterken en het toekomstbestendig maken van het stedelijk netwerk. Hierbij gaat het niet alleen om wonen en werken, maar ook om verstedelijking die bijdraagt aan de mobiliteitstransitie, de energietransitie, duurzaamheid en klimaatadaptatie. Tegelijkertijd is de verstedelijkingsopgave aanjager voor de aanpak van andere opgaven, zoals op het terrein van economie, arbeidsmarkt en brede welvaart, inclusief gezondheid, leefbaarheid en sociale veiligheid. Dit vraagt om integrale keuzes en een integrale aanpak.

Indicatoren:

Kwalitatieve monitor, 1 keer per 2 jaar, eerstvolgende in 2027.

Kwalitatieve evaluatie, 1 keer per 2 jaar, eerstvolgende in 2028.

Wat gaan we daarvoor doen?

Gezamenlijk met partners realiseren uitvoeringsagenda NOVEX Stedelijk Brabant

Ook in 2027 werken we binnen [NOVEX Stedelijk Brabant](#) samen met het Rijk, gemeenten en waterschappen verder aan de realisatie van de Uitvoeringsagenda Stedelijk Brabant. We stellen gezamenlijk een investeringsagenda op, waarin de samenhangende opgaven voor wonen, werken, mobiliteit, energie, klimaatadaptatie en de kwaliteit van de leefomgeving worden vertaald naar prioritaire projecten, benodigde randvoorwaarden, fasering en financiering. Hiermee leggen we een gezamenlijke basis voor langjarige samenwerking, gerichte investeringen en de realisatie van de verstedelijkingsopgaven in Brabant.

Mogelijk maken van stedelijke gebiedsontwikkelingen binnen de 12 grootste steden

Het komende jaar zetten we de langjarige samenwerking met de twaalf grootste Brabantse steden voort om integrale [stedelijke gebiedsontwikkelingen](#) verder richting uitvoering en realisatie te brengen. De nadruk ligt daarbij onder meer op de verdere ontwikkeling van Knoop XL in Eindhoven, het Kenniskwartier in Tilburg, het Stationskwartier in Roosendaal, het Havenkwartier in Veghel, 't Zoet in Breda en Kastanjeweg-Oost in Uden. Vanuit onze rol denken, werken en financieren we waar passend mee en sturen we samen met gemeenten, woningcorporaties, marktpartijen en andere partners op haalbare plannen, met bijzondere aandacht voor betaalbaar wonen, netcongestie, stikstof, mobiliteit en circulair en biobased bouwen. Gelet op de schaal, complexiteit en lange doorlooptijd van deze gebiedsontwikkelingen blijft ook in de volgende bestuursperiode provinciale inzet nodig om de plannen daadwerkelijk tot uitvoering en realisatie te brengen.

Uitvoeren en doorontwikkelen kennisprogramma gebiedstransformaties

Via het kennisprogramma delen we onze kennis- en leerervaringen en bieden we inspiratie. Het kennisprogramma heeft een praktische insteek ter bevordering van de uitvoering. Dit doen we op tal van manieren zoals:

- Het organiseren van kennisdelingsbijeenkomsten
- Het organiseren van een bestuurlijk netwerk met minimaal 1 netwerksessie per jaar
- Inzet van een externe adviescommissie voor stedelijk gebiedsontwikkelingen.
- Aangaan van strategische partnerschappen, zoals bijvoorbeeld met kennisinstellingen
- Faciliteren van kennisontwikkeling- en uitwisseling o.b.v. de pilots dorpenstrategie

Dit alles met als doel om de verstedelijking in Brabant op een juiste manier op gang te brengen en te houden. Zie ook [kennisprogramma stedelijke gebiedsontwikkeling](#).

Wat willen we bereiken?

Het verminderen van de stikstofuitstoot uit Brabantse bronnen om de stikstofdepositie op Natura2000 te reduceren, zodat vergunningverlening voor maatschappelijke en economische ontwikkelingen weer mogelijk wordt

Noord-Brabant heeft heldere ambities: de provincie moet openblijven voor maatschappelijke en economische ontwikkelingen. Daar horen een sterke en veerkrachtige natuur en een klimaatbestendig en robuust water- en bodemsysteem bij. De Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof 2.0 (BOS 2.0) zet vooral in op het verminderen van stikstofuitstoot uit Brabantse bronnen. Minder stikstof versterkt de stikstofgevoelige natuur en maakt daarmee economische en maatschappelijke ontwikkelingen weer mogelijk.

Indicatoren:

De BOS 2.0 zorgt ieder jaar voor een dalende lijn in de stikstofreductie. Deze stikstofreductie wordt gedefinieerd als een emissiereductie van Brabantse bronnen. Als basisjaar wordt het jaar 2022 genomen (Emissieregistratie.nl).

Wat gaan we daarvoor doen?

Uitvoeren Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof (BOS) 2.0

In de BOS 2.0 hebben we generieke maatregelen opgenomen die moeten bijdragen aan de reductie van stikstofemissie uit Brabantse bronnen. Deze zijn inmiddels allemaal in uitvoering. Deze maatregelen zijn echter niet allemaal voldoende om de benodigde stikstofreductie te halen. Daarom zijn aanvullende maatregelen in onderzoek die op termijn bij moeten dragen aan een verdere stikstofreductie.

Indicatoren:

Indicator	2026	2027	2028	2029	2030
Emissiereductie (NH3) uit Brabantse Landbouw bronnen met uitvoeren van provinciale maatregelen (cumulatief)					4,8-5,8 kton

Emissiereductie (NOx) Brabantse
Mobiliteitsbronnen met uitvoeren van
provinciale maatregelen (cumulatief)

PM

Emissiereductie (NOx) Brabantse Industriële
bronnen met uitvoeren van provinciale
maatregelen (cumulatief)

PM

Beleidsnota's en uitvoeringsagenda's

- [Brabantse Omgevingsvisie](#)
- [Omgevingsverordening](#)
- [Beleidskader Leefomgeving](#)
- [Beleidskader Wonen en Werken](#)
- [Uitvoeringsagenda Wonen en Werken 2024-2027](#)
- [Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof \(BOS\) 2.0](#)

Inzet verbonden partijen

N.v.t.

Ontwikkelingen en onzekerheden

M.b.t. Powerport regio Moerdijk is de richting van de ontwikkeling nog onzeker. Welke stappen in 2027 worden gezet is ten tijde van het opstellen van de begroting 2027 afhankelijk wanneer verantwoord een nieuw bestuurlijk weegmoment gaat plaatsvinden. Verder worden veel prestaties geleverd in samenwerking met externe partners. Ook wordt steeds meer 'van buiten naar binnen' gewerkt: het initiatief van externe partners wordt gekoppeld aan de maatschappelijk opgaven van de Provincie. Dit biedt kansen, maar creëert in sommige gevallen ook afhankelijkheid als het gaat om het daadwerkelijk realiseren van prestaties.

De Kamerbrief Taskforce Stikstof 26 juni 2026 kan impact gaan hebben op de uitvoeringsagenda BOS2.0, omdat er capaciteit nodig is voor de uitvoer van de landelijke maatregelen. Bij het opstellen van de BOS2.0 zat het project Brainport open (ook opgenomen in de kamerbrief) nog niet in de pijplijn. Deze wordt nu in de uitvoeringsagenda opgenomen.

Daarnaast was de aanpak vermindering ammoniakemissie veehouderijen in huidige vorm geen onderdeel van deze uitvoeringsagenda. Door de aanpassing van de omgevingsverordening is deze aanpak integraal onderdeel geworden van onze uitvoeringsaanpak.

Van de aanvullende maatregelen zijn 9 van de 17 onderzocht of in onderzoek. Waarschijnlijk worden niet alle 17 aanvullende maatregelen onderzocht in de looptijd van de UA. Daarbij zijn door voortschrijdend inzicht en nieuwe proces ter beoordeling wel 2 nieuwe aanvullende maatregelen (mogelijk) in onderzoek.

Het RIVM heeft de Kennisnotitie Vlaanderen gepubliceerd. De kennisnotitie laat zien dat het Vlaamse beleid, ondanks nieuw vergunde projecten, ervoor kan zorgen dat het doelgat richting 2030 kleiner wordt door lagere depositie afkomstig uit het buitenland (België). De extra

verwachte reductie alleen is niet voldoende om onder de KDW te komen in onze N2000 gebieden, maar biedt wel perspectief dat de achtergronddepositie uit buitenlandse bronnen kleiner wordt.

Wat mag het kosten?

2. Ruimte en wonen

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2025	Begroting 2026 na wijz.	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030
Lasten						
Programmalasten	20.053 N	22.140 N	24.787 N	35.583 N	30.008 N	6.626 N
Toerekening organisatiekosten	14.540 N	16.981 N	17.412 N	16.067 N	16.067 N	16.067 N
Totaal Lasten	34.593 N	39.121 N	42.199 N	51.651 N	46.075 N	22.693 N
Baten						
Programmabaten	6.825 V	3.795 V	394 V	7.243 V	10.094 V	94 V
Bijdrage in toerekening org. kosten	0	0	0	0	0	0
Totaal Baten	6.825 V	3.795 V	394 V	7.243 V	10.094 V	94 V
Saldo van baten en lasten	27.768 N	35.325 N	41.805 N	44.407 N	35.980 N	22.599 N
Reservemutaties*						
Storting in reserves	6.591 N	33.027 N	2.592 N	2.403 N	2.403 N	2.369 N
Onttrekking aan reserves	3.471 V	8.997 V	3.148 V	2.399 V	2.399 V	2.396 V
Resultaat incl. reservemutaties	30.888 N	59.355 N	41.249 N	44.411 N	35.984 N	22.573 N

*Voor een specificatie van deze mutaties op reserveniveau zie het overzicht van baten en lasten opgenomen in de financiële begroting en bijlage 10. Reserves van de bijlagenbundel.

Financiële toelichting

Lasten

Werklocaties

In 2026 zijn de lasten € 3,2 mln. hoger dan in 2027 in verband met de incidentele bijdrages in het kader van Aanpak Grote Oogst (uitbreiding en icoonprojecten) en incidentele uitgaven in het kader van de aankoop van CSM BV. (Automotive Campus Helmond).

Wonen

In 2026 zijn de lasten € 3,0 mln. hoger door de in dat jaar nog beschikbare en ingezette Rijksbijdrages (€ 3,3 mln. in 2026 versus € 0,3 mln. in 2027).

Gebiedstransformaties

In 2026 zijn de lasten € 1,3 mln. hoger i.v.m. incidentele uitgaven voor voorbereiding gebiedsontwikkeling 't Zoet Breda.

Aanpak stikstof

In 2026 zijn de lasten € 1,0 mln. lager vanwege een begrotingswijziging waarbij, conform Nota van Wijzigingen bij Statenvoorstel 43/25, € 1,0 mln. euro beschikbaar is gesteld ten behoeve van de bijstelling van de aanpak ammoniakeisen.

Baten

De hogere baten in 2026 van € 3,4 mln. betreffen voor € 3 mln. Rijksbijdrages voor Wonen. In 2027 zal naar verwachting ook een Rijksbijdrage ontvangen worden, maar dit besluit moet nog

door het Rijk genomen worden. De overige € 0,4 mln. hogere uitgaven in 2026 betreft het saldo van diverse kleinere verschillen.

Programma 3 Water en bodem

Inleiding

De werkzaamheden vanuit Water en Bodem dragen bij aan een bredere transitie: hoe maken we Brabant toekomstbestendig? Waterveiligheid, -kwaliteit, -beschikbaarheid (drinkwater/droogte) en bodemvitaliteit zijn grote maatschappelijke opgaven op zichzelf én raken direct aan andere grote opgaven: klimaatadaptatie, natuurherstel, landbouwvernieuwing, energietransitie en de woonopgave.

Met de maatregelen op basis van het [Regionaal Water- en Bodemprogramma 2022-2027](#), de [KRW-impuls Brabant](#) en de Aanpak Landelijk Gebied zetten we, in navolging van het bestuursakkoord '[Samen maken we Brabant!](#)', alles op alles om bij te dragen aan de KRW-doelen voor Brabant voor 2027 en daarna.

Onze doelen op het gebied van klimaatbestendigheid, schoon en voldoende water en een vitale bodem zijn onmisbaar voor de gezondheid van mens en natuur, voor een duurzame toekomst voor (landbouw)economie en samenleving en zodat Brabant beter bestand is tegen klimaatverandering.

2027 vormt het laatste jaar van de planperiode. We richten ons dan ook op het zoveel mogelijk realiseren van de doelen uit het RWP. Daarnaast wordt er door GS in 2027 een besluit genomen over het RWP 2028-2033 en wordt aan uw Staten het financiële kader hiervoor voorgelegd.

We richten ons primair op de uitvoering van de KRW opgave (hydrologisch herstel en waterkwaliteit), via de inrichtingsmaatregelen door de waterschappen, de KRW-impuls en de Aanpak Landelijk Gebied. Daarnaast werken we aan de doelen voor vitale bodem, waterveiligheid, de Droogteagenda, klimaatadaptatie, vaarwegen, zwemwater en drinkwater. Een goede samenwerking met waterschappen, omgevingsdiensten, gemeenten, natuur- en landbouworganisaties, drinkwaterbedrijven en grondeigenaren is bij al ons werk essentieel.

De ontwikkelingen op rijksniveau (uitwerking [Kamerbrief "Weer ruimte voor boer, natuur en bouw: maatregelenpakket voor landbouw, natuur en stikstof"](#)) geeft kansen voor het financieren en uitvoeren van de KRW-opgave.

Bodemsanering: We brengen 3 van de 6 bodemverontreinigingen, ontstaan door de directe lozing van aan drugsproductie gerelateerde stoffen, in de afrondende monitoringsfase. Voeren we ten behoeve van het PFAS-bronnenonderzoek de laatste historische onderzoeken uit van de locaties die nu op de lijst staan. En gaan we onverminderd door met uitvoeren van de PFAS oriënterende onderzoeken en de daaruit volgende nadere onderzoeken. Ook kijken we naar de mogelijkheden van het verruimen van het grondverzet in grondwaterbeschermingsgebieden. We continueren de uitvoering van het diffuus lood project in samenwerking met de Brabantse gemeenten en de aanpak van de historische bodemsaneringsopgaven. Tevens bereiden we ons

voor op de implementatie van de Europese richtlijn Bodemmonitoring en het Rijksprogramma Bodem, Ondergrond en Grondwater.

Wat willen we bereiken?

Voldoende Water. Niet te weinig diep en ondiep grondwater en oppervlaktewater met optimale zoetwaterbeschikbaarheid en waterverdeling in geval van extreme droogte, en niet te veel oppervlaktewater, om ernstige regionale wateroverlast zo veel mogelijk te voorkomen

Indicatoren:

- De grondwatervoorraad is op orde en stabiel op termijn: Grondwaterstand en stijghoogte in de grondwaterlichamen voldoet aan de norm (uiterlijk 2027 moeten beide grondwaterlichamen voldoen, 1 voldoet momenteel niet).
- Voldoende grondwater voor de natuur: Areaal natte natuurparels dat niet langer verdroogd is (uiterlijk 2027 is 12.000 ha NNP niet langer verdroogd).
- Voldoende (grond)water voor de bereiding van drinkwater voor openbare drinkwatervoorziening (gehele verzorgingsgebied kan zonder problemen worden bediend).

Wat gaan we daarvoor doen?

Voldoende drinkwater

Indicator	2027	2028	2029	2030
Voortgang realisatie aanvullende bronnen:				
Kruisland	Projectbesluit definitief	Operationeel	Operationeel	Operationeel
Brak grondwater	Opschaling naar productie	Opschaling naar productie	Opschaling naar productie	Opschaling naar productie (t/m 2030)
Zeewater	Pilotfase	Pilotfase	Pilotfase	Pilotfase
Toename volume aan drinkwater (m3/jaar) beschikbaar door aanvullende bronnen		3,5 mln	3,5 mln	8,5 mln (2030) 18,5 mln (2035)
Vermindering verbruik drinkwater:				
Zakelijk gebruik (mln. m3) (*)				14 (2035 e.v.)
Huishoudelijk gebruik (lpppd) (**)	125-120	125-120	125-120	100 (2035 e.v.)

(*) Referentie (periode 2015-2019) industrieel-grootzakelijke klanten (>100.000 m³/jaar): 18 miljoen m³.
 (**) Referentie (periode 2015-2019) huishoudelijk gebruik in liter per persoon per dag (lpppd): 128 lpppd.

Verdrogingsaankpak natte natuurpleis

Indicator	2027	2028	2029	2030
Hectares binnen natte natuurpleis waarin maatregelen voor het vasthouden van water zijn getroffen (cumulatief) (KRW doelstelling 12.000 ha in 2027)	4.600	6.800(*)	(*)	(*)

* Eind 2027 wordt het geactualiseerde Regionaal Water en Bodemprogramma 2028-2033 vastgesteld, waarin ook de indicatoren en streefwaarden worden bepaald die vervolgens worden verwerkt in de Begroting 2028.

Zuidwestelijke Delta en Geopark Peelhorst en Maasvallei

Indicator	2027	2028	2029	2030
Project Roode Vaart	Plan fase 2	Realisatie fase 2	Realisatie fase 2	Realisatie fase 2
Voortgang Geopark Schelde Delta	Financiële bijdrage	-	-	-

Wat willen we bereiken?

Schoon Water. Schoon grond- en oppervlaktewater voor onze volksgezondheid en natuur, conform de normen van de Kaderrichtlijn Water; het voorkomen van verontreiniging en het beschermen van diepe grondwatervoorraden

Indicatoren:

Basis op orde: alle oppervlaktewateren en het grondwater voldoen aan de doelstellingen van de Kaderrichtlijn Water in 2027. (bevat verplichte indicator BBV: % van de waterlichamen met een goede ecologische kwaliteit)

- Alle fysische, biologische en chemische parameters zijn op orde voor zowel de KRW-oppervlaktewateren als de overige oppervlaktewateren.
- Het grondwaterlichaam verkeert in een goede chemische (grondwater)toestand;
- Er vindt geen trendmatige achteruitgang van de (grond)- waterkwaliteit plaats

Verminderde inbreng stoffen:

- De inbreng van antropogene stoffen en stoffen die expliciet in de KRW genoemd zijn wordt voorkomen en beperkt. Dit geldt voor alle gevaarlijke stoffen, ook als er momenteel nog geen waternormen voor zijn, zoals voor PFAS, bestrijdingsmiddelen, medicijnresten en plastics.

Grondwater voor menselijke consumptie is blijvend beschermd:

- Bronnen openbare drinkwaterwinningen zijn op orde en staan kwalitatief niet onder druk (Brabant breed ruim voldoende schone bronnen aanwezig).

Deze indicatoren dragen bij aan de provinciale doelstelling: '3 gezonde levensjaren erbij voor iedere Brabander'.

Wat gaan we daarvoor doen?

Schoon Drinkwater

Indicator	2027	2028	2029	2030
Realisatie Uitvoeringsprogramma Drinkwaterwinningen: (% maatregelen)				
In uitvoering	75- 100%			
Gereed	50-75%	100% + Nieuw Uitvoeringsprogramma		
Aantal grondwaterbeschermingsgebieden met aanvullend provinciaal beleid (cumulatief) (*)	14	14	14	14

(*) In alle 38 grondwaterbeschermingsgebieden geldt landelijke regelgeving m.b.t. gewasbeschermingsmiddelen en nutriënten. Binnen de KRW-Impuls Brabant en het Actieplan Gewasbeschermingsmiddelen zijn mogelijke maatregelen onderzocht om emissiereductie van gewasbeschermingsmiddelen en nutriënten te realiseren. De ontwikkelingen in het landelijke Convenant Gewasbeschermingsmiddelen en de LVVN Kamerbrief 'Weer ruimte voor boer, natuur en bouw' zijn kaderstellend voor de eventuele noodzaak voor aanvullend provinciaal beleid.

Schoon oppervlaktewater

Indicator	2027	2028	2029	2030
Aantal kilometers (cumulatief) herstelde beken en kreken en Natuurvriendelijke oevers (Kaderrichtlijn Water doelstelling 610 km in 2027)	200	280 (*)	(*)	(*)
Aantal (cumulatief) opgeloste vismigratieknelpunten (KRW-doelstelling 232 stuks in 2027)	120	140 (*)	(*)	(*)

* Eind 2027 wordt het geactualiseerde Regionaal Water en Bodemprogramma 2028-2033 vastgesteld, waarin ook de indicatoren en streefwaarden worden bepaald die vervolgens worden verwerkt in de Begroting 2028.

Wat willen we bereiken?

Veilig Water. Veiligheid tegen hoogwater in het hoofdwatersysteem en het regionaal watersysteem

Indicatoren:

Brabant is beschermd tegen overstromingen en biedt Ruimte voor de rivier:

- Het percentage rivierenlandschap waar sprake is van sterke dijken in combinatie met een uitbreiding van de afvoercapaciteit.
- De regionale keringen zijn veilig (100% voldoet aan de norm).

Wat gaan we daarvoor doen?

Toezicht op uitvoering verbeterplannen waterschappen

Indicator	2027	2028	2029	2030
<i>Km te herstellen regionale keringen door het waterschap: i.h.k.v. provinciale toezicht op uitvoering verbeterplannen waterschappen:</i>				
– Brabantse Delta		34 (*)		(**)
– Aa en Maas				(**)
– De Dommel				(**)
– Rivierenland		(***)	(***)	(***)

* aanvullende opgave bij Waterschap Brabantse Delta bovenop de bestaande dijken ten aanzien van nieuwe dijk voor waterbergingsgebied met natuurontwikkeling langs de Mark en Drongelens Kanaal.

** aan de hand van laatste toetsing spelen er bij de waterschappen Aa en Maas en De Dommel geen verbeteropgaven (alleen beheer en onderhoud). De volgende toetsingscyclus wordt in 2031 opgeleverd.

*** Definitieve toetsingsrapportage verwacht, hierna is inzichtelijk hoe groot de verbeteropgave voor de regionale keringen is.

Uitvoeren Deltaprogramma Maas

Indicator	2027	2028	2029	2030
<i>Voortgang rivierverruimingsprojecten (MIRT fase)</i>				
• Meanderende Maas	Realisatie	Realisatie	Realisatie	Realisatie
• Oeffelt	Realisatie	Realisatie	Realisatie	Realisatie
• Lob van Gennep*	Planuitwerking	Realisatie	Realisatie	Realisatie

* Lob van Gennep is gelegen in Limburg en onderdeel van de drie Maaskoppelpjecten Meanderende Maas en Oeffelt die in het stroomgebied van Maas tussen Limburg en Noord-Brabant een waterstandsverlagend effect realiseren.

Ruimtelijke inbedding en goedkeuringsbevoegdheid GS bij versterking van primaire dijken

Indicator	2027	2028	2029	2030
	Realisatie	Realisatie	Realisatie	Realisatie
• Ravenstein-Lith (onderdeel Meanderende Maas)				
• Cuijk-Ravenstein	Realisatie	Realisatie	Realisatie	Realisatie
• Lith-Bokhoven	Planuitwerking	Planuitwerking	Planuitwerking	Planuitwerking / Realisatie (2031-2034)
• Doeveren	Realisatie			
• Moerdijk-Drimmelen	Planuitwerking	Planuitwerking / Realisatie	Realisatie	Realisatie (t/m 2031)
• Willemstad-Noordschans	Planuitwerking	Planuitwerking	Realisatie	Realisatie (tm 2032)
• WAD (Wilhelminakanaal, Amertak, Dongen)	Voorverkenning	Voorverkenning	Voorverkenning	Verkenning (tm 2034)
• Geertuidenberg-Dombosch	Verkenning	Planuitwerking	Planuitwerking	Planuitwerking/Realisatie (2030-2032)
• Keizersveer Waalwijk	(Voor)verkenning	Verkenning	Verkenning / Planuitwerking	Planuitwerking (tm 2031)
• HoWaBo *	Verkenning / Planuitwerking	Planuitwerking/Realisatie	Planuitwerking/Realisatie	Planuitwerking/Realisatie
• Vierlingsbeek-Cuijk		Voorverkenning	Voorverkenning	Verkenning (tm 2032)
• Beren van Woudrichem	Planuitwerking	Planuitwerking/Realisatie	Realisatie	Realisatie (tm 2031)
• Drongelens Kanaal*	Voorverkenning	Verkenning	Verkenning	Planuitwerking
• Vught- Essche stroom- Sint-Michielsgestel*	Verkenning / Planuitwerking	Planuitwerking	Planuitwerking / Realisatie	Realisatie

* Verbetering regionale keringen met ruimtelijke inbedding en goedkeuringsbevoegdheid bij GS

Wat willen we bereiken?

Vitale Bodem. Vergroten van de vitaliteit, sponswerking, resistentie tegen ziekten en natuurlijk productievermogen van de bodem voor duurzame landbouw en biodiversiteit

Indicator:

In de agrarische beïnvloedingsgebieden rondom de prioritaire N2000 gebieden en natte natuurgebieden, in de voedingsgebieden voor strategische grondwatervoorraden, grondwaterbeschermingsgebieden en gebieden met verhoogd risico op uitspoeling van nitraat en afspoeling van fosfaat is de bodem vitaal en worden de normen voor de Kaderrichtlijn Water en Nitraatrichtlijn gehaald:

- de sponswerking voor water en voedingsstoffen is op orde: verliezen van voedingsstoffen naar het grond- en oppervlakte- water zijn minimaal en er is geen sprake meer van verdichting, zodat regenwater kan infiltreren;
- het gehalte aan organische stof is op zodanig niveau dat een gevarieerd bodemleven mogelijk is en meststoffen en water worden gebonden;
Streven: 100% van de landbouwbodems in 2050 vitaal, gekoppeld aan klimaat adaptieve inrichting en gebruik.

Ecologische principes nemen een centrale plaats in de agrarische bedrijfsvoering in:

- het aantal praktiserende boeren neemt toe.

Deze indicatoren dragen via een verbeterde (grond)waterkwaliteit bij aan de provinciale doelstelling van '3 gezonde levensjaren erbij voor iedere Brabander'.

Wat gaan we daarvoor doen?

Met agrarische ondernemers bodemverbeteringsmaatregelen doorvoeren in landbouwgebieden

Indicator	2027	2028	2029	2030
Aantal hectaren (cumulatief) landbouwareaal binnen BodemUp	36.000	(*)	(*)	(*)

** Eind 2027 wordt het geactualiseerde Regionaal Water en Bodemprogramma 2028-2033 vastgesteld, waarin ook de indicatoren en streefwaarden worden bepaald die vervolgens worden verwerkt in de Begroting 2028.*

Organiseren kennisuitwisseling voor agrariërs

Indicator	2027	2028	2029	2030
Aantal deelnemers aan kennisuitwisseling op praktijklocaties	500	(*)	(*)	(*)

** Eind 2027 wordt het geactualiseerde Regionaal Water en Bodemprogramma 2028-2033 vastgesteld, waarin ook de indicatoren en streefwaarden worden bepaald die vervolgens worden verwerkt in de Begroting 2028.*

Wat willen we bereiken?

Klimaatadaptatie. Aanpassen aan klimaatverandering in alle domeinen van het provinciale waterbeleid

Indicator:

- Brabant heeft in 2050 een klimaatbestendige en waterrobuuste inrichting: Brabant wordt klimaatbestendig en waterrobuust ingericht op basis van de leidende principes uit dit RWP. (100% in 2050)

Wat gaan we daarvoor doen?

Bewustwording, samenwerking en verankering 'klimaatbestendig handelen'

Indicator	2027	2028	2029	2030
Een actueel uitvoeringsprogramma Klimaatadaptatie Zuid-Nederland	1	(*)	(*)	(*)
Percentage provinciale programma's waarin klimaatadaptatie wordt verankerd	100%	(*)	(*)	(*)

* Eind 2027 wordt het geactualiseerde Beleidskader Regionaal Water en Bodemprogramma 2028-2033 vastgesteld, waarin ook de indicatoren en streefwaarden worden bepaald die vervolgens worden verwerkt in de Begroting 2028.

Concrete aanpak in projecten en gebieden

Indicator	2027	2028	2029	2030
Aantal medegefinancierde (uitvoerings)projecten gericht op klimaatadaptatie (cumulatief)	30	(*)	(*)	(*)

* Eind 2027 wordt het geactualiseerde Beleidskader Regionaal Water en Bodemprogramma 2028-2033 vastgesteld, waarin ook de indicatoren en streefwaarden worden bepaald die vervolgens worden verwerkt in de Begroting 2028.

Beleidsnota's en uitvoeringsagenda's

- [Regionaal Water en Bodem Programma 2022-2027 inclusief Addendum 2025](#)
- [Strategienota KRW-Impuls Brabant](#)
- [Beleidskader Milieu 2030 \(o.a. bodemsaneringen\)](#)
- [Uitvoeringsagenda Milieu 2024-2027](#)

Inzet verbonden partijen

- Brabant Water

Ontwikkelingen en onzekerheden

- Het grootste financiële risico voor de Water en Bodem opgaven zit in het vertraagd realiseren van de KRW opgave en het financieel-juridische vraagstuk van eventuele nadeelcompensatie bij strengere regelgeving zoals aangekondigd in het Regionaal Water- en Bodemprogramma.
- We ervaren via hittegolven, droogte en piekbuien de toenemende problemen door klimaatverandering. De frequentie van optreden van dit soort weersverschijnselen is onzeker en brengt risico's met zich mee, ook financieel voor de financierbaarheid van onze opgaven.
- Voor meerdere subsidie- en bijdrageregelingen is het lastig om de uitgaven precies te ramen. Vanuit verschillende regelingen worden vrijwel alleen grote subsidies verstrekt, waardoor het verlenen van een subsidie in het huidige of het volgende jaar groot verschil kan maken voor de realisatie in een bepaald jaar. Andere regelingen ontvangen soms laat in het jaar grote aantallen aanvragen waardoor onzeker is of alle subsidieaanvragen nog dit jaar beschikt kunnen worden. Deze onzekerheden spelen bijvoorbeeld bij de Subsidieregeling integrale actieplannen hitte Noord-Brabant, Bijdrageregeling water en bodem Noord-Brabant, Subsidieregeling water en bodem Noord-Brabant en de bijdrageregeling Aanpak Landelijk Gebied.

Wat mag het kosten?

3. Water en Bodem

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2025	Begroting 2026 na wijz.	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030
Lasten						
Programmalasten	50.328 N	43.848 N	75.084 N	102.684 N	26.913 N	21.520 N
Toerekening organisatiekosten	8.407 N	8.062 N	8.291 N	5.729 N	5.593 N	5.593 N
Totaal Lasten	58.736 N	51.910 N	83.375 N	108.413 N	32.507 N	27.113 N
Baten						
Programmabaten	23.033 V	29.666 V	34.092 V	55.183 V	11.716 V	8.686 V
Bijdrage in toerekening org. kosten	1.144 V	0	0	0	0	0
Totaal Baten	24.177 V	29.666 V	34.092 V	55.183 V	11.716 V	8.686 V
Saldo van baten en lasten	34.558 N	22.244 N	49.283 N	53.230 N	20.790 N	18.427 N
Reservemutaties*						
Storting in reserves	15.799 N	27.630 N	20.828 N	3.374 N	3.374 N	3.374 N
Onttrekking aan reserves	24.557 V	13.471 V	37.499 V	42.081 V	9.608 V	7.245 V
Resultaat incl. reservemutaties	25.800 N	36.402 N	32.612 N	14.523 N	14.557 N	14.557 N

*Voor een specificatie van deze mutaties op reserveniveau zie het overzicht van baten en lasten opgenomen in de financiële begroting en bijlage 10. Reserves van de bijlagenbundel.

Financiële toelichting

Lasten

Schoon Water (14.257 N)

In lijn met de adaptieve programmering met de waterschappen ten aanzien van de KRW-inrichtingsmaatregelen verwachten we meer aanvragen dan in 2026. De uitvoering in 2027 wordt door de waterschappen geïntensiveerd om zoveel mogelijk projecten eind 2027 gereed te krijgen.

Voldoende Water (18.756 N)

In 2026 is gewerkt aan de voorbereiding van vele gebiedsprojecten die gefinancierd worden vanuit de rijksmiddelen vanuit de regeling provinciale maatregelen landelijk gebied. In 2027 verwachten wij een toename van het aantal projecten dit worden gestart. Dit leidt op het gebied van watersysteemherstel tot een stijging van de geraamde uitgaven met €10,6 mln.

Voor de verdrogingsaanpak vanuit de Maatwerkovereenkomsten met de Waterschappen wordt de uitvoering in 2027 door de waterschappen geïntensiveerd om zoveel mogelijk projecten eind 2027 gereed te krijgen. De geraamde uitgaven hiervoor stijgen met €4,9 mln.

De aanvragen voor zoetwaterbeschikbaarheid door de waterschappen in het kader van de 2^e fase Deltaprogramma Zoetwater nemen toe zoals afgestemd in de adaptieve programmering van de maatwerkovereenkomsten, waardoor de uitgaven in 2027 € 3,2 mln. hoger liggen.

Voorziening grondwaterheffing (2.693 N)

In 2026 is binnen de Subsidieregeling realisering Natuurnetwerk Noord-Brabant wordt het onderdeel ten behoeve van verwerving, functiewijziging en/of inrichting van het gebied Sterkselse Aa gedekt vanuit de voorziening grondwaterheffing. Ook de subsidieregeling Natura2000 Noord-Brabant is deels gedekt vanuit de voorziening grondwaterheffing.

Programma 4 Natuur en milieu

Inleiding Natuur

Natuur is dichtbij, van ons allemaal en onmisbaar voor de toekomst van Brabant. Sterke natuur is geen luxe, maar een basisvoorwaarde voor een gezondheid en een aantrekkelijke en duurzame leefomgeving. Natuur biedt ruimte voor ontspanning, onze gezondheid is er direct mee verbonden en van afhankelijk, denk aan zuurstof en helpt ons om beter om te gaan met uitdagingen als hitte, droogte en wateroverlast.

Tegelijkertijd staat de natuur onder druk. We zien het terug in de afname van biodiversiteit, verdroging van natuurgebieden en de gevolgen van extremer weer. Dat raakt niet alleen planten en dieren, maar ook de kwaliteit van gezondheid, onze leefomgeving en de brede welvaart van Brabant. Daarom nemen we als provincie verantwoordelijkheid voor het beschermen, herstellen en versterken van natuur en landschap.

Dat doen we samen met inwoners, boeren, ondernemers, gemeenten en maatschappelijke partners. Want natuur is van ons allemaal. Iedereen kan bijdragen aan een groener en sterker Brabant. Door samen te werken, bouwen we aan een provincie waar het prettig wonen, werken en leven is, nu en voor toekomstige generaties. Zo hebben we het agrarisch natuurbeheer in tien jaar tijd samen bijna verdriedubbeld.

In 2027 zetten we deze koers voort. We werken aan een natuur-, landschaps- en milieubeleid dat bijdraagt aan een veilige en gezonde leefomgeving, herstel van de biodiversiteit en aantrekkelijke natuurgebieden en landschappen. We investeren in een samenhangend natuurnetwerk, versnellen natuurherstel en verminderen de druk op kwetsbare natuur, onder meer door het terugdringen van ammoniakuitstoot en het aanpakken van verdroging.

De opgaven voor natuur, water, bodem, klimaat, stikstof en landbouw hangen nauw met elkaar samen. Daarom werken we gebiedsgericht aan oplossingen die natuur versterken én perspectief bieden aan inwoners en ondernemers. Via de Gebiedsgerichte Aanpak (GGA) verbinden we deze opgaven en bouwen we samen aan een veerkrachtig Brabant waarin natuur, economie en leefbaarheid elkaar versterken.

Milieu

We willen dat Brabant een fijne, veilige en gezonde provincie is om in te wonen en te ondernemen. Een schone lucht en bodem en geen hinder van onder meer geluid en geur zijn hiervoor basisvoorwaarden. In lijn met de Omgevingsvisie streven we daarom naar een continue verbetering van onze leefomgeving. Met de uitvoeringsagenda Schone Lucht Akkoord dragen we bij aan het landelijk doel om in 2030 tenminste 50% gezondheidswinst te behalen ten opzichte van 2016. Met het actieplan Geluid 2024 - 2029 verminderen we het aantal mensen dat wordt gehinderd door het geluid van provinciale wegen.

De geplande voorbereiding van Defensie in Noord Brabant zal ook gevolgen hebben voor het milieu. De milieubelangen brengen wij naar voren in de overleggen met Defensie. Daarnaast wordt ook Brabant in toenemende mate geconfronteerd met urgente sector- en thema-overstijgende vraagstukken, zoals de noodzaak van een transitie naar een duurzame economie en samenleving. De druk op het milieu blijft onverminderd hoog, waardoor het bereiken van de doelstellingen bij een aantal thema's in het gedrang komen. Met name op de thema's Luchtkwaliteit en ZZS dreigt de haalbaarheid van de doelstellingen uit beeld te raken.

De acties uit de Uitvoeringsagenda moeten bijdragen aan het behalen van deze doelen, maar op een aantal thema's hebben de acties binnen de bevoegdheid van de Provincie onvoldoende effect om de doelstellingen te behalen. Dit komt met name omdat we vaak afhankelijk zijn van zowel landelijke als Europese regelgeving en ontwikkelingen op het gebied van andere beleidsvelden wat de invloed van de provincie op een aantal milieuthema's beperkt.

Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH)

In 2027 worden volgende stappen gezet in het realiseren van onderdelen uit de uitvoeringsagenda's naar de VTH Opdracht. Het gaat dan om thema's zoals gewasbeschermingsmiddelen, energie, soorten, Natura2000, indirecte lozingen en de KRW.

Stikstof vormt net als voorgaande jaren een voorname ontwikkeling binnen het VTH-domein. In 2027 wordt opvolging gegeven aan eerder vastgesteld beleid zoals de ammoniakemissie maatregelen die voortkomen uit de Omgevingsverordening. Daarnaast heeft het kabinet heeft met de Kamerbrief van 26 juni jl. "[Weer ruimte voor boer, natuur en bouw](#)", een stap gezet om Nederland 'van het slot' te krijgen.

GS heeft geconcludeerd dat de Kamerbrief aansluit bij de lijn die Brabant al langer inzet, en dat het ingezette Brabantse beleid voortgezet moet worden om de doelen te kunnen realiseren. De diverse elementen van de Kamerbrief zullen in de komende tijd uitgewerkt moeten worden. De provincie is in nauw gesprek met het Rijk over de uitwerking ook voor de gevolgen en consequenties voor VTH

Pijler Robuuste Natuur

De Brabantse natuur is adequaat beschermd tegen ongewenste ruimtelijke ingrepen. Ze is vitaal en van voldoende omvang om bestand te zijn tegen schommelende omgevingsinvloeden zoals weersextremen. De Brabantse natuurgebieden vormen een onderling aangesloten netwerk waardoor uitwisseling kan plaatsvinden.

Wat willen we bereiken?

Natuurnetwerk ingericht, verbonden en beheerd

Het Natuurnetwerk is compleet of onderhanden. De meest cruciale gebieden zijn omgevormd naar natuur. Het Natuurnetwerk moet ongeveer 129.000 hectare (ha) gaan omvatten. In 2027 hebben we zicht op de verwerving, in 2030 zicht op de inrichting en in 2035 op de realisatie van de EVZ's en het beheer van het totale Natuurnetwerk.

Indicator:

- In 2030 is het Natuurnetwerk ingericht, verbonden en beheerd

Wat gaan we daarvoor doen?

Realisatie Natuurnetwerk: grondverwerving / functieverandering

Om het hele Natuurnetwerk (NNN) in 2030 te realiseren, is tijdige beschikbaarheid van gronden cruciaal. De verwachting is dat voor 2030 niet alle gronden beschikbaar zijn om in 2030 het NNN af te kunnen maken. Door een eerdere bezuiniging (bestuursakkoord 2020-2023) en inflatie en grondprijstijgingen hebben we voor een deel van de NNN-opgave vooralsnog geen budgettaire dekking.

Indicator	2012 t/m 2030	2027	2028	2029	2030
Gerealiseerde ha (cumulatief)	9.300	6.800	7.100	7.300	7.600

Realisatie Natuurnetwerk: inrichting

Nadat de benodigde gronden zijn verworven of van functie zijn veranderd, moeten de gronden veelal nog worden ingericht. Door een eerdere bezuiniging (bestuursakkoord 2020-2023) en inflatie en grondprijstijgingen hebben we voor een deel van de NNN-opgave vooralsnog geen budgettaire dekking.

Indicator (BBV-verplichte indicator)	2012 t/m 2030	2027	2028	2029	2030
Gerealiseerde ha (cumulatief)	14.900	9.300	10.200	11.000	12.000

Realisatie ecologische verbindingzones

Een essentieel onderdeel van een robuust en samenhangend natuurnetwerk zijn de ecologische verbindingzones (EVZ). Deze groene verbindingen tussen natuurgebieden zorgen ervoor dat dieren en planten niet geïsoleerd raken en er een aaneengesloten natuurgebied ontstaat. Door een eerdere bezuiniging (bestuursakkoord 2020-2023) en inflatie en grondprijsstijgingen hebben we voor een deel van de EVZ-opgave vooralsnog geen budgettaire dekking.

Indicator	2012 t/m 2035	2027	2028	2029	2030
Gerealiseerde ha (cumulatief)	1.150	385	420	450	520

Beheer van het Natuurnetwerk

De grondeigenaren zijn verantwoordelijk voor het beheer van het NNN. Dit zijn met name Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Brabants Landschap, gemeenten en landgoedeigenaren. Ook komen er steeds meer agrariërs en particulieren die natuur gaan beheren. De provincie subsidieert het natuur- en landschapsbeheer van het NNN op basis van het Subsidiestelsel Natuur en Landschap.

Er zijn via het IPO gesprekken gaande met het Rijk omdat de landelijk vastgestelde nieuwe standaard kostprijzen voor beheer vooralsnog niet zijn ingevoerd door provincies omdat de financiële dekking hiervoor via het Rijk ontbreekt.

Indicator (BBV- verplichte indicator)	2027	2028	2029	2030
Beheerde ha via de Subsidiestelsel Natuur en Landschap – onderdeel natuurbeheer (cumulatief)	84.000	84.300	84.600	85.600

Realisatie Faunapassages

Wegen en kanalen die natuurgebieden doorsnijden veroorzaken vaak knelpunten voor de aanwezige fauna en wat tevens een risico voor de verkeersveiligheid vormt. Daarom worden op bekende knelpunten faunapassages aangebracht, passend bij de betreffende fauna ter plaatse. Middels onderzoek zijn de nog resterende knelpunten in beeld gebracht. Gemeenten en waterschappen worden gestimuleerd om daarvoor, aangevuld met andere locaties waar aantoonbaar veel faunaslachtoffers vallen, faunapassages aan te leggen en goed te onderhouden.

In 2030 zijn 100 nieuwe faunapassages in provinciale en gemeentelijke wegen en kanalen aangelegd t.o.v. 2022. Voor de eerder geplande 100 faunapassages is vooralsnog geen financiële dekking om ze in 2030 te realiseren. Ter uitvoering van de [motie M146-2025 Versnelling faunapassages](#), zijn de middelen uit de begroting voor 2028 en 2029 naar voren gehaald en waarmee de realisatie in 2026 en 2027 kan worden versneld. Bij gelijkblijvende middelen zal de realisatie in de periode daarna grotendeels stilvallen.

Indicator	2023 t/m 2030	2027	2028	2029	2030
Aantal faunapassages (cumulatief)	100	85	90	95	100

Kwaliteit van het Natuurnetwerk

Naast kwantiteit moet het NNN ook de functionaliteit (samenhang) van het netwerk en de kwaliteit van de natuur borgen. Deels kan deze functionaliteit en kwaliteit al worden afgeleid uit de eerdere indicatoren beheer, realisatie EVZ's en realisatie faunapassages. Daarnaast is het van belang om uiteindelijk ook de natuurdoeltypen, zoals vastgelegd in de ambitiekaart Natuurbeheerplan, te realiseren. Omdat dit voor een belangrijk deel alleen bereikt kan worden als de abiotische omgevingsfactoren in orde zijn (gemaakt) en/of alleen bereikt kan worden bij een langdurig ontwikkelingsbeheer heeft het komen tot 100% doelrealisatie voor deze prestatie een lange doorlooptijd. In 2030 is het natuurbeheertype van ruim 70% van het NNN gelijk aan het ambitietype.

Indicator	2027	2028	2029	2030
Percentage van het NNN waarvan het beheertype gelijk is aan het ambitietype	66,5%	68%	69,5%	71%

Wat willen we bereiken?

N2000-gebieden hersteld en versterkt

De achteruitgang is gestopt en de versterking en verbetering van de natuur in en rondom de 21 Brabantse Natura 2000-gebieden is uitgevoerd of in gang gezet. Omstandigheden voor natte natuur (natte natuurplekels, vennen) zijn in en rondom de natuurgebieden op orde.

Indicator:

- De kwaliteit en kwantiteit van de habitattypen en soorten uit de Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR) mogen nooit achteruitgaan.
- In 2030 zijn in de N2000-gebieden de VHR-habitattypen en soorten verbeterd in oppervlakte en/of kwaliteit t.o.v. 2023 daar waar nodig volgens aanwijzingsbesluit.

Wat gaan we daarvoor doen?

Verbeteren kwaliteit en kwantiteit van habitattypen en soorten

Natura 2000 (N2000) is het Europese netwerk van beschermde natuurgebieden. Van de 21 Brabantse N2000-gebieden zijn er 14 gevoelig voor stikstof. In vooral deze stikstofgevoelige N2000-gebieden worden herstelmaatregelen uitgevoerd. Deze herstelmaatregelen zijn erop gericht om de natuur bestendiger te maken tegen een overbelasting van stikstof en het wegnemen van de overige drukfactoren.

De beheerplannen voor de Natura 2000-gebieden zijn verlengd. De Natura 2000-beheerplannen worden in batches geactualiseerd. De eerste vijf beheerplannen worden begin 2027 vastgesteld. In het kader van het Landelijk Uitvoeringsprogramma Natuur (LPN) worden er maatregelen getroffen voor versnelling en intensivering van het herstel van de 14 stikstofgevoelige N2000-gebieden in Noord-Brabant. Hiervoor zal er, naast de reguliere N2000-herstelmaatregelen, o.a. ingezet worden op extra hydrologische maatregelen, het verhogen van de kwaliteit van natuurgebieden, het aanleggen van extra bos en het inrichten van overgangszones.

Indicator	2027	2028	2029	2030
Realisatie herstelmaatregelen* in N2000-gebieden:				
De voor natuurherstel te nemen herstelmaatregelen zijn uitgevoerd.**	20%	40%	60%	80%

* Maatregelen en onderzoeken zoals benoemd in door GS vastgestelde Pakketten van maatregelen en onderzoeken NDA's.

** Voor veertien N2000-gebieden stellen we jaarlijks de realisatie van de maatregelen en onderzoeken uit de Pakketten van maatregelen en onderzoeken NDA's vast.

Wat willen we bereiken?

Bossen aangelegd en gerevitaliseerd

Er is in 2030 13.000 hectare nieuw bos gerealiseerd en 20.000 hectare bos gerevitaliseerd, waarmee CO₂ wordt vastgelegd, verdroging wordt tegengegaan en de biodiversiteit wordt verbeterd.

Van het nieuw te realiseren bos is ongeveer 3.000 hectare een bestaande opgave binnen het nog te realiseren Natuurnetwerk. Van de overige 10.000 hectare wordt 5.000 hectare in het al bestaande Natuurnetwerk en 5.000 hectare daarbuiten aangelegd.

Indicator:

- In 2030 is in Brabant 13.000 ha nieuw bos aangelegd t.o.v. 2020.
- In 2030 is ca. 20.000 ha bos op de zandgronden omgevormd naar vitaal bos (revitalisering van bestaande bossen) t.o.v. 2020.

Wat gaan we daarvoor doen?

Bosuitbreiding en bosomvorming

In het [Actieplan Brabantse Bomen 2.0](#) dat eind 2026 opnieuw voor de komende 2 jaar geactualiseerd zal worden, staat dat we bijdragen aan de klimaatopgave door meer bossen aan te leggen en de bestaande bossen op de droge zandgronden om te vormen naar meer gevarieerde bossen. Met een grotere oppervlakte bos en meer gevarieerdere en gezondere bossen zorgen we voor meer binding van CO₂, versterken we de bosbiodiversiteit, gaan we verdroging (en klimaatextremen) tegen en ontstaan meer mogelijkheden voor duurzame houtproductie.

Bovendien zijn gevarieerde bossen veel beter opgewassen tegen de klimaatverandering met minder risico op grootschalige sterfte door plaaginsecten en uitslaande bosbranden.

Het vinden van de benodigde middelen maakt onderdeel uit van de eerder vastgestelde ambitie maar is voornamelijk een grote uitdaging. De nieuwe in het voorzicht gestelde rijksmiddelen voor natuurherstel bieden daarvoor nieuwe kansen maar zijn nog niet geconcretiseerd en verdeeld naar de diverse opgaven en provincies. Zodra daarover meer duidelijkheid ontstaat worden de

ramingen voor bosuitbreiding en bosrevitalisering bijgesteld naar een omvang die passend is binnen de financiële mogelijkheden waar op dat moment zicht op is.

Indicator	2020 t/m 2030	2027	2028	2029	2030
In uitvoering genomen ha bosuitbreiding (cumulatief)	13.000	3.000	3.500	4.000	4.500
Gerevitaliseerd bos in ha (cumulatief)	20.000	4.850	7.250	pm*	pm*

*Rijksmiddelen voor bosrevitalisering zijn beschikbaar tot en met 2028.

Wat willen we bereiken?

Biodiversiteit beschermd

Maatregelen zijn uitgevoerd voor het behoud en in gang zetten van herstel van de biodiversiteit. Instandhouding van de zeldzame soorten en leefgebieden, gevolgd door de prioritaire en rode lijstsoorten van Noord-Brabant. De wettelijke taken met betrekking tot gebieds- en soortenbescherming dragen bij aan het bereiken van doelen.

Indicator:

- In 2030 is de stand van de populaties kwetsbare en bedreigde planten en dieren minimaal behouden t.o.v. 2022.

Wat gaan we daarvoor doen?

Behouden stand van de populaties kwetsbare en bedreigde planten en dieren

Meer dan 1.000 planten en dieren in Brabant zijn bedreigd in hun voortbestaan omdat hun leefgebied in kwaliteit en omvang achteruit is gegaan. Daarom neemt de provincie voor het behoud en herstel van de biodiversiteit maatregelen in de leefgebieden van deze bedreigde soorten.

Invasieve exoten kunnen ook een bedreiging vormen voor inheemse populaties en daarom wordt vestiging en verspreiding ervan tegengegaan. Voor het herstel van leefgebieden van kwetsbare soorten (buiten de N2000-gebieden) zijn bij vaststelling van het beleidskader natuur binnen de begroting van natuur vanaf 2023 middelen omgebogen voor dit doel waarvan 2027 het laatste jaar is. Bereik van de meerjarendoelstelling is mede afhankelijk van beschikbaarheid van middelen daarna. Voor de aanpak van invasieve exoten zijn rijksmiddelen beschikbaar gekomen.

Indicator	2027	2028	2029	2030
Toename in 2030 t.o.v. 2023*	-	≥49%	-	≥49%

*De index laat de gemiddelde verandering in populatiegrootte van vaatplanten, broedvogels, dagvlinders en reptielen zien sinds 1995. Hierbij is een selectie gemaakt van soorten, die op de rode lijst staan met de status kwetsbaar t/m ernstig bedreigd. Een index van 50% betekent dat de populaties van de soorten gemiddeld genomen zijn gehalveerd. De beginwaarde index is per 2022 bepaald op 49% (stand kwetsbare soorten t.o.v. referentiesituatie van 100% in 1995). De index wordt 2-jaarlijks berekend en als deze niet meer dan 5% afwijkt van de beginwaarde als goed beschouwd.

Stoppen achteruitgang van kenmerkende soorten van het boerenland

In 2016 is het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb) ingevoerd. De kern hiervan is een leefgebiedenbenadering voor (dier)soorten van internationaal belang op basis van een collectieve, gebiedsgerichte aanpak. De beheeractiviteiten worden uitgevoerd in een agrarisch leefgebied. In Noord-Brabant voeren vier (agrarische) collectieven het ANLb uit. In de periode 2026 -2030 wordt het areaal ANLb met behulp van de ANB-middelen vanuit het Rijk flink uitgebreid ten opzichte van voorgaande jaren. Bij de uitbreiding wordt gestuurd op zwaardere maatregelen en geclusterde inzet.

Indicator	2027	2028	2029	2030
Broedparen van kenmerkende vogelsoorten*	-	≥79%	-	≥79%

**De index laat de gemiddelde verandering in populatiegrootte van broedvogels zien sinds 1995. Hierbij is een selectie gemaakt van soorten, die gebruikt zijn voor de aanwijzing van agrarische leefgebieden binnen het natuurbeheerplan. Een index van 50% betekent dat de populaties van de soorten gemiddeld genomen zijn gehalveerd. De beginwaarde index is per 2022 bepaald op 79% (stand kwetsbare soorten t.o.v. referentiesituatie van 100% in 1995. De index wordt 2-jaarlijks berekend en als deze niet meer dan 5% afwijkt van de beginwaarde als goed beschouwd.*

Wat willen we bereiken?

Basisvoorwaarden op orde: lucht-, water- en bodemkwaliteit

Het water-, bodem- en luchtsysteem in en buiten natuurgebieden draagt bij aan natuurherstel en -ontwikkeling. Vanuit andere programma's, zoals het [Regionaal Water en Bodem Programma](#), [het Beleidskader Milieu](#), [Beleidskader Leefomgeving](#), [Beleidskader Verstedelijking](#) en het [Beleidskader Landbouw en Voedsel](#) wordt mede invulling gegeven aan deze opgave.

Indicator:

- In 2030 is de emissie en depositie van stikstof in Noord-Brabant afgenomen tot een niveau zoals in het kader van de Wet stikstofreductie en natuurverbetering is overeengekomen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Reductie van emissie van stikstof

Programma Natuur werkt aan reductie van emissie van stikstof middels de Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof. We leveren, waar nodig, een concrete bijdrage aan uitvoeringsprogramma's die bijdragen aan het op orde brengen van de basisvoorwaarden. Zie programma 2 Ruimte en Wonen voor de indicatoren uit de Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof (BOS).

Pijler Brabant Natuurinclusief

Natuur levert een bijdrage aan de welvaart en het welzijn van Brabant en de Brabanders. Andersom is natuur als vanzelfsprekend onderdeel van andere maatschappelijke, ruimtelijke en economische opgaven en verweven in alle maatschappelijke sectoren.

Wat willen we bereiken?

Natuur meewegen bij ruimtelijke en economische ontwikkelingen

Biodiversiteit en natuur zijn verweven in alle maatschappelijke doelen, in ons denken en doen als samenleving. Bij nieuwbouw en herontwikkelingen wordt een natuurvriendelijkere inrichting van onze woonomgeving als vanzelfsprekend ervaren. Bedrijven en organisaties zijn zich bewust geworden van de rol die natuur speelt voor hun activiteiten. In economische en ruimtelijke afwegingen nemen we het belang mee van natuur en landschap als belangrijk aspect. Daardoor borgen we dat natuur niet verder versnipperd raakt en dat de basisvoorwaarden niet achteruitgaan.

Indicator:

- In 2030 is er een gedeelde basis voor een 'Natuurinclusief Brabant' en wordt natuurinclusiviteit aantoonbaar toegepast binnen relevante provinciale programma's en samenwerkingen.
- In 2030 is er een positieve trend voor biodiversiteit in het stedelijk gebied

Wat gaan we daarvoor doen?

Natuurinclusiviteit toepassen binnen provinciale programma's

We hebben van alle provinciale beleidsprogramma's in beeld gebracht waar aanknopingspunten liggen voor versterking van een Natuurinclusief Brabant. Eind 2025 hebben we de Agenda Natuurinclusief Brabant vastgesteld. De Agenda vormt de basis om natuurinclusiviteit verder toe te passen binnen bestaande provinciale programma's en samenwerkingen. De voortgang hiervan volgen we via de jaarlijkse rapportage Natuurinclusief Brabant.

Natuurinclusiviteit toepassen binnen provinciale programma's

Indicator	2027	2027	2028	2029
Aantal provinciale programma's waarin natuurinclusiviteit aantoonbaar is toegepast	minimaal 6 programma's	herijking indicator via nieuwe uitvoeringsagenda's	pm	pm

Een programma telt mee wanneer natuurinclusiviteit aantoonbaar is vertaald naar concrete acties, projecten, maatregelen, instrumenten of afspraken. In de jaarlijkse rapportage Natuurinclusief Brabant wordt toelichting welke programma's meetellen en op welke wijze natuurinclusiviteit daarin wordt toegepast.

Natuurinclusief ontwikkelen, bouwen en beheren

Met een bijdrageregeling is per eind 2024 een belangrijke start gemaakt met het stimuleren van gemeenten om Soortenmanagementplannen op te stellen. Door planmatig, proactief en gebiedsgericht kwetsbare soorten te beschermen (denk aan vleermuizen en vogels) en daarmee rekening te houden bij (bouw)werkzaamheden zoals ook de na-isolatie van woningen, kunnen gemeenten gebiedsontheffingen verkrijgen waarmee zowel de energietransitie als de soortenbescherming gebaat zijn. Dit traject vraagt enkele jaren doorlooptijd omdat een Soortenmanagementplan opstellen circa twee jaar duurt, maar de ambitie is om de komende jaren alle gemeenten te stimuleren om tot een gebiedsgerichte aanpak voor soortenbescherming op basis van een Soortenmanagementplan te komen.

Indicator	2027	2028	2029	2030
Aantal SoortenManagementPlannen (cumulatief)	30	50	56	56

Wat willen we bereiken?

Behoud, herstel en ontwikkeling van landschappen

We werken actief aan het behoud, herstel en de ontwikkeling van Brabantse landschappen, waar dat bijdraagt aan het herstel en verbetering van de biodiversiteit.

In het landelijk gebied willen we een goede balans tussen de verschillende functies zoals natuur, water, landbouw, wonen, energie en bedrijventerreinen. We zoeken actief kansen om functies te combineren om maatschappelijke opgaven op te lossen.

Indicator:

- In 2050 bestaat minimaal 10% van het landelijk gebied uit groenblauwe dooradering

Wat gaan we daarvoor doen?

Aanleg en herstel van landschapselementen

Voor de aanleg en het herstel van landschapselementen in het landelijk gebied (buiten het Natuurnetwerk) staat ons een aantal instrumenten ter beschikking waaronder het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb), de stimuleringsregeling landschap (StiLa), aanleg van ecologische verbindingzones of het Actieplan Brabantse Bomen buiten het natuurnetwerk.

Indicator	2027	2028	2029	2030
Percentage groenblauwe dooradering van het landelijk gebied (op basis van definities van de landelijke systematiek)	7,05%	7,18%	7,30%	7,42%

Pijler Natuur voor en door Brabanders

Brabanders voelen zich verbonden met de natuur in natuurgebieden, in de stad, het dorp en het agrarisch gebied.

Wat willen we bereiken?

Meer groen in de directe omgeving

Meer inwoners, maatschappelijke organisaties, ondernemers, gemeenten en waterschappen doen mee om meer groen in de woon- en werkomgeving te creëren.

De Brabanders zijn zich bewust van dingen die ze zelf kunnen doen om hun omgeving groener te maken en meer natuur te creëren.

Indicator:

- In 2030 is het aantal vierkante meters groen per gemeente in de bebouwde kom (met 5%) toegenomen ten opzichte van 2023

Wat gaan we daarvoor doen?

Stimuleren vergroening van de wijk

De community of practice 'Samen Brabant Vergroenen' is opgeleverd samen met onze netwerkpartners uit de Brabantse samenleving die een rol spelen bij groen binnen de bebouwde kom. We baseren ons voor de monitoring op publiek beschikbare gegevens uit luchtfoto's en satellietbeelden waaruit de mate van groen binnen gemeenten is af te leiden. Als provincie hebben we geen sturende maar een stimulerende rol bij groen binnen de bebouwde kom, denk hierbij aan vergroening van schoolpleinen en ondersteunen van crowdfunding bij vergroening in de eigen wijk.

Indicator	2027	2028	2029	2030
Aantal m2 groen per gemeente in de bebouwde kom*	300.647.153	-	-	306.910.635

** De nulwaarde uit 2023 is vastgesteld op: 292.295.843 m². De meting herhalen we in 2027 en 2030. Het streefgetal voor 2027 is bepaald op basis van een 5% toename in 2030.*

Wat willen we bereiken?

Versterken van de beweging van vergroening

De rol van vrijwilligers, intermediaire organisaties, jeugd, en onderwijs is toegenomen, en een factor van belang. Bedrijven en ondernemers zijn, ook financieel, meer en op innovatieve manieren betrokken bij het natuurbeleid. We stimuleren initiatieven waarbij burgers (georganiseerd) natuur en landschap ontwikkelen, beschermen of beheren. Brabanders zijn meer natuurbewust.

Indicator:

- Behoud van het aantal actieve 'groene' vrijwilligers

Wat gaan we daarvoor doen?

Stimuleren van het aantal actieve 'groene' vrijwilligers

Samen met onze groene partners die de activiteiten van groene vrijwilligers professioneel coördineren zetten we via het project Natuurverbinders in op minimaal het behoud van het aantal vrijwilligers dat nu actief is. De vrijwilligers vertegenwoordigen een enorme betrokkenheid en inbreng aan expertise, kennis en tijd, die door vergrijzing verloren dreigt te gaan. Inzet richt zich op nieuwe aanwas en een gedegen overdracht aan nieuwe vrijwilligers.

Indicator	2027	2028	2029	2030
Aantal 'groene' vrijwilligers dat via project Natuurverbinders in beeld is*	10.000	-	10.000	-

* Referentie juni 2025 (meest actuele meting): 10.000.

Milieu

We willen dat Brabant een fijne, veilige en gezonde provincie is om in te wonen en te ondernemen. Een schone lucht en bodem en geen hinder van onder meer geluid en geur zijn hiervoor basisvoorwaarden.

Wat willen we bereiken?

Zeer zorgwekkende stoffen (ZZS): Brabantse burger wordt in 2030 minder blootgesteld aan ZZS en potentieel ZZS (pZZS) dan in 2023. De emissies van ZZS en pZZS door bedrijven naar water, bodem en lucht zijn in 2030 gehalveerd ten opzichte van 2023

Zeer zorgwekkende stoffen zijn de stoffen die het meest schadelijk zijn voor mens, fauna en flora. Stoffen waarvan het vermoeden bestaat dat deze ook zo schadelijk zijn, worden "potentieel zeer zorgwekkend" (pZZS) genoemd. Dit betekent niet dat deze stoffen ook verboden zijn. Ze worden legaal en vergund geproduceerd en soms ook uitgestoten. Voor ZZS is het wel wettelijk verplicht om het gebruik en de emissies bij bedrijfsactiviteiten te minimaliseren om deze stoffen zoveel mogelijk te weren uit het milieu.

Indicator:

- Emissie ZZS: Top 3 van ZZS die het meest voorkomen bij bedrijven die onder provinciaal gezag vallen, namelijk; lood, nikkel en cadmium, daalt.

Wat gaan we daarvoor doen?

Zeer zorgwekkende stoffen: minimalisatieverplichting voor provinciale bedrijven

Als een bedrijf deze stoffen naar de lucht uitstoot, dan is het bedrijf verplicht om deze uitstoot te minimaliseren. Daarover moeten zij iedere vijf jaar een vermijdings- en reductieprogramma toezenden, dat door de omgevingsdiensten beoordeeld wordt. De termijn van vijf jaar loopt in 2026 af. Bedrijven leveren dan hun nieuwe vermijdings- en reductieprogramma aan dat, na beoordeling, weer vijf jaar geldig is.

Indicator	2027	2028	2029	2030
-----------	------	------	------	------

Percentage provinciale bedrijven* waarvan we:

- een Vermijdings- en reductieprogramma hebben ontvangen	100%	100%	100%
	100%	100%	100%
- een Vermijdings- en reductieprogramma hebben ontvangen én hebben beoordeeld			
- Waar mogelijk op basis van het Vermijdings- en reductieprogramma maatregelen gerealiseerd zijn voor ZZS	100%	100%	100%

*Van de bedrijven waarvoor de provincie bevoegd gezag is en waarvan bekend is dat er ZZS vrijkomen.

Wat willen we bereiken?

Luchtkwaliteit: 50% gezondheidswinst uit Brabantse bronnen ten opzichte van 2016

Onze ambitie is om in Brabant in 2050 minimaal te voldoen aan de WHO-advieswaarden voor fijnstof en stikstofdioxide.

Indicator:

- WHO-advieswaarde PM₁₀ van 15 µg/m³ en NO₂ van 10 µg/m³ in 2030 in Brabant
- WHO-advieswaarde PM_{2,5} van 5 µg/m³ in 2040 in Brabant

(Monitor RIVM: Luchtkwaliteit: [\[GIK\] Dashboard Gezondheid 2024](#))

Wat gaan we daarvoor doen?

Luchtkwaliteit: gezondheidswinst door schonere lucht

In 2027 gaan we verder met uitvoering van de Uitvoeringsagenda Schone Lucht Akkoord. We blijven inzetten op het integraal aanpakken van opgaves, en zullen hiervoor onder meer de toegekende projecten met rijksbijdrage uitvoeren (betreft specifieke rijksuitkering). Deze projecten gaan over het onderhoudscontract voor provinciale wegen, een pilot voor combiluchtwassers, aanleg van walstroom op Moerdijk het stimuleren en faciliteren van gemeenten tot deelname aan SLA, en een bijdrage voor roulerende meetpunten. Ook zetten we ons maximaal in om Rijksmiddelen op luchtkwaliteit binnen te halen voor het mogelijk maken van Brabantse projecten. We verstevigen de slagkracht door verdere uitwerking van de pilots, versterken van de kennis over luchtkwaliteit, versterken van de dialoog met de regio, en we werken samen met partners in het Regionaal Meetnet Zuidoost Brabant.

Indicator	2027	2028	2029	2030
Percentage gemeenten dat deelneemt aan het Schone Lucht Akkoord	59%	67%	67%*	

*SLA loopt tot 2030 waardoor we geen nieuwe deelnemende gemeenten meer verwachten in 2029

Wat willen we bereiken?

Geluid: Nieuwe geluidshindersituaties voorkomen en hinder van bestaande overlastsituaties terugdringen

Geluidshinder heeft een sterke invloed op de gezondheidsbeleving van Brabanders. Onze ambitie is om in 2030 nieuwe geluidshindersituaties te hebben voorkomen en de hinder in bestaande overbelaste situaties zoveel als mogelijk teruggedrongen te hebben.

Indicator:

- Afname van het percentage Brabanders die ernstige hinder ondervinden door geluid.

Wat gaan we daarvoor doen?

Geluid: beperken van geluidsoverlast voor Brabanders

We voeren een provinciale subsidieregeling uit om bewoners langs provinciale wegen in staat te stellen hun woningen te voorzien van geluidwerende maatregelen, als zij veel geluid ontvangen vanwege deze wegen. Deze isolatiemaatregelen zorgen vaak ook voor minder energieverbruik. Aanvullend bieden we bewoners een energiescan, zodat ze kunnen overwegen om gelijktijdig meerdere energiebesparende maatregelen te nemen. Deze provinciale regeling uit het actieplan geluid 2024-2029 is, waar mogelijk, gekoppeld aan de groot onderhoudsplanning bij provinciale wegen. Zo kunnen we maatregelen om de geluidsbelasting te verminderen aan of bij de weg en aan huizen optimaal afwegen.

Indicator	2027	2028	2029	2030
Aantal resterende woningen met een geluidsbelasting > 60 dB met een onbekend binnenniveau of een binnenniveau > 36 dB) (provinciale wegen)	2.650	2.450	2.250	2.050

Wat willen we bereiken?

Geur: Voor bedrijven onder provinciaal bevoegd gezag wordt voldaan aan de grenswaarden, zoals opgenomen in de beleidsregel industriële geur

Voor geur veehouderij geldt dat de cumulatieve geurhinder of achtergrondbelasting op geurgevoelige objecten in de bebouwde kom niet hoger is dan 12% en in het buitengebied niet hoger dan 20%.

Indicator:

- aantal bestaande overlast situaties geur neemt af of blijft gelijk (van bedrijven onder provinciaal bevoegd gezag)

Wat gaan we daarvoor doen?

Geur: aantal klachten over geurhinder

We monitoren het aantal klachten bestaande overlast situaties geur (van bedrijven onder provinciaal bevoegd gezag).

Indicator	2027	2028	2029	2030
Aantal klachten over geurhinder	3.875	3.488	3.164	

Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH)

Wat willen we bereiken?

Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH) leveren een bijdrage aan een gezonde fysieke leefomgeving en daarmee een bijdrage aan een goed werk- en leefklimaat

VTH draagt bij aan een goed werk- en leefklimaat door het uitvoeren van reguliere wettelijke taken voortvloeiend uit de bevoegdheid van de provincie. Deze zijn ondermeer vastgelegd in de Omgevingswet. Daarnaast vormt VTH een belangrijk instrument in de realisatie van veel provinciale beleidskaders en uitvoeringsagenda's, zoals Milieu, Natuur, Energie, Water en Bodem, Landbouw en voedsel, Stikstof, etc.). Bij sommige van deze thema's wordt VTH bovenwettelijk benut als vehikel om aan bepaalde doelstellingen bij te dragen. De voortgang en de effectiviteit van de inzet van VTH bij deze uitvoeringsagenda's wordt periodiek gemonitord en – indien nodig - bijgesteld. De rol van VTH en de omgevingsdiensten hierbij wordt nog verder uitgewerkt binnen de nieuw op te stellen uitvoerings- en handhavingsstrategie als opvolging van het VTH-kader uit 2018.

Indicator:

- De kwaliteit van de uitvoering van VTH voldoet aan de kaders van landelijke wetgeving;
- Bij het opstellen van de provinciale beleidskaders en uitvoeringsagenda's voor o.a. Natuur, Water, Milieu, Energie, Landbouw en Voedsel, Wonen, Werken en Leefomgeving en Economie wordt bewust bezien of en hoe beschikbare VTH-instrumenten ingezet kunnen worden om een bijdrage te leveren aan het bereiken van een beleidsdoel.

Wat gaan we daarvoor doen?

De vergunningverlening, het toezicht en de handhaving voldoen aan de gestelde generieke kwaliteitsdoelstellingen van rechtmatigheid en kwaliteit

VTH draagt bij door het uitvoeren van reguliere wettelijke taken voortvloeiend uit de bevoegdheid van de provincie. Deze zijn onder meer vastgelegd in de Omgevingswet. Daarnaast vormt VTH een belangrijk instrument in de realisatie van veel provinciale beleidskaders en uitvoeringsagenda's, zoals Milieu, Natuur, Energie, Water en Bodem, Landbouw en voedsel, Stikstof, etc.). Bij sommige van deze thema's wordt VTH bovenwettelijk benut als instrument om aan bepaalde doelstellingen bij te dragen. De voortgang en de effectiviteit van de inzet van VTH bij deze uitvoeringsagenda's wordt periodiek gemonitord en – indien nodig - bijgesteld. De rol van VTH en de omgevingsdiensten hierbij wordt nog verder uitgewerkt binnen de nieuw op te stellen Nota VTH strategie als opvolging van het VTH-kader uit 2018. Hiermee samenhangend worden stappen gezet m.b.t. outcomegericht werken samen met andere provincie en de VNG.

Indicator	2027	2028	2029	2030
<i>De vergunningverlening voldoet aan de gestelde generieke kwaliteitsdoelstellingen van rechtmatigheid en kwaliteit</i>	<1%	<1%	<1%	<1%

Aantal vergunningverleningsprocedures waarin gebruik wordt gemaakt van de Wet dwangsom	90%	90%	90%	90%
Beschikkingen zijn binnen de wettelijke termijn afgehandeld – norm 90%				
<i>Toezicht en handhaving voldoen aan de gestelde generieke kwaliteitseisen</i>				
Handhavingsbeschikkingen blijven in stand na gerechtelijke toetsing	90%	90%	90%	90%
Mate van spontane naleving (na eerste controles)*	60%	60%	60%	60%
<i>Effectief toezicht met als doel om de overtredingen zo veel mogelijk op te heffen</i>				
Het % overtredingen dat bij hercontroles is opgelost	>55%	>55%	>55%	>55%

* We hanteren een % van 60% omdat sprake is van Risicogericht toezicht. Het continueren van dit niveau vraagt reeds een stevige inspanning. Indien dit goed plaats wordt dit % hoger omdat meer overtredingen worden geconstateerd. Dit staat echter haaks op het streven dat bedrijven zo goed mogelijk naleven. Dit wordt ook wel de nalevingsparadox genoemd.

Beleidsnota's en uitvoeringsagenda's

- [Beleidskader Natuur 2030](#)
- [Beleidskader Milieu 2030](#)
- [Uitvoeringsagenda Natuur 2023-2027](#)
- [Groen Ontwikkelfonds Brabant BV \(Besluit: PS 58/25; Afweegmoment: 2030\)](#)
- [Beleidsvisie op het benutten van de potenties in de ondergrond](#)
- [Instrumenteel kader VTH 2018](#)
- [Omgevingsverordening Noord-Brabant](#)
- [Beleidsnota hergebruik stortplaatsen](#)

Inzet verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit dit begrotingsprogramma worden onderstaande verbonden partijen ingezet:

- [Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen](#)
- [Groen Ontwikkelfonds Brabant BV](#)
- [Omgevingsdienst Brabant Noord](#)
- [Omgevingsdienst Midden-en West-Brabant](#)
- [Omgevingsdienst Zuidoost Brabant](#)

Nadere informatie over verbonden partijen staat in de paragraaf Verbonden partijen

Ontwikkelingen en onzekerheden

Natuur

De volgende ontwikkelingen zijn van invloed op de uitvoering van de Uitvoeringsagenda Natuur:

- Kamerbrief van 26 juni 2026: "Weer ruimte voor boer, natuur en bouw".

In de Kamerbrief wordt onder andere besluitvorming voorzien over de Natuurherstelverordening en het Natuurpact 2.0. Beide dossiers vragen nog uitwerking en afstemming met de provincies. Afhankelijk van besluitvorming en planning kan de Rijksaanpak ertoe leiden dat de uitvoeringsagenda op onderdelen aangepast moet worden. Dit zal niet eerder dan medio 2027 zijn.

- Natuurherstelverordening.
De inzet om de natuur, biodiversiteit en ecosystemen te verbeteren en te herstellen draagt bij aan de doelen uit de uitvoeringsagenda. Afhankelijk van de te maken keuzes en de bijbehorende planning zal mogelijk de uitvoeringsagenda vanaf 2028 aangepast worden.
- Toename Agrarisch Landschaps- en Natuurbeheer (ANLb).
Met extra middelen van het Rijk is de omvang van het agrarisch natuur- en landschapsbeheer (ANLb) toegenomen van 3.200 ha (2017), naar 5.073 ha in 2023 (voor de periode 2023-2028) naar 8.761 ha in beheer voor de periode 2026-2028. Dat is bijna een verdriedubbeling binnen een decennium.
- Tussenstand afronding en beheer Natuurnetwerk Brabant (tekorten/prijsstijgingen en natuurpact 2.0).
Het niet marktconform meegroeien van de budgetten via het Rijk en het niet meegroeien van onze eigen provinciale budgetten betekent dat de uitvoering van de opgaven op termijn stil zal vallen. Dat bemoeilijkt het doelbereik voor Natura 2000, Kaderrichtlijn water (KRW) en biodiversiteit in het algemeen. Als budgetten niet worden opgetrokken naar de gestelde opgaven en doelen, dan bestaat er onder andere risico op:
 - het niet voldoende kunnen beheren van Natura 2000-gebieden,
 - het niet volledig realiseren van Natte Natuurparels en het behalen van KRW-doelen,
 - het realiseren van onvoldoende leefgebied en migratiemogelijkheden voor soorten,
 - het onvoldoende verbonden en robuust zijn van het Natuurnetwerk Brabant,
 - en dus een vertragende factor in het proces om Brabant open te houden.

Provincies zijn in gesprek met het Rijk over de voorbereiding van een Natuurpact 2.0. Noord-Brabant zet daarbij, met de andere provincies, in op financiële borging van de afronding van het natuurnetwerk.

Milieu

- Een onzekerheid betreft de uitkomst van de ruimtelijke claim/uitbreiding van defensie op ruimtebeslag en gevolgen voor milieuaspecten (m.n. geluid, regionale luchtvaart).
- Voor het eeuwigdurend beheer van overgedragen stortplaatsen wordt een vermogen in het Nazorgfonds opgebouwd. Dat fonds is/wordt met het opleggen van voorlopige aanslagen van 2026 nu verder aangevuld door de exploitanten om bij overdracht van de stortplaatsen de provincie de eeuwigdurende nazorg te kunnen laten uitvoeren (milieuhygiënisch en financieel). Belangrijk onderdeel is de overdracht naar de provincie, met daarbij reële sluitingsdata en bijbehorende actuele nazorgplannen die in kwaliteit voldoen en volledig zijn. Hier is zowel bestuurlijk als locatiespecifiek ambtelijk overleg over. Met de exploitanten zijn over het gewenste moment van sluiting met overdracht en de daarbij benodigde financiële middelen afspraken gemaakt. We bereiden ons, in afstemming met de exploitanten, voor op vier beoogde sluitingen in 2030. Het huidige 'Werkprogramma storten 2024-2029' van het ministerie van IenW [Werkprogramma Storten 2024 - 2029 | Rijksoverheid.nl](#), zal waarschijnlijk ontwikkelingen met zich meebrengen, waarvan de effecten/gevolgen nu nog onduidelijk zijn.
- De doelstelling van 'externe veiligheid' om het veiligheidsniveau van 2023 voor de toekomst te handhaven staat onder druk. Dit komt door een discussie op landelijk niveau

(ministerie van I&W) over het al dan niet handhaven van de risicoplafonds voor het basisnet spoor.

- De Europese Unie heeft strengere regels voor luchtvervuiling vastgesteld. Deze dragen bij aan gezondere lucht. Als gevolg moeten provincies en gemeenten vanaf 2030 eerder ingrijpen als de luchtvervuiling te groot wordt.
- Door de juridische complexiteit rondom het thema zorgplicht en voorzorgsbeginsel staat de ambitie voor het scherper vergunnen bij diverse milieuthema's zoals ZZS, geur en luchtkwaliteit onder druk.
- De mate van doelbereik voor Milieu is niet alleen sterk afhankelijk van Europees en nationaal beleid, maar ook van de afwegingen en prioriteiten binnen andere beleidsvelden van decentrale overheden zoals de provincie zelf en gemeenten.

Vergunningverlening, toezicht en handhaving

- Het nieuwe kabinetsbeleid (zie [Kamerbrief 26 juni](#)) om Nederland 'van het slot' te krijgen is, ondanks dat nog niet alles duidelijk is, een belangrijke ontwikkeling.
- Belangrijke ontwikkelingen zijn stappen die gezet zijn als gevolg van de Omgevingsverordening: de uitvoering in het kader van de maatregelen van de ammoniakemissie eisen en het intrekkingenbeleid rondom latente ruimte.
- Door gerechtelijke uitspraken is duidelijk geworden dat voor het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen nabij N2000-gebieden, een vergunning voor een Natura-2000 activiteit nodig is. De exacte impact zal de komende periode verder uitgekristalliseerd worden. Dan wordt ook duidelijk wat de impact is voor de VTH-uitvoering.
- Ontwikkelingen met betrekking tot de KRW voor de VTH-opdracht 2027 richten zich op het vervolg van de pilot indirecte lozingen.

Wat mag het kosten?

4. Natuur en milieu

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2025	Begroting 2026 na wijz.	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030
Lasten						
Programmalasten	177.735 N	199.225 N	191.213 N	170.441 N	162.250 N	152.342 N
Toerekening organisatiekosten	18.074 N	21.563 N	22.802 N	21.624 N	18.102 N	15.711 N
Totaal Lasten	195.810 N	220.788 N	214.015 N	192.065 N	180.352 N	168.053 N
Baten						
Programmabaten	51.788 V	55.768 V	48.667 V	40.832 V	23.986 V	22.548 V
Bijdrage in toerekening org. kosten	0	0	0	0	0	0
Totaal Baten	51.788 V	55.768 V	48.667 V	40.832 V	23.986 V	22.548 V
Saldo van baten en lasten	144.021 N	165.020 N	165.348 N	151.232 N	156.367 N	145.505 N
Reservemutaties*						
Storting in reserves	203.378 N	153.368 N	142.696 N	112.685 N	106.841 N	106.363 N
Onttrekking aan reserves	138.227 V	154.348 V	143.710 V	126.400 V	135.216 V	123.968 V
Resultaat incl. reservemutaties	209.172 N	164.040 N	164.334 N	137.518 N	127.992 N	127.900 N

*Voor een specificatie van deze mutaties op reserveniveau zie het overzicht van baten en lasten opgenomen in de financiële begroting en bijlage 10. Reserves van de bijlagenbundel.

Financiële toelichting

Lasten

Natuur

Natuur- en landschapsbeheer (SNL) en agrarisch natuurbeheer (ANLb) (516 N)

Voor de Subsidieregeling natuur- en landschapsbeheer (SNL) is op basis van de meest recente gegevens (hectares en tarieven) een doorrekening gemaakt van de kosten tot en met 2030. De lasten voor natuurbeheer stijgen van 2026 naar 2027 met € 1 mln. als gevolg van aanleg van nieuwe natuur en doordat de begroting is aangepast aan de verwachte subsidies conform NNB-begroting.

Voor het Agrarisch Natuurbeheer (ANLb) heeft GS eind 2025 het subsidieplafond verhoogd voor uitbreiding van het areaal en herijking van de bestaande tarieven voor de restende beschikkingsperiode. De kosten hiervoor worden gedekt vanuit middelen die we vanuit het rijk krijgen. De ramingen zijn daarop aangepast.

Realisatie van het Natuurnetwerk (7.886 N)

Op basis van de meest recente (grond)mutaties wordt de raming voor het Natuurnetwerk bijgesteld, o.a. op basis van de lastenplanning van het Groen Ontwikkelfonds Brabant (GOB).

Ontsnipperingsmaatregelen (450 V)

Het structureel beschikbare budget van circa € 0,3 mln. is bij de burap 1 voor het jaar opgehoogd met € 0,45 mln. als gevolg van het verzoek van Provinciale Staten aan GS om middelen uit de begroting naar voren te halen om de aanleg van faunapassages te versnellen.

Natura 2000-herstelmaatregelen en beheerplannen (1.300 V)

Meerjarenraming is aangepast aan de verwachte planning van subsidies en opdrachten.

Schade-uitkeringen Faunafonds (798 V)

In de Tussenrapportage 2026 heeft IPO/BIJ12 aangegeven dat de kosten voor faunaschade-uitkeringen in Brabant lager worden dan eerder geraamd. Ook de schades in 2025 zijn lager geworden waarvan de terugbetaling in 2026 is gedaan.

Gebiedsimpuls N69 (668 V)

De raming voor 2026 is verhoogd in verband met een gewijzigde planning van de lastneming van een subsidieaanvraag die eerder beschikt is.

Stimuleringsregeling Landschap (3.200 V)

De subsidieregeling Stila 2.0 zit t/m 2026 in de begroting. Aan de opbrengstenkant betekent dit dat vanaf 2027 geen inkomsten zijn opgenomen.

Gebiedsgerichte aanpak groenblauw (590 N)

Via het Rijk zijn middelen ontvangen ten behoeve van indirecte uitvoeringskosten in het kader van de Aanpak Landelijk Gebied (ALG). Deze middelen zijn geraamd in de jaren 2026 tot en met 2028 ten behoeve van de kosten voor gebiedsprocessen in die jaren. In 2026 verwachten wij vanuit deze verkregen rijksmiddelen minder opdrachten te verstrekken dan oorspronkelijk gepland. Daarom wordt de meerjarenraming voor de indirecte uitvoeringskosten voor de Aanpak Landelijk Gebied - gebiedsgerichte aanpak groenblauw aangepast en doorgezet naar volgende jaren.

Voorkomen van natuurbranden (885 V)

Middelen voor het voorkomen van natuurbranden beschikbaar voor het jaar 2026, niet meerjarig in de begroting.

Actieplan Brabantse bomen (500 V)

Voor bosuitbreiding is de meerjarenraming vanaf 2027 naar beneden bijgesteld naar een realisatie van 500 ha per jaar. De huidige beschikbare middelen zijn onvoldoende om de eerder geplande 1.000 ha per jaar te behalen.

Reserve Europese Programma's (4.209 V)

Op basis van voortschrijdend inzicht in openstellingen worden de ramingen m.b.t. cofinancieringsuitgaven Europese Programma's aangepast aan de verwachtingen per ultimo 2026. Dekking vanuit reserve Europese Programma's.

Groen Ontwikkelfonds Brabant (16.724 V)

Het Groen Ontwikkelfonds Brabant (GOB) draagt bij aan de realisatie van het Natuurnetwerk Brabant (NNB). Via het Meerjarenprogramma Ondernemend Natuurnetwerk Brabant (MPO) wordt meerjarig invulling gegeven aan de realisatie van de resterende natuuropgave. Het GOB ondersteunt en faciliteert daarbij de verwerving, functieverandering en inrichting van gronden voor natuur.

SPUK's

Actualisatie meerjarenraming van de specifieke uitkeringen wat betekent dat de kosten van de uitvoering van de regelingen van specifieke uitkeringen zijn bijgesteld.

Vergunningverlening, Toezicht en handhaving (6.000 N)

Bij de tweede bestuursrapportage 2026 zijn de geraamde uitgaven m.b.t. de VTH-opdracht aan de omgevingsdiensten met €3,5 mln naar beneden bijgesteld op basis van de laatst ontvangen

rapportage van de omgevingsdiensten en de ervaringen uit de afgelopen jaren. Daarnaast worden de VTH-opdrachten aan de omgevingsdiensten jaarlijks geïndexeerd.

Baten

Bijdragen Stimuleringsregeling landschap (Stila) (1.741N)

De subsidieregeling Stila 2.0 zit t/m 2026 in de begroting. Aan de opbrengstenkant betekent dit dat vanaf 2027 geen inkomsten zijn opgenomen.

SPUK's

Actualisatie meerjarenraming van de specifieke uitkeringen wat betekent dat de opbrengsten vanuit rijksbijdragen vanuit specifieke uitkeringen zijn bijgesteld.

Programma 5 Economie, kennis en talentontwikkeling

Inleiding

Brabant behoort tot de economisch sterke en innovatieve regio's van Nederland en Europa. Die positie is niet vanzelfsprekend. Geopolitieke spanningen, hoge energieprijzen en onzekerheid over de internationale handel drukken op de economische ontwikkeling. [De Nederlandsche Bank](#) verwacht dat de Nederlandse economie na een groei van 0,8% in 2026 in 2027 weer aantrekt tot 1,2%. De inflatie daalt naar verwachting verder tot 2,3% in 2027. De vooruitzichten zijn daarmee gematigd positief, maar blijven afhankelijk van internationale ontwikkelingen en energieprijzen.

Ook de arbeidsmarkt blijft een belangrijke randvoorwaarde voor economische groei. Uit de UWV [Arbeidsmarktprognose 2026-2028](#) blijkt dat de banengroei de komende jaren beperkt is en sterk samenhangt met de ontwikkeling van de energieprijzen. De verschillen tussen regio's zijn daarbij aanzienlijk. Zuidoost-Brabant behoort tot de regio's waar tot 2028 een relatief sterke banengroei van meer dan 2% wordt verwacht. Tegelijkertijd blijven sectoren als zorg en welzijn, specialistische zakelijke dienstverlening en ICT groeien. Vergrijzing, digitalisering en AI veranderen bovendien de vraag naar arbeid en vaardigheden. Dit onderstreept het belang van blijvende investeringen in scholing en de ontwikkeling van talent.

Tegelijkertijd verandert het internationale economische speelveld. Innovatie, strategische autonomie en het verminderen van afhankelijkheden krijgen zowel nationaal als Europees steeds meer gewicht. De [Nationale Technologiestrategie](#) richt zich op tien sleuteltechnologieën waarin Nederland internationaal onderscheidend kan zijn, waaronder halfgeleiders, kunstmatige intelligentie en data, geïntegreerde fotonica, biotechnologie en cybersecurity. Ook [Europa](#) zet sterker in op het verkleinen van de innovatieachterstand, verduurzaming van de industrie en het verminderen van strategische afhankelijkheden.

Voor Brabant werken deze ontwikkelingen direct door in de economie. Onze sterke internationale oriëntatie en sterke maak- en hightechindustrie maken Brabant gevoelig voor schommelingen in energieprijzen, internationale handel en toeleveringsketens. Tegelijkertijd bieden de sterke kennis- en innovatieclusters juist kansen om te profiteren van nationale en Europese investeringen in sleuteltechnologieën en strategische autonomie. De beschikbaarheid van talent, ruimte, energie-infrastructuur en grondstoffen is daarbij steeds bepalender voor de mate waarin Brabant deze kansen kan verzilveren.

In 2027 blijven we daarom inzetten op de ontwikkeling en toepassing van sleuteltechnologieën, sterke economische waardeketens en innovatiecoalities. Daarnaast werken we aan voldoende talent, digitale infrastructuur en cyberweerbaarheid en aan goede randvoorwaarden voor het Brabantse vestigingsklimaat.

Met de [Uitvoeringsagenda](#) Economie, Kennis & Talentontwikkeling 2024-2027 *Onderweg naar een toekomstbehendige economie* vertalen we deze ambities naar concrete acties. In 2027, het laatste jaar van deze uitvoeringsagenda, bouwen we voort op de ingezette koers en brengen we ontwikkelde aanpakken en samenwerkingsverbanden verder in uitvoering. Daarmee werken we aan een Brabantse economie die innovatief en internationaal concurrerend is, voldoende talent weet te ontwikkelen en behouden en tegelijkertijd weerbaar en toekomstbestendig is.

Wat willen we bereiken?

Brabant is een vooraanstaande speler in het Europese innovatiesysteem

Noord-Brabant behoort structureel tot de groep Innovation Leaders en staat in de Europese top-25 van meest innovatieve regio's. Met een sterke hightech-industrie, toonaangevende kennisinstellingen en een cultuur van samenwerking, is Brabant internationaal zichtbaar als innovatiemotor. Op die basis bouwen we in 2027 verder: onze ambitie is om in 2030 door te groeien naar de top-15 meest innovatieve regio's van Europa.

Indicatoren:

- We streven naar een structurele top-15 notering in de Regional Innovation Scoreboard van de Europese Commissie in 2030.

Wat gaan we daarvoor doen?

Stimuleren en faciliteren van het Brabantse MKB om innovatieve producten op de markt te brengen die bijdragen aan (een van de) vijf missies of de ontwikkeling van sleuteltechnologieën

In 2026 zijn binnen MIT Zuid 149 haalbaarheidsprojecten beschikt. Daarnaast is in juni de openstelling voor R&D-samenwerkingsprojecten gestart. Naar verwachting worden in 2026 in totaal 200 MKB'ers met de MIT-regeling ondersteund. Voor de uitvoering van de MIT-regeling in 2027 zijn de provincies en het Rijk nog in overleg, mede vanwege aangekondigde bezuinigingen door het Rijk.

Indicator	2027	2028
We ondersteunen per jaar 200 kleine of middelgrote MKB'ers (op basis van de MIT-regeling samen met het rijk) die werken aan innovatie voor nieuwe producten, diensten of productieprocessen	200	

Mogelijk maken en stimuleren van doorbraken en toepassingen van nieuwe technologieën door de ontwikkeling van nieuwe Brabantse coalities en de uitbouw van bestaande coalities

In 2027 zetten we de ontwikkeling en toepassing van nieuwe technologieën voort binnen de maatschappelijke missies en sterke Brabantse technologiegebieden. Binnen de Missie Veiligheid werken we verder aan dual-use dronetechnologie. Voor gezond ouder worden zetten we in op medische technologie en nieuwe onderzoekstechnieken. Daarnaast werken we verder aan biotechnologie, waterstoftechnologie en een aanpak voor de hightechindustrie. Daarbij zoeken we

samenwerking met bedrijven, kennisinstellingen, het Rijk en andere provincies om innovatieprojecten en -ecosystemen verder te versterken.

Indicator	2027	2028
In 2027 hebben we voor alle missies technologische doorbraken en nieuwe toepassingen (mede) mogelijk gemaakt met nieuwe coalities	2	

We organiseren internationale innovatie samenwerkingen

In 2027 zetten we de internationale innovatiesamenwerking voort om Brabantse bedrijven en kennisinstellingen te verbinden aan buitenlandse kennis, markten en ecosystemen. We organiseren onder meer internationale bezoeken en missies op gebieden waarin Brabant sterk is binnen en buiten Europa. Zo organiseren we een internationaal event ten behoeve van voedselinnovatie en organiseren we opnieuw een Brabant Innovation Day in Japan, ditmaal in Osaka met medische technologie als thema. Daarnaast zetten we stevig in op de samenwerking met Oekraïne. De €1.000.000,- per jaar voor de uitvoering van motie M94-2026 Brabant steunt Oekraïne wordt voor 2027 en 2028 als een voorlopige reservering gezet op de begroting van EKT. Vanwege de programmatische aanpak zullen de lasten bij het programma terechtkomen waar de activiteiten onder vallen. PS zal spoedig via een Statenmededeling geïnformeerd worden over de uitvoering van de motie.

Indicator	2027	2028
Aantal bedrijven en kennisinstellingen die actief betrokken zijn bij door ons georganiseerde internationale ontmoetingen.	100	100

Wat willen we bereiken?

Brabant heeft internationaal een uitstekende economische concurrentiepositie

Brabant heeft een sterke internationale economische concurrentiepositie. In de meest recente Regional Competitiveness Index uit 2022 staat Brabant op de vierde positie, tegenover de twintigste positie in 2019. Ook de Brabantse economie ontwikkelt zich positief. Volgens de voorlopige cijfers van het CBS groeide de Brabantse economie in 2025 met 1,7% ten opzichte van het jaar ervoor. Om onze internationale concurrentiepositie te behouden en verder te versterken, blijven we inzetten op innovatie, talent, sterke economische waardeketens en goede randvoorwaarden voor het Brabantse vestigingsklimaat.

Indicatoren:

- We streven naar een top-15 notering in de Regional Competitiveness Index van de Europese Commissie in 2030.
- % toename van het bruto regionaal product (BRP) ten opzichte van het voorgaande jaar (BBV-verplichte indicator)

Wat gaan we daarvoor doen?

Inspelen op uitdagingen en belemmeringen voor het Brabantse vestigingsklimaat

In 2027 geven we verder uitvoering aan de ontwikkelde strategische perspectieven voor het Brabantse vestigingsklimaat. Het Ruimtelijk Economisch Handelingsperspectief is vastgesteld en wordt verder uitgewerkt met een addendum over de Brabantse waardeketens. Daarnaast passen we het economisch perspectief toe binnen provinciale trajecten rond onder meer energie, water en bodem en stikstof. Zo zorgen we ervoor dat economische belangen en randvoorwaarden voor een toekomstbestendige innovatieve economie integraal worden meegewogen.

Indicator	2027	2028
We hebben voor drie schaarstevraagstukken, strategische perspectieven ontwikkeld en geïmplementeerd.	3 geïmplementeerd	

Ontwikkelen, benutten en behouden van voldoende talent op alle niveaus

In 2026 hebben we ingezet op het ontwikkelen, benutten en behouden van talent, onder meer met Skills The Finals, het Human Development Plan voor PACT Brabant, de Onderwijs-Arbeidsmarkttop 2026 en leerpaden op het gebied van cybersecurity, cyberweerbaarheid en waterstof. In 2027 bouwen we hierop voort en geven we verder uitvoering aan de aanpak om talent voor Brabant en het Brabantse MKB in tekortsectoren te behouden en te ontwikkelen.

Indicator	2027	2028
We hebben onze aanpak om afgestudeerden te behouden voor het Brabantse MKB in tekortsectoren herijkt en geïmplementeerd.	Aanpak geïmplementeerd	

Versterken van het fundament van de Brabantse data-economie, door inzet op de datamaturiteit van het stuwend MKB, het opleiden en behouden van datatalent, het verbeteren van de digitale infrastructuur en het verhogen van onze cyberweerbaarheid

Tot medio juli 2026 zijn 820 MKB-bedrijven door de Brabant Coaches geadviseerd over onder meer digitalisering, AI, cyberweerbaarheid, circulariteit en arbeidsproductiviteit. In 2027 zetten we de verdere professionalisering van de Brabant Coaches voort. Ook werken we verder aan het ontwikkelen en behouden van datatalent, de versterking van het Brabantse AI-ecosysteem en de data- en AI-infrastructuur. Daarnaast zetten we onze inzet op cyberweerbaarheid voort, onder meer via het Brabant House of Cyber.

Indicator	2027	2028
In 2027 zijn 1.000 innovatieve MKB-bedrijven geadviseerd en begeleid over digitale transformatie en andere transitithema's	250	

Wat willen we bereiken?

In de Brabantse samenleving plukt iedereen de vruchten van economisch succes

In de Brabantse economie draait het vooral om mensen: inwoners krijgen kansen om mee te doen, ervaren zekerheid in werk en inkomen en profiteren van de vooruitgang die we samen realiseren. Groei heeft pas waarde als deze bijdraagt aan gezondheid, welzijn en een leefbare omgeving, nu én in de toekomst. Daarom investeren we verder in onderwijs, innovatie en een inclusieve arbeidsmarkt. Zo bouwen we aan een Brabant waar in 2030 iedereen de vruchten plukt van duurzame groei en economische kracht.

Indicatoren:

- We streven ernaar om in 2030 op de CBS-indicatoren voor brede welvaart 'bbp per hoofd bevolking' en 'Opleidingsniveau' beter dan wel gelijk te scoren ten opzichte van 2020 (startdatum Beleidskader)
- % bruto arbeidsparticipatie (werkgelegenheid) (BBV-verplichte indicator).

Wat gaan we daarvoor doen?

Verhogen van de welvaartsniveaus in alle Brabantse regio's door de kracht van de ene regio te verbinden aan de andere regio

In de uitvoeringsagenda staat opgenomen dat we hoogwaardige industrie in Brabant niet alleen willen ontwikkelen en faciliteren, maar ook behouden. Daarbij willen we de krachten van de verschillende regio's verbinden en waar mogelijk ook van elkaars krachten profiteren. In 2027 geven we samen met de Brabantse regio's verder uitvoering aan deze aanpak.

Indicator	2027	2028
We hebben met de regio's afspraken gemaakt en een aanpak ontwikkeld die ervoor zorgt dat we meer hoogwaardige industrie voor Brabant behouden.	In uitvoering	

Opstarten en/of uitvoeren van projecten gericht op innovatie in de zorg en/of preventie (bijdrage programma EKT aan Beleidskader Gezondheid)

In 2027 worden twee projecten op het gebied van preventie en gezondheid uitgevoerd: Healthhub en Zorgdata. Healthhub loopt van 1 maart 2026 tot en met 31 mei 2029 en Zorgdata van 1 juni 2026 tot en met 31 mei 2029.

Indicator	2027	2028
Aantal projecten	2	

We versterken het middelbaar beroepsonderwijs

Indicator	2027	2028
Aantal activiteiten gericht op promotie van vakmanschap en praktisch onderwijs	3	

Wat willen we bereiken?

De Brabantse economie is verregaand circulair.

Voor de transitie naar een circulaire economie zetten we in op (her)gebruik en alternatieven voor fossiele grondstoffen, reductie van zogenaamde primaire grondstoffen binnen onder andere de

maakindustrie (waar de IC Semicon onder valt) en de bouw (waar we inzetten op secundaire grondstoffen en op biotische grondstoffen: de IC vezelstrategie).

Indicatoren:

- Het gebruik van niet-vernieuwbare grondstoffen is volgens de landelijke afspraken met 50% verminderd in 2030.

Wat gaan we daarvoor doen?

Reduceren van het gebruik van primaire grondstoffen

Veel geplande projecten zijn in de huidige bestuursperiode tot nu toe al in uitvoering gebracht (projecten lopen, zijn in 2026 in uitvoering gebracht of zijn al gereed.) Enkele (grote) projecten zijn nog voorzien voor 2027, zoals de doorontwikkeling van de IC semicon en een hernieuwde openstelling van de subsidieregeling voor circulaire doorbraakprojecten. Daarnaast werken we aan een MKB-programma.

Indicator	2027	2028
In 2027 is de ketenaanpak in de maakindustrie in uitvoering gebracht voor prioritaire productgroepen (kapitaalgoederen): semicon, machinebouw algemeen.	In uitvoering	

Beleidsnota's en uitvoeringsagenda's

- [Beleidskader Economie 2030](#)
- [Evaluatie fondsen uit de eerste en tweede tranche investeringsagenda Essent](#)
- [Uitvoeringsagenda Economie, Kennis en Talentontwikkeling 2024-2027](#)
- [Pact Brabant](#)
- [Aanpassingen innovatiefonds Brabant](#)
- [Aanpak Internationalisering](#)

Inzet verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit dit begrotingsprogramma worden onderstaande verbonden partijen ingezet:

- BOM Holding BV
- Businesspark Aviolanda (BPA)
- Havenbedrijf Moerdijk
- Brabant StartUp Fonds BV
- BrabantRing

Nadere informatie over verbonden partijen staat in de paragraaf Verbonden partijen.

Ontwikkelingen en onzekerheden

Geopolitieke ontwikkelingen en onzekerheid over de internationale handel en energieprijzen zorgen voor onzekerheid voor de Brabantse economie.

Daarnaast blijven verschillende schaarstevraagstukken van invloed op de innovatie- en groeikansen van Brabant. Het gaat onder meer om de krapte op de arbeidsmarkt, het tekort aan betaalbare woningen, de beperkte capaciteit op het elektriciteitsnet, schaarste aan ruimte en de

beschikbaarheid van grondstoffen en materialen. Ook beperkingen als gevolg van stikstof en de achterblijvende arbeidsproductiviteit kunnen de economische ontwikkeling beïnvloeden. De mate waarin deze ontwikkelingen zich voordoen en elkaar versterken, is onzeker en kan gevolgen hebben voor het tempo waarin economische ontwikkelingen en ambities kunnen worden gerealiseerd.

Wat mag het kosten?

5. Economie

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2025	Begroting 2026 na wijz.	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030
Lasten						
Programmalasten	90.008 N	88.999 N	50.437 N	25.403 N	24.256 N	22.206 N
Toerekening organisatiekosten	9.833 N	9.652 N	9.934 N	7.904 N	7.904 N	7.904 N
Totaal Lasten	99.841 N	98.651 N	60.371 N	33.307 N	32.161 N	30.110 N
Baten						
Programmabaten	51.915 V	30.303 V	307 V	195 V	94 V	94 V
Bijdrage in toerekening org. kosten	2.553 V	0	0	0	0	0
Totaal Baten	54.467 V	30.303 V	307 V	195 V	94 V	94 V
Saldo van baten en lasten	45.373 N	68.348 N	60.064 N	33.112 N	32.066 N	30.015 N
Reservemutaties*						
Storting in reserves	27.691 N	24.198 N	17.098 N	3.458 N	3.458 N	3.458 N
Onttrekking aan reserves	36.491 V	59.481 V	39.180 V	3.096 V	2.051 V	0
Resultaat incl. reservemutaties	36.573 N	33.065 N	37.982 N	33.473 N	33.473 N	33.473 N

*Voor een specificatie van deze mutaties op reserveniveau zie het overzicht van baten en lasten opgenomen in de financiële begroting en bijlage 10. Reserves van de bijlagenbundel.

Financiële toelichting

Lasten

De verschillen in de raming van de lasten in 2027 ten opzichte van 2026 (€ 38,5 mln.(V)), worden met name veroorzaakt doordat er voor MIT (rijksmiddelen € 5,25 mln.(V), en Europese programma's (€ 35 mln.(V) voor cofinanciering + Efro-bijdragen) in 2027 (nog) geen/lagere bedragen voor uitvoering zijn geraamd (omdat beschikkingen nog niet zijn ontvangen).

Verder is er in 2026 een bedrag ad € 2,4 mln.(V) in de begroting opgenomen voor afronding van lopende projecten terwijl hier in begroting 2027 geen bedragen (meer) voor zijn geraamd. (Deze lopende projecten hebben betrekking op Campussen, toekomstbestendige clusters en triple helix, DataEconomie, impuls beleidskader.)

Voor Green Chemistry Campus is in 2026 € 1 mln. (V) geraamd terwijl hiervoor in 2027 niets is geraamd.

Vanuit Algemeen Economisch Budget is in 2026 € 2,2 mln. (N) afgeraad t.b.v. storting in reserve Europese Programma's t.b.v. extra cofinancieringvoorziening m.b.t. Interreg/OPZuid: Defensie en Gezondheid)

Verder zijn er voor de uitvoeringsagenda 2024-2027 in 2027 meer uitgaven geraamd dan in 2026 voor bv. DataEconomie, economische structuurversterking en arbeidsmarktbeleid, naar verwachting zal dit € 3 mln. (N) hoger zal zijn.

Baten

De verschillen in de raming van de baten in 2027 ten opzichte van 2026 (bijna €30 mln. lager), worden veroorzaakt doordat voor de Efro-bijdragen m.b.t. Europese programma's in 2027 nog geen bedrag is geraamd en er voor 2026 een bedrag van € 30 mln. is opgenomen.

Programma 6 Energie

Inleiding

Samen met inwoners, bedrijven, overheden en onderzoeks- en kennisinstellingen werkt de provincie aan de energietransitie, een hoofdpoging van de Brabantse Omgevingsvisie. Brabant wil de energietransitie versnellen en bijdragen aan het verduurzamen en het vergroenen van de samenleving. Daarmee draagt de energietransitie bij aan het tegengaan van verdere klimaatverandering (mitigatie). In het bestuursakkoord 'Samen Maken we Brabant' is vastgelegd dat de energietransitie rechtvaardig, haalbaar en betaalbaar moet zijn. Het programma Energie richt zich op energiebesparing en verduurzaming, de opwek van hernieuwbare energiebronnen, toegankelijkheid en beschikbaarheid van energie. In 2027 zetten we ons opnieuw hiervoor in. Dit vanwege de noodzaak om:

- de doelen van 2030 te halen;
- de Brabantse economie draaiende te houden;
- de Brabander mee te laten doen aan en profiteren van de energietransitie;
- ons te verhouden tot de vele ontwikkelingen en veranderingen in de energiesector en energie-intensieve sectoren;
- energieprojecten te kunnen uitvoeren.

In de uitvoeringsagenda 2024-2027 wordt langs een drietal uitvoeringslijnen gewerkt:

1. Uitvoeringslijn Energiebesparing en verduurzaming

Energie die je niet gebruikt, hoef je niet op te wekken en niet te transporteren. In de gebouwde omgeving, waar in Brabant 35% van het totale energieverbruik plaatsvindt, zetten wij in op het ondersteunen van gemeenten bij natuurvriendelijk isoleren. Hiervoor moeten gemeenten Soorten Management Plannen (SMP) opstellen. Ook voorzien we via verschillende duurzaamheidsloketten eigenaren van maatschappelijk vastgoed en het MKB van advies om te verduurzamen.

2. Hernieuwbare energie

De energie die in Brabant nodig is, willen we zoveel als mogelijk betrekken uit hernieuwbare bronnen. In het kader van de Regionale Energie Strategie (RES), zijn op regionaal niveau afspraken gemaakt over de opwek van hernieuwbare energie op land (door middel van wind en zon). Naast hernieuwbare elektriciteit onderzoeken we ook de mogelijkheden van andere hernieuwbare energiebronnen, zoals geothermie (warmte uit de diepe ondergrond), riothermie (energie uit rioolzuivering) etc.

De provincie speelt hierbij een stimulerende rol door actief bij te dragen aan de verschillende initiatieven. Daarnaast heeft de provincie ook andere rollen. Denk hierbij aan de rol in het kader van het beschermen van de omgeving (via de Omgevingsverordening) en rollen die verband houden met bevoegd gezag, gericht op vergunningverlening (bij grootschalige opwekprojecten).

Ook heeft de provincie een rol in de warmtetransitie. De nieuwe Wet collectieve warmte (Wcw) geeft de provincie die mogelijkheid. We zijn van plan om €150 miljoen te investeren in het Nationaal Warmtefonds, zodat meer woningeigenaren hun huis kunnen verduurzamen. Provinciale Staten krijgen in Q4 2026 de gelegenheid om wensen en bedenkingen mee te geven over het voornemen.

3. Energie beschikbaar en toegankelijk

Als gevolg van elektrificatie in zowel de gebouwde omgeving (bijvoorbeeld warmtepompen en opladen auto's), de industrie en mobiliteit (elektrische voertuigen) is de vraag naar transportcapaciteit sterk gegroeid. Daar komt de decentrale opwek van elektriciteit nog bij. Dit alles leidt tot transportschaarste op het elektriciteitsnet. Samen met de Brabantse RES-regio's, de netbeheerders TenneT en Enexis en het Rijk zetten we (als voorzitter) in het Brabantbrede Bestuurlijk Overleg Energie (BBOE) in op:

- Het waar mogelijk versnellen van uitbreidingen van de energie-infrastructuur;
- Het stimuleren van energy-hubs, waarmee met de bestaande transportcapaciteit de infrastructuur beter kan worden benut.

Op de langere termijn, zetten we in op het maken van (ruimtelijke) keuzes om de ruimtelijke ontwikkeling van Brabant en de energietransitie goed op elkaar af te stemmen en vanuit beide perspectieven efficiënte keuzes te maken. Voor de meer korte termijn geven we met het provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat (pMIEK) aan waar vanuit maatschappelijk perspectief de prioriteit moet liggen als het gaat om het wegnemen van knelpunten in de energie-infrastructuur.

Naast deze meer technische en ruimtelijke insteek, zien we de energietransitie ook als een sociaal-economische transitie. Zo zetten we ons in voor het stimuleren van energierechtvaardigheid om te voorkomen dat energie voor huishoudens onbereikbaar wordt, waarbij we inzetten op een verkleining van het aantal huishoudens dat een te groot deel van het inkomen besteedt aan energie. Daarnaast willen we met praktische voorbeelden gemeenten inspireren tot burgerparticipatie bij bijvoorbeeld de ontwikkeling van grootschalige opwekprojecten.

Nadere informatie over onderstaande indicatoren Energie en aanvullende data is te vinden in de [Monitor Energieagenda 2019-2030](#).

Wat willen we bereiken?

In 2030 realiseren we 55% minder CO₂-uitstoot in Brabant ten opzichte van 1990. We streven ernaar om in 2050 klimaatneutraal te zijn

In het bestuursakkoord 'Samen maken we Brabant!' zijn de CO₂-doelstellingen uit de Energieagenda 2019 - 2030 verder aangescherpt: van 50% naar 55% CO₂-reductie in 2030 en van 90% CO₂-reductie naar klimaatneutraliteit in 2050.

Indicator:

- De uitstoot van energie gerelateerde CO₂ in Brabant (BBV-verplichte indicator).

Wat willen we bereiken?

In 2030 dient de helft van de energie (elektriciteit, warmte en brandstoffen) die in Brabant gebruikt wordt, opgewekt te zijn uit hernieuwbare bronnen, voornamelijk uit Brabant

We zetten erop in dat in 2030 de helft van de energie (elektriciteit, warmte en brandstoffen) die in Brabant gebruikt wordt, is opgewekt uit duurzame bronnen. Dit betekent dat de optelsom van opwek uit hernieuwbare energiebronnen op jaarbasis minimaal overeenkomt met 50% van het totale gebruik van warmte, elektriciteit en vaar- en voertuigbrandstoffen.

Indicatoren:

- De ontwikkeling van het totale energieverbruik in Brabant.
- De ontwikkeling van de opwek van hernieuwbare energie in Brabant (BBV-verplichte indicator).
- Totaal gevraagde vermogen voor afname op de wachtlijst bij Enexis
- Totaal gevraagde vermogen voor teruglevering op de wachtlijst bij Enexis
- Gemiddelde energiequota - Huishoudens waarbij de energierekening als aandeel van het inkomen (te) hoog is

Wat gaan we daarvoor doen?

Ondersteunen gemeenten en faciliteren ontzorgingsloketten

In samenwerking met het programma Natuur geven we uitvoering aan de Bijdrageregeling versterking biodiversiteit en versnelling energiebesparing / Alternatieve verblijfplaatsen beschermde soorten. Daarnaast ondersteunen we gemeenten via ontzorgingsloketten en zorgen we voor kennisdeling om de verduurzaming van maatschappelijk vastgoed te versnellen.

Indicator	2027	2028	2029	2030
Faciliteren van ontzorgingsloketten:				
Ontzorgingsloket Maatschappelijk Vastgoed	Loketten in uitvoering	Loketten in uitvoering	Loketten in uitvoering	
Ontzorgingsloket Midden en Kleinbedrijf				
Duurzame Monumentenloket				

Optimaliseren ruimtelijke procedures bij netuitbreidingen

We nemen, waar gewenst, een bevoegd gezag rol bij de uitbreiding en versterking van het hoogspanningsnetwerk binnen Brabant en passen daar, waar mogelijk, het instrument van een integraal projectbesluit op toe om daarmee versnelling in de besluitvorming te krijgen.

Indicator	2027	2028	2029	2030
150 kV-kabeltracé Hapert – Eindhoven Zuid		Projectbesluit		
150 kV-kabeltracé Eindhoven Oost Maarheeze		Projectbesluit		

Realisatie windparken (vergunningverlening)

Daar waar gewenst of wettelijk toe verplicht pakt de provincie in deze uitvoeringsperiode haar bevoegdheid bij de realisatie van windparken om de RES-doelstellingen te kunnen halen.

Indicator	2027	2028	2029	2030
Windpark Bergeijk (De Pielis)	Voorkeurs- besluit	Projectbesluit		

Energyhubs mogelijk maken

We stellen kennis en capaciteit beschikbaar aan gemeenten en bedrijven om te komen tot energyhubs (innovatieve oplossingen).

Indicator	2027	2028	2029	2030
Aantal ontwerpen van Energy hubs (provinciale regeling) in Brabant mogelijk gemaakt (cumulatief)	25			

Stimuleren laadinfra

Eind 2026 is maximaal 15 % van het publieke laadnetwerk in Brabant 'druk' volgens de landelijke definitie voor een dekkend laadnetwerk voor elektrische personen- en bestelvoertuigen.

Indicator	2027	2028	2029	2030
Maximale "druk" van het publieke laadnetwerk in Brabant	<15%	<15%	<15%	<15%

Mobiliteit

Zie programma 8 “Basisinfrastructuur Mobiliteit” m.b.t. duurzaam bouwen en beheren van provinciale infrastructuur en 100% elektrische bussen in concessies in Brabant.

Beleidsnota's en uitvoeringsagenda's

- [De Brabantse Omgevingsvisie 'De kwaliteit van Brabant'](#)
- [Energieagenda 2019-2030](#)
- [Nationaal klimaatakkoord](#)
- [Nationaal Plan Energiesysteem \(NPE\)](#)
- [Ontwerp Programma Energiehoofdstructuur \(PEH\)](#)
- [Uitvoeringsagenda Gezondheid 2024-2027](#)
- [Uitvoeringsagenda Energie 2024-2027](#)
- [Energieperspectief 2050](#)

Inzet verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit dit begrotingsprogramma worden onderstaande verbonden partijen ingezet:

- [Brabantse Ontwikkelingsmaatschappij](#)
- [Energiefonds Brabant \(ondergebracht BOM\)](#)
- [Innovatiefonds Brabant \(ondergebracht BOM\)](#)
- [Enexis NV/ Enpuls](#)

Nadere informatie over verbonden partijen staat in de paragraaf Verbonden partijen.

Ontwikkelingen en onzekerheden

- Congestie op het elektriciteitsnet
Naast congestie op het hoogspannings- en middenspanningsnet, lijkt congestie op het laagspanningsnet nu ook steeds meer voor te komen binnen Brabant. Leverde het eerste beperkingen op voor aansluitingen voor nieuwe bedrijven en voorzieningen en voor verduurzaming van bestaande bedrijven en voorzieningen, congestie op het laagspanningsnet heeft consequenties voor het wel/niet aan kunnen sluiten van nieuwe woningen, laadpalen, enz. Het energiesysteem wordt de komende jaren naar verwachting randvoorwaardelijk voor veel economische / maatschappelijke ontwikkelingen en daarmee sturend in plaats van volgend.
- Capaciteitsclaims
In relatie tot netcongestie is het rijk bezig om steeds meer regie en bevoegdheid naar zich toe te trekken als het gaat om het versnellen van de aanleg van energieinfrastructuur en/of de bevoegdheid voor bepaalde delen van het hoogspanningsnet bij provincies te leggen i.p.v. gemeenten. Dit zal leiden tot een grotere claim op provinciale capaciteit voor het voorbereiden/nemen van projectbesluiten. Deels zullen deze kosten verhaald kunnen worden bij initiatiefnemers via legesheffing of anterieure overeenkomsten.
- Rijksmiddelen voor Klimaat en Energiebeleid
Onzekerheid over voortzetting en hoogte van Klimaatmiddelen vanuit het rijk richting provincies en gemeenten. Deze middelen zijn op dit moment voor een substantieel deel bepalend voor de hoogte/grootte van de personele inzet vanuit de provincie op het behalen van de klimaat en energiedoelstellingen. In juli is een brief (update

uitvoeringsmiddelen) van het ministerie van KGG ontvangen, waaruit blijkt dat voortzetting van de basisfinanciering t/m 2030 voorzien is vanuit middelen die beschikbaar gesteld zijn door kabinet Rutte IV in lijn met het advies van de Raad voor het Openbaar Bestuur (ROB) uit 2021. De taken voor gemeenten en provincies op het gebied van klimaat en energie zijn echter afgelopen jaren fors toegenomen.

Wat mag het kosten?

6. Energie

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2025	Begroting 2026 na wijz.	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030
Lasten						
Programmalasten	10.765 N	19.180 N	11.629 N	3.552 N	3.502 N	3.502 N
Toerekening organisatiekosten	6.300 N	7.103 N	7.370 N	2.243 N	2.243 N	2.243 N
Totaal Lasten	17.065 N	26.283 N	18.999 N	5.796 N	5.746 N	5.746 N
Baten						
Programmabaten	7.706 V	11.406 V	8.141 V	0	0	0
Bijdrage in toerekening org. kosten	0	53 V	0	0	0	0
Totaal Baten	7.706 V	11.459 V	8.141 V	0	0	0
Saldo van baten en lasten	9.359 N	14.824 N	10.858 N	5.796 N	5.746 N	5.746 N
Reservemutaties*						
Storting in reserves	8.033 N	11.741 N	13.802 N	0	0	0
Onttrekking aan reserves	3.518 V	7.622 V	6.732 V	0	0	0
Resultaat incl. reservemutaties	13.873 N	18.943 N	17.928 N	5.796 N	5.746 N	5.746 N

*Voor een specificatie van deze mutaties op reserveniveau zie het overzicht van baten en lasten opgenomen in de financiële begroting en bijlage 10. Reserves van de bijlagenbundel.

Financiële toelichting

Lasten

De lasten voor programma 6 Energie zijn in 2027 circa 7,5 mln.(V) lager dan in 2026.

Lasten uit hoofde van cofinancieringsuitgaven Europese projecten zijn in 2027 € 3 mln.(V) lager geraamd dan in 2026 (naar verwachting minder/lagere openstellingen).

Lasten gedekt vanuit specifieke uitkeringen

Voor 2027 zijn voor een aantal onderwerpen gedekt vanuit specifieke uitkeringen (SPUK's) lagere/geen lasten geraamd dan in 2026 (Totaal 3 mln.V).

Het gaat onder andere over de subsidieopenstelling voor Energiehubs (€ 1 mln. V) en Regionale Aanpak Laadinfra (€ 0,5 mln. V), Powerport Moerdijk (1 mln. V), Verduurzaming MKB (€ 0,3 mln. V) e.a..

Verder is er in 2027 € 0,6 mln. (V) minder geraamd voor diverse werkbudgetten en ook € 0,9 mln.(V) minder uitgaven in 2027 m.b.t Gebouwde Omgeving.

Baten

Inkomsten uit specifieke uitkeringen (€ 3 mln. N)

De geraamde lasten voor 2027 voor een aantal onderwerpen gedekt vanuit SPUK's zijn lager dan in 2026 (zie hierboven). Gelijk aan de raming van de lasten gedekt vanuit deze specifieke uitkeringen is de raming voor de inkomsten voor hetzelfde bedrag lager in 2027.

Programma 7 Landbouw en voedsel

Inleiding

De huidige verwachting is dat in 2027 de invloed van de voorgenomen rijksmaatregelen op de verdere ontwikkeling van de landbouw in Brabant groot zal zijn. Dit heeft vooral betrekking op de zonering rondom natuurgebieden, de eis om te komen tot een meer grondgebonden melkveehouderij en het verminderen van het gebruik van (chemische) gewasbeschermingsmiddelen. De inzet van de provincie is zowel erop gericht om bij te dragen aan het mogelijk maken van de hiermee samenhangende transitie van de landbouw. Dit heeft zowel betrekking op het bevorderen van innovatie (zoals het onderzoek gericht op het borgen van voer- en managementmaatregelen), stimuleren van natuur-inclusieve en biologische landbouw en de inzet van het ondersteuningsnetwerk. Dit laatste zowel bij een mogelijk beëindiging van het bedrijf, maar ook in een gebiedsgerichte aanpak. Daarnaast kent de provincie een verdergaande, eigen inzet gericht op o.a. eiwittransitie, de jonge boeren, het agrarisch onderwijs en de relatie tussen boeren en burgers.

Wat willen we bereiken?

Bevorderen van duurzame en circulaire landbouw

We willen in Brabant de duurzame landbouw- en voedselproductie bevorderen, mede daardoor zal er sprake zijn van in hoge mate gesloten mineralenkringlopen (in plantaardige en dierlijke ketens) en daarmee zoveel mogelijk emissieloze landbouw naar water, bodem en lucht. De voedselketens produceren gezond voedsel en landbouwbedrijven dragen bij aan een gezonde en natuurrijke leefomgeving. Hiermee geven we invulling aan de hoofddoelstellingen van de uitvoeringsagenda landbouw en voedsel met name op het gebied van meest duurzame circulaire landbouw- en voedselproductie in Europa. Hierbij zijn indicatoren als een dalende trend in fijnstof emissie vanuit de veehouderij opgenomen in relatie tot de gezonde leefomgeving en het verminderen van andere emissies uit de landbouw. Maar ook het stimuleren van continue monitoring van emissies in stallen, de maatregelen vanuit het Schone lucht akkoord en de inspanningen om schadelijke effecten van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen dragen ook bij aan het Brabants Beleidskader Gezondheid met drie gezonde levensjaren erbij voor elke Brabander in 2030.

Indicatoren:

Streefwaarden	Nulmeting (2023)	Streefwaarde 2030
Geuremissie uit stallen o.b.v. vergunningen veehouderij	0,99 MouE/s	Significante afname
Ammoniakemissie uit stallen o.b.v. vergunningen veehouderij	15,2 kton/jaar	Significante afname
Totale fijnstofemissie uit stallen	1,5 kton/jaar	Significante afname

Wat gaan we daarvoor doen?

Opstellen plan van aanpak geuremissie en onderzoek naar aansluiten geuremissie landbouw en industrie

Dit jaar starten wij de uitvoering van het plan van aanpak geuremissie op.

Stimuleren van projecten/activiteiten ter vermindering van ammoniakemissies uit stallen (aantal: 4)

Bij het bevorderen van duurzame en circulaire landbouw maakt het reduceren van ammoniakemissies uit stallen een integraal onderdeel uit; deze opgaven zijn nauw met elkaar verbonden. Binnen ons beleid werken wij actief aan de vraag hoe vergunningverlening in de veehouderij weer mogelijk kan worden gemaakt. In dat kader ondersteunen wij ondernemers met concrete voorstellen die bijdragen aan emissiereductie, waaronder ammoniakreductie. Deze inzet komt tot uiting in de projecten die wij faciliteren binnen de 'praktijkaanpak'. Daarnaast bevinden wij ons in de opstartfase van het VAMOS-project, waarin metingen worden uitgevoerd om voer- en managementmaatregelen inzichtelijk te maken en geschikt te maken voor brede toepassing binnen de betreffende sector.

Uitvoeren maatregelen schone luchtakkoord ter vermindering van de fijnstof emissie

In 2027 wordt de uitvoering van de maatregelen schone luchtakkoord voortgezet.

Uitvoeren actieplan gewasbeschermingsmiddelen

Met het Actieplan Gewasbeschermingsmiddelen dragen we bij aan een toekomstbestendige land- en tuinbouw die past binnen die brede maatschappelijke opgaven. Brabant wil op een goede manier toewerken naar een duurzame landbouw die geen negatieve impact heeft op zijn omgeving. Dat is nodig om perspectief te kunnen blijven bieden aan boeren.

Het actieplan biedt een overzicht van de stimulerende en regulerende maatregelen die de provincie (aanvullend) wil nemen om het gebruik en de negatieve effecten op water, natuur en gezondheid van chemische gewasbeschermingsmiddelen terug te dringen. Daarmee denken we een duidelijke stap te kunnen zetten op weg naar een significante daling.

We pakken dit op samen met de organisatieprogramma's Water en Bodem, Milieu, Kwaliteit Openbaar Bestuur (gezondheid), Wonen, Werken & Leefomgeving, Natuur en Vergunningen, Toezicht & Handhaving.

Het Actieplan gewasbeschermingsmiddelen wordt naar verwachting tweede helft van 2026 vastgesteld. De nadruk in 2027 ligt op het uitvoeren van acties.

Actualiseren regelgeving aangaande duurzame land- en tuinbouw en gezondheid

Er vindt een interne evaluatie plaats van regelingen in de omgevingsverordening die met landbouw te maken hebben. Streven is om deze evaluatie Q1 2027 aan te bieden aan het uw staten.

Wat willen we bereiken?

Stimuleren van economisch toonaangevende landbouw- en voedselsector

Het Brabantse landbouw- en voedselsysteem is in 2030 een vooraanstaande Europese speler: zeer innovatief en met een sterke concurrentiepositie. We willen dit blijven stimuleren. De sector rendert door (nieuwe) economische en maatschappelijke verdienmodellen in grote internationale en kleine regionale ketens. Op het snijvlak van landbouw en voedsel en respectievelijk high tech, ICT, chemie en gezondheid zijn bovendien nieuwe (biobased) bedrijfstakken tot ontwikkeling gekomen. Brabant blijft exporteur van geavanceerde voedselproductiesystemen.

Indicatoren:

Streefwaarden	Nulmeting (2023)	Streefwaarde 2030
% plantaardige eiwitten in consumptiepatroon	40%	60%
Areaal peulvruchten in ha	445 ha	4750 ha

De verwachting is dat de doelstelling van een 50/50-verhouding tussen plantaardige en dierlijke eiwitconsumptie in 2027 nog niet binnen bereik zal zijn. Ondanks de vele inspanningen en activiteiten blijft de consumptie van onder meer peulvruchten achter bij de ambities. Onderzoek laat zien dat de intentie onder consumenten aanwezig is, maar dat dit zich nog onvoldoende vertaalt in daadwerkelijk consumptiegedrag.

De afgelopen periode heeft laten zien dat de groei van het areaal peulvruchten achterblijft bij de beoogde streefwaarde. Boeren stappen nog beperkt over op de teelt van peulvruchten vanwege een combinatie van economische en praktische factoren. De opbrengsten en afzet zekerheid zijn vaak minder stabiel dan bij gangbare gewassen, terwijl kennis en ervaring met deze teelten nog in ontwikkeling zijn. Daarnaast is de keten – van verwerking tot afzet – nog niet volledig ingericht, wat risico's met zich meebrengt. Hierdoor kiezen veel agrariërs voor gewassen met een meer voorspelbaar rendement.

Wat gaan we daarvoor doen?

Bijdrage leveren aan 30 innovatieve projecten per jaar via Landbouw Innovatie Brabant (LIB)

We verwachten in 2027 een bijdrage te leveren aan minimaal 30 innovatieve projecten, verder is beoogd om in 2027 een besluit te nemen om opnieuw (voor een periode van 4 jaar) een samenwerking met de ZLTO aan te gaan.

Uitvoeren van een actiepakket binnen landelijk programma Bean Deal gericht op meer teelt en consumptie van plantaardige eiwitten

Vanuit het programma Plant Protein Forward wordt ingezet op nog een of twee nieuwe teelten.

Ondersteunen van netwerkorganisaties in de eiwittransitie

Voor 2027 worden netwerkorganisaties zoals The Protein Community, The Protein Alliance en BEANMEAL ondersteund. Dit moet resulteren in toegang tot diverse bijeenkomsten voor het Brabantse eiwittransitienetwerk, waar deelnemers hun netwerken en hun positionering verder kunnen versterken.

Bijdrage leveren aan de Agroproeftuin Noordoost Brabant

In 2027 wordt opnieuw zowel bijgedragen aan de basisfinanciering van Agroproeftuin Noordoost Brabant, wordt de betreffende 30 ha. grond beschikbaar gesteld en wordt deelgenomen aan de stuurgroepbijeenkomsten en wordt inhoudelijk samengewerkt met andere proeftuinen.

Wat willen we bereiken?

De Brabantse landbouw is in 2030 landschaps- en gemeenschapsinclusief en vervult daarmee een vitale rol in natuur- en landschapsontwikkeling en het beheer daarvan. Er is een herkenbare verbinding tussen stad en platteland, tussen producent en consument (voedsel, leefbaarheid dorpen) en met de Brabantse samenleving als geheel (zorg, groene energie, landschap en natuur, recreatie). Het Rijk heeft het initiatief genomen tot het nader definiëren van natuurinclusieve landbouw. Deze definities gaan we waar mogelijk opnemen in ons beleid, zodat agrariërs gestimuleerd worden om via een groeimodel stappen te zetten m.b.t. natuurinclusieve landbouw.

Stimuleren van Natuur- en landschapsinclusieve landbouw

Indicatoren:

Streefwaarden	Nulmeting (2023)	Streefwaarden 2030
Toename aantal natuurinclusieve boeren	150	500
Areaal biologische landbouw in % van totaal	3,2	15
Bijdrage Brabantse Landbouw aan doelen van bodem en waterkwaliteit		Bijdrage leveren

Wat gaan we daarvoor doen?

Ondersteunen van agrariërs die Natuurinclusief willen (gaan) ondernemen met coaching en via de “Beleidsregel grond voor Natuurinclusieve Landbouw”

We ondersteunen de doorontwikkeling naar een (meer) natuurinclusieve bedrijfsvoering met coaches die helpen een doorontwikkelplan op te stellen. Zo kunnen agrariërs bewuste keuzes maken over hoe zij hun bedrijfsvoering uitvoeren waarbij zij rekening houden met de natuur. In het geval er extensivering noodzakelijk is voor de (nieuwe) bedrijfsvoering, faciliteren we de doorontwikkeling door inzet van de “Beleidsregel grond voor Natuurinclusieve Landbouw”. We onderzoeken of het mogelijk is om de grondregeling NIL uit te breiden naar akkerbouw en op welke wijze dat kan. De NIL-coaches beginnen in 2027 met het inplannen van vervolgesprekken met deelnemers aan deze grondregeling.

Streefwaarden	2024	2027
Ondersteunde agrariërs	85	350 totaal

Ondersteunen van boeren bij omschakelen naar biologisch

We ondersteunen agrarische ondernemers met gratis en deskundig advies over de overstap naar biologische landbouw, afgestemd op hun bedrijfssituatie.

Stimuleren van activiteiten in regionale netwerken om de biologische afzet te vergroten

Biologische producten moeten worden afgezet en kan er niet meer worden geproduceerd dan er afzet voor is. Daarom bevorderen we afspraken over meer biologische producten in onze eigen catering en die van medeoverheden en Brabantse bedrijven. Ook brengen we regionale netwerken van biologische producenten en afnemers in beeld. Met rijksmiddelen subsidiëren we vervolgens projecten om de afzet te vergroten in deze regio's. Zo stimuleren we de keten en markt voor biologisch voedsel. Daarnaast stimuleren we innovatie in de biologische sector met een specifieke module in het LIB.

Aanpassen verpachtingsvoorwaarden provinciale gronden t.a.v. het beëindigen van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en kunstmest

Om doelen voor natuur en water te realiseren streven we in de overgangsgebieden rondom Natura 2000-gebieden, natte natuurparels en beekdalen overwegend naar extensieve en natuurinclusieve vormen van landbouw. In 2025 hebben wij het 'Stappenplan verdere verduurzaming pacht van agrarische gronden' vastgesteld. Dit geeft, ook vanuit onze voorbeeldrol, aan hoe wij onze pachtuitgifte verdergaand willen verduurzamen, onder andere door het beperken van het gebruik van kunstmest en gewasbeschermingsmiddelen. De komende jaren voeren we dit plan uit, vanaf 2027 is het verboden om kunstmest en gewasbeschermingsmiddelen te gebruiken op provinciale pachtgronden. Daarnaast benutten we de extensiveringsregeling voor graasdierhouderij in deze gebieden. Hiermee versterken we de positie op de grondmarkt van bedrijven die willen extensiveren. We ondersteunen dit verder door samen met de verschillende stakeholders in de verschillende GGA-gebiedsprocessen aan te sluiten en zijn voornemens hier in het kader van de Aanpak Landelijk Gebied nadere afspraken met gebieden over te maken.

Uitvoeren beleidsregels grond voor extensivering en grond voor natuurinclusieve landbouw

Met de beleidsregel 'grond voor extensivering' ondersteunen we landbouwbedrijven rond de Natura 2000-gebieden, Natte Natuurparels en in de beekdalen die willen extensiveren. Grondeigenaren kunnen hun grond aan de provincie verkopen en tegen een aantrekkelijke prijs terug pachten, onder de voorwaarde dat bepaalde vormen van duurzaam grondgebruik worden toegepast.

Met de beleidsregel 'grond voor natuurinclusieve landbouw' ondersteunen we agrariërs in de hele provincie die hun hun bedrijf willen omschakelen of verder doorontwikkelen naar natuurinclusieve landbouw. Zij kunnen hun grond aan de provincie verkopen en tegen een aantrekkelijke prijs terug pachten, onder voorwaarde dat ze natuurinclusieve maatregelen nemen op hun bedrijf en maximaal 2 grootvee-eenheden per hectare aan vee hebben. De regeling is nu gericht op veehouders. Er wordt onderzocht of in 2027 de regeling ook kan worden opengesteld voor akkerbouwers die natuurinclusief willen ondernemen.

Ontwikkelen en uitvoeren zoneringsbeleid rondom N2000-gebieden

In de kamerbrief Samenhangende aanpak Landbouw, Natuur en Stikstof heeft het Kabinet aangegeven de keuze te maken om rond kwetsbare Natura 2000-gebieden te gaan zoneren. Momenteel werkt het Rijk aan een nadere uitwerking van deze plannen binnen de Taskforce Landbouw, Natuur en Stikstof. De provincie sluit in de komende periode zoveel mogelijk voor zoneringsbeleid aan bij deze landelijke aanpak van het nieuwe Kabinet.

Wat willen we bereiken?

Versterken gemeenschapsinclusief

We willen de verbinding tussen de diverse ketens en de burger versterken. Het resultaat is dat de Brabanders (weer) trots zijn op de landbouw- en voedselsector. De sector is (weer) dichter bij de Provincie Noord-Brabant en burger gekomen en meer verbonden door onder andere meer kennis

van de rol en herkomst van voedsel en van het belang van het buitengebied. Er vindt een verschuiving plaats naar meer voedsel van dichtbij en de landbouw levert een bijdrage aan maatschappelijke en ecosysteemdiensten. Brabanders waarderen het voedsel, het buitengebied, het groen in de stad en de makers, ontwikkelaars en beheerders ervan. De landbouw- en voedselketens worden beleefd als belangrijk onderdeel van de brede welvaart in Brabant. Steeds meer maatschappelijke opgaven komen samen op één en dezelfde bedrijven binnen de gehele sector en keten. Zo willen we méér dierenwelzijn, minder emissies die schadelijk zijn voor de mens en natuur en een betere bodem- en waterkwaliteit. Deze vraagstukken vragen om een vernieuwingsslag in de veehouderij. Die vernieuwing brengt onzekerheden met zich mee: kan dit financieel uit? Hoe valt een nieuwe koers binnen ons gezin? Vraagstukken die jonge boeren bezighouden en medebepalend zijn óf en hóe zij het bedrijf voort gaan zetten. De provincie wil in 2027 verder bijdragen aan het toekomstperspectief voor jonge boeren. De komende tijd gaan we verder samen met jonge boeren bekijken wat er nodig is om dat toekomstperspectief in te vullen door verdere uitvoering te geven aan het Plan van Aanpak Jonge Boeren. Een en ander vanuit het besef dat hier een grote opgave ligt. Vanwege de grote maatschappelijke opgaven en de druk die dat op boeren en tuinders legt, wordt door hen juist een grotere kloof en onbegrip ervaren.

Indicatoren:

2-jaarlijkse kwalitatieve rapportage over de ontwikkeling van het onderling begrip tussen boeren-burgers en overheden.

Wat gaan we daarvoor doen?

Versterken boer-burger verbinding

Samen met andere partijen blijven we initiatieven ondersteunen die boeren en burgers bij elkaar brengen (zoals de activiteiten van Boert Bewust). Ook de Week van Ons Eten (waar wij partner van zijn) en onze activiteiten gekoppeld aan voedseducatie op scholen draagt bij aan meer begrip tussen boeren en burgers.

Stimuleren korte ketens

Waar mogelijk ondersteunen we samen met andere partijen bij de ontwikkeling van korte keten concepten (zoals de ontwikkeling van een aantal regionale Broodjes Brabant). Daarnaast blijven we partner van Fieldlab de Kleine Aarde bij het ontwikkelen van het vernieuwende strategisch marktconcept Robin.

Sociale innovatie

Samen met het programma Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrijetijd ontwikkelen we met ontwerpers nieuwe ideeën om de relatie tussen boer en burger te versterken. Daarnaast reiken we zeker driemaal de agrifoodpluim uit aan vernieuwende initiatieven in het Brabantse AgroFood netwerk.

Gezamenlijk met Vereniging Brabants Agrarisch Jongeren Kontakt (BAJK) uitvoeren van het actieplan jonge boeren

Het actieplan wordt samen met de BAJK uitgevoerd. Eén van de acties is het professionaliseren van de belangenbehartiging van de BAJK. Verder is de provincie bezig met het opzetten van een lening voor jonge boeren voor de verduurzaming van hun bedrijf. We gaan diverse projecten

uitvoeren als Jonge Helden en het kennisproject 'doelsturing' en we kijken of het zinvol is om in 2027 het boer zoekt boer project weer op te starten.

Uitvoeren van activiteiten op het gebied van ontwikkeling van kennis, vaardigheden, voedsel educatie en onderwijsvernieuwing (aantal: 5)

We blijven de groene onderwijsinstellingen (HAS green academy, Yuverta en Curio) waar mogelijk ondersteunen bij onderwijsvernieuwing en leveren een bijdrage aan onderwijstrajecten (colleges, bezoek aan het provincie, studentprojecten). Ook blijven we het landbouw- en voedselkennisnetwerk waar mogelijk ondersteunen en nemen deel aan een aantal onderzoekstrajecten van kennisinstellingen (zoals van HAS green academy). Als partner van het onderwijsvernieuwingprogramma Beet! onderzoeken we samen hoe we dit programma (nu de RIF-subsidie is beëindigd) verder vorm kan worden gegeven. Vanuit de regiodeals West Brabant en Noordoost Brabant zijn wij nauw betrokken bij de uitvoering van de twee voedsel educatieprojecten 'Weet wat je Eet' en 'Voedselwijs voortgezet onderwijs'. Daarnaast participeren wij vanuit de regiodeal Noordoost Brabant partner in het talent- en startupprogramma 'JUMP' (gericht op jonge ondernemers in de agrarische en voedselsector).

Opstellen plan van aanpak Vitaal Platteland

Gedeputeerde staten hebben een inventarisatie en analyse laten maken van de belangrijkste knelpunten en mogelijke oplossingen voor een vitaal platteland. De provincie zet al op veel thema's die in de inventarisatie en analyse naar boven komen in en ziet kansen om de samenhang tussen beleidsterreinen en de samenwerking met gemeenten verder te versterken. In september heeft u hierover een statenmededeling ontvangen.

Beleidsnota's en uitvoeringsagenda's

- [Omgevingsvisie](#)
- [Beleidskader Landbouw en Voedsel 2030](#)
- [Uitvoeringsagenda Mest](#)
- [Uitvoeringsagenda Landbouw en Voedsel 2024-2027](#)

Inzet verbonden partijen

Niet van toepassing

Ontwikkelingen en onzekerheden

Op dit moment is er een flinke beroering binnen de Brabantse (en breder) land- en tuinbouw over het stikstofbeleid en het voornemen om natuurvergunningen in te trekken. Het BAJK heeft elke vorm van overleg en samenwerking opgezegd en de ZLTO voor de gebiedsgerichte aanpak. Ook individuele boeren kunnen deze signalen aangrijpen om niet aan gezamenlijke projecten deel te nemen. Dit kan leiden tot het niet doorgaan van geplande activiteiten of vertraging daarvan. De omvang laat zich nu nog moeilijk inschatten.

Wat mag het kosten?

7. Landbouw en voedsel

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2025	Begroting 2026 na wijz.	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030
Lasten						
Programmalasten	7.926 N	25.493 N	16.433 N	11.999 N	672 N	672 N
Toerekening organisatiekosten	6.016 N	6.398 N	6.434 N	3.479 N	3.479 N	3.479 N
Totaal Lasten	13.943 N	31.891 N	22.867 N	15.478 N	4.151 N	4.151 N
Baten						
Programmabaten	6.480 V	18.629 V	12.758 V	11.327 V	0	0
Bijdrage in toerekening org. kosten	0	0	0	0	0	0
Totaal Baten	6.480 V	18.629 V	12.758 V	11.327 V	0	0
Saldo van baten en lasten	7.463 N	13.263 N	10.109 N	4.151 N	4.151 N	4.151 N
Reservemutaties*						
Storting in reserves	111 N	210 N	100 N	0	0	0
Onttrekking aan reserves	100 V	169 V	190 V	0	0	0
Resultaat incl. reservemutaties	7.474 N	13.304 N	10.019 N	4.151 N	4.151 N	4.151 N

*Voor een specificatie van deze mutaties op reserveniveau zie het overzicht van baten en lasten opgenomen in de financiële begroting en bijlage 10. Reserves van de bijlagenbundel.

Financiële toelichting

Lasten

Het verschil van € 9,1 mln. (€ 25,5 mln. in 2026 versus € 16,4 mln. in 2027) bestaat uit de volgende verschillen:

Economisch toonaangevende landbouw

De raming in 2027 is € 5,3 mln. lager dan 2026 in verband met de inzet van incidentele Rijksmiddelen NPLG (Nationaal Programma Landelijk gebied) in 2026.

Meest duurzame landbouw

De raming in 2027 is € 1,1 mln. lager dan 2026 in verband met lagere uitgaven voor circulaire economie (€ 0,7 mln.) en Brabants Bodem (€ 0,4 mln.).

Natuur- en landschapsinclusieve landbouw

De raming in 2027 is € 1,9 mln. lager dan 2026 als gevolg van de inzet van Rijksmiddelen RPML (Regeling Provinciale Maatregelen Landelijk Gebied) in 2026.

Verder is er in 2027 voor € 2,3 mln. lagere raming dan 2026 voor Europese subsidies. En tot slot is er in 2027 voor € 1,5 mln. hogere raming dan 2026 i.v.m. hogere geraamde incidentele lasten voor grondbank Graasdierhouderijen gedekt door Rijksbijdrage.

Baten

Het verschil van € 5,9 mln. (€ 18,6 mln. in 2026 versus € 12,7 mln. in 2027) is met name het gevolg van lagere uitgaven ten laste van Rijksbijdrage in 2027 (€ 5,7 mln.) en verder het saldo van kleinere verschillen (€ 0,2 mln.).

Programma 8

Basisinfrastructuur

mobiliteit

Inleiding

We gaan voor een veilig, robuust, betrouwbaar en schoon mobiliteitssysteem. Daarom zorgen we vanuit onze wettelijke verantwoordelijkheden voor een goede basis met een stevig netwerk van provinciale wegen, fietspaden en openbaar vervoer (OV). In het [beleidskader Mobiliteit Koers 2030](#) is het mobiliteitsbeleid voor de komende jaren uitgestippeld. De ambities hieruit zijn opgenomen in de uitvoeringsagenda's en vormen de basis voor deze begroting.

We zetten de komende jaren in op de groei van het OV-aanbod. Dat is nodig om de woningbouw- en verstedelijkingsopgave in Brabant, zoals vastgelegd in de NOVEX-verstedelijkingsstrategie, mogelijk te kunnen maken. Om Brabant bereikbaar én leefbaar te houden wordt ingezet op de mobiliteitstransitie. Zo start de nieuwe concessie Oost-Brabant met een fors hoger OV-aanbod. Ook voor de nieuwe concessie Zuidoost (vanaf medio 2029) streven we via de opgestarte aanbesteding conform het Bestuursakkoord naar een goede basiskwaliteit van het OV en een eerste schaa sprong op HOV lijnen in de hele regio.

Echter om de snelle groei van de hightechsector in de Brainportregio, waaronder de uitbreidingsplannen van ASML op BIC-Noord, te kunnen faciliteren, zijn aanvullende middelen nodig voor de exploitatie van de Brainportlijnen. Hiervoor is een [Statenvoorstel](#) voorgelegd. Alleen dan is het mogelijk om bij de aanbesteding ook de uitvraag te doen voor deze lijnen om de werklocaties (alleen al op BIC-Noord 20.000 nieuwe arbeidsplaatsen) als gevolg van de ontwikkeling van de Brainportregio te kunnen ontsluiten door middel van rechtstreekse en snelle OV-verbindingen.

De aanbesteding voor de nieuwe concessie Zuidoost-Brabant wordt gegund begin 2028 en gaat medio 2029 van start. Een deel van de Brainportlijnen valt onder concessie Oost-Brabant en de opdracht hiervoor kan pas na gunning van Zuidoost worden gegeven. Om deze Brainportlijnen te kunnen laten rijden, zijn ook dan aanvullende middelen nodig.

We zetten daarbij in op volledig Zero Emissie (ZE) busvervoer. Voor het realiseren van deze ZE-ambities én om de continuïteit van de OV-concessie voor de toekomst beter te kunnen borgen, neemt de provincie een actieve rol in het regelen van busremises met voldoende stroom. Voor de concessie Zuidoost werken we in dat kader in en rond Eindhoven hard aan oplossingen.

Om de beschikbaarheid en verkeersveiligheid van de provinciale wegen en fietspaden te kunnen borgen is adequaat beheer en onderhoud nodig. Om dat te kunnen garanderen, is het uitgangspunt van 'werk-met-werk' bij de laatste [herijking van KOPI](#) losgelaten, en is de meerjaren onderhoudsplanning leidend. Zo voorkomen we achterstallig onderhoud, kapitaalvernietiging én verkeersonveilige situaties als gevolg van de staat van onderhoud.

De actualisatie van de uitvoeringsagenda zal plaatsvinden in 2027. Voor het handhaven van het huidige kwaliteitsniveau zijn structureel extra middelen nodig. Bij de eerste vaststelling van KOPI in 2017 is deze ontwikkeling reeds aangekocht en is het gevolg van o.a. de geleidelijke uitbreiding

en opwaardering van het areaal en de toenemende ouderdom van het areaal waardoor ingrepen omvangrijker en duurder worden.

Eén van de manieren waarmee de taak van beheer en onderhoud effectiever en goedkoper kan worden uitgevoerd is de nieuwe contractvorm van Waardegedreven Onderhoud (WGO). Bij deze aanpak worden de beslissingen niet alleen worden genomen op basis van technische noodzaak en / of huidige kosten, maar wordt gekeken naar de maximale waarde gedurende de gehele levensduur van de weg. Het onderhoud van het gehele areaal wordt in twee contracten op basis van langdurige samenwerking ondergebracht. Naast besparing op de engineeringskosten benutten we ook maximaal de kennis en innovaties uit de markt. In 2027 wordt het contract geïmplementeerd.

Verkeersveiligheid vinden we enorm belangrijk. Het persoonlijk leed en de maatschappelijke schade is immers enorm en het [aantal verkeersslachtoffers](#) in Brabant te hoog.

Daarom blijven we samen met de partners stevig inzetten op verkeersveiligheid. Dat doen we volgens een risicogestuurde en datagedreven aanpak. We continueren de gedragsmaatregelen en educatie op scholen. Voor het verbeteren van de verkeersveilige inrichting van schoolfietsroutes stellen we cofinanciering ter beschikking. In 2027 wordt de verkeerveilige inrichting van de N615 Deense Hoek en de N267 Kromme Nol gerealiseerd.

Met de [Grensverleggende Aanpak Verkeersveiligheid \(GAVV\)](#) verankeren we verkeersveiligheid in de bredere maatschappelijke en ruimtelijke opgaven.

Politie en OM zijn bevoegd gezag voor de handhaving. We blijven aandacht vragen voor intensivering van controles.

Wat willen we bereiken?

We gaan voor een robuust en betrouwbaar mobiliteitssysteem

Door zorgvuldig (functioneel) beheer en onderhoud dragen de rijks- en provinciale wegen maximaal bij aan een betrouwbaar mobiliteitssysteem, nu en in de toekomst.

- De ontwikkeling in de Indicator Provinciale Wegen (provinciale wegen): IPW $\geq$ vorig jaar
- De ontwikkeling in de waardering voor de Brabantse wegen via het tevredenheidsonderzoek (provinciale wegen): waardering $\geq$ vorig jaar

Mate van tevredenheid onder Brabanders en Brabantse ondernemers over hun reistijd en de voorspelbaarheid van de reistijd

- Ontwikkeling in waardering van het OV door reizigers: OV-klientenbarometer $\geq$ vorig jaar

Wat gaan we daarvoor doen?

Planmatig beheer en onderhoud provinciale infrastructuur

- We voeren planmatig beheer en onderhoud uit op de provinciale infrastructuur zoals afgesproken in de meerjarige uitvoeringsagenda ([KOPI](#)): de score van de kwaliteitsindicator voor de onderdelen bereikbaarheid, fietspaden en verkeersveilige inrichting binnen de vastgestelde bandbreedte.
- Nieuwe vorm van onderhoudscontracten, waarbij we het onderhoud per gebied vermarkten, zijn gegund in 2027.
- Meerjarige onderhoudscontract civiele kunstwerken (o.a. bruggen, viaducten en tunnels) in 2027 gegund.
- Inventarisatie van knelpunten klimaatadaptie provinciaal areaal (hitte, droogte, water en winter).

Uitvoering OV-concessies en transitie gedeelde mobiliteit

Lopende concessies:

- We zorgen voor een betrouwbaar OV-systeem: rituitval in de concessies is maximaal 0,2%.
- De busremise Efteling is beschikbaar voor de nieuwe concessie Oost-Brabant vanaf 2027.
- De concessie West-Brabant is volledig voorzien van ZE bussen.
- OV-chipkaart is succesvol uitgefaseerd.

Nieuwe concessies:

- Nieuwe concessie Zuidoost (vanaf zomer 2029) gegund (2028).
- Duurzame beschikbaarheid van 4 remises en stroomaansluitingen voor nieuwe concessie Oost en Zuidoost. (2028).

Transitie gedeelde mobiliteit:

- Samen met de gemeenten zorgen we voor voldoende aanbod van vormen van gedeelde mobiliteit dat aansluit bij de vraag van reizigers. Dit doen we door experimenten binnen en buiten de bestaande concessies: minimaal 3 initiatieven per jaar opgestart
- Voorzieningen bij Bravoflex overstaphaltes op orde.
- Fietsvoorzieningen bij Bravodirect haltes op orde.

Data, digitalisering en Smart Mobility

De focus van data en digitalisering ligt op een adequaat beheer én optimaal gebruik van hetgeen de afgelopen jaren is ontwikkeld. Doel is enerzijds om zo efficiënt mogelijk te werken en anderzijds om zo effectief mogelijke bijdrage aan de organisatiedoelstellingen te leveren. Ook verkeersmanagement is hierin een belangrijk onderdeel.

- Doelstellingen uit de Samenwerkingsovereenkomst Slimme en Duurzame Mobiliteit Brabantstad 2024-2028 zijn gerealiseerd (2028).
- Uitvoering van vier MPvE's in Noord-Brabant, als bijdrage aan integrale bereikbaarheids- en leefbaarheidsopgaven en de doorontwikkeling naar een landelijke standaard (SmartwayZ.NL).
- Doorontwikkeling en toepassen van Bereikbaarheid op Peil als gezamenlijk instrument voor monitoring en sturing op de bereikbaarheid van Zuid-Nederland (SmartwayZ.NL).

Wat willen we bereiken?

We gaan voor veilige mobiliteit

In Brabant streven we naar NUL verkeersslachtoffers. Elk verkeersslachtoffer is er één te veel.

- De ontwikkeling van het aantal dodelijke verkeersslachtoffers (Noord-Brabant & provinciale wegen): aantal dodelijke verkeersslachtoffers (conform CBS) < vorig jaar

Indicator	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Aantal dodelijke verkeersslachtoffers	99	91	141	120	114	123
waarvan op provinciale wegen	16	12	15	9	16	ntb

In 2030 hebben we de helft minder verkeersongevallen dan in 2019.

- De ontwikkeling van het aantal slachtoffers met lichamelijk letsel (Noord-Brabant & provinciale wegen): aantal slachtoffers met lichamelijk letsel

Indicator	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Aantal slachtoffers	2.417	1.985	2.015	2.391	2.263	2.398	ntb
waarvan op provinciale wegen	138	164	120	139	157	187	ntb

De sociale veiligheid is in 2030 toegenomen ten opzichte van 2020.

- De ontwikkeling van de OV-klantbarometer onderdeel veiligheid: OV-klantbarometer onderdeel sociale veiligheid >= vorig jaar

Wat gaan we daarvoor doen?

Verkeersveiligheid

- Het risico op een verkeersongeval met letsel verkleinen, door het aanbod (infrastructuur) en het gebruik (verkeersgedrag) te verbeteren ten opzichte van de nul-situatie in Brabant. (< voorgaand jaar).
- We hebben € 10 mln. geïnvesteerd in deze bestuursperiode (2027) ter verbetering van de verkeersveiligheid van schoolfietsroutes.

- Kleinschalige maatregelen ter verbetering van de verkeersveiligheid N615 Deense Hoek en N267 Kromme Nol zijn gerealiseerd (2027).
- Minimaal drie GAVV-projecten zijn uitgevoerd (2027).

Sociale veiligheid

- We zorgen voor een veilig OV-systeem: aantal incidentmeldingen is gelijk aan of lager dan in het voorgaande jaar.

Wat willen we bereiken?

We gaan voor schone, stille en gezonde mobiliteit

We gaan in Noord-Brabant uit van ten minste 50% reductie van broeikasgassen (waaronder CO₂) en ten minste 50% gebruik van duurzame energie.

- Ontwikkeling emissie broeikasgassen vanuit mobiliteit uitgedrukt in CO₂-equivalenten (in absolute aantallen in tonnen uitstoot) (Noord-Brabant): emissie < vorig jaar.

De uitstoot van overige emissies (NO_x, fijnstof) is significant afgenomen in 2030. Op grond van het [Schone Lucht Akkoord](#) is het streven om in 2030 tot een reductie te komen van 50% van de negatieve gezondheidseffecten van verkeersemissies ten opzichte van 2016.

- Ontwikkeling concentratie NO_x en fijnstof emissies in de lucht: emissie < vorig jaar

Wat gaan we daarvoor doen?

Duurzaamheid Provinciale infrastructuur

Energie en CO₂-reductie:

We blijven aansluiten bij het landelijk routepad 'schoon en emissieloos bouwen' en nemen dit op in alle onderhouds- en realisatiecontracten:

- Ontwikkeling in de reductie van de CO₂-footprint van het areaal: < vorig jaar.
- Ontwikkeling in het energieverbruik van alle systemen binnen het areaal: < vorig jaar.

Materialen:

We blijven aansluiten aan bij de landelijke transitiepaden voor verduurzaming van asfalt en kunstwerken en implementeren hieruit voorkomende maatregelen en/of voorgestelde methoden voor zover deze passen binnen onze opgave:

- Ontwikkeling in het % van de onder- en tussenlagen waar minimaal 50% hergebruikt materiaal in zit.
- Ontwikkeling in het % van de deklagen waar minimaal 50% hergebruikt materiaal in zit.

ZE-ambities OV-concessies

- We zorgen voor een schoon OV-systeem: in 2030 100% elektrische bussen in de concessies in Brabant:

Indicator	2027	2028	2029	2030
% elektrische bussen	80%	89%	89%	100%

Beleidsnota's en uitvoeringsagenda's

- [Kwaliteitsnota Onderhoud Provinciale Infrastructuur 2023-2027](#)
- ['Gedeelde mobiliteit is maatwerk'](#)
- [Brabants Verkeersveiligheidsplan 2024-2027](#)

Inzet verbonden partijen

N.v.t.

Ontwikkelingen en onzekerheden

- De spanning op de arbeidsmarkt voor de vervoerders is afgenomen, maar blijft een aandachtspunt.
- Als gevolg van de afname van het aantal studenten dat gebruik maakt van het OV staat de betaalbaarheid van het OV-systeem landelijk (via rijksbijdrage voor opbrengsten Student OV-kaart (SOV)) onder druk.
- De eerste pilots met Autonoom OV zijn ook in Brabant opgestart. De mate van opschaalbaarheid de komende jaren is nog onbekend en maakt onderdeel uit van de leerervaringen die de komende jaren opgedaan worden.
- Netschaarste en leveringsproblemen kunnen ervoor zorgen dat de ZE-ambities in het OV niet in het gewenste tempo realiseerbaar zijn en/of tot meerkosten leiden.
- Ontwikkelingen op het gebied van wet- en regelgeving omtrent stikstof hebben invloed op infrastructurele projecten. Kleine aanpassingen aan infrastructuur als onderdeel van onderhoudsprojecten kunnen niet mogelijk zijn.
- Prijsstijgingen en problemen met levering van materialen vormen een risico voor infrastructurele onderhoudsprojecten. Dit wordt ook in grote mate beïnvloed door de huidige wereldwijde instabiliteit.
- Klimaatverandering leidt tot extra (dagelijks) onderhoud.
- De toename van incidenten en meldingen op onze provinciale wegen leidt tot extra druk op de onderhoudsbegroting.
- Krapte op de arbeidsmarkt voor technische personeel raakt de taak van beheer en onderhoud provinciale wegen.

Wat mag het kosten?

8. Basisinfrastructuur mobiliteit

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2025	Begroting 2026 na wijz.	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030
Lasten						
Programmalasten	209.119 N	231.874 N	247.200 N	229.691 N	238.819 N	254.757 N
Toerekening organisatiekosten	22.319 N	22.615 N	23.558 N	19.419 N	18.773 N	17.622 N
Totaal Lasten	231.439 N	254.489 N	270.758 N	249.110 N	257.592 N	272.378 N
Baten						
Programmabaten	10.485 V	10.693 V	9.861 V	8.264 V	7.174 V	7.161 V
Bijdrage in toerekening org. kosten	710 V	0	0	0	0	0
Totaal Baten	11.195 V	10.693 V	9.861 V	8.264 V	7.174 V	7.161 V
Saldo van baten en lasten	220.244 N	243.797 N	260.897 N	240.846 N	250.418 N	265.217 N
Reservemutaties*						
Storting in reserves	183.850 N	87.650 N	97.368 N	79.018 N	76.869 N	68.675 N
Onttrekking aan reserves	42.265 V	44.646 V	43.558 V	40.635 V	47.086 V	48.145 V
Resultaat incl. reservemutaties	361.829 N	286.801 N	314.707 N	279.228 N	280.201 N	285.748 N

*Voor een specificatie van deze mutaties op reserveniveau zie het overzicht van baten en lasten opgenomen in de financiële begroting en bijlage 10. Reserves van de bijlagenbundel.

Financiële toelichting

Het begrotingsprogramma Basisinfrastructuur Mobiliteit is opgebouwd uit een aantal (wettelijke) basistaken. Voor een goede borging van deze basistaken zijn de middelen op basis van vastgesteld beleid structureel en autonoom op de meerjarige begroting geraamd. Ook worden de budgetten jaarlijks geïndexeerd conform het provinciaal indexatiebeleid. De onderdelen zijn:

- Algemeen: € 0,5 mln. structureel
- Verkeersmanagement: € 1,4 mln. structureel
- Data: € 6,6 mln., waarvan € 2,4 mln. structureel
- Verkeersveiligheid: € 8,8 mln., waarvan € 1,2 mln. structureel
- Beheer en onderhoud: € 50,5 mln. structureel*
- OV: € 149,7 mln. structureel en in de komende jaren verder oplopend vanwege nieuwe concessies.

* Inclusief € 34,5 mln. structureel investeringskrediet per jaar voor groot onderhoud en vervanging. Vanwege indexatie is het oorspronkelijke investeringskrediet van € 26 mln. in de afgelopen bestuursperiode structureel verhoogd. De jaarlijkse investeringsuitgaven worden op basis van wet- en regelgeving geactiveerd en vervolgens afgeschreven. De berekende afschrijvingslasten komen op basis van de investeringsplanning ten laste van de exploitatiebegroting. De afschrijvingslasten zijn ondergebracht in een hiervoor bestemde egaliseringsreserve. De toevoeging aan de egaliseringsreserve loopt mee in het provinciaal indexatiebeleid en daarmee is de indexatie van het structurele investeringskrediet geborgd.

Om flexibel in te kunnen springen op het OV-aanbod en groei de komende jaren mogelijk te kunnen maken is een reserve OV ingesteld. De structurele rijksmiddelen i.h.k.v. motie Bikker en de extra bestuursakkoordmiddelen zijn toegevoegd aan de reserve.

Lasten

Het totaal van de programmalasten 08 in de begroting 2027 komt uit op € 247,2 mln. en is daarmee € 14,8 mln. (6,4%) hoger dan in de bijgestelde begroting 2026.

De lasten zijn hoger doordat:

- € 2,1 mln. hogere afschrijvingslasten als gevolg van investeringsuitgaven in voorgaande jaren;
- € 11,3 mln. hogere lasten van de drie OV-concessies (exclusief SOV) als gevolg van de contractuele indexatie en groei van het OV-aanbod in de nieuwe concessie Oost Brabant;
- € 2,1 mln. als gevolg van digitaliseringsopgaven bij verkeersveiligheid en provinciale wegen in het kader van het bestuursakkoord;
- € 2,0 mln. hoger geraamde bijdrage aan het verbeteren van de verkeersveilige inrichting van schoolfietsroutes (totaal € 10 mln. in het kader van het bestuursakkoord);
- € 5,0 mln. voor het realiseren van mobiliteitshubs;
- € 1,6 mln. inrichtingskosten van een tijdelijke busremise bij de Efteling;
- € 1,0 mln vernieuwing OV in verband met de opwaardering van bushaltes.

Daartegenover staan lagere lasten als gevolg van:

- € 4,9 mln. lagere compensatie Studenten Ov-kaart (SOV);
- € 2,0 mln. als gevolg van een lagere instroom van Zero-Emissie bussen in 2027 ten opzichte van 2026. Hiertegenover staat een lagere rijksbijdrage;
- € 4,3 mln. lagere onderhoudsbegroting: in 2026 zijn extra lasten van gladheidsbestrijding als gevolg van het winterweer begin van het jaar (€ 2,0 mln.) en extra incidenteel onderhoud voor het herstellen van de ontstane vorstschade (2,0 mln.).

De financiële toelichting op de investeringskredieten wegen is opgenomen in de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen.

Baten

Het totaal van de programmabaten 08 in de begroting 2027 komt uit op € 9,9 mln. en is daarmee € 0,8 mln. lager (7,8%) dan in de bijgestelde begroting 2026. Dat komt voornamelijk door een lagere instroom van Zero-Emissie bussen in 2027 ten opzichte van 2026 en daarmee een lagere toerekening (€ 2,0 mln.) van de hiervoor bestemde rijksbijdrage.

Een uitgebreid overzicht wordt gegeven in de [Programmering Mobiliteit 2027-2046](#)

Programma 9

Mobiliteitsontwikkeling

Inleiding

We werken aan de (door-)ontwikkeling van het Brabantse mobiliteitssysteem vanuit een viertal robuuste en betrouwbare netwerken (OV-netwerk, wegennet, fietsnetwerk en goederencorridor) die we goed met elkaar verbinden tot een samenhangend systeem. De ambities voor de verschillende netwerken zijn vastgelegd in het [Beleidskader Mobiliteit Koers 2030](#).

Als gevolg van de woningbouw- en verstedelijkingsopgave zal de vraag naar én verdichting van de mobiliteit en daarmee de druk op de Brabantse omgeving en het mobiliteitssysteem de komende jaren flink toenemen. Grootschalige woningbouw concentreert zich rondom spoorzones, de omgeving moet leefbaar blijven en er is de stormachtige ontwikkeling van de Brainportregio. Dit zorgt ervoor dat de opgave groot is. Met het Mobiliteitsprogramma van Eisen (MPvE), ontwikkeld door het programma SmartwayZ.NL, is er een instrument voor een betere koppeling tussen mobiliteit en ruimtelijke ontwikkeling. En ook omdat niet alles kan, moeten we keuzes maken. Daarbij kijken we naar maatregelen in samenhang (gebiedsgericht) met de nadruk op uitvoeringskracht.

Ook de impact van het pauzeren van rijksinfraprojecten in Brabant als gevolg van verschillende herprioriteringen van het Mobiliteitsfonds wordt steeds meer merkbaar. Hierdoor wordt de druk op het Brabantse mobiliteitssysteem verder vergroot. Omdat de financiële middelen zo onder druk staan bij het Rijk, zijn er daarnaast in meerdere projecten discussies over aanvullende kosten, risico's en indexatie.

Daarom zijn aanvullende maatregelpakketten afgesproken (o.a. voor A58 Tilburg - Breda, A2 Deil - 's-Hertogenbosch en A67 Eindhoven - Asten), vooral gericht op het onderliggende wegennet en de mobiliteitstransitie. Vanaf 2027 worden de maatregelen uit deze pakketten geleidelijk gerealiseerd.

In 2027 wordt een belangrijk besluit genomen over het Voorkeursalternatief N279 Veghel - Asten. In de [Notitie Reikwijdte en Detailniveau \(NRD\)](#) is eerder een aantal kansrijke alternatieven met voldoende oplossingsvermogen benoemd. Deze zijn verder uitgewerkt inclusief kostenraming. Voor de [N629 Dongen - Oosterhout](#) is in ieder geval duidelijk dat deze vanwege stikstof op korte termijn niet realiseerbaar is. Het pakket van overbruggingsmaatregelen wordt samen met de gemeente in 2027 uitgevoerd. De N285 Noordelijke randweg Zevenbergen is volop in uitvoering en wordt in tegenstelling tot de oorspronkelijke planning pas in 2028 opgeleverd vanwege uitloop van werkzaamheden in de treinvrije periode.

Om Brabant bereikbaar én leefbaar te houden, is versnelling van de mobiliteitstransitie (naar actieve en gedeelde vormen van mobiliteit) nodig. De OV-ambities liggen vast in het Toekomstbeeld OV 2040 ([TBOV 2040](#)).

Een belangrijk deel hangt samen met de ontwikkeling van de Brainportregio. Begin 2027 wordt het voorkeursalternatief voor de Brainportlijnen vastgesteld. De Brainportlijnen bestaan uit twee netwerken: een stedelijke OV-as (TramBus) en regionale lijnen (Brabantliners) en is belangrijk voor de ontsluiting van (nieuwe) werklocaties. De Brainportlijnen heeft een sterke relatie met de MIRT-

verkenning A2/N2. Maar ook met de Noord-Westelijke ontsluiting van de werklocatie BIC-Noord (onderdeel van convenant Beethoven); de uitvoering hiervan start in 2027. Voor de exploitatie van de Brainportlijnen is een [Statenvoorstel](#) voor aanvullende middelen uitgewerkt (zie begrotingsprogramma 08).

Op basis van de Bestuursovereenkomsten kan in 2027 gestart worden met de plan- en studiefase voor zowel de Multimodale Knoop Eindhoven (MMK) als voor Bosch Centraal.

Er wordt een lobby opgestart voor een directe OV-verbinding Brainport – Brussel.

Om grootschalige woningbouw mogelijk te maken investeert de provincie fors in mobiliteitsmaatregelen waar in het kader van [WoMo](#) (2026) diverse Brabantse gemeenten ook rijksmiddelen voor ontvangen. Deze woningbouw concentreert zich in en rondom spoorzones. We voeren een onderzoek uit naar stationsomgevingen in relatie tot stedelijke verdichtingen (o.a. Tilburg Universiteit, Oss en Roosendaal).

We ronden de realisatie van het snelfietsroutenetwerk af. Helmond – Deurne (2027) en Gemert – Eindhoven (2028) worden opgeleverd. Via de mobiliteitspakketten worden verschillende doorfietsroutes gerealiseerd. Zo wordt er bijvoorbeeld gestart met de realisatie van Tilburg – Goirle – Hilvarenbeek als onderdeel van het pakket A58 Tilburg – Breda. De ambities voor Fiets liggen vast in het Brabants Toekomstbeeld Fiets ([BTF](#)). Fietsstimulering is onderdeel van de integrale gedragsaanpak en is structureel belegd bij de uitvoeringsorganisatie Brabant Bereikbaar.

Op de goederencorridor zijn Tilburg en Moerdijk als bovenregionale knooppunten benoemd. In 2027 wordt aanpassing van aansluiting 26 op de A17 ("De Entree" van Port of Moerdijk) opgeleverd. Hiervoor zijn extra Rijksmiddelen ontvangen.

Via de [Programmering Mobiliteit](#) worden de Staten jaarlijks geïnformeerd over projecten van de mobiliteitsportefeuille en de (financiële) vertaling van de gemaakte afspraken. De huidige afspraken zijn financieel gedekt. Besluitvorming over financiële middelen voor nieuwe ambities vindt plaats in het kader van een nieuw bestuursakkoord.

Wat willen we bereiken?

We gaan voor een robuust en betrouwbaar mobiliteitssysteem.

De (multimodale) reistijd is in 2030 in 95% van de gevallen conform de voorspelling + of - 5 minuten.

- De ontwikkeling van de werkelijke gerealiseerde reistijd per auto ten opzichte van de freeflow reistijd (Noord-Brabant & provinciale wegen, naar typen wegen): < vorig jaar.

*Freeflow = reistijd buiten de spits zonder vertraging.

Wat gaan we daarvoor doen?

OV-netwerk

We werken aan de doorontwikkeling van het OV-netwerk:

- Oplevering regionale verkenning Brainportlijn (onderdeel MIRT-verkenning A2/N2, Brainportlijn en Noordwestelijke ontsluiting Brainport) inclusief afspraken over exploitatie Brainportlijn (2027).
- Planstudie Spoorknoop Eindhoven (westelijk spooreplacement) gereed n.a.v. voorkeursalternatief MIRT-verkenning (2029).
- Start realisatie HOV4 Eindhoven in 2027 (oplevering: 2033).
- Start uitvoering spoorzone Gilze en Rijen in 2027 (oplevering: 2029).
- Bus Rapid Transit (BRT) Breda - Gorinchem - Utrecht: Bestuursovereenkomst over realisatie Hub Sleeuwijk De Tol (oplevering: ntb)
- Besluit over vervolg onderzoek barrièrewerking spoor Oss
- Definitief ontwerp HOV 't Zoet in Breda (2028)

Uitvoering van rijksprojecten (derden):

- Realisatie Programma Hoogfrequent Spoor (PHS) Vught: oplevering in 2031.
- Realisatie Maaslijn door derden (provincie niet risicodragend): oplevering in 2027.

Wegennet

Provinciaal wegennet:

- Er is een besluit genomen over het voorkeursalternatief voor de N279 Veghel - Asten n.a.v. de Notitie Detail en Reikwijdte (NDR) (2027).
- Project N285 Noordelijke randweg Zevenbergen is opgeleverd (2028).
- Start realisatie van de N605 Volkel (2029).

Rijkswegennet:

- Oplevering MIRT-verkenning A2/N2, Brainportlijn en Noordwestelijke ontsluiting Brainport (2027)
- Realisatie van korte termijn maatregelenpakket N65 (doorstroming, geluid en veiligheid):oplevering: 2028.

(Snel-)fietsroutenetwerk

- Om het fietsgebruik te stimuleren realiseren we een netwerk van snelfietsroutes: snelfietsroutes van het programma Fiets in de Versnelling 2016-2020 zijn gerealiseerd (6 in 2025, 7 in 2026 en 9 in 2027).
- Realisatie van 3 doorfietsroutes uit KTM1 (2027)
- Realisatie van 4 doorfietsroutes uit KTM2 (2032)
- Snelfietsroute Tilburg - Goirle - Hilvarenbeek: start realisatie in 2027 (oplevering: 2032)

- Snelfietsroutes Bergen op Zoom – Antwerpen en Roosendaal – Etten-Leur: Bestuursovereenkomst in 2027 (oplevering: ntb)

Goederencorridor

Goederenvervoer richt zich met name op de verduurzaming en ketenoptimalisatie op de corridors Rotterdam – Venlo en Amsterdam – Antwerpen:

- Gunning verbetering en optimalisatie haven Loven Tilburg in 2027. Start realisatie herbouw Sluis II in 2027 (oplevering: ntb).
- Realisatiepacten Tilburg en Moerdijk (BO-MIRT afspraken uit 2023 respectievelijk 2024) zijn gerealiseerd (2027).
- Opstellen business case voor minimaal 1 truckparking locatie in 2027.

Wat willen we bereiken?

We gaan voor een samenhangend mobiliteitssysteem.

Het aantal multimodale ketenverplaatsingen* in personen- en goederenvervoer in Brabant is in 2030 verdubbeld ten opzichte van 2019.

- Ontwikkeling modal split in het personenvervoer van weg naar openbaar vervoer en fiets (absolute aantallen, Noord-Brabant): > vorig jaar
- Ontwikkeling modal split in het goederenvervoer van weg naar spoor en water (absolute aantallen, Noord-Brabant): > vorig jaar

*Bij multimodale ketenverplaatsing is er sprake van een combinatie van meerdere (duurzame) vervoerwijzen voor één verplaatsing. Modal split houdt de verdeling in tussen modaliteiten.

Wat gaan we daarvoor doen?

Ontwikkeling knooppunten / mobiliteitshubs

- Er zijn minimaal 2 mobiliteitshubs gerealiseerd in de Brainportregio (2027).
- Planstudie Multimodale Knoop Eindhoven (MMK: ondergronds busstation, stationsgebouw noordzijde en fietsenstallingen) gereed (projectbesluit: 2029).
- Planstudie OV-knoop Bosch Centraal gereed (projectbesluit: 2029).

Mobiliteitspakketten

- Start uitvoering no-regret maatregelenpakket A58 Tilburg – Breda in 2027 (oplevering: 2031)
- Start uitvoering breed mobiliteitspakket A2 Deil – 's-Hertogenbosch in 2027 (oplevering: 2030)
- Start uitvoering multimodaal mobiliteitspakket A50 in 2027 (oplevering: 2030)

Multimodaal goederenvervoer

- Er zijn minimaal 3 geschikte locaties voor Clean Energy Hub's (CEH's) voor weg of binnenvaart gerealiseerd (1 in 2025, 2 in 2026 en 3 in 2027).
- De provinciale subsidieregeling Clean Energy Hubs is operationeel.

Smart Mobility

- Het werkprogramma SmartwayZ.NL 2024-2027 is uitgevoerd (2027).
- Vaststelling van het werkprogramma SmartwayZ.NL 2028-2032.

- Uitvoering van de Roadmap Autonoom OV Zuid-Nederland: vaststellen roadmap, minimaal 1 pilot uitgevoerd en plan van aanpak opschaling (2027).
- Implementeren van maatregelen in het kader van Spreiden & Mijden in samenspraak met Ministerie van IenW (2027).
- Opleveren Ontwikkelijnen en Bekostigingsstrategie MMA (2027)

Wat willen we bereiken?

We gaan voor mobiliteit voor iedereen.

Onderwijs-, zorg-, werk-, recreatie-, natuur- en dagelijkse voorzieningen en sociale contacten zijn in 2030 goed bereikbaar voor iedereen.

- Ontwikkeling van de nabijheid van voorzieningen in verschillende type regio's en voor verschillende type modaliteiten.

Wat gaan we daarvoor doen?

Toegang tot mobiliteit

We stimuleren dat elke Brabander in de gelegenheid is om te fietsen en dat ook zo lang mogelijk kan blijven doen. Daartoe faciliteren we voor de fietsende ouderen het programma Doortrappen van het ministerie van IenW: in 2027 minimaal 45 gemeenten (=80% van Brabantse gemeenten) die meedoen met Doortrappen.

Wat willen we bereiken?

We gaan voor schone, stille en gezonde mobiliteit.

We zorgen in Noord-Brabant dat de overlast van verkeer geminimaliseerd wordt door in te zetten op stille voertuigen en infrastructuur.

- Ontwikkeling aantal objectief geluidgehinderden waar de wettelijke geluidnormen worden overschreden (provinciale wegen): aantal < vorig jaar.

Wat gaan we daarvoor doen?

Omgevingskwaliteit en leefbaarheid

- Realiseren Schaa sprong Fiets: 20% meer fietsers (op de snelfietsroutes in 2027 t.o.v. 2017) in samenwerking met de Brabantse gemeenten. Hiermee dragen we bij aan de doelstelling van drie extra gezonde levensjaren voor de Brabantse burger.

Beleidsnota's en uitvoeringsagenda's

- [Beleidskader Mobiliteit: Koers 2030](#)
- [Kwaliteitsnota Onderhoud Provinciale Infrastructuur 2023-2027](#)
- ['Gedeelde mobiliteit is maatwerk'](#)
- [Brabants Verkeersveiligheidsplan 2024-2027](#)

Inzet verbonden partijen

N.v.t.

Ontwikkelingen en onzekerheden

- Het pauzeren van een aantal rijkswegenprojecten en nog een mogelijke herprioritering van het Mobiliteitsfonds heeft invloed op de bereikbaarheid van Brabant.
- Ontwikkelingen in wet- en regelgeving rondom stikstof en vergunningverlening kunnen de realisatie én de kosten van (infrastructurele) projecten beïnvloeden.
- Onzekerheid en vertraging in de doorlooptijden bij behandeling door de Raad van State heeft invloed op de haalbaarheid en zekerheid van de plannings van projecten.
- De huidige instabiliteit op het wereldtoneel zorgt voor onzekerheid over de beschikbaarheid van materialen en grondstoffen en over de prijsontwikkeling. Projecten kunnen hierdoor ineens vertragen en/of flink duurder worden.
- Afspraken over continueren programma SmartwayZ.NL na 2027 zijn nog niet gemaakt.
- De mate van cofinanciering door Rijk en regio kan de haalbaarheid van opgaven en projecten beïnvloeden. Ook staan steeds vaker gemaakte afspraken met het Rijk ter discussie vanwege grote tekorten op de rijksbegroting.
- De wijze van financieren van de afspraken met de regio in het kader van de Regionale Mobiliteitsprogramma's en de regelgeving rondom de lastneming kan het ritme van de besteding van de provinciale begroting beïnvloeden. Hierdoor kan onder- of overbesteding ontstaan in een specifiek jaar. We zijn hierin in belangrijke mate afhankelijk van (de uitvoering door) gemeenten.

Wat mag het kosten?

9. Mobiliteitsontwikkeling

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2025	Begroting 2026 na wijz.	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030
Lasten						
Programmalasten	95.329 N	127.892 N	80.994 N	50.162 N	537.708 N	40.977 N
Toerekening organisatiekosten	11.593 N	11.119 N	11.999 N	8.358 N	8.358 N	7.820 N
Totaal Lasten	106.923 N	139.011 N	92.993 N	58.519 N	546.066 N	48.797 N
Baten						
Programmabaten	863 V	2.500 V	4.242 V	570 V	50.939 V	0
Bijdrage in toerekening org. kosten	1.903 V	0	0	0	0	0
Totaal Baten	2.765 V	2.500 V	4.242 V	570 V	50.939 V	0
Saldo van baten en lasten	104.157 N	136.511 N	88.751 N	57.949 N	495.127 N	48.797 N
Reservemutaties*						
Storting in reserves	426.195 N	98.201 N	85.624 N	105.905 N	113.885 N	114.638 N
Onttrekking aan reserves	529.218 V	157.495 V	116.882 V	76.794 V	514.852 V	83.763 V
Resultaat incl. reservemutaties	1.134 N	77.216 N	57.493 N	87.061 N	94.160 N	79.671 N

*Voor een specificatie van deze mutaties op reserveniveau zie het overzicht van baten en lasten opgenomen in de financiële begroting en bijlage 10. Reserves van de bijlagenbundel.

Financiële toelichting

De meerjarige begroting voor het begrotingsprogramma 09 Ontwikkelagenda Mobiliteit is opgebouwd op basis van gemaakte afspraken met partners en is sterk afhankelijk van de (meerjarige) plannings van de opgaven en projecten. De middelen zijn beschikbaar in de reserves Verkeer & Vervoer en reserve Spaar- & Investeringsfonds (SIF) en worden op basis van het verwachte uitgavenpatroon op de meerjarige begroting geraamd. Via een structurele toevoeging aan reserve Verkeer en Vervoer van circa € 35 mln. en van circa € 68 mln. t/m 2034 aan de reserve Spaar- en Investeringsfonds (SIF) worden de uitgaven gedekt. De toevoegingen aan de reserves worden verantwoord onder programma 31 Algemeen financieel beleid.

Voor een uitgebreide specificatie van de projecten wordt verwezen naar de [Programmering Mobiliteit 2027-2046](#).

Lasten

In 2027 is totaal € 81,0 mln. aan programmalasten op de begroting geraamd (€ 46,9 mln. (36,7%) minder dan in de bijgestelde begroting 2026). De geraamde bedragen zijn bestemd voor o.a. meerjarige uitgaven voor verschillende projecten als Maaslijn (€ 11,8 mln.), wegenoverdracht van de N625 aan gemeente Oss (€ 16,7 mln.) en afspraken Regionale Mobiliteitsprogramma's (€ 18,6 mln.). De geraamde lasten zijn lager dan in de bijgestelde begroting van 2026, omdat in 2026 een hogere bijdrage aan Programma Hoogfrequent Spoor (PHS) Vught was geraamd.

Tenslotte worden er uitgaven gedaan voor een aantal reconstructieprojecten op de provinciale wegen. In 2027 is totaal ongeveer € 49,8 mln.

De uitgaven moeten op basis van wet- en regelgeving worden geactiveerd en afgeschreven (investeringen) en zijn via kapitaallasten op de meerjarige begroting geraamd. De dekking van de kapitaallasten is afkomstig uit de reserve Verkeer & Vervoer en Spaar- & Investeringsfonds (reconstructie). De financiële toelichting op de investeringskredieten wegen is opgenomen in de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen.

Baten

De totale baten 2027 zijn geraamd op € 4,2 mln., € 1,7 mln. hoger dan in de bijgestelde begroting 2026. Het verschil is te verklaren door hogere toegerekende rijksbijdragen voor BRT-maatregelen A50 en maatregelen in het kader van Spreiden en Mijden. Tegenover deze extra inkomsten staan ook de toegerekende kosten.

Programma 10 Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrijetijd

Inleiding

We willen een Levendig Brabant zijn waar voor iedereen iets te doen en beleven is. Een vitale en aantrekkelijke provincie waar het goed wonen, leven en werken is. Een levendig Brabant voor iedereen! Dat is onze ambitie. Cultuur, erfgoed, sport en vrijetijd zijn hierbij onmisbaar. Ons [Beleidskader Levendig Brabant 2030](#) en de uitwerking daarvan in de [Uitvoeringsagenda 2024-2027](#) zijn hierin leidend. We richten ons daarbij ook nadrukkelijk op doelgroepen die nu nog niet of onvoldoende worden bereikt, zoals jongeren. En we verbinden cultuur, erfgoed, sport en vrijetijd aan onze andere maatschappelijke opgaven om zo nog meer impact te creëren. 2027 is het laatste jaar van onze uitvoeringsagenda. In 2027 zullen wij onze uitvoeringsagenda actualiseren voor de komende bestuursperiode en daarbij rekening houdend met het nieuwe bestuursakkoord.

In 2027 voeren wij voor de laatste keer de regeling '[Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrijetijd in de Mix](#)' uit. Hiermee worden en zijn de afgelopen periode jaarlijks tussen ruim 40 vernieuwende samenwerkingsprojecten ondersteund die bijdragen aan een levendig en gezond Brabant.

Ook ondersteunen we in 2027 projecten die bijdragen aan een [breed en divers kunst- en cultuuraanbod](#). En op het gebied van sport stimuleren we de toegankelijkheid via de programmaliijn [Uniek Sporten](#), waarbij mensen met een beperking of chronische aandoening worden gestimuleerd en ondersteund om (meer) te gaan bewegen. Daarnaast investeren we in een sterke '[Street culture & sports scene](#)' waarmee we jongeren in beweging krijgen die niet bereikt worden met traditionele sport- of kunstvormen. We kijken in 2027 of deze aanpak vervolg verdient. We blijven aandacht besteden aan het betrekken van jongeren zoals stimuleren van museumbezoek via de projecten [Museumschatjes](#) en [Juniorconservatoren](#), het organiseren van de prijsvraag voor de 'Basisschool in beweging award' en de ondersteuning van talentontwikkeling voor cultuur en sport.

Op het gebied van Cultuur bieden we meerjarige ondersteuning (2025-2028) aan de professionele en amateurkunsten. Begin 2027 formuleren we de uitgangspunten voor de volgende meerjarige regeling professionele kunstenregeling (2029-2032) waarna de nieuwe regeling eind 2027 zal worden opengesteld. Ook blijven we inzetten van creativiteit voor maatschappelijke opgaven.

De (verbeeldings-)kracht van erfgoed is uitgewerkt in [vier verhalen](#): Bestuurlijk Brabant, Bevochten Brabant, Innovatief Brabant en Religieus Brabant. We dragen bij aan projecten die de verhaallijnen versterken. En we maken erfgoed beleefbaar en zichtbaar, ook in het landschap in samenspel met andere ruimtelijke opgaven zoals klimaatadaptatie, en natuurontwikkeling. Bij gebiedsontwikkelingen in cultuurhistorisch waardevol gebied, denken we waar mogelijk mee over kansen om erfgoed te benutten in de ruimtelijke plannen.

Samen met een aantal Brabantse bedrijven participeren wij ook in 2027 in het BrabantSport Fonds. Daarnaast zetten we in 2027 extra in op onze doelen rondom bewegingsarmoede. Zo wordt in de eerste helft van 2027 de tweede challenge Beweging Stimuleren uitgevoerd en start in het najaar de derde en laatste challenge. We hebben de intentie om daarbij samenwerking te zoeken met ASML. Ook worden er regioplannen uitgevoerd via Stichting Sportservice Noord-Brabant. Daarnaast werken we in 2027 aan de voorbereiding van het EK Wielrennen dat in 2028 in Brabant zal worden georganiseerd. Tot slot brengen we het vrijetijdsaanbod in het laatste jaar van de 3-jarige campagne Goed Leven in Brabant onder de aandacht.

Wat willen we bereiken?

Bevorderen van een passend aanbod

Het aanbod van de producten en diensten van de vier sectoren sluit in 2030 aan op de behoeften van Brabanders, buitenlandse werknemers en (inter)nationale bezoekers. Het aanbod draagt ertoe bij dat Brabant een aantrekkelijke en fijne plek is om te wonen en te werken.

Indicatoren:

- Bezoekersaantallen cultuur, erfgoed en sport.
- Aandeel van de inwoners in Brabant dat jaarlijks cultuur en sport bezoekt of actief beoefent. Streefwaarde: toename t.o.v. huidige score (er is groei)
- Tevredenheid inwoners met het culturele aanbod.
Aandeel van de inwoners in Brabant dat een positief oordeel heeft over het aanbod in onze provincie van tentoonstellingen, podiumkunsten en bioscopen. Streefwaarde: we streven naar een groeiende tevredenheid (huidige score 7,4 (2023)).
- Tevredenheid inwoners met het sport- en bewegingsaanbod
- Aandeel van de inwoners dat een positief oordeel heeft over het sport- en bewegingsaanbod. Streefwaarde: we streven naar een groeiende tevredenheid (huidige score 84% (2022)).
- Internationale bezoekers aan Noord-Brabant
Het aantal bezoekers van buiten de provincie die minimaal één nacht in Brabant doorbrengt. Streefwaarde: we streven naar minimaal de 5e plaats in 2027 (huidige score 3e plaats (2024))
- Staat van onderhoud rijksmonumenten
- Percentage rijksmonumenten waarvan de staat van onderhoud matig tot slecht is.
Streefwaarde: 15,5% in 2027 (huidige score 17,4% (2024)).

Wat gaan we daarvoor doen?

Versterking professionele- en amateurkunst

Via de regeling professionele kunsten wordt een breed spectrum aan kwalitatief goed cultuuraanbod mede mogelijk gemaakt. We ondersteunen via de meerjarensubsidies 2025-2028 instellingen voor professionele kunsten om cultuuraanbod te ontwikkelen, namelijk topaanbod en aanbod aansluitend op de behoeften van onze inwoners en (intern)nationale bezoekers. Daarnaast maken we met de regeling amateurkunsten 2025-2028 kwalitatief goed amateurkunstenaanbod mogelijk (zie website). In 2027 bereiden we de regeling voor de nieuwe kunstenplanperiode (2029 - 2032) voor. Hierbij worden de aanbevelingen van het evaluatieonderzoek van de vorige regeling overgenomen om te komen tot een verbeterd subsidieproces professionele kunsten (zie nieuwsbericht).

Ondersteunen bibliotheken

We stimuleren innovatie, geletterdheid en leesvaardigheid, participatie in de informatiesamenleving en een leven-lang-ontwikkelen door bibliotheken. We ondersteunen bibliotheken vanuit deze opgaven en zorgen daarnaast voor het leenverkeer tussen bibliotheken. De ondersteuning van de Brabantse bibliotheken wordt uitgevoerd door [Cubiss](#). Jaarlijks onderzoeken we de tevredenheid van de bibliotheken over onze inzet. Vanaf 2026 heeft de Provincie naar aanleiding van de Wet Stelsel Openbare Bibliotheken (WSOB) een nieuwe rol. Naast de huidige inzet en de nieuwe rol van toezichthouder verkennen we ook waar we als

provincie voor bibliotheekorganisaties en gemeenten nog meer van toegevoegde waarde kunnen zijn.

Vertellen van verhalen van Brabant

Onze vier verhaallijnen (Bestuurlijk, Bevochten, Innovatief en Religieus Brabant) vormen de basis voor het Brabants verhaal en het behoud van ons erfgoed. Het uitdragen en het behoud van deze verhalen gebeurt in samenwerking met onze uitvoeringsorganisatie Erfgoed Brabant via [Erfgoed Brabant Verhalen](#), en via samenwerkingsverbanden rondom het Brabants Kloosterpad, [Zuiderwaterlinie](#), Hollandse Waterlinies en [Brabant Herinnert](#). Daarnaast ondersteunen we het behoud van de verhalen door initiatieven vanuit de samenleving te ondersteunen, te versterken of met elkaar te verbinden. We vertellen de verhalen ook aan de hand van onze provinciale erfgoed collecties (Noordbrabants Museum, Brabant Collectie, Brabant Cloud en Provinciaal archeologisch depot).

Bijdragen aan de instandhouding van cultureel erfgoed

We ondersteunen restauraties van rijksmonumenten in Brabant. Het betreft zo'n 10-12 rijksmonumenten per jaar. We verkennen of we de regeling op onderdelen kunnen herzien gezien het grote aantal aanvragen dat ieder jaar niet gehonoreerd kan worden. Om tegemoet te komen aan degenen die een volledige aanvraag hebben ingediend maar niet konden worden gehonoreerd, is de subsidieregeling Noodmaatregelen opengesteld, gericht op het treffen van noodmaatregelen aan de cultuurhistorisch waardevolle onderdelen van een rijksmonument. Tevens ondersteunen wij eigenaren van molens financieel in het onderhoud in aansluiting op een Rijksregeling. Tot slot dragen we zorg voor behoud, beheer en ontsluiting van archeologisch erfgoed. We investeren in de verduurzaming van monumenten, wat gezien de aard van de gebouwen niet altijd een makkelijke opgave is. Hiertoe is in 2025 het [Brabants Erfgoedfonds](#) opgericht, leenfaciliteit met een totale omvang van € 50 mln. voor herbestemming, verduurzaming, restauratie en klimaatadaptieve maatregelen van monumenten en cultuurhistorisch waardevolle gebieden. In 2026 heeft de provincie aan BOEi voor een periode van 10 jaar maximaal €37 miljoen beschikbaar gesteld voor de restauratie en herbestemming van monumenten. Met deze lening wil de provincie vooral complexe en moeilijk rendabele projecten vlot trekken (zie [nieuwsbericht](#)).

Stimuleren van topsportevenementen met maatschappelijke impact

We ondersteunen jaarlijks 8-10 evenementen en zijn mede-aanjager van (het verankeren van) de maatschappelijke activatie rond topsportevenementen via het [BrabantSport Fonds](#). We verkennen /scouten hiervoor samen met gemeenten en uitvoeringsorganisatie BrabantSport welke topevenementen kansrijk en passend zijn. Zo ondersteunen we in 2027 de Eneco Tour (wielrennen) en de [World Swimming Trials](#) (zwemmen) in Eindhoven. In 2027 treffen we daarnaast de verdere voorbereidingen voor de organisatie in 2028 voor het EK Wielrennen als uitzonderlijk evenement dat bijzonder is voor Nederland en internationale uitstraling heeft.

Vergroten van de bekendheid van het aanbod

We brengen het vrijetijdsaanbod, passend bij het Brabantse profiel, onder de aandacht bij inwoners en bezoekers via onder andere www.visitbrabant.com, marketingcampagnes, maar ook door versterking van wandel en fietsroutes van Brabant in samenwerking met onze gemeenten. 2027 wordt de in 2025 gelanceerde driejarige campagne '[Goed Leven in Brabant](#)' voortgezet.

Wat willen we bereiken?

Bevorderen van breed en divers aanbod met focus op jongeren (inclusief aanbod)

Voor doelgroepen die nu nog niet of onvoldoende worden bereikt is er een passend aanbod van de vier sectoren. Aanbod voor jongeren en het stimuleren van jongeren om kennis te maken met de vier sectoren is daarbij een bijzonder aandachtspunt.

Indicatoren:

- De mate van cultuur-, erfgoed- en bibliotheekbezoek door verschillende groepen die nu minder goed bereikt worden namelijk jongeren, niet-stedelingen en praktisch opgeleiden. Streefwaarde: toename van het percentage inwoners uit verschillende groepen dat cultuur/ erfgoed/ sport beoefent of bezoekt (huidige score: nulmeting)
- Participatiegraad sport onder jongeren 16-29 jaar. Streefwaarden in 2027: jeugd 80% (huidige score 78,8%) en jongvolwassenen 75% (huidige score 59,8%)
- Rapportage publieksbereik: een tweejaarlijkse kwalitatieve rapportage over de mate waarin organisaties in de vier sectoren actief werken aan vergroting en verbreding van het bereikte publiek, volgende rapportage in 2027

Wat gaan we daarvoor doen?

Stimuleren van inclusief cultuuraanbod

We voeren in 2027 nog de regeling [inclusief kunst- en cultuuraanbod](#) waarin we makers en organisaties uitdagen nieuwe publieksgroepen te betrekken en bereiken. Daarbij vragen we aandacht voor het verlagen van drempels voor cultuurdeelname. Onze focus verschuift daarmee van het ondersteunen van sec de makers naar de makers en hun publiek. We monitoren het bereikte publiek van het culturele aanbod dat wij subsidiëren. We dragen goede voorbeelden uit zodat ook anderen van de ervaringen gebruik kunnen maken. Ook zetten we de buurtcultuurregeling voort. Via buurtcultuurprojecten helpen we om ideeën te realiseren waarin culturele impulsen bijdragen aan de levendigheid in de eigen leefomgeving. We gebruiken 2027 om goed naar deze regeling in relatie tot andere regelingen kijken en komen mogelijk tot een voorstel voor aanpassing in onze te herijken uitvoeringsagenda.

Verankeren van cultuureducatie in het onderwijs

We voeren tot eind 2028 het programma [Cultuureducatie met Kwaliteit](#) periode 2025-2028 uit in lijn met de afspraken die daarover zijn gemaakt met gemeenten en het rijk. Ons streven is er nog steeds op gericht dat in 2028 cultuureducatie een structureel onderdeel wordt van het onderwijscurriculum van scholen. Dit is echter geen vanzelfsprekendheid en zal komend jaar ook nog onze aandacht vragen.

Versterken van erfgoedparticipatie

We dragen bij aan de doelstellingen van het in 2024 door Nederland ondertekende Europees Verdrag van Faro, waarin erfgoedparticipatie centraal staat en de maatschappelijke meerwaarde van erfgoed wordt benadrukt. Dit doen we bijvoorbeeld door de ondersteuning van projecten, zoals het project 'junior-conservatoren' gericht op bezoek door VMBO-studenten van Brabantse musea. Ook continueren via Erfgoed Brabant het project '[Museumschatjes](#)' gericht op basisschoolleerlingen en hebben we een project [Memes](#) uit Brabant voor de bovenbouw van het voortgezet onderwijs op een lokale erfgoedlocatie. Daarnaast ondersteunen we projecten waarin inwoners en gemeenschappen actief betrokken zijn bij het behouden, beleven en doorgeven van erfgoed, in lijn met het gedachtegoed van het Verdrag van Faro.

Vergroten mogelijkheden voor uniek sporten/- sporters

We stimuleren de samenwerking rondom de regionale loketten voor Uniek sporten. De aandacht voor [Uniek sporten](#) gaan we daarnaast verbreden naar andere doelgroepen. Daarbij worden de kansrijke initiatieven om bewegingsarmoede tegen te gaan opgespoord en opgewerkt. Hiervoor zijn we in 2026 gestart met het project beweegchallenges. Dit project heeft nog een looptijd tot eind 2027.

Vergroten en verbeteren van het aanbod

Via [VisitBrabant](#) ondersteunen we ondernemers in de sector op het gebied van productinnovatie, marketing en ondernemerschap, waarbij tevens bestaand vrijetijdsaanbod via gekoppelde arrangementen wordt aangeboden. Ook realiseren we (fiets/wandel) routestructuren, verbinden we aan de hand van routes vrijetijdsaanbod en zetten in op de promotie hiervan. Hiervoor werken we samen met Routebureau Brabant en de landelijke platforms voor wandelen en fietsen. We ondersteunen initiatieven die het aanbod op het gebied van recreatieve wandel- en fietsroutes versterken zoals bijvoorbeeld [Ons Kloosterpad](#), routes langs de [Zuiderwaterlinie](#) of iconische landmarks langs routes.

Wat willen we bereiken?

Stimuleren van innovatie en vernieuwing, inclusief talentontwikkeling

De vier sectoren (Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrijetijd) zijn vitaal en hebben voldoende ruimte en mogelijkheden om te vernieuwen. Daarmee sluiten we aan op het innovatieve profiel van Brabant. Toptalenten krijgen in Brabant kansen zich te ontwikkelen.

Indicatoren:

- Tweejaarlijkse kwalitatieve rapportage over de mate waarin organisaties in de vier sectoren beschikken over innovatievermogen waarbij onder meer gekeken wordt naar nieuwe markten, managementinnovatie, digitale transformatie, sociale innovatie en verduurzaming. volgende rapportage 2027.
- Aantal talenten sport en cultuur dat jaarlijks wordt ondersteund via talentontwikkelingsprogramma's van de provincie in cultuur en sport. Streefwaarde: gelijk of meer (huidige score 120 talenten Cultuur en 450 talenten Sport (2023)).

Wat gaan we daarvoor doen?

Versterking van design, ontwerp en AV/film

Landelijk is de creatieve industrie in Nederland één van de topsectoren. En Brabant staat internationaal gezien in de (sub)top van creatieve provincies met een onderscheidend profiel waarin creativiteit, technologie en maakindustrie samenkomen. In de uitvoeringsagenda zijn de sectoren design, ontwerp en AV/film waar gaming onderdeel van uitmaakt, daarom genoemd als economisch kansrijk voor Brabant. Er ontstaat een win-win wanneer we onze creatieve sectoren verbinden met de maatschappelijke opgaven: creativiteit, verbeelding, verhalen, ontwerpkracht helpen om nieuwe oplossingen te creëren en het biedt de sectoren kansen voor maatschappelijke impact en nieuwe markten.

Om de stand van zaken en kansen in kaart te brengen, is onlangs een inventarisatie gestart voor de disciplines AV/film/gaming. In de voorbereiding ervan is gekozen voor deze inperking, omdat

genoemde disciplines teveel verschillen met Design en ontwerp om deze in één verkenning mee te nemen, zo bleek. We verwachten de uitkomsten eind 2026.

We verbinden bestaande netwerken en betrekken daarbij ook ons lidmaatschap van het internationale Districts of Creativity Network. Ook in de meerjarige financiering van culturele instellingen door de provincie maken wij ruimte voor innovatie met focus voor design, ontwerp en media en worden de Design- en ontwerpsector volop betrokken daar waar we verbeeldingskracht, creativiteit en ontwerpkracht inzetten bij onze maatschappelijke opgaven.

Bijdragen aan toptalentontwikkeling Cultuur

We ondersteunen voor de periode 2025-2028 via 7 [Talenthubs](#) de ontwikkeling van circa 90 culturele toptalenten. In deze talenthubs krijgen talenten, die door de sector zelf zijn uitgekozen, ondersteuning op maat via een netwerk in de discipline waarin ze zich bewegen. We ontwikkelen deze bestuursperiode samen met de Brabantse kunstvakopleidingen, bedrijven en culturele producenten van met name Design/Ontwerp/Gaming/AV/Film een voorstel voor (inter)nationale profilering, kennisdeling en netwerkontwikkeling via ons internationale lidmaatschap Districts of Creativity.

Vergroten van private betrokkenheid in de cultuursector

Via [Brabant C](#) ondersteunen we impactvolle cultuurprojecten. In deze bestuursperiode ondersteunen we het fonds in de doorontwikkeling naar een privaat-publiek-fonds voor projectfinanciering. We stimuleren daarbij, via Brabant C, dat het Brabantse bedrijfsleven en het maatschappelijk middenveld een grotere rol in de cultuursector gaan nemen.

Beheren, vernieuwend presenteren en ontsluiten van collecties

We dragen bij aan behoud, beheer en ontsluiting van voor Brabant belangrijke collecties zoals Noordbrabants Museum, Brabant-Collectie, Brabant Cloud en Provinciaal Depot Bodemvondsten. Hierbij streven we naar verdere digitalisering van collecties door een toename van het aantal collectiestukken in de Brabantcloud. Op basis van de in 2025 vastgestelde collectie-aanpak worden de afspraken met de collectie beherende instellingen in onze provincie herijkt.

Bijdragen aan de ondersteuning van toptalenten Sport

We ondersteunen Brabantse topsporttalenten in het nastreven van hun ambities als topsporter. Dat doen we samen met partners zoals BrabantSport, NOC*NSF en sportbonden in [TeamNL Centrum Zuid](#). Daarnaast verbinden wij gearriveerde topsporters aan Brabant en zetten we ze in als ambassadeur voor (sport & bewegen) in onze provincie.

Versterken innovatie in de sport

Jaarlijks wordt via BrabantSport een innovatieagenda opgesteld, waarbij we vier à vijf [innovatieprojecten](#) op het gebied van topsport, talentontwikkeling en topsportevenementen ondersteunen. Daarnaast stimuleren we 15 gemeenten om de leefomgeving beweegvriendelijk(er) in te richten met behulp van innovatieve producten. Dit zodat inwoners op een laagdrempelige wijze gestimuleerd worden om te bewegen. We sluiten daarbij aan bij de opgave Gezondheid en Brede Welvaart. We bereiden een voorstel voor om dit project ook na 2027 te kunnen continueren.

Wat willen we bereiken?

Bijdrage aan maatschappelijke opgaven

Levendig Brabant draagt met cultuur, erfgoed, sport en vrijetijd bij aan een gezonde en aantrekkelijke omgeving om te wonen, werken en verblijven, waar voldoende te doen en te beleven is en waar cultuurhistorie behouden blijft en de sectoren worden verbonden met de maatschappelijke opgaven.

Indicatoren:

- Het aandeel van de Brabantse jongeren en volwassenen dat voldoet aan de beweegrichtlijnen. Streefwaarde 75% in 2030 (huidige score (2024) 57% jongeren en 47 % volwassenen).
- Een kwalitatieve rapportage over de projecten waarin vanuit Levendig Brabant een bijdrage wordt geleverd aan de maatschappelijke opgaven. De eerstvolgende rapportage is voorzien in 2027.

Wat gaan we daarvoor doen?

Inzetten van verbeeldingskracht, creativiteit en ontwerpkracht

Onze maatschappelijke opgaven zijn groot en complex. Eenvoudige oplossingen zijn er niet. Wij zijn ervan overtuigd dat de inzet van creativiteit en ontwerpkracht bij kan dragen aan deze maatschappelijke opgaven en zo bij kan dragen aan nieuwe oplossingen. In 2027 continueren we onze aanpak. De aanpak is erop gericht de creatieve sector te betrekken bij het oplossen van maatschappelijke opgaven en vraagstukken. Zo ontstaat er een win-win. In 2026 is een opdracht over het thema Energierichtvaardigheid gestart. Daarnaast lopen er verkenningen onder meer met betrekking tot Landbouw & Voedsel, Sport en Klimaat.

Erfgoed verbinden met ruimtelijke opgaven

De omgevingsvisie biedt kansen om vanuit het cultureel erfgoed opgaven uit andere sectoren met elkaar te verbinden. Erfgoed kan een brede drijvende, inspirerende kracht zijn. Het verhaal van het verleden en de fysieke overblijfselen hiervan, vormen de identiteit van een gebied. De digitale Cultuurhistorische Waardenkaart ([CHW](#)) is daarbij een waardevol instrument. Deze kaart biedt een overzicht van cultuurhistorisch waardevolle gebieden en complexen in de provincie. De kaart is in 2025 geactualiseerd en opgenomen in de Omgevingsverordening. We versterken onze relatie met de Brabantse gemeenten door met hen de Cultuurhistorische waardenkaart te bespreken in relatie met eventuele gebiedsontwikkelingen in de gemeenten, zodat we eerder kunnen meedenken over kansen om erfgoed te benutten in ruimtelijke plannen. Ook adviseren en beoordelen we gemeentelijke ruimtelijke en omgevingsplannen in relatie tot erfgoed en participeren we in integrale ruimtelijke projecten/ontwikkelingen waar behoud van cultuurhistorisch waardevol landschap van belang is.

Stimuleren dat Brabanders meer gaan bewegen

We willen zoveel mogelijk Brabanders stimuleren om meer te gaan bewegen, juist ook degene die nog niet voldoen aan de beweegnorm. We stemmen af met gemeenten en andere partners in het sportveld welke stappen gezet kunnen worden om bij te dragen aan deze ambitie. Als vervolg op Stimulans voor Bewegen zetten we deze bestuursperiode in op de zogenoemde Themachallenges.

Daarbij richten we ons minder op incidentele losstaande projecten, maar meer op achterliggende oorzaken en problemen (wicked problems). In de periode 2025-2027 wordt hiertoe jaarlijks een challenge uitgezet rond een specifiek thema/specifieke doelgroep gerelateerd. Daarnaast worden in 2027 via de Stichting Sportservice Noord-Brabant (SSNB) regioplannen uitgevoerd om beweging en sport te stimuleren. Ook investeren we in een sterke '[Street culture & sports scene](#)' waarmee we jongeren in beweging krijgen die niet bereikt worden met traditionele sport- of kunstvormen. We kijken in 2027 of deze aanpak vervolg verdient. Ook in 2027 zullen we het in 2025 gestarte project 'Basisschool in beweging Award' (zie [Statenmededeling](#)) uitvoeren. Met de bovengenoemde prestaties geven we mede uitvoering aan het realiseren van de provinciale doelstellingen uit het beleidskader Gezondheid (zie [PS 40/21](#)).

Beleidsnota's en uitvoeringsagenda's

- [Beleidskader Levendig Brabant 2030](#)
- [Uitvoeringsagenda 2024-2027](#)

Inzet verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit dit begrotingsprogramma worden onderstaande verbonden partijen ingezet:

- [Stichting Brabant C Fonds](#)
- [Stichting Leisure Ontwikkelfonds Noord-Brabant](#)

Ontwikkelingen en onzekerheden

In zijn algemeenheid worden vele prestaties geleverd in samenwerking met externe partners. Daarmee zijn er ook onzekerheden voor wat betreft het conform planning behalen van prestaties en de uitnutting van budgetten.

Wat mag het kosten?

10. Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrije tijd

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2025	Begroting 2026 na wijz.	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030
Lasten						
Programmalasten	62.047 N	56.374 N	53.276 N	48.708 N	49.115 N	48.843 N
Toerekening organisatiekosten	4.015 N	3.867 N	4.012 N	3.568 N	3.568 N	3.568 N
Totaal Lasten	66.062 N	60.241 N	57.288 N	52.275 N	52.683 N	52.411 N
Baten						
Programmabaten	1.724 V	1.544 V	1.532 V	1.561 V	1.591 V	1.418 V
Bijdrage in toerekening org. kosten	0	0	0	0	0	0
Totaal Baten	1.724 V	1.544 V	1.532 V	1.561 V	1.591 V	1.418 V
Saldo van baten en lasten	64.338 N	58.697 N	55.756 N	50.714 N	51.091 N	50.992 N
Reservemutaties*						
Storting in reserves	34.031 N	3.038 N	3.122 N	4.753 N	4.753 N	4.753 N
Onttrekking aan reserves	14.650 V	12.707 V	8.961 V	4.620 V	4.620 V	4.450 V
Resultaat incl. reservemutaties	83.718 N	49.028 N	49.917 N	50.847 N	51.225 N	51.295 N

*Voor een specificatie van deze mutaties op reserveniveau zie het overzicht van baten en lasten opgenomen in de financiële begroting en bijlage 10. Reserves van de bijlagenbundel.

Financiële toelichting

Lasten

Het verschil van € 3,1 mln. t.o.v. 2026 betreft mindere uitgaven voor Erfgoed ad € 3 mln. (€ 2,0 mln. Erfgoed en ruimte en € 1,0 mln. instandhouding erfgoed) en Sport ad € 1,0 mln. (topsportevenementen). Verder zijn de geraamde uitgaven voor Cultuur in 2027 € 1,2 mln. hoger dan in 2026. Het restant ad € 0,3 mln. lagere uitgaven in 2027 betreft het saldo van diverse kleinere hogere en lagere ramingen.

Baten

N.v.t.

Algemeen Financieel Beleid

Inleiding

Elk programma heeft in de begroting naast de lasten van dat programma, ook baten - zoals specifieke uitkeringen van het Rijk - die direct tot dat programma behoren. Deze baten zijn meestal niet toereikend om de lasten te kunnen dekken. Tegenover de nadelige saldi op de programma's staan de algemene dekkingsmiddelen die binnen het onderdeel algemeen financieel beleid zijn geraamd en bijdragen aan een sluitende begroting.

De in omvang belangrijkste algemene dekkingsmiddelen van de provincie bestaan uit de inkomsten van de provinciale opcenten motorrijtuigenbelasting, de uitkering provinciefonds en de beleggingsopbrengsten uit de immunisatieportefeuille.

Daarnaast zijn er diverse overige algemene inkomsten zoals de dividendopbrengsten.

De begroting kent naast de 10 programma's en de algemene dekkingsmiddelen nog een aantal centrale posten zoals de overhead, de post onvoorzien en een aantal nog niet aan de programma's toegedeelde stelposten.

Algemene dekkingsmiddelen

Wat willen we bereiken?

De geraamde algemene dekkingsmiddelen voor 2027 ad ruim € 933 mln. dragen bij aan:

- Het waarborgen van de zelfstandige financiële positie van de provincie;
- Het handhaven van een reëel sluitende begroting op korte en middellange termijn;
- Het verzekeren van een evenwichtige inkomstenontwikkeling.

Inzet verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit dit begrotingsonderdeel worden onderstaande verbonden partijen ingezet:

- Bank Nederlandse Gemeenten NV (BNG)
- Nederlandsche Waterschapsbank

Nadere informatie over de verbonden partijen staat in de paragraaf Verbonden partijen. In de bijlagenbundel –bijlage 9b van de begroting is aangegeven op welke wijze deze verbonden partijen bijdragen aan de doelstellingen van het algemeen financieel beleid.

Wat mag het kosten?

Algemeen financieel beleid

Bedragen x € 1.000	Jaarrek. 2025 realisatie	Begroting 2026 na wijziging	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030
Algemene dekkingsmiddelen						
<u>Lasten</u>						
Dividenden	1 N	0	0	0	0	0
Financieringsfunctie	477 N	527 N	462 N	462 N	462 N	462 N
Ontwikkelbedrijf	578 N	8.519 N	2.111 N	69 N	42 N	4.587 N
Overige algemene dekkingsmiddelen	4.567 N	336 N	282 N	282 N	282 N	282 N
Totaal Lasten	5.622 N	9.382 N	2.855 N	813 N	786 N	5.331 N
<u>Baten</u>						
Opbrengst opcenten motorrijtuigenbelasting	310.265 V	369.081 V	378.308 V	387.765 V	397.459 V	407.396 V
Decentralisatie-uitkeringen via provinciefonds	32.942 V	53.273 V	55.902 V	33.914 V	25.759 V	2.616 V

Algemeen financieel beleid

Bedragen x € 1.000	Jaarrek. 2025 realisatie	Begroting 2026 na wijziging	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030
Dividenden	43.823 V	30.909 V	31.525 V	30.909 V	32.796 V	33.450 V
Financieringsfunctie	89.857 V	87.476 V	78.306 V	71.275 V	69.607 V	69.747 V
Ontwikkelbedrijf	7.322 V	2.254 V	429 V	353 V	321 V	270 V
Overige algemene dekkingsmiddelen	20.213 V	2.883 V	0	0	0	0
Uitkering provinciefonds	449.027 V	374.113 V	388.411 V	417.459 V	434.739 V	447.874 V
Totaal Baten	953.449 V	919.988 V	932.881 V	941.674 V	960.682 V	961.352 V
Totaal Algemene dekkingsmiddelen	947.827 V	910.606 V	930.026 V	940.861 V	959.896 V	956.021 V

Financiële toelichting - Algemene dekkingsmiddelen

Lasten ontwikkelbedrijf

Het betreft de exploitatielasten van het ontwikkelbedrijf, waarvan de hoogte elk jaar afhankelijk is van de activiteiten van het ontwikkelbedrijf, waaronder de aan- en verkoop.

Opbrengst opcenten motorrijtuigenbelasting

De opbrengst wordt voor 2027 geraamd op € 378,3 mln. op basis van de huidige inzichten van omvang en samenstelling van het wagenpark en de uit het [Bestuursakkoord 2023-2027](#) vastgestelde verhoging van 2,5%. Gelijktijdig met de begroting vindt de vaststelling van het opcententarief 2027 plaats door de vaststelling van de heffingsverordening door Provinciale Staten. Het voorgenomen tarief in de opcentenverordening is gebaseerd op het [Bestuursakkoord 2023-2027](#), waarbij een jaarlijkse stijging is afgesproken van het tarief van 2,5%. Het voorgenomen opcententarief 2027 komt daarmee uit op 89,2 voor 2027. De stijging 2027 van de opbrengsten 2026 ten opzichte van 2026 wordt voor volledig verklaard door de stijging van het opcententarief.

Uitkering provinciefonds: Algemene uitkering

De raming van de algemene uitkering is conform bestendige gedragslijn gebaseerd op de meicirculaire 2026. De raming is bij de bestuursrapportage-II 2026 bijgesteld en toegelicht. In het begrotingsbedrag 2027 wordt conform financiële beleid uitgangspunten een marge aangehouden voor het geraamde accres vanaf 2027.

Uitkering provinciefonds: Decentralisatie-uitkeringen

Decentralisatie-uitkeringen maken deel uit van het provinciefonds, maar hebben een eigen verdeling. De begrotingsbedragen 2027 zijn conform bestendige gedragslijn gebaseerd op de meicirculaire 2026.

Dividenden

De raming m.b.t. het dividend heeft voornamelijk betrekking op de winstuitkering van Enexis. Sinds 2026 (winst over 2025) is de uitkering gemaximeerd op € 100 mln. voor alle aandeelhouders. Met dien verstande dat de uitkering jaarlijks wordt geïndexeerd. 2025 (winst over 2024) was het laatste jaar dat het dividend niet gemaximeerd was.

Financieringsfunctie

In 2027 ontstaat een daling van de rente-inkomsten als gevolg van een lagere inschatting van de rente op het saldo bij Schatkistbankieren. In de loop van 2027 volgt bij de bestuursrapportage een bijstelling van de verwachte inkomsten, indien nodig. Daarnaast worden in 2027 de laatste

obligaties afgelost, waardoor de rente daalt. Dit wordt gecompenseerd door verwachte rente van herbeleggingen in 2027.

Stelposten

In de begroting is een aantal centrale (stel)posten opgenomen

Overhead, Vpb en stelposten

Bedragen x € 1.000	Jaarrek. 2025 realisatie	Begroting 2026 na wijziging	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030
Overhead, Vpb en stelposten						
<u>Lasten</u>						
Onvoorzien	0	308 N	1.308 N	1.308 N	1.308 N	1.308 N
In te zetten begrotingsruimte	0	0	27.385 N	413.374 N	146.077 N	146.077 N
Overige stelposten	0	411 N	1.187 N	40.884 N	63.304 N	85.561 N
Overhead	89.817 N	106.619 N	110.408 N	103.364 N	102.096 N	101.264 N
Voorz.dubieuze debiteuren	1.791 N	0	0	0	0	0
Totaal Lasten	91.608 N	107.338 N	140.288 N	558.930 N	312.786 N	334.210 N
<u>Baten</u>						
Overhead	94 V	0	623 V	590 V	590 V	14 V
Totaal Baten	94 V	0	623 V	590 V	590 V	14 V
Totaal Overhead, Vpb en stelposten	91.515 N	107.338 N	139.665 N	558.341 N	312.196 N	334.196 N
Saldo van baten en lasten	856.312 V	803.268 V	790.361 V	382.521 V	647.700 V	621.825 V

Financiële toelichting

Onvoorzien

De stelpost onvoorziene uitgaven betreft de jaarlijks in de begroting opgenomen stelpost onvoorzien ad € 1,3 mln.

In te zetten begrotingsruimte

De vrije begrotingsruimte kan ingezet worden in de bestuursperiode 2023/2027. Conform afspraken wordt in de Perspectiefnota 2027 wordt voor 2027 een knelpuntenbuffer aangehouden. De resterende begrotingsruimte is doorgeschoven naar 2028.

Overhead

Om Provinciale Staten op eenvoudige wijze inzicht te geven in de totale kosten van overhead voor de gehele organisatie en ook zeggenschap over die kosten te geven, is voorgeschreven dat in de begroting op een centrale plek de kosten van overhead worden opgenomen. De overhead wordt niet meer aan de afzonderlijke programma's in de begroting toegerekend. Een verdere toelichting op de overhead is opgenomen in de bijlagenbundel-bijlage 4 van de begroting.

Paragrafen

Paragraaf 1 Bedrijfsvoering

Inleiding

Bedrijfsvoering gaat over alles wat nodig is om de organisatie goed te laten werken. Het gaat om personeel, informatisering, automatisering, communicatie, organisatie, financieel beheer en beleid en facilitaire dienstverlening. Een goede bedrijfsvoering helpt ons om de doelen uit de begroting te bereiken. In deze paragraaf leest u wat we in 2027 gaan doen om onze ambities te realiseren. We richten ons hierbij op de belangrijkste onderwerpen.

Onze organisatie is volop in ontwikkeling. Onze medewerkers zijn van cruciaal belang bij het waarmaken van onze ambities. Om die reden werken we aan de versterking van het ambtelijk vakmanschap, de vitaliteit en de duurzame inzetbaarheid van iedere medewerker, door een passend opleidingsaanbod. Een veilige en inclusieve werkomgeving, voor de bestuurders en voor alle medewerkers blijft onze aandacht krijgen. We zorgen voor heldere sturingslijnen en duidelijke rollen in de organisatie. Onze managers nemen deel aan een leiderschapsprogramma, om zo te werken aan (persoonlijk) leiderschap dat past bij de organisatievisie.

De realisatie van onze opgaven vraagt om wendbaarheid en flexibiliteit, ook in de inzet en werving van medewerkers. We blijven ons dan ook inspannen om op het juiste moment de juiste talenten en expertise te kunnen bieden, in een arbeidsmarkt die nog steeds gespannen is. We zetten daarbij in op moderne arbeidsmarktcommunicatie en slagvaardige procedures, met aandacht voor de wensen van de sollicitant en de kwaliteit van de werving.

Als moderne organisatie werken we, op basis van het vastgestelde kader 'AI in dienst van Brabant', uit hoe AI kan worden ingezet in ons werk en ons beleid. Daarbij besteden we aandacht aan wat het werken met AI betekent voor onze medewerkers en de kwaliteit van ons werk.

Naast het creëren van awareness voor de kansen die digitalisering biedt, zetten we in op kaderstelling op terreinen als bijvoorbeeld privacy, informatieveiligheid en informatiemanagement. We pakken zaken op die als onderliggende bouwstenen gelden om dat goed te doen. Denk aan procesmanagement, verbetering van het proces van vraag naar en aanbod aan i-voorzieningen en versterking van de architectuurfunctie. We richten ons ook meer op vergroting van onze digitale autonomie en soevereiniteit. Ook veiligheid in en om het gebouw heeft onze blijvende aandacht.

Wat willen we bereiken?

Organisatieontwikkeling

In 2027 gaan we verder op de ingezette koers, zoals vastgelegd in de organisatievisie. Veranderingen die worden ingezet dragen bij aan heldere sturingslijnen, aan het uitrollen van de organisatievisie en aan de realisatie van onze ambities. Intern willen we steeds sterker worden, als het gaat over succesvol veranderingen inzetten. De werkgroep Organisatieontwikkeling zorgt ervoor dat we samen leren van de eerder ingezette verander- en ontwikkeltrajecten. Wat werkt wel, wat werkt niet, wat kan er de volgende keer beter? Zo borgen we kennis en worden we steeds slagvaardiger.

Versterking van het ambtelijk vakmanschap van onze medewerkers blijft belangrijk. Het opleidingsaanbod waarmee we zijn gestart in 2026, wordt voortgezet en aangevuld. In het programma krijgen ambtenaren de ruimte om zich te bekwamen in de vaardigheden, kennis en houdingsaspecten die belangrijk zijn voor het werken in een dynamische politiek bestuurlijke omgeving. We bieden een gevarieerd opleidingsaanbod op maat, zowel voor nieuwe ambtenaren als voor meer ervaren collega's. Daarnaast zetten we regelmatig teamontwikkelingstrajecten in, om de samenwerking binnen en tussen teams te versterken. Dit gaat ons helpen om onze doelstellingen te realiseren en de bestuurlijk-ambtelijk samenspel goed te laten verlopen.

Om onze opgaven te realiseren en onze visie te verwezenlijken, is het daarnaast belangrijk dat medewerkers duidelijkheid hebben over hun rol en over hun aanspreekpunt waar het de dagelijkse werkzaamheden betreft. Daarom werken we toe naar een meer uniforme invulling van de rol van teamleider. Dit wordt in 2027 ondersteund door een ontwikkelprogramma waaraan alle teamleiders kunnen deelnemen.

Op niveau van het management is er aandacht versterking van het leiderschap in onze organisatie. Binnen de provinciale directie wordt geanticipeerd op vernieuwing als gevolg van een ontstane vacature en een komend pensioen. In 2027 wordt een leiderschapsprogramma verzorgd voor alle managers. Dit programma is gebaseerd op het leiderschapskompas en sluit aan op de organisatievisie.

Aantrekkelijk werkgeverschap, goed werknemerschap en realisatiekracht

Voor de realisatie van onze opgaven is het belangrijk op het juiste moment de juiste talenten en expertise in huis te hebben. Dat is in de huidige arbeidsmarkt geen makkelijke opgave. Het nieuwe werving- en selectiebeleid sluit aan op de huidige arbeidsmarkt en de wensen van sollicitanten. Daardoor kunnen we slagvaardig en wendbaar reageren op de vragen die zich voordoen. Ook de groei en doorontwikkeling van onze eigen medewerkers verliezen we hierbij niet uit het oog. We stimuleren onze medewerkers daarbij om zelf de regie te nemen op hun eigen loopbaan. Zo sturen we op het behouden van talenten, behoudt van kennis en anticiperen we op de competenties die we in de toekomst nodig hebben. In 2027 gaan we in dat kader actief aan de slag met het versterken van onze Strategische Personeelsplanning.

Ondanks dat we proberen zoveel mogelijk kennis zelf in huis te hebben, is er regelmatig versterking nodig van externen. Dat speelt met name bij vervanging van ziekte, bij pieken of als er zeer specifieke kennis nodig is. Ons huidige inhuurbeleid is erop gericht om een aantrekkelijke

samenwerkingspartner te zijn, maar is ook gericht op kostenbeheersing en het bewaken van juridische kaders. In 2027 werken we toe naar een vereenvoudigd en toekomstbestendig inhuurlandschap, waarbij we zakendoen met minder verschillende partijen. Het doel daarvan is efficiënter te werken en de kosten nog beter te bewaken.

Om een aantrekkelijk werkgever te blijven, besteden we niet alleen aandacht aan professionele ontwikkeling, maar ook aan vitaliteit en duurzame inzetbaarheid. Onze medewerkers hebben de mogelijkheid om zich te verdiepen in hun talenten, loopbaanontwikkeling en persoonlijke ontwikkeling. Daarnaast sturen we actief op de uitkomsten uit het medewerkersonderzoek en de vitaliteitscan uit 2026. Zo start er in 2027 een traject om de werkdruk bij bepaalde organisatieonderdelen in kaart te brengen en te verminderen. En wordt er gericht beleid uitgezet om jonge ouders en mantelzorgers te ondersteunen.

Datagedreven werken, Digitalisering , en Datagovernance

De komende jaren gaan we verder met het versterken van datagovernance, datakwaliteit en de toepassing van data bij beleidskeuzes waardoor onze beleidsprogramma's sneller en beter onderbouwd kunnen sturen op onze maatschappelijke opgaven. Daarbij vragen nieuwe wet- en regelgeving (zoals de nieuwe Archiefwet en NIS2) en toenemende cyberdreigingen om verdere professionalisering van informatiebeveiliging, privacy, continuïteit, digitale weerbaarheid en een verdere versterking van ons informatiemanagement. Onderdeel daarvan is te komen tot meer betrouwbare, realtime data en stuurinformatie voor onze personele en financiële administraties.

We versterken hiervoor de basis door in te zetten op één centraal processenlandschap waarin duidelijk is welke processen bij welk programma liggen en wie proceseigenaren zijn. We richten de architectuurfunctie beter en duidelijker in en optimaliseren hiermee het proces van vraag en aanbod naar voorzieningen op het vlak van data en digitalisering. Op die manier kunnen we de echte behoefte vertalen naar een duidelijke oplossingsrichting op gebied van processen, informatievoorziening en IT. Tenslotte, tegemoetkomend aan geopolitieke ontwikkelingen, ontwikkelen we ook een actieplan om op termijn onze leveranciersafhankelijkheid en zeggenschap over data te vergroten (digitale autonomie en soevereiniteit).

Klimaat en verduurzaming

Wat betreft duurzaamheid sluiten we aan bij de klimaatakkoord doelstellingen uit het bestuursakkoord. Voor de verdere verduurzaming van het gebouw volgens de door uw Staten vastgestelde roadmap verduurzaming ([Document Noord-Brabant - Statenmededeling Verduurzaming van het provinciehuis - voortgang extra impuls uit addendum bij het bestuursakkoord - iBabs Publieksporaal](#)) wordt bij succesvolle afronding van het vergunningstraject in 2027 gestart met de plaatsing van de solar carports en bijbehorende accu voor energieopslag.

Veiligheid en weerbaarheid

We hebben te maken met een veranderende samenleving. Helaas gebeurt het regelmatig dat onze bestuurders of medewerkers geconfronteerd worden met geweld en agressie. In 2026 werd het meldpunt integriteit en weerbaarheid ingericht, werden er een aanpak rondom Veilig Publieke Taak uitgewerkt en werd het agressieprotocol vastgesteld. Dit zorgt voor inzicht in hetgeen er speelt. We bieden ondersteuning bij meldingen en zetten gericht interventies in waar dat nodig is. In 2027 ontwikkelen we het beleid, het opleidingsaanbod en de instrumenten door, om zo het bestuur en onze medewerkers nog beter te ondersteunen.

Om te zorgen dat we onze publieke taken veilig kunnen blijven uitvoeren nemen we passende maatregelen. Dreiging van (hybride) oorlogsvoering en een verhoogd risico op bijvoorbeeld stroomstoringen vragen om crisis- en continuïteitsplannen. Hier is in 2026 een start mee gemaakt en deze worden verder ontwikkeld in 2027. Veiligheid in en om het gebouw heeft onze blijvende aandacht. In 2027 wordt gestart met het aanbrengen van een brandblusinstallatie in de vorm van een watermistinstallatie op verdieping 2 t/m 23 van het provinciehuis. Hiermee wordt het monumentale gebouw ook op brandveiligheid weer toekomstbestendig.

Wat gaan we daarvoor doen?

Ziekteverzuim

Indicator:

- Verzuimpercentage, uitgedrukt in het aantal verzuimdagen als % van het aantal beschikbare dagen per jaar.
Streefwaarde: lager of gelijk aan 5,50%
- Verzuimfrequentie, uitgedrukt in het aantal verzuimgevallen per werknemer per jaar.
Streefwaarde: gemiddeld 1 keer per medewerker per jaar

We streven naar inclusiviteit en geven mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt een kans binnen onze organisatie

Indicator	2025	2026	2027	2028
Norm Quotumwet* (% van het totaal aantal verloonde uren)	49,4	2,58%	ntb	ntb

** De norm Quotumwet werd tot 2025 weergegeven in aantal Fte. Vanaf 2026 geven we dit weer in '% van het totaal aantal verloonde uren'. Dit percentage wordt jaarlijks geactualiseerd op basis van het door het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid gepubliceerde quotumpercentage en is gebaseerd op landelijke prognoses. Deze zal pas begin 2027 duidelijk worden. Van het totaal aantal verloonde uren binnen onze organisatie, moeten wij dat quotumpercentage realiseren aan 'garantiebanen' (voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt).*

Telefonische bereikbaarheid

Indicator:

- Het aantal geslaagde telefonische contactpogingen bij Brabantloket is 85% en de gemiddelde wachttijd bedraagt minder dan 30 seconden.

Tijdige afhandeling van facturen

Indicator:

- 90% van de facturen worden binnen de termijn van 20 dagen betaald.

Tijdige afhandeling van subsidies

Indicator:

- 95% van de subsidies worden binnen de termijnen afgehandeld.

Afhandeling bezwaarschriften en administratieve beroepen

Indicator:

- 90% van de bezwaarschriften en administratieve beroepen tijdig voorzien van advies

Digitale Transformatie: Jaarlijks realiseren van concrete voorbeelden waarin data publieke waarde genereert.

Indicator	2026	2027	2028
Realiseren voorbeelden waarin we publieke waarde genereren met data	*)		

Digitale Transformatie: We halen ethische vragen/dilemma's ten aanzien van aspecten van de digitale transformatie op uit de organisatie waarover we in gesprek gaan om te leren hoe hiermee om te gaan.

Indicator	2026	2027	2028
Aantal ethische vragen/dilemma's	*)		

Digitale Transformatie: Vaststellen van sets van data principes om de sturing op onze data te verbeteren (en inzet van tooling op dit vlak)

Indicator	2026	2027	2028
Sets dataprincipes	*)		

Digitale Transformatie: Aantoonbaar in control zijn op het vlak van informatieveiligheid (d.m.v. jaarlijkse audit) en voldoen aan de eisen vanuit de NEN-ISO 27001, BIO en NIS2

Indicator	2026	2027	2028	2029
Certificering BIO	ja			
Certificering NEN-ISO 27001	ja			

**)/Voor Digitale Transformatie zijn voor 2026 e.v. nog geen streefwaarden opgenomen, omdat de Uitvoeringsagenda digitale transformatie 2024-2025 eindigt in 2025. Na vaststelling van de nieuwe uitvoeringsagenda Digitale Transformatie zullen de indicatoren (bij daartoe geëigende S&V-moment) in de begroting verwerkt worden.*

Ontwikkelingen en onzekerheden

- **Arbeidsmarkt:** In de huidige arbeidsmarkt blijft het uitdagend om telkens op het juiste moment de juiste talenten binnen te halen, binnen de geldende financiële en juridische kaders. Dit geldt ook voor het inhuren van specifieke kennis of tijdelijke expertise.
- **Effect van de energiemarkt en klimaatakkoord wetgeving:** De energiemarkt blijft in beweging. Dit kan ook in de toekomst leiden tot kostenstijgingen die o.a. bij ons als afnemer in rekening worden gebracht.
- **Verhoogde indexeringen:** De huidige economische situatie en ontwikkelingen in de wereld hebben tot gevolg dat we te maken hebben met prijsstijgingen, zowel voor diensten als voor materialen. De in de begroting opgenomen bedragen voor indexering lopen niet altijd gelijk op met de werkelijke indexeringen en prijsstijgingen die leveranciers hanteren.
- **(Geo)politieke ontwikkelingen.** Deze zijn bijvoorbeeld van invloed op de positionering van de 'Big Tech' leveranciers en daarmee op de relatie die wij met ze (willen) hebben. Denk aan de vraag waar we onze data in de cloud wel en niet willen hebben staan. Deze ontwikkelingen kunnen leiden tot politieke keuzes ten aanzien van de randvoorwaarden voor onze digitale transformatie. Dit kan op termijn tot potentieel hogere kosten voor digitalisering leiden.

Investeringschema 2026-2030

	2026	2027	2028	Bedragen x € 1.000	
				2029	2030
1. Provinciale investeringen					
<u>Bedrijfsvoering en Financiën</u>					
Provinciehuis (Doorontwikkeling)	2.067	0	0	0	0
Verduurzaming Museumkwartier	138	187	641	498	1.169
ICT en Automatisering	1.560	885	1.005	1.635	885
Subtotaal	3.765	1.072	1.646	2.133	2.054

Wat mag het kosten?

Bedrijfsvoering Bedragen x € 1.000	Realisatie 2025	Begroting 2026 na wijz.	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030
Capaciteitsbudget	167.282 N	181.255 N	186.908 N	160.737 N	156.209 N	152.348 N
Budget 'overige personeelskosten'	6.309 N	7.170 N	7.469 N	6.535 N	6.374 N	6.232 N
Budget 'overige bedrijfsvoeringskosten'	26.345 N	34.145 N	35.639 N	31.601 N	30.473 N	29.651 N
Saldo van baten en lasten	199.936 N	222.570 N	230.016 N	198.874 N	193.057 N	188.231 N
Bijdragen personeelskosten 'Werken voor derden' onder programma's gepresenteerd	6.609 V	53 V	0	0	0	0
Saldo Organisatiekostenbudget met inkomsten 'Werken voor derden'	193.327 N	222.517 N	230.016 N	198.874 N	193.057 N	188.231 N

Financiële toelichting

Het organisatiekostenbudget neemt in 2027 met ongeveer € 7,4 mln. toe ten opzichte van 2026.

Voor het capaciteitsbudget is sprake van een toename van ongeveer € 5,6 mln. Deze toename komt met name door toename van de loonkosten als gevolg van de (volledige) doorwerking van de cao 2026-2028 en loonstijgingen die per 1 juli 2026, 1 januari 2027 en 1 januari 2028 ingaan. Door de koppeling met de loonkosten van overige personeelskosten bewegen deze kosten ook mee met de toename van het totale capaciteitsbudget met 0,3 mln.

De overige bedrijfsvoeringskosten nemen in 2027 toe met ca € 1,5 mln. ten opzichte van 2026.

De toename is als volgt te verklaren:

- Vanuit de stelpost overheadmiddelen is er in 2026 vanuit bestaande programmamiddelen budget omgezet naar organisatiekostenbudget om de organisatie te ondersteunen en de uitvoering van taken te versterken. In 2027 heeft nog niet een volledige her allocatie van alle middelen plaatsgevonden, waardoor hier nog een saldo ad € 3,4 mln. resteert en begroting 2027 hoger is dan 2026.

Paragraaf 2 Provinciale heffingen

Inleiding

Eén van de inkomstenbronnen van de provincie betreft de provinciale heffingen. Deze bestaan uit:

- de heffing opcenten op de motorrijtuigenbelasting;
- de Grondwaterheffing;
- de Nazorgheffing in het kader van de Leemtewet;
- diverse leges.

De provincie kent geen kwijtscheldingsbeleid voor provinciale heffingen.

Beleidskaders

- Grondwaterheffingsverordening
- Verordening Nazorgheffing Noord-Brabant
- Legesverordening Provincie Noord-Brabant

Heffing opcenten motorrijtuigenbelasting

Op grond van artikel 222 van de Provinciewet worden provinciale opcenten geheven. Door het Rijk wordt elk jaar het maximumniveau van de opcentenheffing vastgesteld. De datum waarop provincies hun opcenten kunnen wijzigen is met ingang van 1 januari van enig jaar. Op basis van de belastingcapaciteit 2026 (omvang wagenpark in aantallen en gewicht) wordt in 2027 rekening gehouden met een opbrengst van € 378,3 mln.

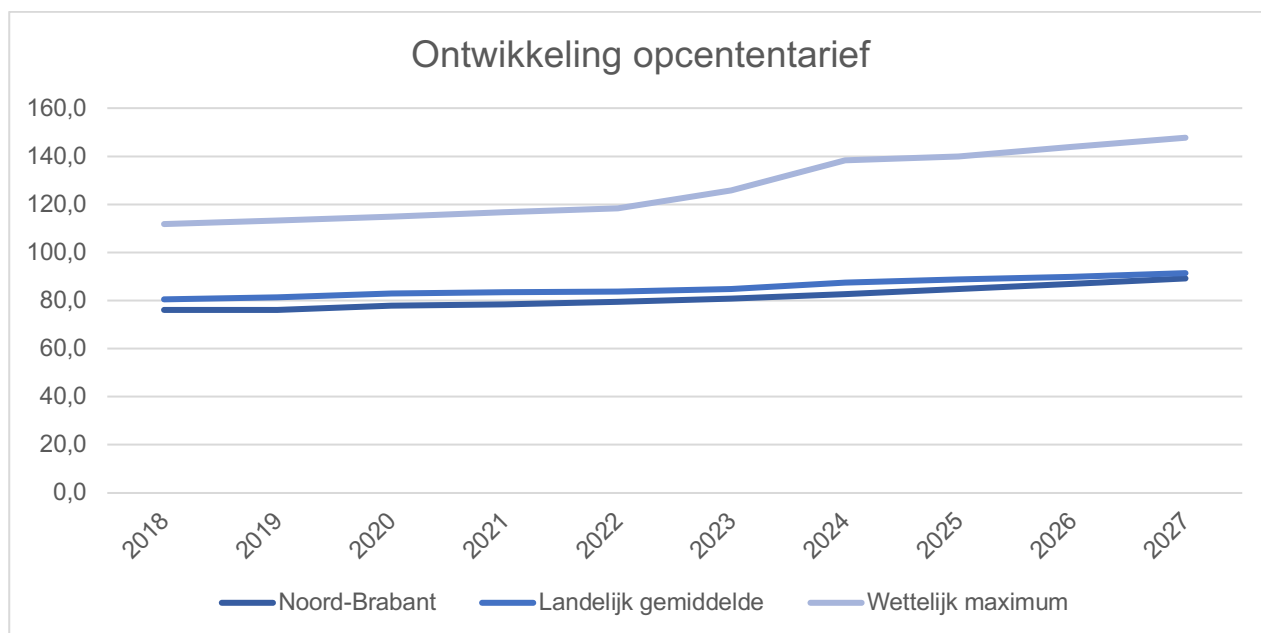
Provinciale lastendruk m.b.t. opcenten motorrijtuigenbelasting

Het door het Rijk vastgestelde maximale opcententarief is per 1 januari 2027 wettelijk bepaald op 147,7 opcenten. In de heffingsverordening opcenten MRB is voor 2027 het tarief vastgesteld op 89,2 opcenten (PS 09/26) opcenten. In onderstaande tabel is een vergelijking opgenomen van de vastgestelde en voorgenomen opcententarieven van alle provincies.

		Voorgenomen tarief per per 1 jan 2027	Vastgesteld tarief per per 1 jan 2026	Stijging t.o.v. 2026	Percentage onbenutte belastingcapaciteit
1	Zuid-Holland	106,6	104,4	2,1%	27,8%
2	Gelderland	101,5	98,3	3,3%	31,3%
3	Groningen	95,7	95,7	0,0%	35,2%
4	Fryslân	94,4	92,1	2,5%	36,1%
5	Drenthe	92,0	92,0	0,0%	37,7%
6	Limburg	92,0	88,5	4,0%	37,7%
7	Noord-Brabant	89,2	87,0	2,5%	39,6%
8	Utrecht	88,4	86,4	2,3%	40,1%
9	Flevoland	85,5	84,7	0,9%	42,1%
10	Zeeland	84,4	84,4	0,0%	42,9%
11	Overijssel	84,4	82,2	2,7%	42,9%
12	Noord-Holland	82,1	82,1	0,0%	44,4%
	Gemiddeld tarief	91,4	89,8	1,7%	
	Maximaal tarief	147,7	144,0	2,6%	

Onbenutte belastingcapaciteit

In de rangorde van opcentenheffing van hoog naar laag komt de provincie Noord-Brabant uit op een zevende plaats. In 2026 blijft de lastendruk m.b.t. de opcenten op de motorrijtuigenbelasting in relatieve zin onder het landelijk gemiddelde. Naar verwachting geldt dit ook voor 2027. De onbenutte belastingcapaciteit voor Noord-Brabant is gebaseerd op de ruimte onder het wettelijk maximum voor het jaar 2027, zijnde 58,5 punten (147,7 -/- 89,2). Eén punt verhoging komt in 2027 overeen met € 4,241 mln. extra opbrengsten. De onbenutte belastingcapaciteit 2027 komt daarmee uit op ca. € 248,1 mln. (58,5 x € 4,146 mln.). N.B. De berekening van de onbenutte capaciteit is gebaseerd op het voorgenomen tarief voor 2027.

Er is een relatie tussen de opcentenheffing (omvang wagenpark in aantallen en gewicht) en de algemene uitkering uit het Provinciefonds. In het verdeelmodel van het fonds telt de belastingcapaciteit (tegen een algemeen rekentarief) mee als een (negatieve) inkomstenmaatstaf. Anders gezegd: een relatief grotere belastingcapaciteit (zoals in Noord-Brabant) leidt tot een naar verhouding lagere provinciefondsuitkering.

Grondwaterheffing

De grondwaterheffing wordt geheven over de hoeveelheid onttrokken grondwater. De bestedingsmogelijkheden van de heffing zijn limitatief in de Omgevingswet vastgelegd en wordt ingezet voor wettelijke taken op het gebied van grondwaterbeheer, waaronder onderzoek, monitoring, registratie, schadevergoeding en maatregelen ter beperking van de gevolgen van grondwateronttrekkingen.

De financiële verantwoording verloopt via de voorziening grondwaterheffing. Voor 2027 zijn de inkomsten grondwaterheffing geraamd op € 8,6 mln. De heffing vindt plaats op grond van de [Verordening grondwaterheffing 2026](#) die voor het laatst is gewijzigd op 12 december 2025 (PS 31/25). De baten uit de grondwaterheffing zijn in de begroting 2027 opgenomen bij programma Water en bodem. Zoals in de verordening is aangegeven wordt de grondwaterheffing jaarlijks geïndexeerd op basis van de CBS-consumentenprijsindex (jaarmutatatie maand mei). Voor 2027 wordt daarmee het tarief grondwaterheffing van € 0,0403 verhoogd met 3,5% naar € 0,0417.

Nazorgheffing

Nazorgheffing in het kader van de Nazorgregeling Wet Milieubeheer.

Op grond van de Wet milieubeheer (Wm) is de provincie verantwoordelijk voor de nazorg van stortplaatsen waar na 1 september 1996 nog afval is/wordt gestort, uitgezonderd (mede) door het Rijk gedreven stortplaatsen, in Brabant baggerdepot Hollandsch Diep. Om het eeuwigdurend milieuhygiënisch beheer door de Provincie te verzekeren is, conform de wettelijke regeling, een Nazorgfonds (een aparte rechtspersoon) ingesteld.

De exploitant van een stortplaats die onder deze wettelijke regeling valt, moet een actueel (tussentijds) nazorgplan voorleggen aan de provincie. Op basis hiervan wordt met het Rekenmodel IPO-Nazorg Stortplaatsen en baggerdepots (RINAS) een doelvermogen bepaald. Om het doelvermogen op te bouwen wordt aan de exploitant een (voorlopige) aanslag opgelegd die in het fonds wordt gestort. De heffing vindt plaats op grond van de vastgestelde [verordening Nazorgheffing Noord-Brabant](#) die door Provinciale Staten voor het laatst is gewijzigd op 5 april 2024.

De nazorgheffing is uitsluitend bestemd voor de uitvoering van de nazorg van gesloten stortplaatsen. De provincie fungeert als ontvanger voor het Nazorgfonds. De gelden worden belegd conform het door het Algemeen bestuur van het Nazorgfonds vastgestelde beleggingsstatuut. De beleggingsresultaten worden bij sluiting van de stortplaats verrekend met de door de exploitanten te betalen heffing. Het Nazorgfonds heeft een eigen begroting en jaarrekening die door het Algemeen bestuur worden vastgesteld.

Er zijn in Brabant negen stortplaatsen waarop de wettelijke regeling van toepassing is:

- Kragge II, Bergen op Zoom;
- Gulbergen, Nuenen;
- Spinder, Tilburg;
- Meerendonk, 's-Hertogenbosch;
- Zevenbergen;
- Haps;
- Vlagheide, Schijndel;
- Nyrstar, Budel-Dorplein; In 2013 gesloten, 2014 definitieve afrekening, provincie voert nazorg uit en draagt het financieel risico.
- Baggerdepot Dintelsas; In 2013 gesloten, 2014 definitieve afrekening, provincie voert nazorg uit en draagt het financieel risico.

De provincie heeft de periodieke 5-jaarlijkse ALM-studie in 2023 uitgevoerd. Door het aflopen van de Overeenkomst op 12 juni 2024 is er afgesproken om de aspecten techniek, juridisch, financieel en lobby weer op te pakken. Verder zijn er in het Bestuurlijk Overleg Stortplaatsen (BO-Stortplaatsen) in 2024 afspraken gemaakt voor de nog te sluiten stortplaatsen over het aanleveren van geactualiseerde tussentijdse nazorgplannen en het vervolgens opleggen van de zogenaamde voorlopige aanslagen.

Door (landelijke) ontwikkelingen (o.a. [Werkprogramma storten 2024-2029](#) van Ministerie Infrastructuur en Waterstaat) konden de afgesproken termijnen niet worden gehaald en zijn nieuwe afspraken gemaakt over de aanleverdatum en het opleggen van de voorlopige aanslagen. In het BO-Stortplaatsen van 11 juni 2025 is overeengekomen dat deze concept-nazorgplannen uiterlijk 1 oktober 2025 worden ingediend. In het BO-Stortplaatsen van 18 september 2025 is dit

verschoven naar uiterlijk oktober 2025. De definitieve geactualiseerde tussentijdse nazorgplannen zijn in december 2025 en januari 2026 ingediend. Door de provincie is in maart en april 2026 op de plannen beschikt en zijn op basis hiervan op 15 april 2026 de voorlopige aanslagen opgelegd. Hiertegen zijn geen bezwaren ingediend. Met alle exploitanten zijn betalingsregelingen overeengekomen.

Gezien de voorziene sluitingsdatum per 1 januari 2030 voor de stortplaatsen Gulbergen, Zevenbergen, Vlagheide en Meerendonk gaan we de komende periode hiernaar toe werken om op tijd definitieve, goedgekeurde nazorgplannen en daarmee duidelijkheid over de definitieve aanslag richting exploitant te hebben. Dit zorgt voor een soepele overdracht van de nazorg aan de provincie. Dit traject vraagt de nodige technisch, inhoudelijke, financiële en juridische afstemming.

Leges

Omgevingswet

De Omgevingswet is per 1 januari 2024 in werking getreden. Vanaf dat moment is ook de nieuwe legesverordening in werking getreden. De grootste wijziging is de invoering van legesheffing op milieubelastende activiteiten (milieuleges). Bij de (voorheen) Wabo komen er enkele categorieën van vergunningverlening bij.

Kostendekkende tarieven

Het beleid van Provinciale Staten zijn kostendekkende tarieven; de aanvrager betaalt dus de directe kosten van de vergunning via leges.

De legestarieven worden jaarlijks geïndexeerd op basis van de indexering die de omgevingsdiensten doorvoeren in hun uurtarieven. Zij voeren de vergunning taken voor de provincie uit. De indexering (loon- en prijsstijging) verschilt per omgevingsdienst enigszins, waardoor de indexatie ook enigszins kan verschillen. Waar sprake is van opvallende, grotere afwijkingen ten opzichte van 2024 worden deze beknopt toegelicht.

Hieronder worden de legestarieven per onderdeel aangegeven en toegelicht.

Omgevingswet, water

De indexatie van deze tarieven zijn gebaseerd op de indexatie van de uurtarieven die de Omgevingsdienst Zuidoost Brabant (ODZOB) doorrekent. De ODZOB voert deze taken namens de provincie uit.

Onderdeel	Aantal begroot 2027	Tarief 2026	Tarief 2027	Mutatie	Mutatie %	Opbrengst begroot 2027
Open bodemenergiesystemen						
2.4.2.1 t/m 200.000 m3	10	€ 7.063	€ 7.043	-€ 20	-0,3%	€ 70.428
2.4.2.a 200.001 t/m 500.000 m3	5	€ 9.246	€ 9.220	-€ 27	-0,3%	€ 46.098
2.4.2.b meer dan 500.000 m3	10	€ 11.558	€ 11.525	-€ 33	-0,3%	€ 115.245
2.4.2.2 Wijzigingen	10	€ 3.532	€ 3.521	-€ 10	-0,3%	€ 35.214

Onderdeel	Aantal begroot 2027	Tarief 2026	Tarief 2027	Mutatie	Mutatie %	Opbrengst begroot 2027
Drinkwater & industriële toepassingen						
2.4.1.1 t/m 500.000 m3	0	€ 5.394	€ 5.378	-€ 16	-0,3%	€ 0
2.4.1a 500.001 t/m 1.000.000 m3	0	€ 10.787	€ 10.756	-€ 31	-0,3%	€ 0
2.4.1b meer dan 1.000.000 m3	1	€ 35.958	€ 35.854	-€ 104	-0,3%	€ 35.854
Totaal leges Omgevingswet, onderdeel Water	36					€ 302.838

	begroting 2027
a. Netto kosten taakveld	€ 302.838
b. Overhead & BTW	n.v.t.
<i>Overhead is onderdeel van het ingekochte uurtarief</i>	
Opbrengst heffingen	€ 302.838
Dekking (opbrengst heffing / kosten)	100%

Omgevingswet, ontgrondingen

De indexatie van deze tarieven zijn gebaseerd op de indexatie van de uurtarieven die de Omgevingsdienst Zuidoost Brabant (ODZOB) doorrekent. De ODZOB voert deze taken namens de provincie uit.

Onderdeel	Aantal begroot 2027	Tarief 2026	Tarief 2027	Mutatie	Mutatie %	Opbrengst begroot 2027
2.5.1.1a t/m 10.000 m3	5	€ 3.472	€ 3.462	-€ 10	-0,3%	€ 17.310
2.5.1.1b 10.001 m3 t/m 25.000 m3	7	€ 5.468	€ 5.453	-€ 16	-0,3%	€ 38.169
2.5.1.1c 25.001 m3 t/m 50.000 m3	6	€ 10.937	€ 10.905	-€ 32	-0,3%	€ 65.432
2.5.1.1d 50.001 m3 t/m 100.000 m3	3	€ 21.874	€ 21.811	-€ 63	-0,3%	€ 65.432
2.5.1.1e 100.001 m3 t/m 500.000 m3	2	€ 32.897	€ 32.803	-€ 95	-0,3%	€ 65.605
2.5.1.1f meer dan 500.000 m3	2	€ 52.948	€ 52.796	-€ 153	-0,3%	€ 105.592
2.5.1.2 Wijzigen of verlengen vergunning	0	€ 3.472	€ 3.462	-€ 10	-0,3%	€ 0
2.5.1.3 Wijzigen vergunning met extra hoeveelheid specie	0	€ 0	€ 0	€ 0		€ 0
2.5.1.4 Intrekken vergunning	2	€ 3.385	€ 3.375	-€ 10	-0,3%	€ 6.751
2.5.1.5 Cultuurtechnische verbetering zonder specieafvoer	2	€ 3.385	€ 3.375	-€ 10	-0,3%	€ 6.751
2.5.1.6 Natuurprojecten zonder specieafvoer	1	€ 3.385	€ 3.375	-€ 10	-0,3%	€ 3.375
Totaal leges Omgevingswet, onderdeel ontgrondingen	30					€ 374.418

	begroting 2027
a. Netto kosten taakveld	€ 374.418
b. Overhead & BTW	n.v.t.
<i>Overhead is onderdeel van het ingekochte uurtarief</i>	
Opbrengst heffingen	€ 374.418
Dekking (opbrengst heffing / kosten)	100%

Omgevingswet, voorheen Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo)

De tarieven zijn geïndexeerd met een gewogen gemiddelde indexcijfer gebaseerd op de tariefstijging die doorberekend wordt door de Brabantse omgevingsdiensten op basis van hun begrotingen 2027.

Onderdeel	Aantal begroot 2027	Tarief 2026	Tarief 2027	Mutatie %	Opbrengst begroot 2027
2.2.1 Een verzoek om beoordeling van een omgevingsplanactiviteit die alleen betrekking heeft op een bouwactiviteit:		€ 826	€ 837	1,3%	€ -
2.2.2.1a Bouwkosten lager dan € 20.000	26	€ 2.651	€ 2.686	1,3%	€ 69.834
2.2.2.1b Bouwkosten tussen € 20.000 en € 50.000	20	€ 3.374	€ 3.418	1,3%	€ 68.369
2.2.2.1c Bouwkosten tussen € 50.000 en € 100.000	17	€ 4.097	€ 4.151	1,3%	€ 70.566
2.2.2.1d Bouwkosten tussen € 100.000 en € 400.000	10	€ 6.748	€ 6.837	1,3%	€ 68.369
2.2.2.1e Bouwkosten tussen € 400.000 en € 1.000.000	9	€ 12.894	€ 13.063	1,3%	€ 117.570
2.2.2.1f Bouwkosten tussen € 1 mln. en € 5 mln.	7	€ 25.908	€ 26.249	1,3%	€ 183.741
2.2.2.1g Bouwkosten tussen € 5 mln. en € 25 mln.	6	€ 48.201	€ 48.835	1,3%	€ 293.009
2.2.2.1h Bouwkosten meer dan € 25 mln.	5	€ 1.942	€ 83.019	1,3%	€ 415.096
2.2.2.2a/b Beoordelen bodemrapport	4	€ 241	€ 244	1,3%	€ 977
2.2.2.3 Beoordelen advies agrarische adviescommissie	0	€ 747	€ 757	1,3%	€ -
2.2.2.4 Toetsing ontheffing i.h.k.v. exploitatieplan	0	€ 482	€ 488	1,3%	€ -
2.2.3 en 2.2.4 a t/m d Binnenplanse ontheffing grond & bouw	3	€ 723	€ 733	1,3%	€ 2.198
2.2.5 a/c Slopen / wijzigen beschermd monument	0	€ 3.769	€ 3.818	1,3%	€ -
2.2.5 b/d Slopen beschermd stads & dorpsgezicht	0	€ 1.928	€ 1.953	1,3%	€ -
2.2.6 Slopen	0	€ 1.928	€ 1.953	1,3%	€ -
2.2.7 Kappen	3	€ 603	€ 610	1,3%	€ 1.831
2.2.8 a/b Handelsreclame	0	€ 723	€ 733	1,3%	€ -
2.8.1 Andere activiteiten	0	€ 843	€ 854	1,3%	€ -
2.8.2 Overige omgevingsvergunningen	0	€ 843	€ 854	1,3%	€ -
2.2.12 Gelijkwaardige maatregel bouwactiviteiten	0	€ 2.202	€ 2.231	1,3%	€ -
2.2.13 Verlengen tijdelijke vergunning bouwactiviteit	0	€ 1.101	€ 1.116	1,3%	€ -
Subtotaal leges Omgevingswet (voorheen Wabo)	110				€ 1.291.559

Onderdeel	Aantal begroot 2027	Tarief 2026	Tarief 2027	Mutatie %	Opbrengst begroot 2027
2.2.9 Vergunningverlening aanhaken Omgevingsvergunning aanhaken Wnb, N2000 (PNB bevoegd gezag)	5	€ 3.136	€ 3.235	3,2%	€ 16.175
2.2.10 Omgevingsvergunning aanhaken OW (Wnb), FF-activiteiten (PNB bevoegd gezag)		€ 6.197	€ 6.393	3,2%	€ -
Subtotaal Interne adviezen	5				€ 16.175
Totaal leges Omgevingswet (voorheen Wabo)	115				€ 1.307.734

	begroting 2027
a. Netto kosten taakveld	€ 1.307.734
b. Overhead & BTW	n.v.t.
<i>Overhead is onderdeel van het ingekochte uurtarief</i>	

Opbrengst heffingen

€ 1.307.734

Dekking (opbrengst heffing / kosten)

100%

Omgevingswet, Natuur

De indexatie van deze tarieven zijn gebaseerd op de indexatie van de uurtarieven die de Omgevingsdienst Brabant-Noord (ODBN) doorrekent. De ODBN voert deze taken namens de provincie uit.

Daarnaast zijn er enkele bijzonderheden:

- De kengetallen voor houtopstanden zijn geactualiseerd en verhoogd. Oorzaak is dat meer tijd per vergunning nodig is door meer toetsing.
- Nieuw zijn afzonderlijke de vergunningen voor Soorten Management Plannen (voorheen GAN; Gebiedsanalyse Natuur), kortweg SMP's genoemd. Voordien was dat onderdeel van van artikel 2.6.2.3, maar de omvang van deze vergunningen verstoorde het gemiddelde kengetal. Ook omdat de SMP's actueel zijn geworden omdat gemeenten deze SMP's frequent gaan indienen, is hiervoor een apart kengetal gemaakt. Het gevolg is dat er twee nieuwe legescategorieën in de legestabel zijn opgenomen: voor de SMP's en voor de SMP goedkeuringsbesluiten. Voor de SMP's zijn normatieve kengetallen (uren per vergunning) gehanteerd die de basis vormen voor de legestarieven. Die kengetallen zijn significant lager dan de daadwerkelijke tijdsbesteding. De reden is dat deze SMP's nog relatief nieuw zijn en de tijdsinzet voor de langere termijn niet maatgevend is. Hierdoor zijn de via de leges verhaalde tarieven hier lager dan de daadwerkelijk verwachte kosten. Een ander gevolg is dat het tarief bij legescategorie 2.6.2.3 daalt, omdat de SMP-taken hiervan geen onderdeel meer vormen.
- Net als voorafgaande jaren is een aframing gedaan op de normatieve legesinkomsten voor leges bij gebiedsbescherming (2.6.1.1 t/m 2.6.1.3). Door de stikstofproblematiek blijven de vergunningverlening en legesinkomsten achter.

Onderdeel	Aantal begroot 2027	Tarief 2026	Tarief 2027	Muta tie %	Opbrengst begroot 2027
2.6.1.1 Vergunningverlening gebiedsbescherming uitgebreide procedure	155	€ 6.508	€ 6.714	3,2%	€ 1.040.675
2.6.1.2 Vergunningverlening gebiedsbescherming (gedeeltelijke) intrekking	50	€ 2.636	€ 2.719	3,2%	€ 135.953
2.6.1.3 Omzetten PAS-melding naar vergunning	50	€ 1.600	€ 1.600	0,0%	€ 80.000
2.6.2.1 Ontheffingverlening schadebestrijding, overlastbestrijding en populatiebeheer art 3.3/3.4/3.8/3.9/3.10	15	€ 2.795	€ 2.884	3,2%	€ 43.259
2.6.2.2 Ontheffingverlening soortenbescherming t.b.v. onderzoek en onderwijs, opvang beschermde dieren art 3.3/3.4/3.8/3.9/3.10	5	€ 178	€ 184	3,2%	€ 918
2.6.2.3 Ontheffingverlening soortenbescherming t.b.v. infrastructurele werken, windmolenparken, GAN, ruimtelijke ontw. > 50 woningen art 3.3/3.4/3.8/3.9/3.10	65	€ 9.292	€ 8.198	- 11,8 %	€ 532.863
2.6.2.4 Ontheffingverlening soortenbescherming overige aanvragen art 3.3/3.4/3.8/3.9/3.10	180	€ 6.467	€ 6.671	3,2%	€ 1.200.801
2.6.2.5 Ontheffingverlening soortenbescherming betrekking hebbend op belang één particuliere aanvrager art 3.3/3.4/3.8/3.9/3.10	7	€ 2.486	€ 2.564	3,2%	€ 17.951

Onderdeel	Aantal begroot 2027	Tarief 2026	Tarief 2027	Muta tie %	Opbrengst begroot 2027
2.6.2.6 Ontheffingverlening soortenbescherming soortenmanagementplannen (SMP)	16		€ 32.023		€ 512.369
2.6.2.7 Goedkeuringsbesluit soortenbescherming SMP	40		€ 6.789		€ 271.555
2.6.3.1 Ontheffingverlening compensatie herplantplicht art 4.5:	19	€ 1.657	€ 2.240	35,2 %	€ 42.559
2.6.3.2 Ontheffingverlening herplantplicht art 4.5:	5	€ 1.714	€ 1.768	3,2%	€ 8.842
2.6.3.3 Ontheffing herplanttermijn art 4.5:	4	€ 1.226	€ 1.609	31,3 %	€ 6.438
2.6.3.4 Ontheffing bedoeld in art. 6.12, derde lid, Interim Omgevingsverordening Noord-Brabant (ontheffing wachttermijn)	5	€ 887	€ 915	3,2%	€ 4.573
2.6.5 Goedkeuringsbesluit restartikel	1	€ 433	€ 447	3,2%	€ 447
Subtotaal leges Omgevingswet, onderdeel Natuur	616				€3.899.202
Aframing Vergunningverlening gebiedsbescherming ivm onzekerheden	80%				€1.005.302
Totaal Omgevingswet, onderdeel natuur leges & Ami					€2.893.900

	begroting 2027
a. Netto kosten taakveld	€ 2.893.900
b. Overhead & BTW	n.v.t.
<i>Overhead is onderdeel van het ingekochte uurtarief</i>	
Opbrengst heffingen	€ 2.893.900
Dekking (opbrengst heffing / kosten)	100%

Leges milieuvergunningen

Vanaf de inwerkingtreding van de Omgevingswet (2024) mogen bevoegde gezagen, waaronder de provincie, leges heffen op milieubelastende activiteiten.

De legestabel die hiervoor ontwikkeld was, blijkt in de praktijk op onderdelen gecompliceerd. Daarnaast was de tabel groter in omvang dan nodig was.

Samen met andere provincies is een nieuw model ontwikkeld. Hierdoor zijn de tarieven niet meer vergelijkbaar met de voorafgaande jaren. We zullen met dit nieuwe model vanaf 2027 ervaring opdoen. Er is een stelpost opgenomen voor de begrote legesopbrengst.

Het onderliggende uitgangspunt van kostendeekkende tarieven blijft hetzelfde.

Onderdeel	Aantal begroot 2027	Tarief 2027	Mutatie %	Opbrengst begroot 2027
2.3.1.1 Basistarief oprichting MBA uitgebreide procedure		€ 32.400		
2.3.1.2 Vermeerdering hoge drempelinrichting		€ 16.200		
2.3.1.3 Vermeerdering IPPC		€ 16.200		
2.3.2.1 Basistarief verandering MBA uitgebreide procedure		€ 10.125		
2.3.2.2 Verhoging per milieuaspect				
a. Afval		€ 3.375		
b. Afvalwater		€ 3.375		
c. Bodem		€ 3.375		
d. Geluid		€ 3.375		
e. Lucht		€ 3.375		

Onderdeel	Aantal begroot 2027	Tarief 2027	Mutatie %	Opbrengst begroot 2027
f. Veiligheid	€	3.375		
2.3.3.1 Basistarief verandering MBA reguliere procedure	€	6.075		
2.3.3.2 Verhoging per milieuaspect				
a. Afval	€	2.025		
b. Afvalwater	€	2.025		
c. Bodem	€	2.025		
d. Geluid	€	2.025		
e. Lucht	€	2.025		
f. Veiligheid	€	2.025		
2.3.4.1 Voorschriften of gelijkwaardige maatregel MBA	€	4.050		
2.3.4.2 Wijziging voorschriften	€	4.050		
2.3.4.3 Wijziging gelijkwaardige maatregel	€	4.050		
2.3.5.1 MER - beoordeling onderzoeksrapporten	€	5.400		
2.3.5.2 MER - beoordelingsbeslissing	€	5.400		
Stelpost opbrengst				€ 1.000.000

Leges Vergunningen/ontheffingen Legesverordening Noord-Brabant 2022, paragraaf 3.1 t/m 3.3

De legestarieven in paragraaf 3.1 t/m 3.3 van de Legesverordening Noord-Brabant 2022 hebben betrekking op het behandelen van aanvragen om beschikkingen die we op grond van de Wegenverkeerswet 1994 en Omgevingsverordening Noord-Brabant ontvangen. De [Legesverordening](#) is aangepast vanwege de inwerkingtreding van de Omgevingswet per 1 januari 2024.

Onderdeel (in aantallen)	Geraamd
Ontheffing wedstrijd voertuigen meer gemeenten art. 148/10 WVV 1994	15
Verklaring geen bezwaar wedstrijd in één gemeente art. 148/10 WVV 1994	15
Ontheffing voertuig of -combinatie art. 9.1 RV, m.u.v. H5, afd. 7, 8, 10 en 11 RV (exceptionele transporten)	2.800
Ontheffing voertuig of -combinatie art. 9.1, H5, afd. 7, 8, 10 en 11	0
Ontheffing art. 87 RVV 1990	20
Vergunning art. 4, eerste lid, Verordening wegen:	
- Werk andere wegbeheerders	26
- Verkeersmaatregelen op de weg voor werken of activiteiten buiten de weg	100
- Kabels of leidingen	225
- Borden (bewegwijzering, stroken-borden, reclame, objecten, terreinen)	5
- Kunstobject	1
Vergunning art. 5, eerste en tweede lid, Verordening wegen:	
- Evenement (niet optocht)	15
- Evenement	15
- Voorwerpen i.v.m. particuliere bouw- of onderhoudswerken buiten de weg	1
- Overige activiteiten (wedstrijden zonder voertuigen, voorwerpen, stoffen)	0
Totaal vergunningen / ontheffingen	3.238

De tarieven voor 2027 zijn geïndexeerd.

De verwachte aantallen aanvragen voor het komende jaar zijn gelijk aan de geraamde aantallen in de begroting 2026, namelijk 3.238 (in 2025 3.125 gerealiseerd vooral door minder ontheffingen voor exceptioneel vervoer via RDW). Een precies aantal per jaar is moeilijk te voorspellen, omdat we niet op voorhand weten hoeveel activiteiten burgers en bedrijven zullen aanvragen. De tarieven baseren we op de uren die het ambtelijk personeel gemiddeld besteedt aan de behandeling van een aanvraag.

Aanvragen voor exceptionele transporten beoordeelt de Dienst Wegverkeer (RDW) en zij vraagt zo nodig de betrokken wegbeheerder om advies. Een deel van de leges die de RDW voor de behandeling om een ontheffing in rekening brengt bij de aanvrager, draagt zij jaarlijks voor een deel af aan wegbeheerders. Hiervoor geldt een wettelijk tarief van € 16,- per beschikking. De RDW draagt een jaar na realisatie af.

De totaal geraamde opbrengst aan leges Verkeer & Vervoer voor 2027 is € 238.428 (in 2026 € 229.060,-). Vanwege de gestegen tarieven zijn de geraamde opbrengsten uit leges iets hoger dan in de begroting 2026.

Leges voor projectbesluiten ten behoeve van energieprojecten

De Legesverordening voor 2026 biedt ook de grondslag voor het heffen van leges voor de behandeling en de beoordeling van een aanvraag voor het verkrijgen van een projectbesluit ten behoeve van een energieproject (artikel 3, tweede lid). Dat is voor het eerst en dus nieuw ten opzichte van de voorgaande jaren. Vanwege hun rol bij de energietransitie worden GS in toenemende mate verzocht een projectbesluit vast te stellen dat groen licht geeft voor de realisatie van energieprojecten. In deze context is besloten leges te heffen voor de voorbereiding, het opstellen en het vaststellen van een dergelijk projectbesluit. Energieprojecten verschillen onderling van elkaar onder meer qua aard, omvang, de belangen die moeten worden afgewogen en de (locatie)specifieke omstandigheden. Denk aan hoogspanningstracés, - stations, zonne- en windparken. Daarom worden de leges per project afzonderlijk op basis van maatwerk vastgesteld. Daartoe wordt na de indiening van de aanvraag tot vaststelling van een projectbesluit, een begroting opgesteld van de kosten van de werkzaamheden en van de activiteiten die GS dient te verrichten om het projectbesluit voor te bereiden, op- en vast te stellen en de projectprocedure te doorlopen. Aangezien het hier om een nieuwe legesheffing gaat, is de raming op PM gezet vanwege gebrek aan historische realisatiecijfers, daarbij betreft ieder projectbesluit maatwerk.

Paragraaf 3

Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Inleiding

Brabant is een ondernemende provincie. Om kansen te benutten is een bepaalde mate van risicobereidheid nodig. Overheden dienen echter ook op een verantwoorde manier met publieke middelen om te gaan. De juiste afweging tussen maatschappelijk rendement en risico en de daarbij behorende beheersmaatregelen moet worden gemaakt. Risicomanagement is daarbij een belangrijk instrument.

Wat willen we bereiken?

Risicomanagement helpt bestuur, management en medewerkers bij het realiseren van provinciale doelen, door kansen (of mogelijkheden) te benutten en risico's te beheersen. Risicomanagement biedt geen 100% garantie dat gebeurtenissen met een negatief gevolg niet meer zullen optreden, of dat alle kansen worden benut. Het geeft wel de zekerheid dat de provincie vooraf de benutting van kansen en de beheersing van risico's zorgvuldig heeft afgewogen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Risicomanagement is een doorlopend proces. In de paragraaf weerstandsvermogen wordt bij de jaarstukken en de begroting gerapporteerd over de belangrijkste uitkomsten van het risicomanagementproces en ontwikkelingen. We brengen in beeld wat de belangrijkste restrisico's zijn, wat de beschikbare weerstandscapaciteit is en welke conclusie we kunnen trekken op basis van de ratio weerstandsvermogen. We richten ons in deze paragraaf hoofdzakelijk op de uitgavenkant van de begroting. Ontwikkelingen m.b.t. de inkomsten van het Rijk en het verloop van de belastinginkomsten komen aan bod in de sturing en verantwoordingsdocumenten.

Beleidskaders

Deze paragraaf heeft zijn basis in artikel 11 van het BBV (Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten) en de daarop van toepassing zijnde toelichting.

Conform dit artikel bevat deze paragraaf ten minste:

- het beleid betreffende weerstandscapaciteit en risico's;
- een inventarisatie van de risico's;
- een inventarisatie van de weerstandscapaciteit;
- financiële kengetallen;
- een beoordeling van de onderlinge verhouding tussen deze kengetallen in relatie tot de financiële positie.

De provincie is zelf verantwoordelijk voor het formuleren van de beleidslijn en normering. GS hebben op 10 september 2019 een geactualiseerde beleidsnota risicomanagement en weerstandsvermogen vastgesteld. De nota is via een statenmededeling aan uw Staten voorgelegd. Overige beleidsuitgangspunten ten aanzien van risicomanagement staan in deze paragraaf bij de diverse onderdelen weergegeven.

Inventarisatie risico's

In deze paragraaf worden de belangrijkste restrisico's genoemd. Deze zijn afgedekt in de risicoreserve en reserve ontwikkelbedrijf (inclusief de hieruit getroffen voorzieningen). We benoemen de individuele risico's die ca. 80% van de totale risico-inschatting beslaan. In de bijlagenbundel-16a bij deze begroting is een totaaloverzicht opgenomen.

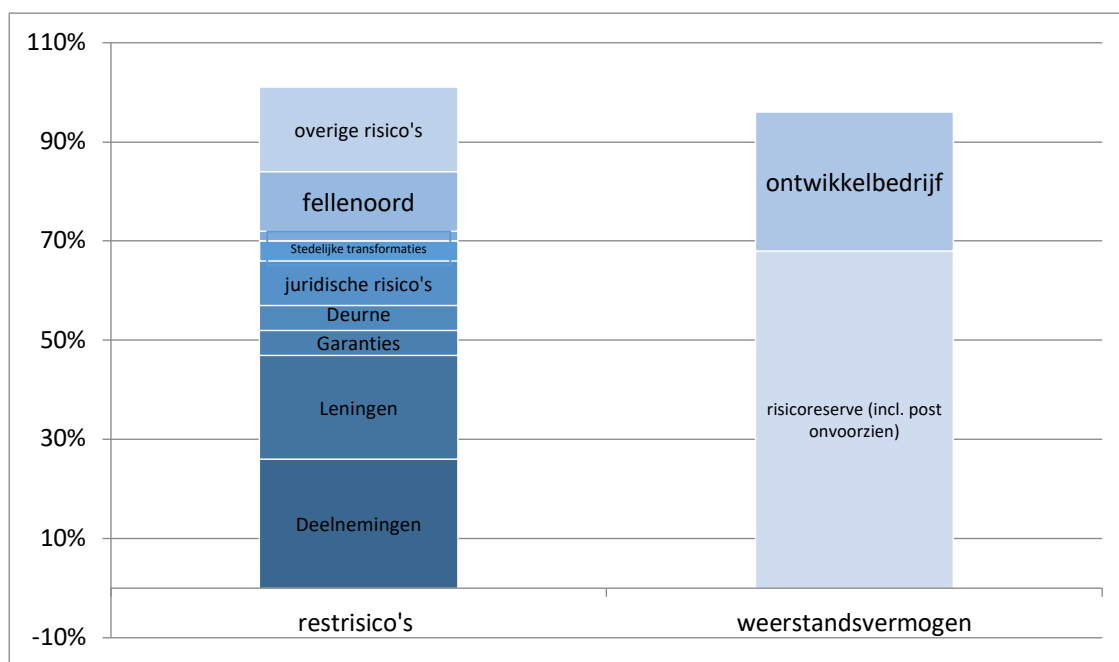
Inventarisatie weerstandscapaciteit

In deze paragraaf worden de belangrijkste restrisico's genoemd. Deze zijn afgedekt in de risicoreserve en reserve ontwikkelbedrijf (inclusief de hieruit getroffen voorzieningen). We benoemen de individuele risico's die ca. 80% van de totale risico-inschatting beslaan. In de bijlagenbundel-16a bij deze begroting is een totaaloverzicht opgenomen.

Onderwerp	Restrisico jaarrekening 2025	Restrisico begroting 2027	Toelichting
(x € 1 mln.)			
<i>Deelnemingen</i>	62,1	60,5	Het restrisico is gebaseerd op individuele risico-inschatting. Het restrisico is bepaald op 100% van de balanswaarde (incl. voorziening grondbedrijf), met uitzondering van de ORR.
<i>Leningen</i>	58,3	49,3	Elke lening is apart beoordeeld op risico. Het restrisico is de som van de afzonderlijke risicobeoordelingen van de leningen.
<i>Juridische en bedrijfsvoeringsrisico's</i>	20,9	22,3	Juridische en procesrisico's zijn inherent aan beleidsuitvoering en bedrijfsvoering. De inschatting van het restrisico is vooralsnog een becijferd risico van 3% van de netto structurele exploitatieomvang.
<i>Gebiedsontwikkeling Fellenoord</i>	28,1	28,1	Risico grondexploitatie op de gebiedsontwikkeling Fellenoord.
<i>Project glastuinbouw Deurne</i>	12,8	10,8	Risicoafdekking voor het in 2019 in ontwikkeling genomen glastuinbouwgebied Deurne. Meer toelichting in de paragraaf ontwikkelbedrijf.
<i>Garanties</i>	11,4	11,4	Het restrisico is de uitkomst van individuele inschatting van risico en afdekking.
<i>Stedelijke transformatie</i>	9,1	9,1	Risicoafdekking voor Stedelijke transformaties.
<i>Claims rond beleidswijzigingen Ruimtelijke ordening</i>	4,4	4,4	Het restrisico op schadeclaims door beleidswijzigingen ruimtelijke ordening.
Subtotaal	207,1	195,9	83,3 % (jaarrekening 2025 86,2%)
Overige risico's	33,2	39,2	16,7 % (jaarrekening 2025 13,8%)
Totaal risico's	240,3	235,1	100%

De belangrijkste verschillen in de restrisico's stand begroting 2027 ten opzichte van de jaarrekening 2025 zijn:

- De verkoop van de aandelen in Monumentenbeheer
- Diverse wijzigingen in de risico afdekking op bestaande leningen
- Actualisatie van de juridische- en bedrijfsvoeringsrisico's

Inventarisatie weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit bestaat uit de middelen en mogelijkheden waarover de provincie beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten (restrisico's) te dekken. De mogelijkheden om tegenvallers op te kunnen vangen, kunnen worden gekwalificeerd als:

- incidenteel (middelen die slechts éénmalig ingezet kunnen worden) en;
- structureel (elk jaar kan deze capaciteit opnieuw worden ingezet).

Uit de risico-inventarisatie volgt de **benodigde weerstandscapaciteit** voor 2027: € 235,1 mln.

De **beschikbare weerstandscapaciteit** is € 226,6 mln. Binnen deze middelen kunnen restrisico's worden opgevangen, zonder dat hiervoor beleidswijzigingen noodzakelijk zijn.

In mln.€	Weerstandscapaciteit		Totaal op jaarbasis
	Incidenteel	Structureel	
Risicoreserve	159,2*		
Reserve Ontwikkelbedrijf	66,1**		
Totaal reserves			225,3
Post onvoorzien		1,3	1,3
Totale weerstandscapaciteit			226,6
<i>Theoretische ruimte vanwege onbenutte belastingcapaciteit</i>			<i>248,1***</i>

* De stand van de risicoreserve (volgens bijlage 10 is € 6,6 mln. hoger). Deze storting is bedoeld voor toekomstige risico's. Om een goed beeld te geven van de ratio laten we deze middelen buiten beschouwing

** Inclusief de gevormde voorzieningen

*** De onbenutte belastingcapaciteit geeft een theoretische ruimte van € 248,1. Dit levert een theoretische ruimte op vanaf jaar 2027.

Ratio weerstandsvermogen

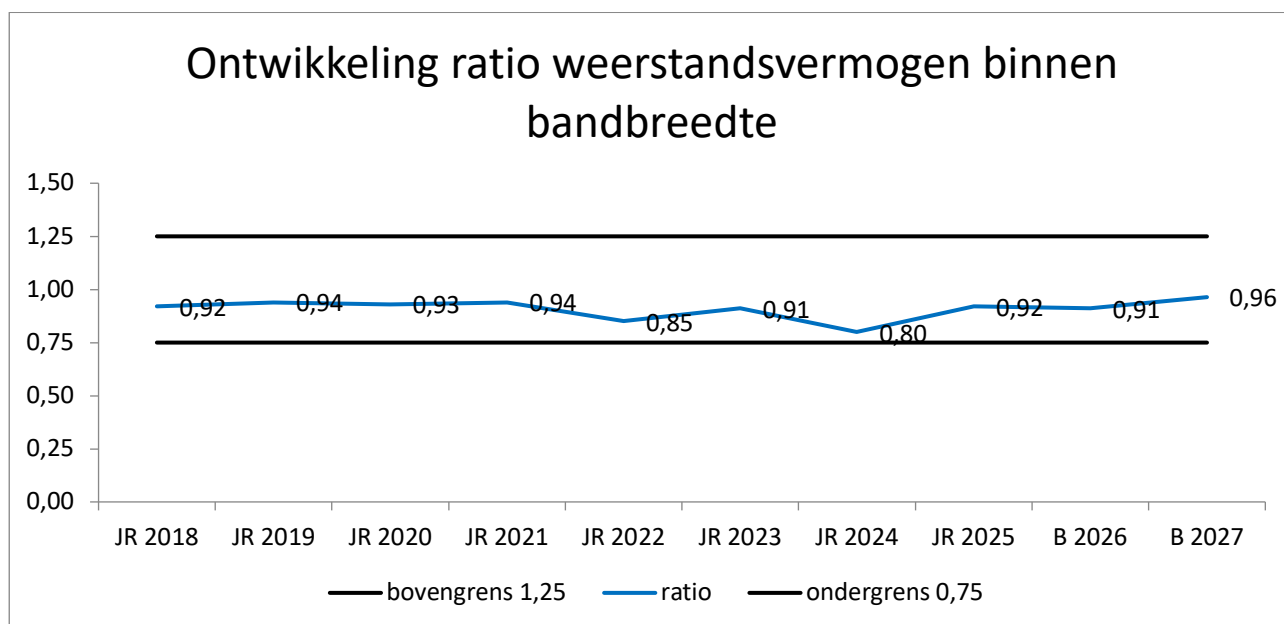
Weerstandsvermogen is een maatstaf om te beoordelen of de provincie in staat is om nadelige gevolgen van risico's op te vangen zonder dat daarbij de continuïteit in de uitvoering van taken in gevaar komt.

In het BBV (Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten) wordt het weerstandsvermogen gedefinieerd als de verhouding tussen:

- de beschikbare weerstandscapaciteit, zijnde de middelen en voorzieningen waarover de provincie beschikt om niet begrote kosten te dekken;
- alle risico's waarvoor geen (dekkings-)maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie (benodigde weerstandscapaciteit).

$$\begin{array}{rclcl} \text{Ratio} & & \text{Beschikbare} & 226,6 & \\ \text{weerstandsvermogen} = & \frac{\quad}{\quad} & \text{weerstandscapaciteit} & & \\ & & & & \\ & & \text{Benodigde} & 235,1 & \\ & & \text{weerstandscapaciteit} & & \end{array} = \frac{\quad}{\quad} = 0,96$$

Een stabiel meerjarig beeld van de indicator geeft aan dat risicomanagement zorgvuldig plaatsvindt en tot stand komt volgens een gestructureerd risicomanagementsysteem. Er wordt geen absolute norm gesteld voor de bepaling van de ratio. De bandbreedte voor de ratio weerstandsvermogen als indicator is 0,75 tot 1,25. Het hanteren van een bandbreedte voorkomt dat elk nieuw risico of wijziging in bestaand risico leidt tot het treffen van financiële maatregelen. Onder de 0,75 zijn maatregelen nodig de beschikbare weerstandscapaciteit aan te vullen. Boven de 1,25 kan worden besloten de niet benodigde weerstandscapaciteit terug te laten vloeien naar de algemene middelen. Besluitvorming over het aanvullen of afnemen van de beschikbare weerstandscapaciteit vindt plaats bij de integrale afwegmomenten.

Conclusie

De ratio blijft binnen de met PS afgesproken bandbreedte van 0,75 – 1,25. Op basis van de ratio weerstandsvermogen kan worden geconcludeerd dat de risico's kunnen worden opgevangen binnen deze afgesproken bandbreedte van de weerstandscapaciteit.

In de bijlagenbundel bij de begroting zijn in bijlage 16 opgenomen:

Het totaaloverzicht van de risico-inventarisatie en risicoafdekking;

De voorgeschreven kengetallen m.b.t. de uiteenzetting van de financiële positie.

Paragraaf 4 Onderhoud kapitaalgoederen

Inleiding

Om kapitaalvernietiging en/of onveilige situaties te voorkomen, moeten kapitaalgoederen worden onderhouden.

De Staten stellen voor de kapitaalgoederen die de provincie in eigendom heeft, het te handhaven kwaliteitsniveau en de bijbehorende budgetten, vast. In de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen beschrijven we de uitwerking van het vastgesteld beleid.

Onderhoud wegen

Wat willen we bereiken?

We gaan voor een robuust en betrouwbaar mobiliteitssysteem én veilige mobiliteit. Om dat te bereiken voert de provincie beheer en onderhoud uit op haar wegenareaal en dragen zo bij aan een goed functionerend provinciaal wegennet als onderdeel van het totale Brabantse wegennet vanuit de kernwaarden veiligheid, bereikbaarheid, leefbaarheid en duurzaamheid.

De provincie houdt de provinciale wegen en fietspaden, bruggen en viaducten, bermen, groen, verkeers- en faunavoorzieningen in stand door:

- het onderhouden en beheren van de objecten;
- het waar mogelijk verbeteren van de verkeersveilige inrichting;
- het oplossen van kleine verkeersknelpunten;
- het op orde hebben en houden van mobiliteits- en verkeersdata.

De technische- en functionele kwaliteit van de provinciale infrastructuur wordt gewaarborgd door alle onderdelen en objecten van die infrastructuur op goede wijze in stand te houden via het dagelijks onderhoud (exploitatie), groot onderhoud en vervanging (investering).

Het dagelijks onderhoud wordt uitgevoerd door middel van meerjarige partnercontracten met aannemers. Deze contracten noemen we het onderhoudspartnercontract (OPC) en het elektronisch partnercontract (EPC) met een looptijd van vier jaar met een optie voor het verlengen met nog eens vier jaar.

Voor de gladheidsbestrijding beschikken we over materieel dat jaarlijks wordt onderhouden en/of vervangen. Voor een efficiënte uitvoering van de beheer- en onderhoudstaak beschikken we over vijf steunpunten verdeeld over Brabant. Hiervan zijn de Oud Gastel, Helmond en Uden gerenoveerd, wordt nog een besluit genomen over de toekomst van het steunpunt Eethen en wordt steunpunt Westerhoven vóór 2029 omgebouwd naar een busremise voor de concessie Zuidoost. We werken daarnaast samen met bijvoorbeeld Rijkswaterstaat op het gebied van calamiteiten- en gladheidsbestrijding.

*Het provinciale (fiets-)wegennet bestaat uit: **

Hoofdrijbaan	550 km, waarvan 48 km 2x2
Fietspaden	450 km
Berm	790 hectare
Bomen	52.500 stuks
Kunstwerken	855 stuks

Verkeersregelinstallaties (VRI)	94 stuks, waarvan 59 I-VRI
Lichtmasten en bewegwijzeringsmasten	10.035 stuks
Dynamische verkeersmanagement systemen	49 stuks

**De overdracht van de N625 's-Hertogenbosch – Oss is nog niet in de cijfers verwerkt.*

Groot onderhoud en vervanging vindt plaats op basis van de Kwaliteitsnota Onderhoud Provinciale Infrastructuur (KOPI). KOPI is opgesteld in 2017. De laatste herijking dateert van 2022 en heeft een looptijd 2023-2027. In KOPI zijn de kaders voor aanleg en onderhoud van de provinciale wegenstructuur opgenomen. Tevens zijn hierin de kwaliteitseisen vastgelegd en zijn koppelkansen voor diverse thema's beschreven. Door in de meerjaren onderhouds- en vervangingsplanning ook de feitelijke toestand buiten te betrekken wordt de kwaliteit van het wegennet in stand gehouden en achterstallig onderhoud voorkomen.

Het uitgangspunt van 'werk-met-werk' is bij de herijking in 2022 losgelaten en de meerjarige onderhoudsplanning is terug leidend. Door voortdurende uitstel en soms stopzetten van reconstructieprojecten vanwege de stikstofproblematiek liepen namelijk ook de gecombineerde onderhoudsprojecten steeds vaker vertraging op. Dat er geen sprake was van achterstallig onderhoud kon zo niet langer worden gegarandeerd. Projecten waar dit mogelijk aan de orde kon zijn, is extra incidenteel (vaak ook duurder) onderhoud uitgevoerd en/of zijn met prioriteit opgenomen in de meerjarige onderhoudsplanning.

De komende herijking van KOPI (periode 2028-2032) vindt plaats door het nieuwe college. Een goede structurele borging van het onderhoud vinden we belangrijk. Als we het huidige kwaliteitsniveau van het provinciale wegareaal willen handhaven, zijn structureel aanvullende middelen nodig. Het verlagen van het kwaliteitsniveau zal niet automatisch leiden tot lagere onderhoudskosten over de gehele levensduur van het areaal én kan ook leiden tot verkeersonveilige situaties als gevolg van de afgenomen staat van het onderhoud. Dat is iets wat niet wenselijk is.

Deze ontwikkeling van toenemende financiële druk op de onderhoudsbegroting is reeds in 2017 bij de eerste vaststelling KOPI aangekondigd en bij de opeenvolgende herijkingen nader gespecificeerd. Een trend die zich ook de komende jaren zal doorzetten. Door de uitbreiding en de opwaardering van het provinciale netwerk in de afgelopen jaren en de toegenomen ouderdom van het areaal wordt de (toekomstige) onderhoudsopgave groter. Daarnaast leiden ook de recente prijsstijgingen, klimaatverandering (o.a. vorst- en hittedeckering en wateroverlast) en de extra inzet van elektrisch materieel, dit in verband met de stikstofproblematiek, tot toenemende druk op de meerjarige onderhoudsbegroting.

In de afgelopen jaren is via het instellen van een egalisatie-reserve voor de kapitaallasten de indexatie van het investeringskrediet voor onderhoud geborgd via het provinciaal indexatiebeleid. De provinciale weg N625 's-Hertogenbosch – Oss is overgedragen aan de gemeente Oss. Hierdoor zullen de toekomstige onderhoudskosten lager worden. We blijven kijken naar andere mogelijkheden om wegvakken over te dragen op basis van de uitgevoerde inventarisatie. Vanaf 2027 werken we met het contract van Waardegedreven Onderhoud (WGO). Met deze nieuwe contractvorm, waarbij onderhoudsprojecten gebiedsgericht en meerjarig bij twee aannemers wordt ondergebracht, verwachten we de onderhoudstaak efficiënter en effectiever te kunnen uitvoeren. Ten slotte investeren we in het datagedreven werken.

Wat mag het kosten?

Onderhoud wegen

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2025	Begroting 2026 na wijz.	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030
Budget onderhoud wegen	20.670	19.406	15.042	15.042	15.042	15.042
	20.670	19.406	15.042	15.042	15.042	15.042

De onderhoudsbegroting voor het beheer en onderhoud van de provinciale infrastructuur is onderdeel van het begrotingsprogramma 8 Basisinfrastructuur Mobiliteit.

Voor een goede borging van deze basistaak zijn exploitatiemiddelen op basis van het vastgestelde beleid KOPI structureel en autonoom op de meerjarige begroting geraamd (€ 15,0 mln.) en bestaan uit de volgende onderdelen:

- Dagelijks beheer en onderhoud via contracten OPC en EPC
- Gladheidsbestrijding
- Calamiteitenbestrijding
- Steunpunten

De afname van de onderhoudsbegroting ten opzichte van de (bijgestelde) begroting 2026 (€ 4,4 mln.) is vooral het gevolg van hogere lasten van gladheidsbestrijding en extra incidenteel onderhoud voor het herstellen van vorstschade als gevolg van het winterweer begin 2026. Daarnaast was het aantal incidenten en calamiteiten op provinciale wegen in 2026 relatief hoog. De raming voor 2027 is hiervoor nog niet bijgesteld. Via strakke sturing proberen we hier meer grip op te krijgen.

Tegenover het uitgavenbudget van € 15,0 mln. staan geraamde inkomsten (ruim € 2,3 mln.) o.a. uit opbrengsten uit leges voor vergunningen en ontheffingen en bijdragen voor uitgevoerde werken voor derden zoals gladheidsbestrijding.

Investeringschema 2026-2030

	Bedragen x € 1.000				
	2026	2027	2028	2029	2030
1. Provinciale investeringen					
<u>Mobiliteit</u>					
N-261	3.100	0	0	0	0
Wegeninvesteringen	-8.566	97.691	105.086	34.959	57.859
Steunpunten en districtskantoren	531	400	400	2.900	400
Materieel provinciale wegen	1	0	0	200	200
LED verlichting Wegeninvestering	35	0	0	2.500	0
Wegeninvesteringen	60.510	33.953	4.000	34.300	0
Wegeninvesteringen	347	0	9.000	0	0
Wegeninvesteringen	293	0	0	0	0
Wegeninvesteringen	1.140	15.842	10.996	199.748	0
Subtotaal	57.391	147.886	129.482	274.607	58.459

Daarnaast wordt door de Staten ieder jaar bij de begroting een nieuwe jaarschijf voor het structureel investeringskrediet voor groot onderhoud en vervanging op de meerjarige begroting gevoteerd (€ 34,5 mln. voor 2031 inclusief indexatie). Op basis van wet- en regelgeving dienen

de uitgaven voor groot onderhoud en vervanging op basis van het levensduurverlengende karakter te worden geactiveerd en afgeschreven (in 15 jaar). Voor het vergroten van de flexibiliteit exploitatie en investeringen en de borging van de dekking van de toekomstige afschrijvingslasten is een egaliseringsreserve ingesteld. De toevoeging aan de egaliseringsreserve loopt mee in het provinciale indexatiebeleid en daarmee is het structurele investeringskrediet geïndexeerd voor reguliere prijsstijgingen (€ 1,0 mln. structureel in verband met indexatie begroting 2027). De investeringen worden vastgesteld via het meerjarige investeringsschema. Voor 2027 is € 97,7 mln. voor groot onderhoud en vervanging geraamd. Hieronder valt ook het meerjarige contract Waardegedreven Onderhoud (WGO) dat eind 2026 is gegund.

Voor het realiseren van extra ambities investeren we soms aanvullend in het provinciale wegennet of andere infrastructuur als onderdeel van programma 09 Mobiliteitsontwikkeling. In 2027 totaal ongeveer € 33,9 mln. Zo is er de realisatie van de N285 Noordelijke randweg Zevenbergen geraamd en kleinschalige verkeersveiligheidsmaatregelen (KVM) zoals de aanpak van de kruisingen Deense Hoek / N264 en Kromme Nol / N267. Tenslotte is er de grootschalige reconstructie van de N279 Veghel – Asten (€ 15,8 mln.). In 2027 wordt op basis van de alternatieven uit de Notitie Reikwijdte en Detailniveau een Voorkeursalternatief gekozen. Het nieuwe investeringsschema wordt door de Staten bij de begroting vastgesteld. De afschrijvingslasten worden gedekt door de reserve Verkeer & Vervoer en reserve Spaar- & Investeringsfonds (SIF).

Inzicht in de extra investeringen in het provinciale wegennet wordt gegeven via de [Programmering Mobiliteit 2027-2046](#).

Onderhoud provinciale gebouwen en installaties

De provincie zorgt voor een functionele en veilige werkomgeving door het onderhoud van gebouwen en installaties doelmatig en volgens het vastgestelde kwaliteitskader uit te voeren.

Wat willen we bereiken?

In 2025 zijn de onderhoudsboeken geactualiseerd. Voor het opstellen van het onderhoudsplan is zoals vastgesteld uitgegaan van minimaal conditiescore 3 op basis van de NEN2767 norm.

In het onderhoudsplan zijn zowel het jaarlijkse als meerjarig onderhoud opgenomen. Het jaarlijks onderhoud is nodig om de bedrijfszekerheid van de gebouwen en de installaties te waarborgen, de veiligheid te garanderen en de uitstraling van de gebouwen in stand te houden. De kosten voor dit onderhoud wordt in de jaarlijkse exploitatie opgenomen. Het meerjarig onderhoud heeft betrekking op het niet-reguliere en groot onderhoud aan gebouwen, installaties, apparatuur en inrichting. Bij het meerjarig onderhoud wordt waar mogelijk gezocht naar duurzame oplossingen.

Onderhoud provinciehuis

Gedeputeerde Staten hebben vanuit hun uitvoerende bevoegdheid ingestemd met een tijdelijke afwijking van het kwaliteitskader voor de bitumen dakafwerking en koperen dakrandafwerking op verdieping 1. De conditiescore 4 wordt tot en met 2032 geaccepteerd om beide bouwdelen in één doelmatige, samenhangende vervangingsingreep uit te voeren, zonder veiligheids- of continuïteitsrisico's. In 2027 wordt gestart met het aanbrengen van een brandblusinstallatie in de vorm van een watermistinstallatie op verdieping 2 t/m 23 van het provinciehuis.

Onderhoud museum

Het Museumkwartier aan de Verwerstraat te 's-Hertogenbosch is provinciaal eigendom. Het eigenaarschap hiervan is belegd binnen het programma Cultuur, Sport, Erfgoed en Vrije tijd. Waar het onderhoud en beheer van dit complex voorheen werd georganiseerd door de Stichting Beheer Museumkwartier, wordt dit sinds januari 2025 uitgevoerd door het programma Facilitaire Dienstverlening. Het betreft zowel het verhuren van de diverse ruimten (met name aan het Noordbrabants Museum) als het organiseren van de onderhouds-gerelateerde zaken en vervangingsinvesteringen. Ook het provinciaal Depot Bodemvondsten is gevestigd op deze locatie.

Wat mag het kosten?

Onderhoud gebouwen

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2025	Begroting 2026 na wijz.	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030
Provinciehuis	1.352	1.991	2.036	2.036	2.036	2.036
Noordbrabants museum	954	824	866	671	701	683
	2.306	2.814	2.903	2.707	2.737	2.720

Onderhoud vaarwegen

Wat willen we bereiken?

De provincie Noord-Brabant is vaarwegbeheerder van de Dintel, de Mark, de Roode Vaart, het Mark-Vlietkanaal, de Steenbergsche en Roosendaalse Vliet en de Steenbergsche en Heense haven. Deze wateren zijn in eigendom van het waterschap Brabantse Delta. Het toekennen van de vaarwegfunctie door de provincie vraagt om een verdergaand beheer en onderhoud dan het kwantiteitsbeheer waarvoor het waterschap verantwoordelijk is. Daarom heeft de provincie het waterschap Brabantse Delta in medebewind opgeroepen voor de uitvoering van het vaarwegbeheer. Gedeputeerde Staten stellen de scheepvaartklassen vast welke bepalend zijn voor het onderhoudsniveau van de provinciale vaarwegen.

Provinciale Staten leggen deze vast in de Verordening water Noord-Brabant. De bepaling van de feitelijke diepte en het profiel van de vaarwegen wordt overgelaten aan het waterschap als integraal waterbeheerder. Middels een financiële verdeelsleutel dragen de provincie en het waterschap de kosten voor het kwantiteitsbeheer en het vaarwegbeheer naar evenredigheid.

De provincie voert zelf geen beleidsprestaties i.c. werkzaamheden uit aan de vaarwegen. De juridische basis van de medebewindstaak is geformaliseerd met een financiële overeenkomst tussen provincie Noord-Brabant en waterschap Brabantse Delta over het vaarwegbeheer, waarin de kosten van investeringen via een verdeelsleutel worden toebedeeld. Via onderhoudsprogramma's voor baggeren, kunstwerken en bermbeheer worden de vaarwegen bevaarbaar gehouden.

Wat mag het kosten?

Onderhoud vaarwegen

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2025	Begroting 2026 na wijz.	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030
Onderhoudsbijdrage aan waterschap	5.078	3.044	2.984	2.208	2.208	2.208
	5.078	3.044	2.984	2.208	2.208	2.208

Paragraaf 5 Treasury

Inleiding

De treasuryfunctie omvat alle activiteiten die zich richten op het sturen en beheersen van, het verantwoorden over en het toezicht houden op de financiële vermogenswaarden, de financiële stromen, de financiële posities en de daaraan verbonden risico's. Met de vaststelling van de Verordening treasury Noord-Brabant 2021 is er expliciet gekozen om het vermogen van onze provincie actief en risicoarm in te zetten voor de doelen die onze provincie heeft gesteld. Afgeleid van deze inzet is er tevens een rendementsverwachting gekoppeld, die kan worden toegevoegd aan de jaarlijkse middelen en zodoende ook bijdraagt aan verwezenlijking van de gestelde doelen.

Beleidskaders

De uitvoering van het treasurybeleid wordt bepaald middels door de rijksoverheid vastgestelde wet- en regelgeving, zoals:

- Provinciewet;
- [Wet Financiering decentrale overheden \(Wet Fido\)](#);
- [Ministeriële regelingen, zoals Regeling uitzettingen en derivaten decentrale overheden \(Ruddo\)](#)
- [Regeling Schatkistbankieren](#) en het [Besluit Begroting en Verantwoording \(BBV\)](#),

Maar ook door provinciale regelgeving:

- de [Financiële beleids- en beheersverordening provincie Noord-Brabant](#);
- de [Verordening treasury Noord-Brabant 2021](#);
- de hierop gebaseerde uitvoeringsregels voor GS in het [Treasurystatuut Noord-Brabant 2022](#).

De financiële resultaten van treasury komen in de begroting tot uitdrukking bij het algemeen financieel beleid in het onderdeel algemene dekkingsmiddelen.

Het Treasury Committee (TC) is een kwaliteitsinstrument binnen de complexe wereld van treasury en overheid. In de TC wordt bestuurlijke- en inhoudelijke kracht gebundeld om o.a. zo objectief mogelijk naar treasury-dossiers te kijken. Om de objectiviteit en specifieke deskundigheid te verbeteren is in 2023 een adviescommissie ingesteld door GS die GS en PS moet adviseren in het traject van voorstellen in het kader van de publieke taak vanuit de immunisatieportefeuille. De adviescommissie (vergelijkbaar met een investeringscommissie bij private fondsen) bestaat uit drie onafhankelijke leden, bestaande uit een voorzitter en twee leden die in 2023 zijn geworven. Een voorstel in het kader van de publieke taak vanuit de immunisatieportefeuille zal in het proces altijd ter advies aan de adviescommissie worden voorgelegd, voordat – via de TC – GS een voorlopig besluit neemt om het voorstel aan PS voor wensen en bedenkingen voor te leggen.

Wat willen we bereiken?

De doelstellingen van treasury richten zich op:

- Optimaliseren van rendementen;
- Beheersing van risico's;
- Minimaliseren van kosten;
- Toegang tot vermogensmarkten;
- Inzicht bieden in de ontwikkeling van het EMU-saldo.

Wat gaan we daarvoor doen?

Optimaliseren van de rendementen

Het vermogen van de provincie is ondergebracht in de Immunisatieportefeuille. Deze portefeuille is gericht op het op lange termijn behalen van een rendement ten behoeve van de exploitatiebegroting van de provincie.

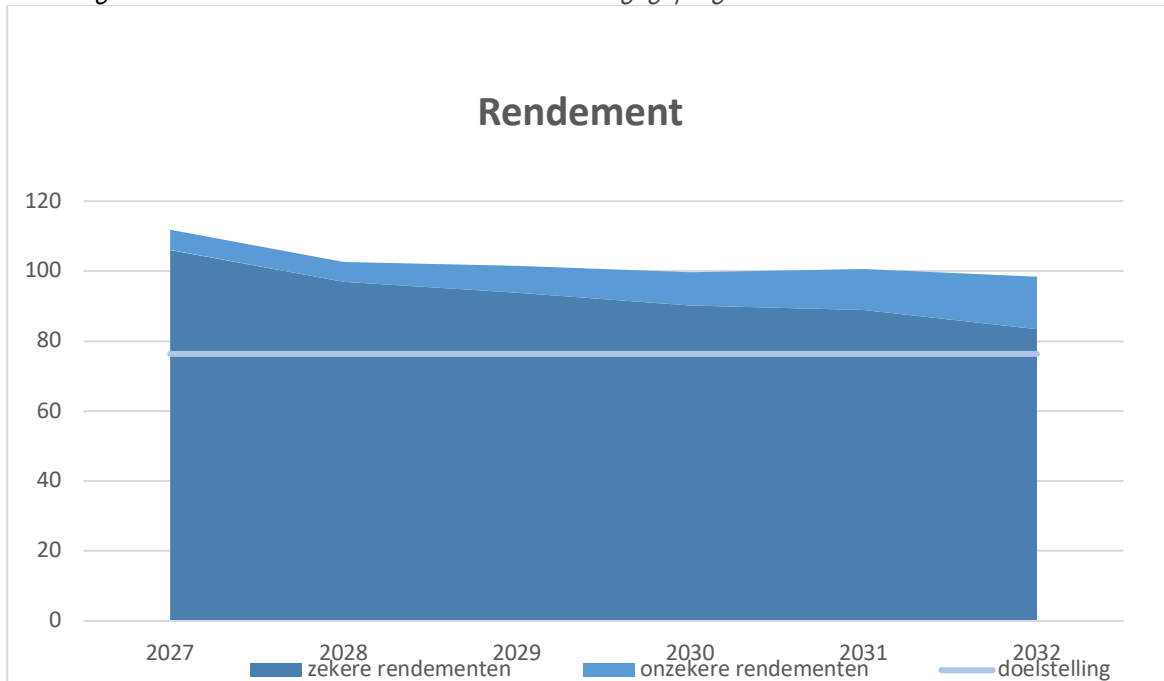
In 2021 is, via de 'Koers 2030', de beleggingsdoelstelling aangepast aan de toen actuele rentestanden. De doelstelling bedroeg initieel € 106,3 mln. Vanaf 2023 is een stapsgewijze ombuiging gerealiseerd van € 30 mln. Dat leidt tot een doelstelling in 2027 van € 76,3 mln. Dit doelrendement bestaat uit dividend van Enexis en rendement op het vermogen.

Via investeringen in de publieke taak willen wij allereerst een maatschappelijk rendement realiseren en tegelijkertijd een financieel rendement. Daarmee kunnen we of meer doelen realiseren dan nu in de begroting zijn opgenomen, of dezelfde doelen met minder budget uit de reguliere begroting.

Op basis van de lange termijn liquiditeitsprognose wordt een beleggingsmix (beleggingscategorieën in hoofdlijnen) opgesteld. Uitgangspunt is minimalisatie van de risico's door voldoende kwaliteit en spreiding van partijen, financieringsinstrumenten, beleidsterreinen en door looptijden af te stemmen op de liquiditeitsbehoefte. Dit alles binnen de bovengenoemde kaders. Conform de wet Fido is de provincie verplicht haar nog niet ingezette liquide middelen onder te brengen bij de "Schatkist" (Verplicht Schatkistbankieren). Zo wordt de EMU-schuld (maximale overheidsschuld is 60% van het Bruto Binnenlands Product) verlaagd. Verplicht Schatkistbankieren wil zeggen dat het agentschap van het ministerie van Financiën de gelden bewaard, maar dat de provincie de volledige zeggenschap behoudt. Sinds medio september 2022 ontvangen wij rente bij de schatkist. Op dit moment (augustus 2026) bedraagt de rente 2.18%. Voor 2027 gaan we uit van € 4,0 mln. aan rente-inkomsten op deze rekening. Vanaf 2028 zijn er voorzichtigheidshalve lagere rendementen geraamd, deze worden indien van toepassing later bijgesteld tijdens de reguliere S&V momenten.

In 2026 zijn tot dusverre in totaal 12 leningen verstrekt aan 10 gemeenten en twee waterschappen voor in totaal € 190 mln. Het gemiddeld rendement op de langlopende leningen bedraagt 3,26%. Voor 2027 levert dit ongeveer € 6 mln. aan rente op. De rentestijgingen in 2026 worden voornamelijk veroorzaakt door geopolitieke onrust in het Midden-Oosten, een weer oplopende inflatie en ingrijpen van de centrale banken.

[De Verordening treasury Noord-Brabant 2021](#) is door PS op 16 juli 2021 vastgesteld. Op 24 juni 2022 heeft PS de [Eerste wijziging Verordening treasury Noord-Brabant 2021](#) vastgesteld. Deze wijziging is op 6 juli 2022 gepubliceerd en op 7 juli 2022 met terugwerkende kracht vanaf 27 juli 2021 geldend. De Verordening geeft meer ruimte om te investeren in de publieke taak. Naast de nieuwe en aangepaste Verordening treasury is er ook een risicoreserve ingesteld van € 90 mln. voor het opvangen van mogelijke vermogensverliezen. Belangrijk uitgangspunt hierbij is en blijft dat het immunisatievermogen eeuwigdurend in stand dient te blijven (€ 2,252 mld.).

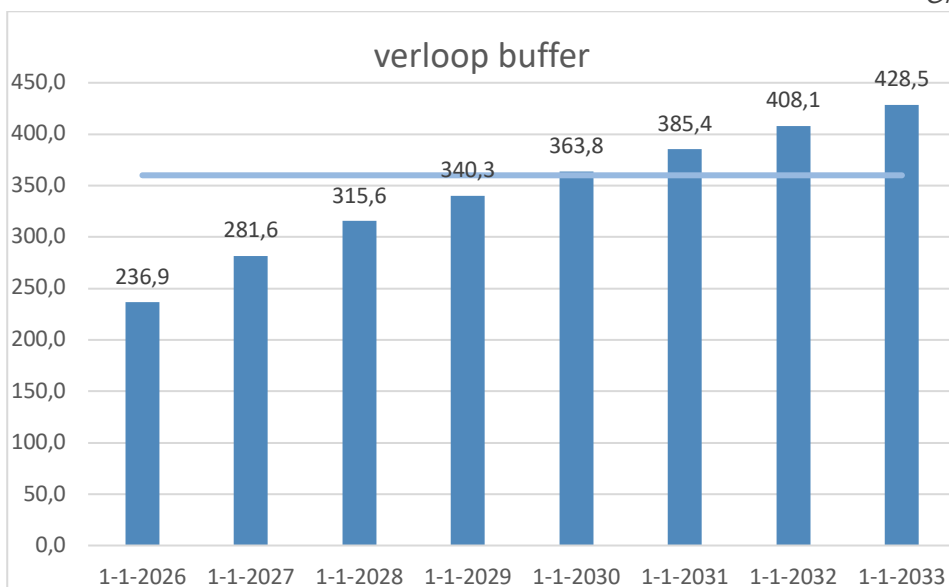
Deze grafiek maakt inzichtelijk dat de rendementen fluctueren, maar qua trend aflopend zijn. Dat is logisch, omdat in de grafiek rekening wordt gehouden met de huidige beleggingen. De nieuwe (nog niet bekende) investeringen en beleggingen komen later in beeld. Vanaf 2027 wordt er rekening gehouden met “nog te realiseren rendement” op herbeleggingen en een onzeker rendement op de rekening courant bij de schatkist.

Overschotten en tekorten op de begrote inkomsten worden geëgaliseerd via een storting respectievelijk onttrekking uit de “buffer” binnen de dividend- en rentereserve. Het saldo van de “buffer” bedroeg eind 2025 € 236,9 mln. De verwachte stand van de ‘buffer’ per 31-12-2026 bedraagt € 281,6 mln. Op basis van de huidige rentestand en een nieuwe prognose van het dividend van Enexis vanaf 2026, ontstaan er geen tekorten op het doelrendement van € 76,3 mln. per jaar. De buffer zal naar verwachting groeien naar € 428,5 mln. in 2032. De dividend- en rentereserve wordt ingezet om zorgvuldig het evenwicht te bewaren.

In 2027 bedraagt de rendementsdoelstelling € 76,3 mln. en het verwachte rendement (incl. herbeleggings-rendement) € 111,8 mln., waardoor er een overschot wordt geraamd van € 35,5 mln. € 1,5 mln. is bestemd als dotatie aan de reserve Nazorgfonds, zodat de “buffer” in 2027 met € 34 mln. toeneemt.

De prognose van de beschikbare buffer tot en met 2032 kan als volgt worden weergegeven:

Grafiek II

Naast de "buffer" is er binnen de dividend - en rentereserve ook een "egalisatiedeel". Ieder jaar vinden er "vaste" onttrekkingen plaats. In de periode tot en met 2028 loopt het egalisatiedeel naar nihil. Het egalisatiedeel bedraagt per ultimo 2026 € 2,9 mln., zodat het totaal van de dividend - en rentereserve ultimo 2026 € 284,5 mln. bedraagt.

In 2027 wordt er € 2,9 mln. onttrokken uit het "egalisatiedeel" en per saldo € 34,0 mln. toegevoegd aan de "buffer", zodat er per saldo € 31,1 mln. wordt toegevoegd aan de dividend - en rentereserve in 2027 en het saldo per ultimo 2027 naar verwachting € 315,6 mln. bedraagt.

Conform het [Bestuursakkoord](#), zetten we ons vermogen in op een verbrede inzet van de immunisatieportefeuille voor maatschappelijke doeleinden. In 2021 zijn onze randvoorwaarden aangepast in de Verordening treasury Noord-Brabant 2021, welke door PS op 16 juli 2021 is vastgesteld.

Beheersing van de risico's

Het Treasury Statuut geeft de risico's aan die intern beheerst moeten worden: markt- (waaronder rente- en valutarisico), krediet- en liquiditeitsrisico's. Voor elk risico geven we aan hoe de provincie hiermee omgaat.

Tabel I

Wettelijke verplichtingen (wet Fido)	Wat is het?	Consequentie 2027
Kasgeldlimiet - kortlopende schulden	De kasgeldlimiet bepaalt het bedrag dat de provincie maximaal als gemiddelde netto-vloттende schuld per kwartaal mag hebben. Voor de provincies is dat vastgesteld op 7,0% van de jaarlijkse begroting. Dat is ongeveer € 110,0 mln.	Deze norm is in 2027 niet relevant voor de provincie aangezien er geen opgenomen geldleningen zijn.

Renterisiconorm – langlopende schulden	Het renterisico op langlopende schulden mag de wettelijke renterisiconorm niet overschrijden. De grondslag van de renterisiconorm is het begrotingstotaal en vastgesteld op 20%. Dat is ongeveer € 314,3 mln.	Deze norm is in 2027 niet relevant voor de provincie aangezien er geen opgenomen geldleningen zijn.
Overige risico's	Wat is het?	Consequentie 2027
Valutarisico	Ontstaat door schommelingen in wisselkoersen.	Geen, omdat er alleen middelen worden uitgezet en belegd in euro's.
Kredietrisico's	Risico op terugbetaling (=wanbetaling) van beleggingen en/of rentebetalingen.	In juni 2021 is door PS de Verordening treasury Noord – Brabant 2021 vastgesteld en gepubliceerd. In deze Verordening staan geen ratingeisen meer vermeld. Daarmee volgt de provincie de wet Fido en Ruddo. Hierin is bepaald dat de ratingeis minimaal A moet zijn.
		Ook in 2027 zullen de beleggingen continu worden gemonitord en indien nodig wordt actie ondernomen om de risico's te mitigeren.
	Ook in 2027 zullen naar verwachting investeringen worden gedaan en leningen worden verstrekt met een maatschappelijk doel. Zie hieronder hoe de risico's daarop worden bepaald en gemitigeerd.	
Liquiditeitsrisico's	Het tijdig kunnen voldoen van de facturen en andere betalingsverplichtingen	De aanwezige liquide middelen worden afgestemd op de verwachte ontvangsten en uitgaven met diverse liquiditeitsplanningen. In verband met de huidige en verwachte hogere rendementen via <i>Verplicht Schatkistbankieren</i> geldt dat wij in 2027 de buffer liquide middelen niet persé heel laag willen houden.
Renterisico	Het risico op wijziging (verhoging) van de variabele rente die betaald moet worden.	Er zijn geen rentederivaten meer in bezit.

Gevolgen van de gestegen inflatie en rente voor onze provinciale begroting

Op dit moment (juli 2026) bedraagt de inflatie ongeveer 3,1% (juli 2025: 2,9% en juli 2024: 3,7%). Dat wil zeggen dat de consumentengoederen en -diensten (CPI) 3,1% duurder zijn geworden ten opzichte van juli 2025. De inflatie in Europa lag in juni 2026 op 2,8% (juni 2025: 2%). Recentelijk heeft de ECB de rente dan ook verhoogd van 2% naar 2,25%.

De begroting (zowel de inkomsten als uitgaven) van de provincie is voor een deel gevoelig voor inflatie.

Voor wat betreft de inkomsten, onderscheiden we – onder andere – de volgende stromen: Provinciefonds (PF), Algemene uitkering (geraamd in 2027 € 434 mln. inclusief Decentralisatie-uitkering);

Motorrijtuigenbelasting (MRB) (geraamd in 2027 ongeveer € 378 mln.) wordt o.b.v. het lopende bestuursakkoord jaarlijks verhoogd met 2,5%;

Dividend en rente uit vermogen immunisatieportefeuille (doelstelling 2027: € 76,3 mln.).

De uitgavenkant bestaat uit structurele - en incidentele uitgaven.

Per saldo wordt de hoge inflatie aan de kostenkant gecompenseerd door een hogere Algemene uitkering van het PF (€395 mln.) en door de vaste verhoging van 2,5% van MRB (over € 360 mln.)

Kredietrisico's in het kader van investeringen en leningen in het kader van de publieke taak

Bij de begroting 2022 is er een extra Risicobuffer voor "vermogensverlies" ingesteld van € 90 mln., welke is verdeeld in 3 compartimenten. Dit is noodzakelijk omdat ook risicoarm investeren altijd (beperkte) risico's met zich meebrengt. Deze buffer moet ervoor zorgen dat projecten tot stand kunnen komen en ons vermogen op niveau blijft.

Het risico op de totale portefeuille aan financieringen en investeringen in het kader van de publieke taak bedraagt € 2,4 mln. Dit is berekend op basis van de in de financiële markt gebruikelijke "Value at Risk-methode" (VaR), daarnaast wordt bij ieder project een initiële risicoberekening gemaakt. Het restant van de gehele risicobuffer bedraagt derhalve € 87,6 mln. voor het afdekken van nieuwe risico's.

Tabel II

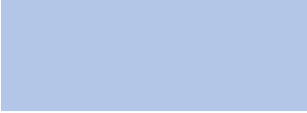
Project	Jaar verstrekking	Hoofdsom (initieel)	Rente (min)	PD ¹	LGD ² (max)	Expected Loss ³	Expected Loss %
NWB	2015	€ 50.000.000	4,06 %	0,03%	90%	13.770	0,03%
BNG	2016	49.800.000	4,742%	0,03%	90%	13.887	0,03%
SR Beekse Bergen Fase I	2017	€ 41.500.000	2,79%	5,21%	15%	258.363	0,78%
Ministerie van Defensie	2018	€ 22.000.000	1,41%	0,03%	15%	1.032	0,00%
Gemeenten ZO-Brabant (zonnepanelen)	2018	9.522.138	div.	0,03%	11,25%	391	0,00%
Enaxis	2020						
Tranche A		€154.140.895	2,15%	0,04%	90%	56.684	0,04%
Tranche B		5.349.485	1,40%	0,04%	90%	1.953	0,04%
Pivot Park Grizzly ⁴	2022					NB	
Hypothecair Achtergesteld							
Leenfaciliteit	2022	€ 45.000.000	div	0,03%	11,25%	€ 1,523	0,00%
Woningcorporaties							
SR Beekse Bergen Fase II	2022	€ 20.000.000	1,71%	5,21%	15%	€ 159.035	0,78%
Strategische Grondbank	2022	€ 42.500.000	1,50%	1,01%	30%	€ 130.707	0,31%
Leenfaciliteit	2024	€ 45.000.000	0,25%	0,03%	15%	€ 2.030	0,00%
Woningcorporaties							
Eindhoven Airport	2025	€ 55.000.000	3,05%	0,29%	59%	€ 96.928	0,18%
NRF	2025	€ 50.000.000	n.t.b	0,44%	38%	€ 83.600	0,17%
Pukkemuk	2025	€ 12.500.000	2,56%	5,21%	30%	€ 193.916	1,55%
Value at Risk	Begroting	2027				€2.373.274	
gehele portefeuille	Jaarrekening	2025				€1.400.925	

¹ De kans op wanbetaling of verzuim wordt uitgedrukt in de "probability of Default" (PD).

² Als de kans zich daadwerkelijk voordoet dan wordt het verlies uitgedrukt in de "Loss Given Default".

³ Het totale verwachte verlies is dan de "Expected Loss".

⁴ Er wordt geen expected loss berekend ten behoeve van Grizzly I en II, dekking van alle financiële risico's van de financiering van Pivot Park zijn afgedekt via de Algemene Risicoreserve en de Reserve Ontwikkelbedrijf

De kans op wanbetaling of verzuim wordt uitgedrukt in de ¹⁾ "Probability of Default". Als de kans zich daadwerkelijk voordoet dan wordt het verlies uitgedrukt in de ²⁾ "Loss Given Default". Het totale verwachte verlies is dan de ³⁾ "Expected Loss". Dit zijn individuele berekeningen, zonder rekening te houden met scenario's en kruisverbanden die zich kunnen voordoen. Via de "Value at Risk"-methode worden deze scenario's en kruisverbanden wel berekend via 5.000 simulaties. Uiteindelijk wordt dan een integraal risicobedrag bepaald. Het risico van de leningen aan Pivot Park wordt, samen met de overige financiële risico's van de financiering van Pivot Park, afgedekt via de Algemene Risicoreserve en de Reserve Ontwikkelbedrijf.

Minimaliseren van de kosten

Voor het beheer van de beleggingsportefeuilles is sinds 2016 ASR-vermogensbeheer verantwoordelijk. In 2024 is het beheer van de portefeuille voor een periode van vier jaar aan ASR-vermogensbeheer gegund. BNP Paribas is geruime tijd geleden als bewaarbank aangesteld. De beleggingen waren tot en met 2026 gesplitst in een immunisatieportefeuille en een investeringsagendaportefeuille. De laatste obligaties m.b.t. de investeringsagendaportefeuille zijn in 2026 afgelost. Het is wettelijk niet toegestaan om te beleggen in obligaties of om de bestaande obligaties te switchen naar een langere looptijd. Wel om te switchen naar dezelfde of kortere looptijd, zoals in het verleden is gebeurd. De obligatieportefeuilles lopen dus langzaam af. In 2027 valt de laatste obligatie vrij in de immunisatieportefeuille. In de plaats van de obligaties zijn leningen aan decentrale overheden de afgelopen jaren toegenomen (saldo per ultimo 2026 bedraagt ongeveer € 2,4 mld.).

De waarde van de reserves van de immunisatieportefeuille en de investeringsagendareserve bedragen begin 2027 naar schatting respectievelijk € 2,5 mld. en € 254 mln. Aan het beheer en bewaren van dit vermogen zijn kosten verbonden. Voor 2027 ramen wij de kosten op ongeveer € 244.000 per jaar. Het gaat dan om het beheer en bewaarloon van obligaties alsmede het beheer en afsluiten van leningen aan decentrale overheden.

Toegang tot Vermogensmarkten

Door Verplicht Schatkistbankieren voor de provincie is het belang van de toegang tot vermogensmarkten weliswaar veranderd, maar nog steeds essentieel voor het uitzetten van middelen aan decentrale overheden en voor het beheer van de obligatieportefeuilles.

EMU-saldo

Het EMU-saldo voor **2027** bedraagt op basis van de begrotingscijfers **2027** -/- € 85,67 mln. (zie bijlage 14). Bij de begroting 2026 was de inschatting (o.b.v. de meerjarenraming) dat het EMU-saldo in **2027** -/-€ 104,9 mln. zou bedragen.

Renteschema

Renteschema			€
a.	De externe rentelasten over de korte en lange financiering		€ 0
b.	De externe rentebaten		-/- € 77.525.103
Totaal door te rekenen externe rente			-/- € 77.525.103
c.	De rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend	-/- € 0	
c.	De rente van projectfinanciering die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	-/- € 0	
			-/- € 0
Saldo door te rekenen externe rente			-/- € 77.525.103
d1.	Rente over eigen vermogen		€ 0
d2.	rente over voorzieningen (gewaardeerd op contante waarde)		€ 0
			-/- € 77.525.103
De aan taakvelden (programma's, inclusief obverzicht overhead) toe te rekenen rente			
e.	De werkelijke taakvelden (programma's inclusief overzicht Overhead) toegerekende rente (Rentomslag)		-/- € 0
f.	Renteresultaat op het taakveld treasury		-/- € 77.525.103

Paragraaf 6 Verbonden partijen

Inleiding

In deze paragraaf wordt inzicht gegeven in de bestuurlijke, beleidsmatige en financiële belangen en risico's van de provincie als gevolg van banden met externe rechtspersonen, waarin de provincie zowel financieel deelneemt als zeggenschap heeft. De provincie neemt zowel deel in rechtspersonen, tot stand gekomen op grond van de publiekrechtelijke Wet Gemeenschappelijke Regelingen als in rechtspersonen, gestoeld op privaatrechtelijke samenwerkingsvormen.

Deze paragraaf heeft zijn basis in artikel 15 van het [Besluit Begroting en Verantwoording provincies \(BBV\)](#) en de daarop van toepassing zijnde toelichting. Conform dit artikel bevat deze paragraaf ten minste:

- De visie op en de beleidsvoornemens omtrent verbonden partijen;
- De lijst van verbonden partijen, die wordt onderverdeeld in:
 1. Gemeenschappelijke regelingen;
 2. Vennootschappen en coöperaties;
 3. Stichtingen en verenigingen, en,
 4. Overige verbonden partijen.

In de lijst van verbonden partijen wordt ten minste de volgende informatie opgenomen:

- de wijze waarop de provincie een belang heeft in de verbonden partij en het openbaar belang dat ermee gediend wordt;
- het belang dat de provincie in de verbonden partij heeft aan het begin en het einde van het boekjaar;
- de omvang van het eigen vermogen en het vreemd vermogen van de verbonden partij aan het begin en aan het einde van het boekjaar;
- de omvang van het financiële resultaat van de verbonden partij in het boekjaar;
- de eventuele risico's, als bedoeld in artikel 11, eerste lid, onderdeel b BBV, van de verbonden partij voor de financiële positie van de provincie (alle risico's waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie).

Verbonden partijen

Verbonden partijen zijn privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisaties waarin de provincie een bestuurlijk (zegenschap) en een financieel belang heeft.

Onder bestuurlijk belang wordt verstaan: een zetel in het bestuur of het hebben van stemrecht. Met een financieel belang wordt bedoeld dat de provincie middelen risicodragend ter beschikking heeft gesteld die ze kwijt is in geval van faillissement van de verbonden partij en/of als financiële problemen bij de verbonden partij kunnen worden verhaald op de provincie.

De provincie kan besluiten om een bestuurlijk en financieel belang te houden in organisaties als die een bijdrage leveren aan het publiek belang. Het publieke belang dat verbonden partijen vertegenwoordigen wordt door Provinciale Staten gewogen bij de toetreding van de provincie tot een organisatie.

Bestuurlijk belang verbonden partijen

Het bestuurlijk belang bij een verbonden partij uit zich in de invloed die kan worden uitgevoerd bij de verbonden partij. Bij privaatrechtelijke organisaties is dat onder andere stemrecht op besluiten die tijdens de Algemene Vergadering van Aandeelhouders (AvA) of ledenvergadering zijn geagendeerd, vaak in combinatie met een voordrachts- of benoemingsrecht van bestuurders en leden van het toezichtsorgaan; de Raad van Commissarissen (RvC) of Raad van Toezicht (RvT). Bij gemeenschappelijke regelingen zijn we als provincie vertegenwoordigd in het Algemeen en/of Dagelijks Bestuur. De mate van invloed per verbonden partij is opgenomen in de navolgende tabellen.

Financieel belang verbonden partijen

Het financiële risico van de verbonden partijen is gelijk aan de omvang van het provinciaal aandeel in de deelneming (zie ook de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing), dan wel gelijk aan de (jaarlijkse) bijdrage die de verbonden partij van de provincie ontvangt.

De provincie ontvangt ook inkomsten uit verbonden partijen in de vorm van dividend. Met de volgende verbonden partijen zijn dividendafspraken gemaakt: Eindhoven Airport N.V., Brabant Water N.V., ZEH N.V., NWB Bank N.V. en BNG Bank N.V. Het ontvangen dividend wordt als algemeen dekkingsmiddel in de begroting opgenomen. Ook zijn er dividendafspraken met Enexis Holding N.V. Deze deelneming is onderdeel van de immunisatieportefeuille en het dividend loopt via het rendement van de immunisatieportefeuille.

Wanneer de jaarrekeningen van de verbonden partijen gereed en vastgesteld zijn, worden deze gepubliceerd op de website van de provincie Noord-Brabant. Deze zijn te vinden via: www.brabant.nl/jaarrekeningenverbondenpartijen.

Nota Verbonden partijen

Het beleid ten aanzien van verbonden partijen is uitgewerkt in de [Nota Verbonden Partijen](#) die op 2 februari 2024 door Provinciale Staten is vastgesteld. In de Nota Verbonden Partijen zijn de kaders en uitgangspunten vastgelegd voor de wijze waarop we als provincie omgaan met verbonden partijen. De nota beschrijft wat de belangrijkste onderwerpen zijn waarop we willen sturen, welke instrumenten tot onze beschikking staan en hoe we die als provincie inzetten. De kaders en uitgangspunten hebben betrekking op het aangaan, beheer, wijzigen en beëindigen van verbonden partijen. Ook zijn in de nota andere zaken die relevant zijn beschreven, zoals wet- en regelgeving en de wijze waarop op de monitoring, evaluatie en verantwoording rondom verbonden partijen plaatsvindt.

Complexiteit op inhoud of samenwerking met de andere betrokken partijen kan vragen om maatwerk en afwijking van de algemene uitgangspunten, zoals opgenomen in de [Nota Verbonden Partijen](#). Bovendien is de provincie ook niet altijd in de formele positie om besluiten af te dwingen. Indien Gedeputeerde Staten bij de uitoefening van hun bevoegdheden zijn afgeweken van de vastgestelde kaders en uitgangspunten (bijvoorbeeld wanneer de bezoldiging van bestuurders de WNT-norm overschrijdt), wordt hierover per verbonden partij gerapporteerd onder het kopje 'Risico's en aandachtspunten'.

Mutaties Verbonden partijen

We geven een overzicht van de (verwachte) mutaties binnen de verbonden partijen van de provincie:

Automotive Campus Helmond

De provincie Noord-Brabant is al geruime tijd betrokken bij de ontwikkeling van de Automotive Campus in Helmond. Deze betrokkenheid is in de afgelopen jaren verschoven van een voornamelijk faciliterende rol (jaarlijkse subsidieverlening) naar een meer strategische positie binnen het bredere ecosysteem.

Vanuit het provinciale beleid voor werklocaties, innovatie en regionale economie is de Automotive Campus gepositioneerd als een belangrijke vestigingslocatie voor hoogwaardige bedrijvigheid en als drager van toekomstige mobiliteits- en energieoplossingen.

De gemeente Helmond en de provincie Noord-Brabant zetten gezamenlijk in op versterking van de organisatorische slagkracht door mede-eigenaarschap van Campus Sui Moveo (CSM) B.V., de entiteit waarin het huidige vastgoed van de campus is ondergebracht. Daarbij bestaat het voornemen om dit vastgoed, inclusief de bijbehorende gronden, samen met de reeds in eigendom van gemeente en provincie zijnde strategische gronden onder te brengen in één gezamenlijke ontwikkelstructuur.

CSM B.V. is momenteel volledig eigendom van Bouwbedrijf Van de Ven. In de afgelopen periode is onderzocht of een nieuwe publiek-private samenwerking (PPS) kon worden opgezet voor de gezamenlijke ontwikkeling van de gronden van de gemeente, de provincie en CSM B.V. Deze verkenning heeft echter niet geleid tot een haalbaar samenwerkingsmodel. Daarom kiezen gemeente en provincie er nu voor gezamenlijk het eigenaarschap van CSM B.V. te verwerven. Zie ook [Statenvoorstel 40/26](#).

Provinciale Staten zijn op 10 februari 2026 via een [Statenmededeling](#) geïnformeerd over de doorontwikkeling en het voornemen tot aankoop van het vastgoed. Vervolgens zijn zij via een [Statenvoorstel](#) in de gelegenheid gesteld om wensen en bedenkingen kenbaar te maken.

Provinciaal warmtebedrijf

De [Wet collectieve warmte \(Wcw\)](#) heeft onder andere als doel om een nieuwe marktordening gestalte te geven, waarin de rol van de overheid toeneemt. De Wet is door de Tweede en Eerste Kamer aangenomen en zal naar verwachting op 1 januari 2027 in werking treden. Daarmee worden belangrijke kaders definitief. Enexis, Energie Beheer Nederland (EBN) en de provincie Noord-Brabant sloten op 30 januari 2025 een [intentieovereenkomst](#) om de oprichting van een publiek warmtebedrijf te verkennen, in afwachting van inwerkingtreding van de nieuwe wet. Op dit moment wordt nog onderzocht hoe dit het beste vorm kan krijgen. Provinciale Staten zijn op 31 maart 2026 geïnformeerd over de resultaten van de juridische en financiële verkenning naar een Regionaal Warmtebedrijf voor Brabant en de verdere uitwerking daarvan met Enexis (Enpuls) en NDW. Op dit moment wordt nog onderzocht hoe dit het beste vorm kan krijgen.

Herstructurering bedrijventerreinen

Provinciale Staten zijn via een [Memo van de gedeputeerde 23 maart 2026](#) en de [Statenmededeling van 11 november 2025](#) op de hoogte gebracht over de stand van zaken rondom de provinciale aanpak voor de herstructurering van bedrijventerreinen in Noord-Brabant. De herstructurering van bedrijventerreinen in Noord-Brabant is noodzakelijk om bestaande ruimte beter te benutten en bedrijven ruimte voor ontwikkeling te geven. Gemeenten en regio's hebben ambities geformuleerd, maar lopen in de uitvoering vast door een tekort aan kennis, capaciteit en financiering. Hierdoor blijven kansen liggen, terwijl de druk op de ruimte en maatschappelijke opgaven zoals energietransitie en netcongestie toenemen.

Provinciale inzet is nodig om deze stagnatie te doorbreken en de slagkracht van gemeenten te vergroten. Daarbij is verkend welk instrumentarium het beste aansluit bij de opgave en hierbij is geconcludeerd dat deze opgave het meest effectief kan worden opgepakt via een zelfstandige, aan de provincie gelieerde uitvoeringsorganisatie.

Voor het nieuwe instrument zijn voldoende uitvoeringskracht, versterking van revolverendheid en kennisopbouw, en bestuurlijke afstand essentieel. Daarom wordt gestuurd op oprichting van een nieuwe provinciale verbonden partij, vanwege slagvaardigheid en effectiviteit. De provincie werkt deze aanpak de komende periode verder uit, in samenhang met regionale afspraken over prioriteiten en inzet.

N.V. Monumenten Beheer Brabant

Na verkoop van de aandelen op 16 juni 2026 heeft de provincie geen financieel en bestuurlijk belang meer in Monumenten Beheer Brabant, waardoor deze niet langer als verbonden partij wordt aangemerkt. Zie ook [Statenvoorstel 18/26](#) en de [Statenmededeling van 9 juni 2026](#).

Gemeenschappelijke Regeling Uitvoeringstaken Natuur en Omgeving (GR UNO)

De twaalf provincies verkennen de oprichting van de Gemeenschappelijke Regeling Uitvoeringstaken Natuur en Omgeving (GR UNO), een bedrijfsvoeringsorganisatie als bedoeld in de Wet gemeenschappelijke regelingen. Met deze regeling wordt beoogd het beheer van de Nationale Databank Flora & Fauna (NDFF) wettelijk te verankeren. Provinciale Staten zijn in november 2025 via een [Statenvoorstel](#) in de gelegenheid gesteld hun zienswijze op de ontwerp gemeenschappelijke regeling kenbaar te maken.

Exitproces

Op dit moment is Green Chemistry Campus B.V. (GCC) de enige verbonden partij die zich in een beëindigingsproces bevindt.

Risico's en aandachtspunten

Een verbonden partij wordt getoetst op aandachtspunten en risico's op het gebied van beleid, governance en financiën. Per onderdeel wordt een kleurcode toegekend:

Groen Geen noemenswaardige aandachtspunten of risico's.

Oranje Aandachtspunten of risico's die binnen het uitvoeringsmandaat vallen van Gedeputeerde Staten. Dit heeft geen hoge urgentie en de risico's zijn beperkt. Bijvoorbeeld bestuurswisselingen, statuten die herzien moeten worden of licht tegenvallende resultaten.

Rood Grote aandachtspunten die soms directe actie vereisen en onder de aandacht van Provinciale Staten dienen te worden gebracht. Bijvoorbeeld niet afgedekte financiële risico's, slecht functionerend bestuur of toezichthouder, als er geen publiek belang (meer) is of tegenvallende resultaten.

In de tabel is daarnaast een kolom opgenomen waarin wordt aangegeven of wordt voldaan aan de kaders van de nota. Indien een score 'oranje' of 'rood' wordt toegekend, of indien sprake is van overige relevante ontwikkelingen, worden deze afwijkingen onderaan de tabel nader toegelicht.

In de bijlagenbundel wordt nader ingegaan op het Innovatiefonds, Energiefonds, Brabant C fonds, Groen Ontwikkelfonds, Leisure Ontwikkelfonds en Brabant Startup Fonds.

1. Gemeenschappelijke regelingen, Benelux Groepering Territoriale Samenwerkingen (BGTS) en Europese Groepering voor territoriale samenwerking (EGTS)

	Naam	Beleid	Governance	Financiën	Aandeelhouderschap	Binnen kaders
1.1	Havenschap Moerdijk (i.c.m. Havenbedrijf)	- Economie, Kennis en Talentontwikkeling - Milieu, Energie & Circulaire Economie			Actief	
1.2	Zuidelijke Rekenkamer	Kwaliteit Openbaar Bestuur			Monitorend	
1.3	Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant	- Natuur - Milieu, Energie & Circulaire Economie - Wonen, Werken & Leefomgeving			Actief	
1.4	Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant	- Natuur - Milieu, Energie & Circulaire Economie - Wonen, Werken & Leefomgeving			Actief	
1.5	Omgevingsdienst Brabant Noord	- Natuur - Milieu, Energie & Circulaire Economie - Wonen, Werken & Leefomgeving			Actief	
1.6	De Hollandse Waterlinies	Cultuur, Sport & Erfgoed			Actief	
1.7	BGTS Geopark Schelde Delta	- Water en Bodem - Cultuur, Sport & Erfgoed			Actief	
1.8	EGTC Rhine-Alpine	Slimme en Groene Mobiliteit			Actief	

1.7 BGTS Geopark Schelde Delta

De Provincie Noord-Brabant heeft bij de oprichting een expliciete uitstapregeling in de statuten van de BGTS Geopark Schelde Delta opgenomen. Deze regeling bepaalt dat de provincie uittreedt zodra ten minste één van de vier Brabantse gemeenten in de Scheldedelta (Bergen op Zoom, Roosendaal, Woensdrecht of Steenbergen) toetreedt tot de BGTS. Zo werd voldaan aan de UNESCO-eis om een rechtspersoon voor het Geopark op te richten, terwijl de gemeenten tijd kregen om zich voor te bereiden op hun participatie. Indien geen van deze gemeenten kan of wil toetreden, verlaat de provincie in principe de BGTS per 31 december 2027, tenzij Provinciale Staten op dat moment besluiten hiervan af te wijken.

De mogelijke overdracht van taken aan de betrokken gemeenten is nog onderwerp van gesprek. De gemeenten hebben zorgen geuit over de benodigde financiële middelen en personele inzet voor deelname. De provincie is hierover in gesprek met de gemeenten. Daarnaast draait sinds 2025 een ambtenaar van de gemeente Bergen op Zoom mee met het kernteam van de BGTS.

1.8 EGTC Rhine-Alpine

De governance vraagt momenteel extra aandacht, omdat EGTC Rhine-Alpine zich in een turbulente fase bevindt. Dit komt door de fusie van twee Trans-Europese transportcorridors (TEN-T). De voormalige corridors Rhine-Alpine en North Sea-Mediterranean zijn samengevoegd tot de nieuwe North Sea-Rhine-Mediterranean corridor. Deze geografische uitbreiding maakt het noodzakelijk om nieuwe leden aan te trekken, met name uit Frankrijk, zodat de EGTC dezelfde impact kan behouden en haar doelstellingen kan realiseren binnen het vergrote netwerk. Daarnaast speelt een complexe context door gewijzigde Europese prioriteiten een rol. We verwachten dat de situatie in de loop van 2026 stabiliseert, dankzij ingezette maatregelen en strategische keuzes.

2. Vennootschappen en coöperaties

	Naam	Beleid	Governance	Financiën	Aandeelhouderschap	Binnen kaders
2.1	Enexis NV	• Milieu, Energie & Circulaire Economie			Actief	
2.2	Brabant Water NV	• Water en Bodem			Actief	
2.3	Eindhoven Airport NV	• Slimme & Groene Mobiliteit			Actief	
2.4	BOM Holding BV	• Economie, Kennis en Talentontwikkeling • Milieu, Energie & Circulaire Economie			Actief	
2.5	Ruimte voor Ruimte Beheer BV / CV	• Wonen, Werken & Leefomgeving			Actief	
2.6	Business Park Aviolanda BV	• Economie, Kennis en Talentontwikkeling • Wonen, Werken & Leefomgeving			Actief	
2.7	Nederlandse Waterschapsbank NV	• Algemeen financieel beleid • Water en Bodem			Monitorend	
2.8	BNG Bank NV	• Kwaliteit Openbaar Bestuur • Algemeen financieel beleid			Monitorend	
2.9	ZEH NV	• Milieu, Energie & Circulaire Economie			Monitorend	
2.10	Pivotpark Holding BV	• Economie, Kennis en Talentontwikkeling • Wonen, Werken & Leefomgeving			Actief	
2.11	Green Chemistry Campus BV	• Economie, Kennis en Talentontwikkeling • Milieu, Energie & Circulaire Economie			Actief	
2.12	Groen Ontwikkelfonds Brabant BV	• Natuur • Water & Bodem			Actief	
2.13	Brabant Startup Fonds BV	• Economie, Kennis en Talentontwikkeling			Actief	
2.14	BrabantRing BV	• Economie, Kennis en Talentontwikkeling			Actief	
2.15	Ontwikkelmaatschap Gebiedsontwikkeling Fellenoord BV	• Wonen, Werken & Leefomgeving • Slimme & Groene Mobiliteit			Actief	

2.3 Enexis N.V.

In de energietransitie van Brabant speelt Enexis als strategische partner een belangrijke rol. De samenwerking tussen Enexis en de provincie vormt een belangrijk fundament voor het behalen van diverse doelstellingen uit het Energieperspectief 2050, dat voortbouwt op de provinciale Energieagenda 2019-2030. De provincie zet daarbij in op een toekomstbestendig energiesysteem met een brede mix van duurzame energiebronnen. Tegelijkertijd brengen de omvangrijke netuitbreidingsopgave, aanhoudende netcongestie en de nog niet volledig uitgekristalliseerde rol van Enexis binnen de warmtetransitie onzekerheden met zich mee voor de realisatie van de provinciale energie- en warmtedoelen. De provincie gaat hier de komende tijd op verschillende tafels met Enexis over in gesprek om deze onzekerheden te agenderen en beheersmaatregelen te verkennen. Om die reden is voor het onderdeel Beleid de kleurcode oranje toegekend.

Naast de toenemende druk op het elektriciteitsnet neemt ook de bijbehorende investeringsbehoefte toe. Om de financiering op lange termijn veilig te stellen, heeft de AvA besloten het dividendbeleid aan te passen (zie Statenmededeling van 11 maart 2025). Daarnaast zal warmte in 2050 een belangrijk onderdeel vormen van de energiemix en, bij inwerkingtreding van de Wet collectieve warmte, een publieke voorziening worden.

In 2026 krijgen de Statuten, het Convenant en het Reglement voor de Aandeelhouderscommissie (AHC) een technische update om compliant te zijn aan de nieuwe wetgeving.

De RvB voldoet met een man-vrouw verhouding van 3/1 anno 2025 niet aan de gewenste diversiteit, zoals vermeld in de Nota verbonden partijen (ten minste een derde van het aantal leden bestaat uit mannen en ten minste een derde van het aantal leden bestaat uit vrouwen).

2.4 Brabant Water N.V.

De kleurcode Oranje voor het onderdeel Beleid is toegekend omdat de drinkwatervoorziening in Brabant onder druk staat. Regionaal is er een acuut probleem. In West-Brabant is er vóór 2030 een toename in capaciteit nodig. De realisatie van de nieuwe grondwaterwinning in Kruisland is daarbij essentieel. Voor de rest van Brabant is de ontwikkeling van aanvullende bronnen (brak grondwater en zeewater) en de inzet op waterbesparing belangrijk. De basis blijft het beschermen van de huidige bronnen. Deze komen steeds verder onder druk te staan waardoor de zuiveringsinspanning toe neemt.

De provincie werkt met Brabant Water, Evides en andere partijen aan maatregelen om de drinkwatervoorziening structureel te versterken. Het '[Regionaal Actieplan Beschikbaarheid Drinkwaterbronnen 2023-2030](#)' van Brabant Water en de provincie biedt inzicht in de acties om toekomstige drinkwatertekorten te voorkomen. Lopende acties zijn onder meer de ontwikkeling van een nieuwe winning in Kruisland, het benutten van brak grondwater en zeewater, beschermen van de huidige bronnen, en inzet op besparing. Provinciale Staten zijn in [2024](#) en [2025](#) geïnformeerd via de Statenmededelingen over de drinkwaterstrategie en de analyse van aanvullende bronnen.

Als aandeelhouder heeft de provincie geen statutaire bevoegdheid over de strategie van Brabant Water, wat afwijkt van de wens in de Nota Verbonden Partijen om bij strategievorming betrokken te worden. De ILT houdt toezicht op kwaliteit, leveringszekerheid en doelmatigheid. De provincie

wordt betrokken bij reflecties op de ondernemingsstrategie en werkt vanuit haar wettelijke zorgplicht samen met Brabant Water op basis van de overeenkomst Op pad naar een duurzame drinkwatervoorziening 2023–2030.

2.5 Eindhoven Airport N.V.

Eindhoven Airport streeft naar vermindering van geluidsoverlast voor de omgeving en reductie van de CO₂-uitstoot. Om in 2030 ten opzichte van 2019 een geluidsreductie van 30% te realiseren, wordt ingezet op vlootvernieuwing. De nieuwe vliegtuigen zijn groter, wat het tevens mogelijk maakt om binnen de beschikbare geluidsruimte een grotere vervoerscapaciteit te realiseren. Hoewel dit positieve effecten heeft op het gebied van geluid en CO₂-uitstoot, leidt vlootvernieuwing in combinatie met vlootverzwaring ook tot een toename van de stikstofuitstoot. Dit heeft gevolgen voor de benodigde natuurvergunning van Eindhoven Airport N.V.

In 2024 werd de aanvraag voor een natuurvergunning van Eindhoven Airport positief geweigerd. De minister stelde destijds dat voor de bestaande exploitatie geen natuurvergunning nodig was vanwege bestaande rechten, maar legde wel een maatwerkvoorschrift met een stikstofemissieplafond op. Inmiddels heeft de rechtbank geoordeeld dat voor de luchthaven wel een natuurvergunning is vereist. Daarnaast heeft de minister een nieuw stikstofemissieplafond vastgesteld voor Eindhoven Airport.

Eindhoven Airport heeft begin 2026 een nieuwe vergunningaanvraag ingediend, waarin rekening is gehouden met toekomstige ontwikkelingen zoals vlootvernieuwing en vlootverzwaring.

Vanwege onderhoud van de start-landingsbaan sluit Eindhoven Airport van februari 2027 t/m juli 2027. Voor de werknemers in dienst van ketenpartners is er in deze periode bij Eindhoven Airport N.V. nauwelijks tot geen werk beschikbaar. Dit leidt tot een risico van mogelijke uitstroom van werknemers. Eindhoven Airport treft hiervoor samen met de ketenpartners mitigerende maatregelen.

Per 28 maart 2026 is de heer W. (Willem) Van der Leegte toegetreden tot de RvC van Eindhoven Airport N.V. op voordracht van medeaandeelhouder gemeente Eindhoven. Hij vervangt de heer C.G.M. (Carlo) Van Kemenade.

De governance bij Eindhoven Airport voldoet op een aantal punten niet aan de Nota Verbonden Partijen:

- De bezoldiging van de bestuurders ligt hoger dan het bezoldigingsmaximum zoals opgenomen in de Wet normering topinkomens (WNT). Voor Eindhoven Airport N.V. geldt de WNT niet.
- Binnen de RvC voldoet de man/vrouw met een 4/1 verhouding niet aan de gewenste verhouding, zoals vermeld in de Nota verbonden partijen (3/2).
- De aandeelhouders van Eindhoven Airport N.V. hebben geen statutaire bevoegdheid met betrekking tot de strategie van Eindhoven Airport N.V.. Conform de statuten stelt de directie jaarlijkse een businessplan met begroting op over een periode van de komende vijf jaar. De RvC is statutair bevoegd om dit businessplan goed te keuren. Dit wijkt af van de richtlijn uit de Nota verbonden partijen van de provincie, waarin is vermeld dat de provincie als aandeelhouder betrokken wil worden bij de totstandkoming of wijziging van de strategie van verbonden partijen. Halfjaarlijks worden de aandeelhouders van Eindhoven Airport N.V. met een toelichting geïnformeerd over (de voortgang op) het vastgestelde businessplan.

Met een belang van 24,5% heeft de provincie in de AvA geen doorslaggevende stem. De provincie zal binnen haar invloedssfeer aandacht blijven vragen voor bezoldiging en diversiteit.

2.5 Ruimte voor Ruimte B.V. / Ruimte voor Ruimte C.V. (RvR)

Momenteel wordt onderzocht of en hoe de huidige B.V./C.V.-structuur kan worden omgezet naar een vereenvoudigde B.V.-structuur, zoals aangekondigd in de [Statenmededeling](#) m.b.t. de voortzetting van Ruimte voor Ruimte BV als verbonden partij. Provinciale Staten zullen worden geïnformeerd wanneer er duidelijkheid is over de nieuwe B.V. structuur.

Per 15 maart is dhr. C.B.P. (Rodney) Weterings benoemd als lid en voorzitter van de Raad van Commissarissen van Ruimte voor Ruimte B.V. Hij volgt mw. H.J.E.M. (José) Wiebes op. Zij is per 1 januari conform het rooster van aftreden afgetreden.

2.7 Nederlandse Waterschapsbank N.V. (NWB Bank N.V.)

De governance bij NWB Bank N.V. voldoet op twee punten niet aan de Nota Verbonden Partijen:

- De bezoldiging van de bestuurders ligt hoger dan het bezoldigingsmaximum zoals opgenomen in de Wet normering topinkomens (WNT). Voor NWB Bank N.V. geldt de WNT niet.
- De provincie/aandeelhouders van NWB Bank N.V. hebben geen statutaire bevoegdheid met betrekking tot de strategie van NWB Bank N.V..

Met een belang van 0,12% heeft de provincie bij de vaststelling van de bezoldiging geen doorslaggevende stem.

2.8 BNG Bank N.V.

De governance bij BNG Bank N.V. voldoet op twee punten niet aan de Nota Verbonden Partijen:

- De bezoldiging van de bestuurders ligt hoger dan het bezoldigingsmaximum zoals opgenomen in de Wet normering topinkomens (WNT). Voor BNG Bank N.V. geldt de WNT niet.
- De provincie/aandeelhouders van BNG Bank N.V. hebben geen statutaire bevoegdheid met betrekking tot de strategie van BNG Bank N.V.. Conform de statuten dient jaarlijks in de AvA een toelichting op de strategie te worden gegeven.

Met een belang van 0,07% heeft de provincie bij de vaststelling van de bezoldiging geen doorslaggevende stem.

2.9 ZEH N.V.

De kleurcode voor het onderdeel Beleid is op rood gesteld. Hoewel de provincie aandeelhouder is, is sprake van een relatief gering aandelenbelang en sluiten de activiteiten van de vennootschap beperkt aan bij de huidige provinciale beleidsdoelen. Hierdoor is de mogelijkheid voor de provincie om inhoudelijk sturing te geven gering en is de beleidsmatige meerwaarde van de deelneming beperkt. Gezien deze situatie ligt de focus van de provincie primair op het behoud van de waarde van het aandelenbelang in afwachting van een passend verkoopmoment.

2.10 Pivotpark Holding B.V.

De financiële prestaties van Pivot Park vragen aandacht. Naar verwachting zullen deze vanaf boekjaar 2026 verbeteren, onder meer door de afbouw van de activiteiten van PPSC. Daarnaast neemt de omzet toe door de ingebruikname van nieuwbouw en de daarmee samenhangende verhuuropbrengsten. De jaarrekening 2026 zal moeten bevestigen of deze verwachte verbetering daadwerkelijk wordt gerealiseerd.

Pivot Park heeft haar bestaande leningen geherfinancierd. Momenteel zijn zij bezig met de financiering van de nieuwe investeringen in het kader van de campusvisie.

Op 18 december 2025 heeft de AvA een nieuwe campusvisie vastgesteld, inclusief een vastgoed- en financieel plan voor Pivot Park. Provinciale Staten zijn hierover geïnformeerd met een [Statenmedeling](#). Met deze visie is het toekomstbeeld vastgesteld en is inzichtelijk gemaakt wat de komende jaren nodig is om te komen tot een volwassen en financieel zelfstandig Pivot Park.

Tijdens de AvA van 4 juni 2026 is de governance geactualiseerd met nieuwe statuten en een aandeelhoudersovereenkomst. Hierbij zijn geen ingrijpende wijzigingen aangebracht. De documenten sluiten nu beter aan bij de kaders van de Nota Verbonden Partijen.

Tijdens de AvA van december 2025 is afscheid genomen van de heer J. (Jan) Kusters als voorzitter van de Raad van Commissarissen, vanwege het aflopen van zijn benoemingstermijn. In dezelfde vergadering is mevrouw R.M. (Nettie) Buitelaar per 1 augustus 2026 benoemd tot lid van de Raad van Commissarissen; zij zal per 1 januari 2027 het voorzitterschap op zich nemen. Tot die tijd wordt de voorzittersrol vervuld door de heer T. (Ton) Rijnders.

Per 1 augustus 2026 treedt tevens de heer B. (Bart) De Vries toe tot de Raad van Commissarissen van Pivot Park, als opvolger van de heer T. (Ton) van de Beek. Met ingang van die datum voldoet de Raad van Commissarissen aan de, conform de Nota Verbonden Partijen, gewenste diversiteit (man/vrouw-verhouding 2/2).

2.11 Green Chemistry Campus B.V. (GCC)

Green Chemistry Campus B.V. verkeert in financiële moeilijkheden en geconcludeerd wordt dat de Green Chemistry Campus B.V. niet in staat is om een rol van betekenis te spelen bij het realiseren van de provinciale beleidsdoelstellingen.

Op 12 januari 2026 heeft de AvA een ontbindingsbesluit van de vennootschap genomen. Provinciale staten zijn hierover geïnformeerd via de [Statenmededeling van 6 januari 2026](#).

De RvC van GCC zag in de nieuwe fase geen rol meer voor zichzelf weggelegd en alle leden zijn daarom tijdens de aandeelhoudersvergadering van 10 december 2024 afgetreden. Gezien de afbouwfase van de vennootschap zijn de aandeelhouders niet voornemens om voor een beperkte termijn andere leden voor de RvC te werven. Het niet hebben van een RvC wijkt af van de in de Nota verbonden Partijen opgenomen richtlijn.

2.12 Groen Ontwikkelfonds Brabant B.V.

Gedeputeerde Staten hebben in 2025 opdracht gegeven tot de evaluatie van het Groen Ontwikkelfonds Brabant. Deze evaluatie is door Provinciale Staten vastgesteld, zie [Statenvoorstel](#)

In 2026 wordt beoordeeld of de governance documenten nog aansluiten bij de actuele werkwijze en gemaakte afspraken en, indien nodig, herzien. Op het onderdeel financiën is de oranje kleurcode toegekend vanwege onzekerheden in de beschikbare middelen voor de komende jaren. Door externe prijsontwikkelingen, zoals de stijging van de grondprijzen, is het huidige budget onvoldoende om de opdracht volledig uit te voeren. Tijdens de AvA in maart 2026 is een nieuwe begroting voor 2026 vastgesteld.

Daarnaast wordt de businesscase voor de komende jaren herzien. Hierbij worden de geactualiseerde kosten en verwachte tekorten in beeld gebracht. Het aangepaste businessplan zal met een Statenmededeling ter informatie aan Provinciale Staten worden aangeboden.

2.13 Brabant Startup Fonds B.V.

Het bestuur van de vennootschap bestaat uit een CEO en CFRO. Beide worden ingevuld door een man en daarmee wordt niet voldaan aan de gewenste verhouding, zoals vermeld in de Nota verbonden partijen. Bij een mutatie in het bestuur zal er aandacht zijn voor diversiteit.

Daarnaast is besloten een RvC in te gaan stellen. Vacatures staan nu uit hiervoor en benoeming van leden zal naar verwachting in Q4 van 2026 plaatsvinden.

2.14 BrabantRing B.V.

Het oprichtingsproces van BrabantRing heeft langer geduurd dan voorzien, maar in 2025 is ingezet op versterking van de governance en samenwerking en zijn commerciële activiteiten versneld. In 2026 vindt een herijking van het businessplan plaats, waarbij wordt onderzocht of een ambitieuzere variant met hogere initiële investeringen en een versnelde uitrol haalbaar is. Zolang dat traject loopt, blijft het huidige businessplan het uitgangspunt met de kanttekening dat BrabantRing opereert in een markt met hoge aanloopkosten, waardoor in de eerste jaren verliezen worden verwacht.

Per 1 maart 2026 is de heer H.P.A.M. (Henri) Smits afgetreden als bestuurder van de Vennootschap. Totdat in een definitieve opvolging is voorzien, vervult de heer B.A.C.D. (Bernard) Dortmans deze rol op tijdelijke basis.

De planning is dat medeaandeelhouder BRE de rol van bestuurder per 2027 zal overgenomen. In 2025 is gestart met de werving van een nieuwe Raad van Commissarissen. Het eerste lid is in het eerste kwartaal van 2026 benoemd (de heer C. Habraken) en het tweede lid volgt waarschijnlijk in het derde kwartaal van 2026. Samen kiezen de nieuwe RvC leden de voorzitter van de RvC (3e lid).

2.15 Ontwikkelmaatschappij Gebiedsontwikkeling Fellenoord B.V.

Financiën staat op oranje in verband met enkele aandachtspunten rondom de integrale herziening van het grondexploitatieplan. Door de complexiteit van het gebied, raakvlakken met bijv. de Multi Modale Knoop en het Rijksmuseum Eindhoven en de verdere uitwerking van het Ruimtelijk Raamwerk duurt de planvorming langer dan eerder voorzien, waardoor aanvullende actualisaties

van de grondexploitatie niet in 2026 worden uitgevoerd, maar in 2027 integraal worden doorgevoerd. Wel wordt er daarom nog eind 2026 een technische actualisatie van de grondexploitatie verwacht, waardoor GS dan nog via de aandeelhoudersrol kan sturen op eventuele uitkomsten bij de eerstvolgende integrale herzieningen van de grondexploitatie.

In de jaarrekening 2025 is, op advies van de accountant, de methode voor omzetbepaling gewijzigd van de percentage-of-completion-methode naar de zero profit-methode ten opzichte van 2024. Dit betekent dat tijdens de uitvoering van projecten geen winst meer naar rato van de voortgang wordt genomen; omzet wordt verantwoord tot maximaal de gemaakte kosten en winst wordt pas gerealiseerd wanneer daar voldoende zekerheid over bestaat (veelal bij afronding van het project).

Deze stelselwijziging is toegestaan en leidt tot een voorzichtiger, robuuster en minder schattingsgevoelig resultaat, met een duidelijkere en meer inzichtelijke verslaggeving. De wijziging heeft geen effect op het resultaat over 2024 of het eigen vermogen per ultimo 2024. Wel wijkt de omvang van het vreemd vermogen in de jaarrekening 2025 enigszins af ten opzichte van de jaarrekening 2024 (circa +/- € 173.000,-).

3. Stichtingen en verenigingen

	Naam	Beleid	Governance	Financiën	Aandeelhouderschap	Binnen kaders
3.1	Interprovinciaal overleg IPO en BIJ12 (vereniging)	Kwaliteit Openbaar Bestuur			Monitorend	
3.2	Huis van de Nederlandse Provincies (vereniging)	Kwaliteit Openbaar Bestuur			Monitorend	
3.3	Stichting Brabant C Fonds	Cultuur, Sport & Erfgoed			Actief	
3.4	Stichting Leisure Ontwikkelfonds Brabant	Cultuur, Sport & Erfgoed			Actief	
3.5	Stichting COO BIC	Economie, Kennis en Talentontwikkeling			Actief	

3.1 Stichting Brabant C Fonds

Brabant C bevindt zich in een transitiefase van een publieke uitvoeringsstichting (met mandaat van GS) naar een zelfstandig privaat-publiek fonds dat op bredere schaal financiering voor culturele projecten gaat organiseren. Deze doorontwikkeling past binnen de opgave uit het [Bestuursakkoord](#) en de uitvoeringsagenda [Levendig Brabant](#).

Met een [Statenmededeling](#) zijn Provinciale Staten in juli 2025 geïnformeerd over het Businessplan van Brabant C voor de periode 2025-2027-2030.

In 2025 zijn afspraken gemaakt met diverse private partijen waaronder ASML. Daarbij zijn regionale coalities tot stand gekomen tussen private en publieke partijen.

Uitgangspunt is dat private partijen en andere publieke partijen ook hun verantwoordelijkheid moeten pakken zowel door een bijdrage aan culturele projecten als aan organisatiekosten. Dit vraagt dat het commitment van zowel private als publieke partijen nog verder moet groeien. En dat beide groepen niet alleen gezamenlijk investeren in culturele projecten maar ook bijdragen aan de instandhouding van het fonds zelf.

Brabant C heeft aangegeven dat het streven naar een zelfstandig fonds ook tijd vergt na 2027 en dat dit een stevige rol van de provincie Noord-Brabant zal vragen.

De provincie volgt de voortgang van de opgave van Brabant C. In mei 2026 heeft er een gesprek plaatsgevonden met Brabant C over de stand van zaken. Als een (door)start van een privaat publiek fonds in 2028 aan de orde is en dit aanvullende middelen vergt zal deze vraag door het college van GS aan Provinciale Staten worden voorgelegd.

3.2 Stichting Leisure Ontwikkelfonds Brabant

Op 7 en 21 februari 2025 hebben Provinciale Staten gedebatteerd over de evaluatie van de koerswijziging van het LOF. Na vaststelling van deze evaluatie door Provinciale Staten zijn de uitkomsten besproken met het bestuur van Stichting LOF en de overige deelnemers. Provinciale Staten zijn hierover geïnformeerd via de [Statenmededeling van 23 september 2025](#).

Op basis van de verbeterpunten die uit de evaluatie naar voren zijn gekomen en die in de

Statenmededeling zijn benoemd, zijn aan de onderdelen Beleid en Governance respectievelijk de kleurcode rood en oranje toegekend.

In de Vergadering van Deelnemers van 5 december 2025 heeft de provincie uitgesproken de voorkeur te hebben voor het scenario waarin LOF per eind 2026 stopt met het verstrekken van nieuwe leningen en zich daarna uitsluitend richt op het beheer van de bestaande portefeuille. De afwikkeling van de resterende middelen en de inzet daarvan voor de Leisure sector na 2026 worden in 2026 nader uitgewerkt. Zie ook de [Statenmededeling van 3 februari 2026](#).

4. Overige verbonden partijen

	Naam	Beleid	Governance	Financiën	Aandeelhouderschap	Binnen kaders
4.1	Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen	Natuur en Milieu			Actief	

4.1 Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen

De provincie staat garant voor een eventueel negatieve egalisatiereserve bij de gesloten stortplaatsen. De voorziening van de provincie wordt jaarlijks geactualiseerd op basis van de meest recente informatie.

De waarde van de egalisatiereserve per 31 december 2025 bedraagt negatief € 4.977.144. De reden hiervan is dat in 2022 het nettoresultaat van de belegde voorziening gesloten stortplaatsen in het Nazorgfonds, samen met een gedeeltelijke onttrekking uit de egalisatiereserve, onvoldoende was om de verplichte jaarlijkse oprenting (3,45%) van de voorziening mogelijk te maken. Op 31 december 2022 bedroeg de negatieve stand € 6.830.328. In de periode 2023 tot en met 2025 is daarmee een deel van het verlies uit 2022 ingelopen.

Hoewel per eind 2025 nog sprake is van een relatief hoog tekort, zijn in 2026 voorlopige naheffingsaanslagen opgelegd en zijn met de betrokken partijen betalingsafspraken gemaakt. Hiermee zijn stappen gezet om het tekort terug te dringen. In afwachting van de daadwerkelijke ontvangst van deze bedragen wordt de financiële situatie beoordeeld als oranje.

Belangen, Vermogensstructuren en resultaten

1. Gemeenschappelijke regelingen en Benelux Groepering Territoriale Samenwerking

Belang

	Naam	Vestigingsplaats	Portefeuille (eigenaar / inhoud)	Bestuurlijk Belang	Aandeel
1.1	Havenschap Moerdijk (i.c.m. Havenbedrijf)	Moerdijk	Smeulders/Van Gruijthuijsen	Lid bestuur bedrijfsvoering organisatie	50.0%
1.2	Zuidelijke Rekenkamer	Eindhoven	Programmaraad	Lid programmaraad	50.0%
1.3	Omgevingsdienst Midden- en West Brabant	Tilburg	Oudenhoven / Boelema	Lid Algemeen Bestuur, lid Dagelijks Bestuur	36.0%
1.4	Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant	Eindhoven	Oudenhoven / Boelema	Lid Algemeen Bestuur, lid Dagelijks Bestuur	25.0%
1.5	Omgevingsdienst Brabant Noord	's-Hertogenbosch	Oudenhoven / Boelema	Lid Algemeen Bestuur, lid Dagelijks Bestuur	35.0%
1.6	De Hollandse Waterlinies	Utrecht	Maes*	Lid van Gemeenschappelijk Orgaan	10.0%
1.7	BGTS Geopark Schelde Delta	Middelburg	Boelema*	Lid Algemeen Bestuur, lid Dagelijks Bestuur	19.2%
1.8	EGTC Rhine-Alpine	Mannheim (Dui)	Smeulders*	Lid Algemeen Bestuur	3.8%

**Eigenaarsrol en inhoudelijke rol zijn niet conflicterend.*

Vermogensstructuur en resultaat

Alle bedragen zijn weergegeven in € x 1.000.

	Naam	Lening per 30-06-2026	Garant stelling	Eigen vermogen per 1-1 2025*	Eigen vermogen per 31-12 2025*	Vreemd vermogen per 1-1 2025*	Vreemd vermogen per 31-12 2025*	Resultaat 2025 na belasting*	Netto Dividend, ontvangen in 2026 over 2025
2.1	Enexis NV	159.490		5.538.000	5.811.000	5.949.000	7.627.000	400.000	30.828
2.2	Brabant Water NV			716.350	767.239	694.860	713.961	50.889	0
2.3	Eindhoven Airport NV	2.000		148.866	167.023	36.713	40.015	25.191	1.857
2.4	BOM Holding BV	127.693		93.977	92.218	250.448	314.051	(1.682)	0
2.5a	Ruimte voor Ruimte Beheer BV			610	239	347	1.077	(371)	0
2.5b	Ruimte voor Ruimte CV			28.705	32.554	3.350	4.645	3.849	0
2.6	Business Park Aviolanda BV	18.988		13.543	13.453	21.309	23.768	(89)	0
2.7	Nederlandse Waterschapsbank NV	50.000		2.094.000	2.157.000	76.674.000	70.711.000	113	67
2.8	NV Bank voor Nederlandse Gemeenten	49.800		4.777.000	4.863.000	123.164.000	110.701.000	172	48
2.9	ZEH NV			1.306.330	1.270.574	621.586	643.058	95.988	77
2.10	Pivotpark Holding BV	68.002		16.599	27.602	76.594	83.066	11.003	0
2.11	Green Chemistry Campus BV			550	550	300	300	-10	0
2.12	Groen Ontwikkelfonds Brabant BV			0	0	6.747	4.969	0	0
2.13	Brabant Startup Fonds BV	19.950		0	0	22.140	27.778	0	0
2.14	BrabantRing BV	2.554		4	(939)	534	1.762	(943)	0
2.15	Ontwikkelmaatschappij Gebiedsontwikkeling Fellenoord BV			0	0	2.238	3.594	0	0

* De gepresenteerde cijfers zijn de resultaten uit de meest recente gepubliceerde (half)jaarcijfers.

** De provincie en gemeente Moerdijk staan voor ieder 50-50 van het genoemde bedrag garant (gelijk aan de deelname in de Gemeenschappelijke Regeling).

2. Vennootschappen en coöperaties

Belang

Alle bedragen zijn weergegeven in € x 1.000.

	Naam	Portefeuille (eigenaar / inhoud)	Bestuurlijk belang	Aandeel	Nominale waarde	Agio	Gestort	Boek waarde
2.1	Enexis NV	Smeulders / Maes	stemrecht / aanbevelingsrecht lid RvC / lid AHC	30.8%	46.144	-	46.144	-
2.2	Brabant Water NV	Smeulders / Boelema	stemrecht / voordrachtsrecht lid RvC / lid AHC	31.6%	88	-	88	-
2.3	Eindhoven Airport NV	Van Gruijthuijsen / Smeulders	Stemrecht / voordrachtsrecht lid RvC	24.5%	1.112	-	556	-
2.4	BOM Holding BV	Smeulders / Van Gruijthuijsen	Stemrecht / voordrachtsrecht lid RvC	100.0%	1	50.827	50.828	50.828
2.5a	Ruimte voor Ruimte Beheer BV	Smeulders / Dirken	Stemrecht / voordrachtsrecht lid RvC	100.0%	30	89	119	111
2.5b	Ruimte voor Ruimte CV	Smeulders / Dirken	Stemrecht / Commanditair vennoot	99%**	1.485	24.457	25.943	24.998
2.6	Business Park Aviolanda BV	Smeulders / Van Gruijthuijsen	Stemrecht / voordrachtsrecht lid RvC	80.0%	14	20.993	21.007	21.007
2.7	Nederlandse Waterschapsbank NV	Van Gruijthuijsen*	Stemrecht	0.12%	22	-	8	-
2.8	NV Bank voor Nederlandse Gemeenten	Van Gruijthuijsen*	Stemrecht	0.07%	100	-	100	-
2.9	ZEH NV	Smeulders*	Stemrecht	0.05%	4	-	4	-
2.10	Pivotpark Holding BV	Smeulders / Van Gruijthuijsen	Stemrecht / voordrachtsrecht lid RvC	70.7%	20	6.282	6.302	6.302
2.11	Green Chemistry Campus BV	Smeulders / Van Gruijthuijsen	Stemrecht / voordrachtsrecht lid RvC	60.0%	11	-	2.311	2.300
2.12	Groen Ontwikkelfonds Brabant BV	Smeulders / Roijackers	Stemrecht	100.0%	-	-	-	-
2.13	Brabant Startup Fonds BV	Smeulders / Van Gruijthuijsen	Stemrecht	100.0%	-	-	-	-
2.14	BrabantRing BV	Smeulders / Van Gruijthuijsen	Stemrecht	30.2%	1	696	697	697
2.15	Ontwikkelmaatschappij Gebiedsontwikkeling Fellenoord BV	Van Gruijthuijsen / Smeulders	Stemrecht	50.0%	-	-	-	-

5. * *Eigenaarsrol en inhoudelijke rol zijn niet conflicterend.*

** *provincie heeft als enig commanditair vennoot een belang van 99% in RvR CV. Het resterende belang van 1% is in bezit van Ruimte voor Ruimte BV als beherend vennoot.*

Vermogensstructuur en resultaat

Alle bedragen zijn weergegeven in € x 1.000.

	Naam	Lening per 30-06-2026	Garant stelling	Eigen vermogen per 1-1 2025*	Eigen vermogen per 31-12 2025*	Vreemd vermogen per 1-1 2025*	Vreemd vermogen per 31-12 2025*	Resultaat 2025 na belasting*	Netto Dividend, ontvangen in 2026 over 2025
2.1	Enexis NV	159.490		5.538.000	5.811.000	5.949.000	7.627.000	400.000	30.828
2.2	Brabant Water NV			716.35	767.239	694.86	713.961	50.889	0
2.3	Eindhoven Airport NV	2.000		148.866	167.023	36.713	40.015	25.191	1.857
2.4	BOM Holding BV	127.693		93.977	92.218	250.448	314.051	(1.682)	0
2.5a	Ruimte voor Ruimte Beheer BV			610	239	347	1.077	(371)	0
2.5b	Ruimte voor Ruimte CV			28.705	32.554	3.35	4.645	3.849	0
2.6	Business Park Aviolanda BV	18.988		13.543	13.453	21.309	23.768	(89)	0
2.7	Nederlandse Waterschapsbank NV	50.000		2.094.000	2.157.000	76.674.000	70.711.000	113	67
2.8	NV Bank voor Nederlandse Gemeenten	49.800		4.777.000	4.863.000	123.164.000	110.701.000	172	48
2.9	ZEH NV			1.306.330	1.270.574	621.586	643.058	95.988	77
2.10	Pivotpark Holding BV	68.002		16.599	27.602	76.594	83.066	11.003	0
2.11	Green Chemistry Campus BV			550	550	300	300	-10	0
2.12	Groen Ontwikkelfonds Brabant BV			0	0	6.747	4.969	0	0
2.13	Brabant Startup Fonds BV	19.950		0	0	22.14	27.778	0	0
2.14	BrabantRing BV	2.554		4	(939)	534	1.762	(943)	0
2.15	Ontwikkelmaatschappij Gebiedsontwikkeling Fellenoord BV			0	0	2.238	3.594	0	0

**De gepresenteerde cijfers zijn de resultaten uit de meest recente gepubliceerde (half)jaarcijfers.*

3. Stichtingen en verenigingen

Belang

	Naam	Vestigingsplaats	Portefeuille (eigenaar / inhoud)	Bestuurlijk Belang	Aandeel
3.1	Interprovinciaal overleg IPO en BIJ12 (vereniging)	's-Gravenhage	Boelema*	Lid van het bestuur	10.89%
3.2	Huis van de Nederlandse Provincies (vereniging)	Brussel	Van Gruijthuijsen*	Lid van het bestuur	8.33%
3.3	Stichting Brabant C Fonds	Tilburg	Smeulders / Maes	Benoeming schorsing en ontslag leden RvT	100%
3.4	Stichting Leisure Ontwikkelfonds Brabant	Oisterwijk	Smeulders / Maes	Lid van de raad van deelnemers	50%
3.5	Stichting COO BIC	Eindhoven	Smeulders / Van Gruijthuijsen	Lid van de raad van advies en lid raad van deelnemers	33.3%

* Eigenaarsrol en inhoudelijke rol zijn niet conflicterend.

Vermogensstructuur en resultaat

Alle bedragen zijn weergegeven in € x 1.000.

	Naam	Lening	Garant stelling	Eigen vermogen per 01-01-2025*	Eigen vermogen per 31-12-2025*	Vreemd vermogen per 01-01-2025*	Vreemd vermogen per 31-12-2025*
3.1	Interprovinciaal overleg IPO en BIJ12 (vereniging)		120	2.808	3.314	53.222	45.463
3.2	Huis van de Nederlandse Provincies (vereniging)			661	661	716	716
3.3	Stichting Brabant C Fonds			471	530	7.658	6.086
3.4	Stichting Leisure Ontwikkelfonds Brabant			6.651	6.852	15	47
3.5	Stichting COO BIC			0	0	261	539

*De gepresenteerde cijfers zijn de resultaten uit de meest recente gepubliceerde (half)jaarcijfers.

4. Overige verbonden partijen

Belang

	Naam	Vestigingsplaats	Portefeuille (eigenaar / inhoud)	Bestuurlijk Belang	Aandeel
4.1	Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen	's-Hertogenbosch	V.Gruijthuijsen/ Roijackers	GS vormen Algemeen Bestuur, twee gedeputeerden vormen Dagelijks Bestuur	100%

Vermogensstructuur en resultaat

Alle bedragen zijn weergegeven in € x 1.000.

	Naam	Lening	Garant stelling	Eigen vermogen per 01-01-2025*	Eigen vermogen per 31-12-2025*	Vreemd vermogen per 01-01-2025*	Vreemd vermogen per 31-12-2025*
4.1	Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen			96.139	101.509	33.216	34.077

**De gepresenteerde cijfers zijn de resultaten uit de meest recente gepubliceerde (half)jaarcijfers*

5. Investeringsfondsen voor Brabant

	Fonds*	Fondsomvang ingebracht door provincie x €1 mln.	Looptijd t/m	Revolverendheid	Multiplier	Portefeuille
5.1	Innovatiefonds Brabant**	135	2037	Nominaal	≥ 3	Van Gruijthuijsen
5.2	Energiefonds Brabant**	60	2037	Nominaal	≥ 4	Maes
5.3	Brabant C fonds	36	2027	Beperkt	≥ 3	Maes
5.4	Groen Ontwikkelfonds voor Brabantse natuur	438	2027	Niet of nauwelijks	≥ 2	Roijackers
5.5	Leisure Ontwikkel fonds Brabant	5	2026	Beperkt (33-66%)	≥ 2	Maes
5.6	Brabant Startup Fonds	30	2033	50%	≥ 3	Van Gruijthuijsen

* Zie bijlagenbundel jaarrekening 2025 voor aanvullende fondsinformatie

** Het beheer van het Innovatiefonds en het Energiefonds vindt plaats door verbonden partij BOM Holding B.V..

Paragraaf 7

Ontwikkelbedrijf en grondbeleid

Provinciaal grondbeleid

Het Provinciaal grondbeleid is vastgelegd in de Nota grondbeleid 2022. De Provincie voert actief grondbeleid uit door middel van participaties zoals deelnemingen in verbonden partijen en externe Ontwikkelmaatschappij, zoals de Ontwikkelingsmaatschappij Ruimte voor Ruimte (ORR) en door het zelf verwerven, ontwikkelen en verkopen van gronden. Waar wenselijk geacht gebeurt dit ook strategisch of anticiperend. Binnen het grondbeleid zet het Ontwikkelbedrijf verschillende instrumenten in, die ieder verschillende voor- en nadelen en risicoprofielen kennen. Per situatie wordt de afweging gemaakt over de in te zetten instrumenten en uitvoeringswijze.

Ontwikkelbedrijf

Het Ontwikkelbedrijf draagt bij aan de realisatie van verschillende provinciale beleidsdoelstellingen. Om dit mogelijk te maken heeft het Ontwikkelbedrijf een eigen investeringskrediet en verschillende instrumenten tot haar beschikking, waaronder: de aankoop van grond of gebouwen, de participatie in een project of deelneming en het verstrekken van een lening of een garantstelling. Daarnaast zetten we onze ervaring op gebied van proces en projectmanagement en onze vastgoedkennis en financiën in.

Het Ontwikkelbedrijf heeft veel kennis en ervaring rondom de samenwerking met overige overheden en marktpartijen wanneer het gaat om projecten in het ruimtelijke fysieke domein. Zij weet waar de kennis en toegevoegde waarde van de (markt)partijen zit, wat de provinciale beleidsinzet is en op welke wijze deze kan worden verbonden met de doelen van andere partijen. Maar ook hoe een samenwerking daadwerkelijk tot stand kan worden gebracht om tot succesvolle invulling te komen van het project en bijbehorende ambitie.

De verkenningen waar het Ontwikkelbedrijf in betrokken is, worden in het algemeen integraal aangevlogen. Belangrijke thema's waarin het Ontwikkelbedrijf actief is, zijn: campussen en werklocaties, erfgoed, energie, ondermijning, wonen en binnenstedelijke transformatie, natuur, infra, water & bodem en landbouwtransitie.

Grondbeschikbaarheid blijft onmisbaar om maatschappelijke doelen te bereiken. De provincie kiest daarbij steeds vaker voor een integrale en gebiedsgerichte aanpak met inzet van een actief grondbeleid, waar het zelf aan- en verkopen van grond onderdeel van is. Bijvoorbeeld bij de Aanpak Landelijk Gebied of de realisatie van een busremise. . In 2025 besloten we om het provinciale model van afzonderlijke grondbanken klaar te maken voor de toekomst. In 2026 maken we dit concreet met de instelling van een Brabantse Grondbank waar alle strategische en anticiperende aankopen samenkomen.

Het Ontwikkelbedrijf is ook inzetbaar voor nieuwe thema's, welke voortkomen uit de perspectiefnota's 2025-2026 en de uitwerking daarvan in de provinciale ontwikkelprogramma's.

Portefeuille Ontwikkelbedrijf

Investeringskrediet

Het meerjarenperspectief van het Ontwikkelbedrijf vormt de basis voor de opgenomen financiële middelen en berekeningen in de (meerjaren-) begroting en deze paragraaf. Deze prognoses zijn per 1 juli 2026 geactualiseerd en vormen de basis voor het boekwaarde verloop in 2027.

Op grond hiervan is in onderstaande tabel de verwachte boekwaarde per 31-12-2027 over ingezette instrumenten van het Ontwikkelbedrijf als volgt weergegeven.

Boekwaardeverloop Ontwikkelbedrijf

Instrument	Boekwaarde per	
	1-1-2027	31-12-2027
Deelnemingen	0	0
Grond	71.582.765	68.564.227
Leningen/garantstellingen	73.533.899	86.621.981
Totaal	145.116.664	155.186.208

Binnen de categorie gronden en opstallen zijn in onderstaande tabel aangegeven welke projecten er in exploitatie (BIE) zijn.

Project	Boekwaarde 1-1-2027	Vermeerdering	Vermindering	Boekwaarde 31-12-2027	Voorziening	nog te maken kosten	Nog te realiseren opbrengsten	Resultaat nominaal	Resultaat contant waarde
Cultuurhistorisch Erfgoed:									
Geertruidenberg, Dongecentrale	2.479.355	150.000	160.000	2.469.355		129.591	2.598.946		
Totaal	2.479.355	150.000	160.000	2.469.355	0	129.591	2.598.946	0	0

De geraamde resterende ruimte in het revolverend Investeringskrediet groot € 275 mln., waarvan €155,1 mln. is ingezet, bedraagt 31-12-2027 € 119,9 mln.

Instrument	Boekwaarde	restant krediet
	31-12-2027	31-12-2027
Investeringskrediet		275.000.000
Grond	68.564.227	
Leningen/garantstellingen	86.621.981	
		155.186.208
Totaal		119.813.792

Bij de inschatting van de resterende ruimte is rekening gehouden met de geraamde toekomstige uitgaven en inkomsten van alle projecten en zijn de afgegeven garantstellingen volledig meegenomen tot en met 31-12-2027.

Risicoreserveringen en risico's

In onderstaande tabel zijn een specificatie opgenomen van de risicoreserveringen en voorzieningen voor de projecten van het Ontwikkelbedrijf.

Risicoreserve Ontwikkelbedrijf

Thema		Saldo 01-01-2027	Mutatie 2027	Saldo 31-12-2027
Mobiliteit	projecten	2.560.000		2.560.000
Glastuinbouw	projecten	2.500.000	-500.000	2.000.000
Grote Erfgoedcomplexen	projecten	962.000		962.000
	geldleningen	6.378.057		6.378.057
	projecten	61.606	-61.606	
Werklocaties	projecten	434.786		434.786
		1.840.000	-840.000	1.000.000
Ondermijning	projecten	1.094.222	-250.000	844.222
Economisch Vestigingsklimaat	projecten	150.000		150.000
Wonen	geldlening	95.033		95.033
Provinciale aankoop faciliteit	projecten	2.000.000		2.000.000
Grondbank de Peelvenen	projecten	800.000		800.000
Subtotaal afgedekt		18.875.704	-1.651.606	17.224.098
Subtotaal resterende ruimte voor risicoafdekking		26.335.918	1.275.485	27.611.403
Totaal		45.211.622	-376.121	44.835.501

Voorzieningen Ontwikkelbedrijf

Thema		Saldo 01-01-2027	Mutatie 2027	Saldo 31-12-2027
Glastuinbouw	projecten	10.800.000		10.800.000
Ondermijning	geldlening	1.110.000		1.110.000
Grote Erfgoedcomplexen	geldlening	2.740.841	-2.740.841	
Stedelijke transformatie	projecten	9.067.500		9.067.500
Totaal		23.718.341	-2.740.841	20.977.500

Egalisatiereserve Ontwikkelbedrijf

Thema		Saldo 01-01-2027	Mutatie 2027	Saldo 31-12-2027
Diverse	projecten	663.136	-384.374	278.762
Totaal		663.136	-384.374	278.762

Reserve werkbudget Ontwikkelbedrijf

Thema		Saldo 01-01-2027	Mutatie 2027	Saldo 31-12-2027
Verkenningen	projecten	4.488.180		4.488.180
Totaal		4.488.180		4.488.180

De geraamde risicoreserveringen en voorzieningen voor de projecten worden afgedekt door de Risicoreserve van het Ontwikkelbedrijf. Per 31-12-2027 bedraagt het totale geraamde saldo hiervan € 65,8 mln. Dit is onderverdeeld in een geraamde risicoreservering van € 17,2 mln. en een geraamde voorziening van € 21,0 mln. Beide voor de bestaande lopende projecten. Daarnaast resteert er een geraamde vrije ruimte van € 27,6 mln., ten behoeve van toekomstige risico's op bestaande en nieuwe projecten van het Ontwikkelbedrijf. Naast bovengenoemde reserveringen en voorzieningen heeft het Ontwikkelbedrijf een reserve werkbudget. Doel van deze reserve is om deze middelen af te scheiden van het risicocompartiment, zodat er een eenduidig inzicht is in de beschikbare middelen voor risicoafdekking en voor niet-revolverende inzet. Hierdoor kan ook de berekening van het weerstandvermogen op het risicodeel van de reserve op een eenduidige wijze plaatsvinden. Het geraamde saldo van deze reserve ten behoeve van voorbereidende plan- en ontwikkelkosten, bedraagt ultimo 2027 € 4,5 mln. Hierbij is rekening

gehouden met een geraamde onttrekking in 2026 en 2027 voor lopende verkenningen ten behoeve van onder andere toekomstige projecten.

Alle kosten en baten van projecten, die conform de BBV niet mogen worden geactiveerd, worden verantwoord via de egalisatiereserve van het Ontwikkelbedrijf, waardoor in de begroting dit geen budgettaire effecten heeft. Deze reserve heeft ultimo 2027 een verwacht saldo van € 0,3 mln.

Weerstandsvermogen

Het benodigde weerstandsvermogen is bepaald op basis van alle voorzienbare informatie en verwachtingen naar de toekomst toe per 1 juli 2026. Bij de berekening van de ratio van het weerstandsvermogen wordt uitgegaan van de verhouding tussen de beschikbare en de benodigde weerstandcapaciteit. Op basis van deze berekeningssystematiek komt de ratio uit op 1,06 % (per 31-12-2027) en is voldoende om risico's binnen het Ontwikkelbedrijf op te vangen. De ratio valt binnen de vastgestelde bandbreedte van 0,75% - 1,25% van de weerstandsratio.

BBV en risicomanagement grondportefeuille Ontwikkelbedrijf

Als gevolg van Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) dient er een methodiek te worden vastgesteld voor de te hanteren rente- en disconteringsvoet in exploitatieplannen. De vast te stellen methodiek is als volgt: de te hanteren rente- en disconteringsvoet wordt gebaseerd op marktconforme rente voor de financiering van het betreffende plan (projectfinanciering), de marktconformiteit wordt vervolgens bepaald op basis van (fictieve) offertestelling bij een voor de overheid gangbare externe financier.

Jaarlijks worden alle grondexploitaties geactualiseerd. Hierbij wordt conform richtlijnen prudent te werk gegaan, wat betekent dat verliezen worden genomen zodra ze worden voorzien en winst pas wordt genomen als deze daadwerkelijk wordt gerealiseerd. Daarnaast wordt op basis van risicoanalyse een risicoreservering/voorziening getroffen of bijgesteld.

Grondbanken overige thema's

De Brabantse Grondbank

De provincie staat voor diverse maatschappelijke opgaven. Denk aan natuur, water, woningbouw, landbouwtransitie en economie. Hiervoor is veel grond nodig. Op dit moment verwerven we grond voor de realisatie van een beperkt aantal provinciale doelstellingen. Bijvoorbeeld om een weg te verbreden of Natura 2000 te realiseren. Binnen deze opdrachten wordt ook strategische (ruil)grond aangekocht. Het strategisch grondbezit is nu verdeeld over meerdere doelgebonden grondbanken. Dit belemmert snelheid, integraliteit en strategische inzet.

In 2025 hebben we daarom besloten om de provinciale grondbanken anders in te richten. Het doel hiervan is om strategische en anticiperende grondaankopen vanuit één centrale plek te organiseren. Deze grond kan vervolgens worden ingezet voor alle provinciale doelen. Middels een integrale afweging kan dit strategisch bezit ingezet worden voor actuele en urgente opgaven.

De Brabantse Grondbank, zoals het nieuwe model heet, is in 2026 ingevoerd. De uitvoering gebeurt vanuit het investeringskrediet van het Ontwikkelbedrijf. Daardoor kan de provincie slagvaardig, rechtmatig en transparant handelen op de grondmarkt. En doordat de Brabantse Grondbank binnen het Ontwikkelbedrijf is ondergebracht, kan direct worden gestuurd op doel en resultaat. Met deze systeemwijziging vergroot de provincie haar uitvoeringskracht voor de lange termijn.

Per 31-12-2027 is de geraamde boekwaarde van de Grondbank € 4,8 mln. en van de reserve € 2 mln..

Grondbank Natuurnetwerk Brabant

Om het Natuurnetwerk Brabant volledig te realiseren dient nog ongeveer 3000* ha, via verwerving of functieverandering, beschikbaar te komen voor natuur en nog ongeveer 6650* ha ingericht te worden. Door nog ruim 1000* ha te realiseren Ecologische Verbindingszones worden de natuurgebieden met elkaar verbonden. In N2000 gebieden loopt de uitvoering grotendeels via de provincie, daarbuiten grotendeels via het Groen Ontwikkelfonds Brabant (GOB), in samenspraak met terreinbeherende organisaties, waterschappen, gemeenten, de ZLTO, bedrijfsleven en particulieren.

*Peildatum 1-1-2026.

Grondbank Infrastructurele projecten

In o.a. het Meerjaren investeringsprogramma Kwaliteit (Onderhoud) Provinciale Infrastructuur wordt aangegeven welke infrastructurele projecten er zullen worden uitgevoerd. Ten behoeve van deze doelstelling worden gronden gekocht. Deze aankopen zullen worden gefinancierd uit hiervoor gevoterde investeringskredieten in het kader van mobiliteitsbeleid.

Grondbank Natuurinclusieve Landbouw

De provincie biedt mogelijkheden aan veehouders die willen omschakelen van reguliere naar een natuur inclusieve bedrijfsvoering. Daarnaast biedt de provincie mogelijkheden voor een aanvullend areaal aan landbouwgrond onder voorwaarde dat deze natuur inclusief wordt beheerd en in erfpacht uitgegeven (sale- en lease back constructie). Per 31-12-2027 is de verwachte boekwaarde € 19,6 mln.

Grondbank De Peelvenen

Het grondruilfonds Peelvenen is een instrument om in het gebied de opgaven voor klimaat, water en natuur gepaard te laten gaan met de transitie van de landbouw. Gedeputeerde Staten hebben besloten om het grondruilfonds als pilot in gebruik te nemen in het gebied Peelvenen. De ervaringen van het grondruilfonds zijn meegenomen in de uitwerking van de Brabantse grondbank. Per 31-12-2027 is de geraamde boekwaarde van de Grondbank € 8,3 mln. en van de reserve € 0,8 mln.

Grondbank Graasdierhouderijen

De provincie Noord-Brabant ondersteunt middels de Beleidsregel grond voor extensivering (voormalige beleidsregel grond voor graasdierhouderij) landbouwbedrijven rond de Natura 2000-gebieden, Natte Natuurparels en in de beekdalen die willen extensiveren. Grondeigenaren kunnen hun grond aan de provincie verkopen en tegen een aantrekkelijke jaarlijkse canon terug in erfpacht krijgen. Voorwaarde is dat ze de grond alleen gebruiken als grasland, kruidenrijk grasland of voor Skat-gecertificeerde, biologische landbouw. De (erf)pachtperiode is 26 jaar. Per 31-12-2027 is de geraamde boekwaarde van de Grondbank € 2,5 mln.

Grondbank de Kempen

De doelstelling van Grondbank de Kempen was het opzetten en uitvoeren van projecten, die private investeringen koppelen aan het verbeteren van de kwaliteit van de Kempen (ecologische en ruimtelijke kwaliteit, leefbaarheid en culturele identiteit). Ondernemers en gemeenten stonden hiervoor via de Stichting Kempenland aan de lat. De provincie ondersteunde dit door via een revolverende grondbankportefeuille (maximaal € 13,9 mln.) met gronden en opstallen te kopen en te verkopen. De samenwerking is in 2024 volgens planning officieel beëindigd. De grondbank wordt uiterlijk per 31-12-2027 opgeheven.

Grondbank De Pielis

De Agrarische Natuurvereniging de Pielis beheert een natuurzone van circa 25 ha langs de Goorloop in de Pielis. De provincie en het Waterschap zijn eigenaar van de grond. Het beheer is vastgelegd via een erfpachtovereenkomst voor de periode van 28 jaar. De kosten van beheer en de ontginning worden gedekt uit de reserve Grondbank de Pielis. Per 31-12-2027 is de geraamde boekwaarde van de Grondbank € 1 mln. en van de reserve € 0,39 mln.

Strategische Grondbank

De Strategische grondbank is in 2022 ingesteld om een strategische grondpositie op te bouwen. Hiervoor is een investeringsbudget van € 42,5 miljoen uit de immunisatieportefeuille vrijgemaakt. Het doel: courante agrarische gronden aankopen en daarmee financieel en maatschappelijk rendement behalen. In 2026 zal deze grondbank worden geëvalueerd. Per 31-12-2027 is de verwachte boekwaarde € 12,3 mln.

Woningbouwstimuleringsmaatregelen

Een specifieke taak voor het Ontwikkelbedrijf is het uitvoering geven aan de Stimuleringsmaatregelen Woningbouw, die 2009 zijn vastgesteld. Op de Starterslening bij de SVN na, zijn alle maatregelen afgerond. Op de stimuleringsmaatregel voor Startersleningen zal naar verwachting in 2027 € 0,35 mln. worden afgelost. Per 31-12-2027 is het saldo van de uitstaande leningen bij SVN € 2,2 mln.

Tijdelijk beheer gronden en opstallen

In 2027 zal circa 1.900 ha verpacht c.q. in gebruik gegeven. Dit betreffen gronden die in beheer zijn in het kader van met name Mobiliteit, Natuurnetwerk Brabant, Natura 2000, Natuurinclusieve landbouw en het eigen investeringskrediet van het Ontwikkelbedrijf.

Meer uitgebreide toelichting over bovenstaande onderwerpen is o.a. verder te vinden in:

- Bijlage deelnemingen (o.a. Pivotpark, ORR, BPA, GOB)
- Betreffende programma's in de begrotingsprogramma's:
 - Programma Ruimte en Wonen: Ruimtelijke ontwikkeling (RvR, transformatieopgaven)
 - Programma Natuur en Milieu: GOB (Groen Ontwikkelfonds Brabant)
 - Programma Economie, Kennis en Talentontwikkeling: Economisch programma (bedrijventerreinen/campussen)
 - Programma Basisinfrastructuur Mobiliteit: Infrastructuur/Provinciale wegen
 - Programma Vrije tijd, Cultuur, Sport en Erfgoed: Erfgoed

Paragraaf 8

Openbaarsparagraaf

Woo

Inleiding

De Wet open overheid (Woo) geeft burgers recht op toegang tot publieke informatie en vergroot de vindbaarheid, toegankelijkheid en duurzame archivering van overheidsinformatie. De Woo gaat uit van het principe: openbaar, tenzij. Overheden maken informatie actief openbaar en behandelen informatieverzoeken voortvarend en in samenwerking met de indiener. Dit vraagt om een informatiehuishouding die op orde is en blijft.

Actieve openbaarmaking

In 2027 blijven we werken aan een open en een toegankelijke provincie. In het eerste kwartaal is de verplichte openbaarmaking van Woo-informatie categorieën volledig geborgd in de processen. Actieve openbaarmaking is daarmee structureel onderdeel geworden van onze reguliere informatiehuishouding en processen. Via ons eigen publicatieplatform open.brabant.nl publiceren we informatie op een gestructureerde, vindbare en toegankelijke manier. Omdat de landelijke planning voor de verdere tranches nog niet volledig is vastgesteld, blijven we met deze aanpak bewust vooruitlopen op de landelijke verplichtingen. Tegelijkertijd houden we rekening met toekomstige aansluiting op de landelijke Woo-voorzieningen wanneer deze beschikbaar zijn. We beperken ons niet tot de wettelijk verplichte Woo-informatie categorieën. Waar dat uitvoerbaar is, gaan we ons ook inspannen om informatie openbaar te maken waar brede maatschappelijke belangstelling voor bestaat.

Passieve openbaarmaking

We verwachten dat we in 2027, net als in voorgaande jaren, ongeveer 100 Woo-verzoeken ontvangen. Deze verzoeken variëren in omvang en complexiteit. Tegelijkertijd blijft onzeker of dossiers die onderwerp zijn van het publieke debat een piek in de instroom van Woo-verzoeken met zich brengen. De centrale regie op de uitvoering van de Woo-verzoeken vanaf 1 januari 2027 zorgt voor meer efficiëntie en uniformiteit in de afhandeling. Wij zorgen ervoor dat we de informatiebehoefte van verzoekers goed begrijpen door persoonlijk contact. In 2027 volgen we de landelijke evaluatie van de Woo nauwgezet. Om de uitvoeringslasten te beperken, onderzoeken we of de huidige anonimiseringssoftware volstaat en of artificial intelligence kan ondersteunen bij het zoeken, vinden en selecteren van documenten.

Verbetering van de informatiehuishouding

In 2027 treedt de langverwachte Archiefwet 2026 in werking. Hetzelfde geldt voor het Archiefbesluit en de Regeling Archiefbeheer. De vernieuwde wet- en regelgeving richt zich nadrukkelijk op een digitale informatiehuishouding en vormt een passend moment om een nieuwe Archiefverordening en een Besluit Informatiebeheer vast te stellen. Beide regelingen zijn erop

gericht een kwalitatief hoogwaardig en toekomstbestendig informatiebeheer te waarborgen. Ook de eisen die voortvloeien uit de Woo sluiten hier nauw op aan.

Voor de uitvoering van niet-dagelijkse werkzaamheden beschikt het team Informatie Control en - Beheer over een meerjarenplanning. Hierin wordt de implementatie van de nieuwe wet- en regelgeving opgenomen. Op basis van deze planning wordt bepaald welke activiteiten en projecten worden uitgevoerd, waarbij de aanbevelingen van de provinciearchivaris worden betrokken.

Daarnaast wordt de vastgestelde visie op informatiebeheer gefaseerd geïmplementeerd. Doel hiervan is het realiseren van een toekomstbestendige, moderne en modulaire informatiearchitectuur, ondersteund door applicaties die gebruiksvriendelijk, veilig en doelgericht zijn. Ook in 2027 worden hierin belangrijke vervolgstappen gezet.

Paragraaf 9 Europese programma's

Inleiding

Mede door inzet van de Europese middelen gaan we onze provinciale doelstellingen realiseren. De Europese subsidies zijn, met haar multipliereffect, zeer belangrijke impuls gelden voor de provincie Noord-Brabant en een katalysator bij het stimuleren van vooral het bedrijfsleven en Triple Helix partners om te innoveren en innovatiekracht te verbinden met de huidige actuele maatschappelijke opgaven waar we voor staan.

Europese programmaperiode 2021-2027

In 2021 is het [huidige Meerjarig Financiële Kader \(2021-2027\)](#) gestart van de Europese Unie, met de volgende verdeling voor Europese fondsen zoals het:

- OPZuid 2021-2027 - Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO) programma dat wordt uitgevoerd via het Operationeel Programma voor Zuid-Nederland
- GLB/NSP - Europese Gemeenschappelijke Landbouwbeleid met de Nederlandse invulling het Nationaal Strategisch Plan dat wordt uitgevoerd via het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid/Nationaal Strategisch Plan
- Interreg - Europese subsidieregeling voor grensoverschrijdende ruimtelijke en regionale ontwikkeling
- REACT-EU - Recovery Assistance for Cohesion and the Territories of Europe
- JTF - Just Transition Fund
- RRF - Recovery and Resilience Facility

Als provincie hebben wij in de programmaperiode 2021-2027 de verantwoordelijkheid van beheerautoriteit (voorheen: managementautoriteit) gekregen na afspraken met het ministerie van Economische Zaken in het kader van de partnerschapsovereenkomst.

Naast de bovengenoemde programma's waar we deelnemen in de governance (regionale programma's) kijken we ook kritisch naar andere Europese programma's die aansluiten bij de provinciale doelstellingen. Denk hierbij o.a. aan HORIZON, Digital Europe Programme, LIFE (natuur-, milieu- en klimaatprojecten), European Defence Fund (EDF). Om nóg meer EU-middelen in te kunnen zetten op het behalen van Brabantse beleidsdoelstellingen zijn een aantal aanbevelingen vanuit het "Actieplan Europese Financiering Noord-Brabant" (Bureau Buiten, 10-7-2025) nader onderzocht en uitgewerkt.

Om maximaal te profiteren van deze subsidiefondsen is het noodzakelijk de benodigde cofinancieringsmiddelen tijdig beschikbaar te hebben en de uitvoeringskosten op ons te nemen voor deze programmaperiode. In 2020 is door GS besloten dat de benodigde cofinancieringsmiddelen gevonden moet worden binnen de bestaande programmabudgetten. De motivatie is dat deze EU-middelen bijdragen aan het behalen van onze eigen doelstellingen en door inzet van onze cofinancieringsmiddelen er extra middelen voor de doelstellingen beschikbaar komen (multipliereffect). De totaal benodigde cofinanciering tot het einde van de programmaperiode zal naar verwachting een bedrag van € 60 mln. zijn. Aan het einde van deze paragraaf staat een factsheet (peildatum 1-1-2026) vermeld met daarin een geconcentreerd overzicht van de cofinanciering uit de programma's welke zijn ingezet op Europese projecten.

Europese programmaperiode 2028-2034

De voorbereidingen voor de volgende periode 2028–2034 zijn in gang gezet. In juli 2025 heeft de Europese Commissie (EC) haar voorstellen voor de nieuwe MFK (Meerjarig financieel kader) verordening gepubliceerd middels "[The 2028-2034 EU budget for a stronger Europe](#)".

Hieruit blijkt dat de Europese Commissie meer wil gaan inzetten op vereenvoudiging en centralisatie.

Een van die onderdelen betreft het tot stand brengen van nationale en regionale partnerschapsplannen (NRPP), wat inhoudt dat er één plan per lidstaat komt waarin cohesiebeleid, landbouw, sociale fondsen, migratie en veiligheid zijn ondergebracht. Deze nationale plannen maken zo'n 40-45% uit van het totale voorgestelde budget van zo'n 2.000 miljard Euro.

Daarnaast komt er een nieuw centraal Europees instrument, het Europese fonds voor concurrentievermogen (ECF), waarin twaalf huidige fondsen worden samengevoegd. Het fonds heeft als doel het Europees concurrentievermogen en strategische autonomie versterken, in navolging van de aanbevelingen uit het Draghi-rapport. Het ECF maakt zo'n 20-30% uit van het totale MFK-budget.

Wat willen we bereiken?

- Met de huidige programmaperiode (2021-2027) zetten we wederom in op de nieuwe kansen die Europa ons biedt en vervullen we een proactieve rol bij de voorbereidingen, vormgeving en uitvoering hiervan.
- Inmiddels zijn de voorbereidingen voor de nieuwe programmaperiode 2028-2034 reeds opgestart op nationaal niveau en neemt Brabant hier actief deel aan om te zorgen dat ook dan weer provinciale beleidsdoelen en Europese subsidiefondsen zoveel mogelijk met elkaar matchen. Hiervoor is in samenwerking met de beleidsprogramma's samengewerkt om te komen tot een Brabantse aanpak. De verwachting is dat in de loop van 2027 het MFK 2028-2034 zal worden vastgesteld.
- Met de vorige programmaperiode 2014-2020 ligt de focus op het adequaat afronden van de EU-subsidieprogramma's.

1. Europese programma's 2021-2027:

- Majeure Europese programma's: OPZuid, GLB, Interreg VI A
- Inzet op extra middelen uit de Europese Unie inzake: Green Deal - JTF

2. Europese programmaperiode 2028-2034:

- Opstellen Brabantse aanpak
- Voorbereidingen voor het organiseren van de provinciale cofinanciering

3. Afronden Europese programma's 2014-2020:

- Majeure programma's: OPZuid, POP3, Interreg V
- Corona herstel - React EU
- Bancaire instrumenten
- Beleidsinstrumenten

4. Opvolging acties vanuit "Actieplan Europese Financiering Noord-Brabant":

- Naar aanleiding van het "Actieplan Europese Financiering Noord – Brabant" is een vouchersysteem ingericht en gelanceerd. Het vouchersysteem zal in eerste instantie lopen in 2026 en 2027. Vervolgens zal de het vouchersysteem geëvalueerd worden.

- In alle beleidsprogramma's zijn EU-coördinatoren aangewezen die frequent samenkomen in het EU-ambassadeursplatform onder toezicht van algemeen directeur Guido Derks. Het EU-ambassadeursplatform faciliteert kennisdeling tussen de beleidsprogramma's inzake EU-financieringsmogelijkheden.
- Team Europese Programma's is gestart met de verkenning naar de inrichting van een EU - project supportteam.

Wat gaan we hiervoor doen?

1. Europese Programma's 2021-2027

OPZuid, Interreg VI, GLB-NSP en JTF:

OPZuid

Het OPZuid bestaat uit twee doelstellingen: een "groener Europa" en een "slimmer Europa". Bedrijven en organisaties kunnen subsidie aanvragen voor innovatieve projecten (TRL¹ 6-9) die bijdragen aan één van de twee voornoemde doelstellingen. Daarvoor moeten de projecten gericht zijn op een versnelling van één of meer van de vijf vastgestelde transities (zoals opgesteld vanuit de [RIS3](#)) en ten goede komen aan het programmagebied van Zuid-NL, te weten de provincies Brabant, Limburg en Zeeland.

De transities zijn:

- Gezondheid
- Landbouw en voeding
- Grondstoffen
- Energie
- Klimaat

De EU stelt in totaal 105 miljoen euro beschikbaar voor 2021-2027 op voorwaarde dat ook Rijk, provincies en bedrijfsleven meebetalen (cofinanciering).

In het voorjaar van 2026 vond de achtste en tevens laatste openstelling voor het OPZuid 2021-2027 plaats. Binnen deze openstelling is € 12,5 miljoen aan EFRO-subsidie beschikbaar voor de beleidsdoelstelling Een slimmer Europa, met als thema Defensie, waarbij de nadruk ligt op dual-use toepassingen. Het is de eerste keer dat deze thematische openstelling wordt gehanteerd. Mede naar aanleiding van de oorlog in Oekraïne wil Europa haar defensiecapaciteiten versterken. Daarom heeft de Europese Commissie deze nieuwe prioriteit aangewezen voor de inzet van EFRO-middelen. Met de openstelling in 2026 wordt naar verwachting het volledige beschikbare OPZuid-budget ingezet. Wel bestaat de mogelijkheid dat tijdens de uitvoering van reeds beschikte projecten middelen vrijkomen. In 2026 zal meer duidelijkheid ontstaan over de omvang van deze vrijval. Indien de vrijval substantieel blijkt, zullen maatregelen worden getroffen om de comittering van Europese middelen te voorkomen.

INTERREG VI-A

De Interreg A-programma's zetten in op grensvervaging en bevordering van samenwerking tussen regionale gebieden in verschillende landen. Binnen de nieuwe Interreg A - programma's 2021-2027 waarin Brabant deelneemt kunnen grensoverschrijdende projecten met onze Duitse en Vlaamse partners worden ingediend op het gebied van gezondheid, landbouw en voeding, grondstoffen, energie, klimaat, duurzaam toerisme en arbeidsmarkt en onderwijs. Onze projectadviseurs in Duitsland en Vlaanderen zullen net als in de vorige programmaperiode samen

met de beleidsinhoudelijke medewerkers het veld in beweging brengen zodat er goede grensoverschrijdende projectaanvragen worden ingediend die een wezenlijke bijdragen leveren aan de realisatie van onze beleidsdoelstellingen. Voor het Interreg Vlaanderen – Nederland programma zijn de beschikbare Europese middelen voor de periode 2021-2027 reeds ingezet. Het is de verwachting dat door de vrijval er nog een bedrag van € 6,8 miljoen effectief beschikbaar zal zijn tegen de zomer van 2027. Om tot 100% benutting van de Europese middelen te komen zal er eind 2026 nog een kapitalisatie call (€ 4,6 mln.) worden geopend. De overige € 2,2 mln. zal worden ingezet voor een uitbreiding van het Crossroads project (open project voor innovaties). Voor de Interreg-programma's Deutschland–Nederland en Maas–Rijn zijn nog redelijk wat Europese middelen beschikbaar. Medio 2026 resteert naar schatting nog circa 17% van het EFRO-budget binnen Interreg Deutschland–Nederland en circa 20% binnen Interreg Maas–Rijn. Beide programma's werken met doorlopende openstellingen. In 2026 is er nog volop de gelegenheid om projecten in te dienen.

GLB-NSP

In 2023 is het nieuwe Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB23-27) van start gegaan. EU-lidstaten hebben elk een nationaal strategisch plan opgesteld om de uit het Europees Landbouwggarantiefonds (ELGF) en het Europese Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling (ELFPO) gefinancierde steun van de Unie te implementeren en de specifieke beleidsdoelstellingen te verwezenlijken. Het GLB-NSP beslaat de periode van 1 januari 2023 tot en met 31 december 2027.

De drie hoofddoelen van het GLB:

- Slimme, veerkrachtige landbouw
- Milieu, biodiversiteit en klimaat
- Brede plattelandsontwikkeling

In het NSP ligt de nadruk op toekomstbestendig boeren en het belonen van duurzaamheid. Het subsidiebudget voor Noord-Brabant aan provinciale regelingen beslaat rond de € 90 mln., waarvan ongeveer € 60 mln. Europese middelen en ongeveer € 30 mln. aan provinciale middelen voor de gehele programmaperiode. Jaarlijks dekken provincie en Brabantse waterschappen rond de € 6 mln. aan cofinancieringsmiddelen die nodig zijn om de € 12 mln. Europese middelen te kunnen inzetten. Dit is van toepassing op elk begrotingsjaar.

Er is een goede match tussen enerzijds de doelen uit het Brabantse bestuursakkoord, de daarmee samenhangende doelen van de Brabantse begrotingsprogramma's Landbouw & Voedsel, Natuur en Milieu en Water en Bodem en de doelen van Europa, zodat het Europese GLB programma een goede bijdrage kan leveren aan het realiseren van deze provinciale doelen.

Voor eind 2026, of zelfs begin 2027, is het de bedoeling om de laatste resterende GLB-middelen nog via een laatste paar subsidieopenstellingen beschikbaar te stellen.

JTF

Doel van het Europese Just Transition Fund is om de sociale en economische gevolgen van de klimaattransitie in kwetsbare regio's op te vangen. Het COROP-gebied West-Noord-Brabant is als één van de zes JTF-gebieden in Nederland aangewezen. Er is een bedrag van € 58,5 mln. aan Europese subsidie toegewezen aan dit gebied.

Het Rijk (ministerie van SZW) treedt op als beheerautoriteit voor het JTF. De uitvoering voor Noord-Brabant, Zeeland en Limburg is belegd bij Stimulus programmamanagement.

Het JTF kent drie thematische sporen waarbinnen subsidie aangevraagd kan worden:

- Spoor 1 Innovatie: vernieuwing en versterking van de regionale economie met focus op biobased waardeketens en circulaire chemie en materialen.
- Spoor 2 Infrastructuur: investeringen in technologie, energiesystemen en infrastructuur voor een groene industrie en chemie.
- Spoor 3 Arbeidsmarkt: bijscholing, omscholing en aantrekken van talent in het licht van de energie- en grondstoffentransitie.

Projecten binnen spoor 1 en 2 moeten directe impact hebben op het kerngebied, dat bestaat uit het aaneengesloten gebied van de gemeenten Geertruidenberg, Drimmelen, Moerdijk, Steenberg en Bergen op Zoom. Spoor 3 heeft de gehele COROP-gebied West-Noord-Brabant als werkingsgebied.

Het JTF West-Noord-Brabant heeft in 2025 twee openstellingen gekend. De laatste openstelling is per 16 juni 2025 opengesteld en is verlengd tot 15 december 2026. Per medio 2026 was er al ruim € 55 mln. beschikt aan projecten en hebben projecten € 7,5 mln. aan JTF-subsidie aangevraagd.

MKB-plusfaciliteit

De provincie heeft in augustus 2018 de (aandelenkant van de) mkb-plusfaciliteit opgezet om snelgroeiende en innovatieve mkb ondernemingen in Brabant te kunnen voorzien van durfkapitaal via het Europees Investeringsfonds. Sinds januari 2020 stellen de provincie en Invest-NL voor de leningenkant van de mkb-plusfaciliteit teder € 30 mln. beschikbaar. De aandelen- en leningenkant van de mkb-plusfaciliteit hebben in principe een looptijd van respectievelijk 20 en 17 jaar. Tot op heden heeft de provincie drie co-investeringen gerealiseerd (twee in 2020 en één in 2022).

Vanguard Initiative

In 2023 en 2024 neemt Brabant, als partner in Vanguard, actief deel aan 4 pilots (3D Printen, Slim produceren, AI en Smart Health); en de aanvraag van een Partnership for Regional Innovation(PRI); Interregional Funding Mechanism, een onderzoek naar de mogelijkheden van een innovatie fonds opgezet door en voor regio's in Europa. De PRI zou het budget van dit fonds met Europees geld kunnen verdubbelen.

Monitoring Europese programma's

Twee keer per jaar monitort Stimulus Programmamanagement van de provincie Noord-Brabant - in samenwerking met European Regional Affairs Consultants (ERAC) - de verlening van [Europese subsidies](#) aan projecten met begunstigen die zijn gevestigd in Zuid-Nederland. Deze gegevens worden ieder half jaar geactualiseerd en laten zien aan hoeveel Brabantse projecten vanaf het begin van de huidige programmaperiode 2021-2027 tot heden Europese subsidie is toegekend. Voor de meest actuele rapportage zie de rapportage met peildatum 1 januari 2026 ([EU-subsidiemonitor-2021-2027-Stimulus-peildatum-1-januari-2026.pdf](#)).

Uitvoeringskosten

De uitvoeringskosten van de EU-programma's zullen deze Europese programmaperiode door de provincie gedragen worden. Onze bijdrage voor de uitvoering van de programma's door o.a. Stimulus, Interreg-secretariaten en RVO, is in het begin van de programmaperiode op jaarlijks rond

€ 3 mln. ingeschat. Hiervoor is een structurele dekking voorzien van € 3,18 mln. per jaar (jaarlijks te indexeren).

2. Afronden Europese Programma's 2014-2020

OPZUID en Interreg V

In 2021 hebben de laatste openstellingen binnen het OPZuid en Interreg programma plaatsgevonden. Het beschikbare EFRO-budget voor het OPZuid en het Interreg V programma is inmiddels volledig beschikt. De definitieve einddatum van de projecten uit deze programmaperiode liep tot eind 2023. In 2024 zijn de laatste betaalaanvragen en eindafrekeningen voor het OPZuid en Interreg opgesteld. Alle projecten zijn afgerond en de eindrapportages zijn gereed. De EC en de ADR voeren de nodige audits uit. De Europese Commissie zal naar verwachting in het najaar van 2026 het OPZuid 2014-2020 formeel vaststellen. Daarmee wordt het programma definitief afgesloten.

POP3+

In 2022 hebben de laatste openstellingen vanuit de transitieperiode (POP3+) van het POP3 naar het nieuwe Gemeenschappelijk Landbouwbeleid plaatsgevonden. Voor de periode 2021 en 2022 is hiervoor een ELFPO-bijdrage van +/- € 17 mln. naar voren gehaald. Voor de transitieperiode zijn de volgende focus doelen genoemd: klimaatdoelen, kringlooplandbouw en biodiversiteitsherstel. Zowel de landbouw transitie als de opgaven voor natuur, bodem en water zijn aan de orde. In 2023 zijn hiervoor de laatste subsidies verleend. Het POP3 programma is eind 2025 afgerond.

Wat mag het kosten?

Reserve 2022-2027

In het nieuwe programma is er gekozen om de cofinanciering te dekken uit de beschikbaar gestelde middelen per programma. De motivatie is dat de Europese middelen bijdragen aan onze eigen doelstellingen en door inzet van onze cofinancieringsmiddelen er extra middelen voor de doelstellingen beschikbaar komen (multipliereffect).

Vanuit alle betrokken beleidsprogramma's is de benodigde provinciale cofinanciering voor de Europese programma's (OPZuid, Interreg VI-A, JTF en GLB 23-27) reeds toegevoegd aan de reserve Europese Programma's 2022-2027.

Er is in totaal € 60 mln. toegevoegd aan de reserve Europese Programma's 2022-2027 voor de cofinanciering van de Europese fondsen.

Reserve Europese Programma's 2022-2027

Europese Programma's	Saldo reserve per 31-12-2025	Toevoeging 2026	Onttrekkingen 2026*	Saldo reserve per 31-1-2026	Toevoeging 2027	Onttrekking 2027	Saldo reserve per 31-12-2027
OPZuid	€ 7.332.218	€ -1.284.173	€ 5.131.500	€ 916.545	€ -	€ 900.000	€ 16.545
Interreg	€ 2.694.762	€ 1.233.837	€ 3.510.000	€ 418.599	€ 370.000	€ 785.000	€ 3.599
GLB	€ 15.600.455	€ 592.323	€ 6.656.275	€ 9.536.503	€ -	€ 9.536.503	€ -
JTF	€ 1.033.626	€ -	€ 920.000	€ 113.626	€ -	€ -	€ 113.626
Overig	€ 209.800	€ -200.000		€ 9.800	€ -	€ -	€ 9.800
<i>Uitvoeringskosten</i>	€ 5.281.787	€ 3.068.189	€ 5.872.998	€ 2.476.978	€ 3.068.278	€ 2.815.799	€ 2.729.457
Totaal	€ 32.152.648	€ 3.410.176	€ 22.090.773	€ 13.472.051	€ 3.438.278	€ 14.037.302	€ 2.873.027
* obv BurapII-2026							

- **Reserve 2014-2020**

Het saldo van de reserve uit de Programmaperiode 2014-2020 zal worden ingezet voor:

- 1) De uitvoeringskosten voor dit programma. Deze kosten zullen tot en met 2026 doorlopen en
- 2) Voor eventuele dekking voor potentiële financiële risico's voor de afwikkeling van de programmaperiode en welke doorlopen tot na 2026. Na de afrekening met Europa en afwikkeling van het programma kunnen we pas zeker zijn van de omvang van het restant van deze reserve.

Door de stelselwijziging van de cofinanciering 2021-2027 is het mogelijk dat de benodigde cofinancieringsmiddelen voor projecten niet tijdig beschikbaar zijn. Om dit te voorkomen is er gezorgd worden voor een risicobuffer zodat potententiele EU-middelen niet verloren gaan. Hiermee kan dit worden ondervangen zodat er, indien noodzakelijk, bijsturing kan plaatsvinden. Deze buffer komt uit het restant van de reserve van de programmaperiode 2014-2020.

Reserve Europese programma's 2014-2020 inclusief transitieperiode

	Toevoeging t/m 2025	Onttrekkingen t/m 2025	Saldo reserve 31-12-2025	Verplichtingen 2026 e.v.	Verwachte eindsaldo
Europese Programma's, uitvoeringskosten en risicobuffer	140.881.813	128.623.734	12.258.079	4.930.820	7.327.259

Paragraaf 10 Majeure opgaven

Inleiding

We zien in Brabant een aantal inhoudelijke ontwikkelingen met een integraal en langjarig karakter. Het zijn overkoepelende, majeure opgaven met een brede impact. Karakteristiek is ook dat deze opgaven aan meerdere provinciale beleidsvelden raken. Verder is kenmerkend dat deze majeure opgaven uitvoeringsgericht zijn. En vaak in samenwerking met partners, zoals mede-overheden, worden opgepakt. Het zijn feitelijk 'uitvoeringsinstrumenten' die onder de beleidskaders en uitvoeringsagenda's hangen en waarmee we concreet werken aan het bereiken van meerdere, samenhangende beleidsdoelen.

Aandachtspunt is dat de methodiek in de S&V producten zich structureert via begrotingsprogramma's en primair baseert op de beleidskaders (wat willen we bereiken?) en de uitvoeringsagenda's (wat gaan we daarvoor doen?). Informatie over majeure opgaven raakt daardoor versnipperd over diverse begrotingsprogramma's. Gezien de omvang en het belang van de majeure opgaven is het wenselijk ook een integraal beeld te kunnen schetsen in de provinciale begroting. Met deze paragraaf majeure opgaven is dat mogelijk.

Vier majeure opgaven

Op basis van de hierboven genoemde kenmerken en de Perspectiefnota 2027 onderscheiden we nu drie majeure opgaven:

- Aanpak Landelijk Gebied
- Brainport / Beethoven
- Powerport Moerdijk

Hieronder krijgen deze drie verdere invulling op basis van een vast format. Doel daarvan is eenduidige rapportage, waarbij de koppeling tussen majeure opgaven en het provinciale beleid in de begrotingsprogramma's helder gelegd wordt én waar er ruimte is om verdiepende informatie over de opgave zelf te geven. Ook wordt er ingegaan op de financiën, verbonden partijen en ontwikkelingen en onzekerheden.

Het aantal majeure opgaven is niet vast gedefinieerd. Nu zijn het er drie, maar dit kan wijzigen naar gelang er ontwikkelingen zijn of keuzes gemaakt worden.

Aanpak landelijk gebied

Inleiding

Sinds 2021 werkt de provincie Noord-Brabant via de Gebiedsgerichte Aanpak (GGA) aan een vitaal, duurzaam en toekomstbestendig landelijk gebied. Binnen de 12 Brabantse GGA-gebieden werken provincie, gemeenten, waterschappen, natuurorganisaties, agrarische ondernemers en andere gebiedspartners samen aan integrale opgaven op het gebied van natuur, water, bodem, klimaat en landbouw.

De Aanpak Landelijk Gebied (ALG) is het uitvoeringskader voor deze gebiedsgerichte aanpak. Met de ALG versterkt de provincie de uitvoeringskracht in het landelijk gebied en geeft invulling aan haar rol als rechtmatige en presterende overheid en als samenwerkende partner. Door gebiedsgericht en integraal te werken wordt toegewerkt naar oplossingen die bijdragen aan natuurherstel, een robuust water- en bodemsysteem, klimaatbestendigheid en een economisch toekomstbestendige landbouw.

Wat willen we bereiken?

De Aanpak Landelijk Gebied draagt bij aan de realisatie van wettelijke en provinciale doelen voor natuur, water, bodem en klimaat. Daarbij ligt de nadruk op het herstel van stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden en de zone eromheen, verbetering van de waterkwaliteit en waterbeschikbaarheid, versterking van de klimaatbestendigheid van het landelijk gebied en het bieden van een duurzaam toekomstperspectief voor de landbouw. De aanpak geeft uitvoering aan onder meer de Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR) en de Kaderrichtlijn Water (KRW). Natuurherstel is daarbij niet alleen van belang voor biodiversiteit en een gezonde leefomgeving, maar ook een belangrijke randvoorwaarde voor maatschappelijke ontwikkelingen zoals woningbouw, energietransitie, mobiliteit en economische ontwikkeling. Via de 12 GGA-gebieden worden deze opgaven vertaald naar concrete projecten en uitvoeringsmaatregelen met bestuurlijk en maatschappelijk draagvlak.

Voor stikstof betreft het de volgende doelstelling:

Het verminderen van de stikstofuitstoot uit Brabantse bronnen om de stikstofdepositie op Natura 2000-gebieden te reduceren, zodat vergunningverlening voor maatschappelijke en economische ontwikkelingen weer mogelijk wordt

Zie voor meer informatie Programma 2 - Ruimte en Wonen van de begroting.

Voor water & bodem betreft het de volgende doelstellingen:

- **Voldoende Water**
- **Schoon Water**

Zie voor meer informatie Programma 3 - Water en Bodem van de begroting.

Voor natuur betreft het de volgende doelstellingen:

- **Natuurnetwerk ingericht, verbonden en beheerd**
- **Natura 2000-gebieden hersteld en versterkt**

- **Bossen aangelegd en gerevitaliseerd**
- **Behoud, herstel en ontwikkeling van landschappen**

Zie voor meer informatie Programma 4 - Natuur en Milieu van de begroting

Voor landbouw & voedsel betreft het de volgende doelstellingen:

- **Bevorderen van duurzame en circulaire landbouw**
- **Stimuleren van Natuur- en landschapsinclusieve landbouw**
- **Ondersteunen van agrariërs die Natuurinclusief willen (gaan) ondernemen met coaching en via de regeling “Grondfonds Natuurinclusieve Landbouw”**

Zie voor meer informatie Programma 7 - Landbouw en Voedsel van de begroting.

Wat gaan we daarvoor doen?

In het kader van de Aanpak Landelijk Gebied zijn voor de 12 GGA-gebieden ruim honderd projectvoorstellen ingediend. Deze voorstellen zijn beoordeeld op hun bijdrage aan de doelen voor natuur, water, klimaat en landbouw, evenals op uitvoerbaarheid, bestuurlijk draagvlak, maatschappelijke impact, kosten en ruimtelijke inpasbaarheid.

De focus ligt op het realiseren van concrete uitvoeringsprojecten en het sluiten van afspraken met gebiedspartners, zodat projecten versneld in uitvoering kunnen worden gebracht. Een belangrijke stap hierin is de [vaststelling van de Bijdrageregeling Aanpak Landelijk Gebied](#) in juni 2026, waarmee de eerste tranche van projecten financieel kan worden ondersteund. Daarnaast worden binnen prioritaire natuur- en waterprojecten instrumenten ingezet voor grondverwerving en natuurrealisatie om de wettelijke doelen tijdig te kunnen behalen.

Voor de prestaties verwijzen we naar de hiervoor genoemde doelstellingen en de bijbehorende prestaties die zijn terug te vinden in programma 2 - Ruimte en Wonen – onderdeel Aanpak stikstof, programma 3 - Water en Bodem, programma 4 - Natuur en Milieu en programma 7 - Landbouw & Voedsel.

Wat mag het kosten?

Financiële toelichting

De uitvoering van de Aanpak Landelijk Gebied wordt gefinancierd vanuit een combinatie van Europese middelen, rijksmiddelen, specifieke uitkeringen (SPUK's), provinciale middelen en bijdragen van gebiedspartners zoals gemeenten, waterschappen en terreinbeherende organisaties. Door deze middelen programmatisch te bundelen, wordt maximaal ingezet op projecten die de grootste bijdrage leveren aan de wettelijke opgaven voor natuur-, water- en klimaatherstel. De financiële verantwoording van deze middelen vindt plaats binnen de betreffende programma's en begrotingsonderdelen.

Op dit moment is circa € 400 miljoen aan rijksmiddelen beschikbaar vanuit het Landelijk Programma Natuur (LPN) en de Regeling provinciale maatregelen landelijk gebied (Rpml). Deze middelen vormen de financiële basis voor de voortzetting van de gebiedsgerichte aanpak in de komende jaren. Daarnaast bestaat het vooruitzicht op aanvullende middelen vanuit NOVEX De Peel, waarvan indicatief circa € 150 miljoen beschikbaar komt voor de realisatie van de gebiedsopgaven.

Gezien de omvang en complexiteit van de opgaven op het gebied van natuur, water, klimaat en landbouwtransitie is sprake van een meerjarige uitvoeringsopgave. De beschikbare middelen worden daarom gefaseerd ingezet over een langere periode. De verwachte looptijd van de uitvoering strekt zich uit over meerdere jaren tot ruim na 2030, waarmee de huidige middelen voldoende perspectief bieden om de komende periode voortvarend uitvoering te blijven geven aan de aanpak.

Beleidsnota's en uitvoeringsagenda's

- Aanpak Landelijk Gebied (ALG)
- Gebiedsgerichte Aanpak Groen-Blauw (GGA)
- Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR)
- Kaderrichtlijn Water (KRW)
- Regionaal Water- en Bodemprogramma
- Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof (BOS)
- Beleidskader Natuur 2030
- Uitvoeringsagenda Natuur 2023-2027
- Beleidskader Landbouw & Voedsel
- Uitvoeringsagenda Landbouw & Voedsel 2024 -2027

Inzet verbonden partijen

Niet van toepassing

Ontwikkelingen en onzekerheden

De ontwikkeling van het landelijk gebied wordt in belangrijke mate beïnvloed door landelijke beleidsontwikkelingen. Op 26 juni 2026 heeft het kabinet het maatregelenpakket ["Weer ruimte voor boer, natuur en bouw: maatregelenpakket voor landbouw, natuur en stikstof"](#) gepresenteerd. Het pakket bevat onder meer maatregelen gericht op natuurherstel, vermindering van stikstofdruk, herstel van water- en bodemsystemen en het creëren van ruimte voor vergunningverlening en economische ontwikkeling. Noord-Brabant ziet dit als een belangrijke stap richting een meer samenhangende aanpak van landbouw, natuur en stikstof. Tegelijkertijd hebben de voorgestelde maatregelen een aanzienlijke impact op agrarische ondernemers, met name rondom Natura 2000-gebieden en kwetsbare watergebieden. Het Rijk heeft aangekondigd de verdere uitwerking van onder meer emissienormen, gebiedsgerichte zonering, natuurherstelmaatregelen en wateropgaven samen met de provincies vorm te geven. Noord-Brabant blijft daarbij aandacht vragen voor uitvoerbaarheid, voldoende financiële middelen, een haalbaar toekomstperspectief voor agrarische ondernemers en aansluiting bij lopende gebiedsprocessen.

Daarnaast zullen ontwikkelingen binnen NOVEX De Peel, Brainport Open en de verdere uitwerking van het rijksbeleid van invloed zijn op de inrichting en uitvoering van de Brabantse gebiedsgerichte aanpak. In afwachting van deze uitwerking zet de provincie haar huidige koers voort via de Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof, het natuur- en landbouwbeleid, het Regionaal Water- en Bodemprogramma en de Aanpak Landelijk Gebied. De focus blijft daarbij gericht op natuurherstel, het realiseren van waterdoelen en het mogelijk maken van toekomstbestendige vergunningverlening.

Brainport / Beethoven

Inleiding

De Brainportregio vormt een van de belangrijkste technologische en economische motoren van Nederland. Om de internationale concurrentiepositie te behouden en de groei van de regio in goede banen te leiden, hebben het Rijk en regionale partners twee maatregelenpakketten afgesproken: de Brainportdeal (2022) en het convenant Beethoven (2024).

Beide pakketten richten zich op het versterken van de brede welvaart, het verbeteren van de leefomgeving en het faciliteren van de snelle ontwikkeling van de hightech- en semiconsector. Rijk en regio (MRE, provincie en Brainport Development) overleggen sinds 2022 twee keer per jaar via het Bestuurlijk Overleg (BO) Brainport.

De Brainportdeal is een meerjarige Regio Deal met een investeringsomvang van €1,6 miljard. De deal heeft als doel de brede welvaart, leefbaarheid, talent en voorzieningen in de regio te versterken, zodat de economische groei gepaard gaat met een aantrekkelijk en toekomstbestendig vestigingsklimaat. Het convenant Beethoven is een omvangrijk maatregelenpakket dat de groei van de Nederlandse microchipsector ondersteunt. Het Rijk en de regionale partners investeren gezamenlijk €2,51 miljard tot 2030. De afspraken zijn gericht op het creëren van de noodzakelijke randvoorwaarden (onder andere infrastructuur, wonen, energie en talentontwikkeling) om de groei van de hoogwaardige technologie- en innovatiesector in de Brainportregio te faciliteren.

De provincie voert (mede) regie op de ruimte, de energie(infrastructuur) en de bereikbaarheid in de regio, om de groei van de hightechindustrie te blijven accommoderen en de stevige economische positie te borgen. Tegelijkertijd sturen we als provincie op de omgevingskwaliteit met als doel de balans te behouden tussen economische ontwikkeling en een goede leefomgeving. We vinden het belangrijk om daarbij steeds een integrale blik in te brengen, waarbij alle relevante aandachtsgebieden in samenhang worden bekeken. Van het stimuleren van innovatie, economische slagkracht en ruimte voor bedrijvigheid tot voldoende en passende woningen, bereikbaarheid en het versterken van maatschappelijke voorzieningen.

Het MIRT-onderzoek Verstedelijking en Mobiliteit Brainport uit 2020 is in 2025 geactualiseerd en vastgesteld bij [BO-MIRT](#). Het herbevestigt de ontwikkeling van een multimodale knoop voor OV en spoor, de aanleg van de Brainportlijnen en de bouw van 100.000 nieuwe woningen tot 2040. Daarbij geldt wel een aantal randvoorwaarden zoals het tijdig oplossen van netcongestie, het realiseren van een schaa sprong in het openbaar vervoer, het creëren van voldoende ruimte voor werklocaties en voorzieningen, en het versterken van groen-blauwe structuren.

Wat willen we bereiken?

1. Innovatie

Hoewel investeringen in innovatie geen onderdeel vormen van het convenant Beethoven, zijn zij cruciaal voor het toekomstige verdienvermogen van Nederland. Om de technologische uitgangspositie te behouden is naast de ruimtelijke, sociale en infrastructurele investeringen van Beethoven ook een structurele inzet op innovatie nodig. Onder regie van het BO Brainport werken we intensief samen met Rijk en Regio aan het verbeteren van het innovatieklimaat.

Brabant is een vooraanstaande speler in het Europese innovatiesysteem (programma 5).

Noord-Brabant behoort structureel tot de groep Innovation Leaders en staat in de Europese top-25 van meest innovatieve regio's; met een sterke hightech-industrie en toonaangevende kennisinstellingen is de ambitie om in 2030 door te groeien naar de top-15 meest innovatieve regio's van Europa

- We streven naar een structurele top-15 notering in de Regional Innovation Scoreboard van de Europese Commissie in 2030

Brabant heeft internationaal een uitstekende economische concurrentiepositie. (programma 5).

Brabant versterkt zijn concurrentiepositie door te investeren in innovatie, samenwerking en agglomeratiekracht, onder meer via innovatiecoalities, gerichte investeringen in sleuteltechnologieën en clusters, versterking van de regionale arbeidsmarkt en het uitbouwen van internationale relaties.

- We streven naar een top-15 notering in de Regional Competitiveness Index van de Europese Commissie in 2030.

In de Brabantse samenleving plukt iedereen de vruchten van economisch succes. (programma 5).

Economische groei heeft pas waarde als zij bijdraagt aan gezondheid, welzijn en een leefbare omgeving; daarom investeert de provincie in onderwijs, innovatie en een inclusieve arbeidsmarkt, zodat in 2030 iedereen profiteert van duurzame groei en economische kracht. De CBS-indicatoren voor brede welvaart maken zichtbaar of die welvaart zich breder ontwikkelt dan alleen in economische termen.

- We streven ernaar om in 2030 op de CBS-indicatoren voor brede welvaart 'bbp per hoofd bevolking' en 'Opleidingsniveau' beter dan wel gelijk te scoren ten opzichte van 2020 (startdatum Beleidskader Economie 2030)

2. Verstedelijking en mobiliteit

Voor de stedelijke transformatie en woningbouw in en rond het stationsgebied is de BV Fellenoord opgericht. De provincie participeert hierin als risicodragende partner.

In de mobiliteitsopgave heeft de provincie naast een regierol ook een financieringsrol. De provincie levert een financiële bijdrage en is in een enkel geval risicodragend voor de benodigde OV-infrastructuur. Als concessieverlener is de provincie daarnaast verantwoordelijk, zowel inhoudelijk als financieel, voor de OV-concessie. De exploitatie van de Brainportlijnen maken hier onderdeel van uit (zie begrotingsprogramma 08).

De gecombineerde MIRT-verkenning A2/N2, de regionale verkenning voor de Brainportlijnen en de regionale verkenning Noord-Westelijke ontsluiting, zijn afgerond. Voor de Brainportlijnen wordt begin 2027 het voorkeursalternatief vastgesteld. Bij de Noord-Westelijke ontsluiting van de werklocatie BIC-Noord wordt in 2027 gestart met de uitvoering. Voor de Multimodale Knoop Eindhoven wordt gestart met de plan- en studiefase op basis van een eerder vastgesteld voorkeursalternatief.

Versnelling woningbouw: met een totaalbudget van €245 miljoen, gefinancierd door het Rijk, de MRE-gemeenten en ASML helpt Beethoven Wonen woningbouwprojecten mogelijk te maken die anders niet of niet tijdig van de grond zouden komen.

Realiseren van voldoende woningen, die aansluiten op de vraag (programma 2).

Door de sterke bevolkings- en huishoudensgroei én om bestaande woningtekorten terug te dringen, moet er de komende jaren stevig gebouwd worden in Brabant, met bijzondere aandacht voor betaalbare woningen en woningen die aansluiten bij de veranderende, diverse woonbehoeften.

We versnellen de woningbouw in de Brainportregio

- We ondersteunen de MRE bij de uitvoering van twee subsidieregelingen gericht op het versneld realiseren van 17.000 extra woningen en 2.280 onzelfstandige studenteneenheden in de Brainport in 2033, bovenop de bestaande woondeal. Deze woondeal omvat een realisatie van 45.130 woningen in de periode tussen 2022 en 2030.

We gaan voor een samenhangend mobiliteitssysteem. (programma 9).

Bij een multimodale ketenverplaatsing is er sprake van een combinatie van meerdere (duurzame) vervoerwijzen voor één verplaatsing; de provincie zet daarvoor onder meer in op de mobiliteitstransitie naar actieve en gedeelde vormen van mobiliteit en de ontwikkeling van mobiliteitshubs.

- Ontwikkeling modal split in het personenvervoer van weg naar openbaar vervoer en fiets (absolute aantallen, Noord-Brabant): > vorig jaar

3. Ruimte voor economie

Er is een urgente behoefte aan aanbod van ruimte voor grootschalige productie en logistieke activiteiten die verbonden zijn aan het Brainport ecosysteem. Bij de ontwikkeling en herstructurering van werklocaties zijn er in de huidige praktijk forse uitdagingen. Denk aan netcongestie, stikstofbeperkingen, het creëren van meer (schuif)ruimte, financiële risicoafdekking en de uitvoeringskracht van gemeenten. Hiermee gaan we met de partners aan de slag. Onder meer via het instrument herstructurering van bedrijventerreinen.

Zorgdragen voor duurzame en toekomstbestendige werklocaties in Brabant (programma 2).

We zorgen voor voldoende ruimte voor werklocaties in de Brainportregio zowel voor de korte als (middel)lange termijn

- Er zijn zowel voor de korte als lange termijn voldoende uitgeefbare kavels beschikbaar voor grootschalige productie en brainportgebonden logistiek.

4. Energie / netcongestie

Om de groei van de Brainportregio de komende tien jaar mogelijk te maken zijn maatregelen nodig om het maximale uit het huidige stroomnet te halen. Hiervoor werken we in 2026 een Brabantbrede aanpak netcongestie uit. De specifieke Brainport-aanpak op netcongestie sluit hierop aan en wordt komende periode verder geconcretiseerd. Voor substantiële ruimte op het netuitbreiding/verzwaring van het elektriciteitsnetwerk zijn maatregelen cruciaal. Denk onder andere aan de realisatie van de zogenaamde pocket Noordoost Brabant (Wijchen), een nieuw 380 kV station in het deelnet Eindhoven en het uitbreiden van (10) bestaande en de realisatie van ten minste 3 nieuwe 150 kV stations, met bijbehorende verbindingen.

We voorkomen dat netcongestie een rem vormt op ontwikkelingen in de Brainportregio (programma 6).

- Voorkomen dat de realisatie van afspraken uit de Brainportdeal en/of Beethovenconvenant worden belemmerd door netcongestie.
- Uitvoeren van de Brabantse Aanpak Netcongestie en de daaraan gekoppelde Brainportaanpak netcongestie om de realisatie van woningen (+/- 70.000 tot en met 2036), de verdere groei van de hightechsector en de bredere schaa sprong te kunnen realiseren.

5. Stikstof / Brainport open

Brainport Eindhoven is door het Rijk aangewezen als economisch cluster, waarvoor een gebiedsgerichte stikstofaanpak wenselijk is. De hoge stikstofemissie, de kwetsbare natuur (7 Natura 2000-gebieden in de regio) en de grote ambities voor de regio (Beethovenconvenant, Brainportdeal) vragen om een extra inspanning. Een extra inspanning gericht op stikstofemissiereductie en natuurherstel om zo snel mogelijk weer natuurvergunningen te kunnen verlenen voor de gewenste maatschappelijke en economische ontwikkelingen. Het Rijk heeft toegezegd zich in te spannen voor een impulsbudget van €125 mln. voor 2027-2028.

We werken aan aanvullende maatregelen om de Brainportregio van het slot te krijgen, zodat maatschappelijke en economische ontwikkeling weer door kunnen gaan.

- Vergunningverlening Omgevingswet, N2000 activiteiten in de Brainportregio komt weer op gang.

Wat gaan we daarvoor doen?

1. Innovatie

- Rijk en regio werken aan de gezamenlijke ontwikkeling van nieuwe internationale waardeketens en technologieën. We onderzoeken de mogelijkheden om Nederlandse innovatieprogramma's te koppelen aan Europese programma's, financiering te bundelen en regionale ecosystemen te versterken.
- Ook de bescherming en ontwikkeling van het innovatie-ecosysteem op campussen wordt gezamenlijk verkend.

2. Verstedelijking en mobiliteit

Realiseren van de mobiliteitsopgaven uit Brainportdeal en convenant Beethoven.

- Oplevering regionale verkenning Brainportlijn (onderdeel MIRT-verkenning A2/N2, Brainportlijn en Noordwestelijke ontsluiting Brainport) inclusief afspraken over exploitatie Brainportlijn (2027).
- Planstudie Spoorknoop Eindhoven (westelijk spooreplacement) gereed n.a.v. voorkeursalternatief MIRT-verkenning (2029).
- Start realisatie HOV4 Eindhoven is vastgesteld in 2027 (oplevering: 2033).
- Nieuwe concessie Zuidoost (start concessie zomer 2029) is gegund (2028).
- Er zijn minimaal 2 mobiliteitshubs gerealiseerd in de Brainportregio (2027).
- Planstudie Multimodale Knoop Eindhoven (MMK: ondergronds busstation, stationsgebouw noordzijde en fietsenstallingen) gereed (projectbesluit: 2029).

3. Ruimte voor economie

- We werken mee aan het realiseren van nieuwe grootschalige werklocaties in de Brainportregio te beginnen met het bovenregionaal bedrijventerrein Brainport-Oost.
- We werken aan een (provinciaal) financieringsinstrument welke zowel voor de realisatie van nieuwe als het toekomstbestendig maken van bestaande terreinen ingezet kan worden.

4. Energie / netcongestie

- Als onderdeel van de Brabantse aanpak netcongestie werken we in samenwerking met de MRE, EZK, Brainport Development, Tennet en Enexis aan de Brainportaanpak netcongestie met bijbehorend maatregelpakket. Het pakket bevat maatregelen voor de korte en (middel)lange termijn om het bestaande net beter te benutten, slimme oplossingen in te zetten en de benodigde nieuwe infrastructuur zo snel mogelijk te realiseren.

5. Stikstof / Brainport open

- Rijk en regio (Provincie, Metropoolregio Eindhoven en Brainport Development) werken samen aan een uitvoeringsprogramma om de toegezegde middelen voor de gebiedsaanpak stikstof Brainport, ook daadwerkelijk in te kunnen zetten. Daarnaast wordt gewerkt aan een aanpak voor de langere termijn.

Wat mag het kosten?

Financiële toelichting

De Brainportdeal en convenant Beethoven gaat om pakketten met afspraken met een totale omvang van respectievelijk € 1,6 mld. en € 2,5 mld. De gezamenlijke partijen, zijnde Rijk, provincie, gemeenten en bedrijfsleven, dragen financieel bij.

Lasten

De provincie levert een financiële bijdrage aan de Brainportdeal en convenant Beethoven van totaal € 285,3 mln. Het betreft hier een bijdrage voor het realiseren van de mobiliteitsopgaven. De bedragen zijn als volgt opgebouwd:

Opgave (x € mln.)	Totaal	Prov. deel
MMK	727	81,8
HOV4	270	43,8
Spoorse opgave	125	0
A58 Tilburg – Eindhoven	126	0
Korte Termijn	185	46,3
Maatregelenpakket 1		
Brainportdeal	1.433	172,0
MMK	264	25,3
HOV4	91	15,6
Brainportlijnen	129	22
Aanpassingen A2/N2	309	0
Ontsluiting NW/A58	65	7,3

Korte Termijn	200	43
Maatregelenpakket 2		
Convenant Beethoven	1.058	113,3
Totaal	2.491	285,3

De bedragen zijn reeds geraamd op de meerjarige begroting. De dekking is afkomstig uit de reserves van mobiliteit.

Alle bijdragen zijn taakstellend en inclusief indexatie. Behalve de ontwikkeling van MMK. De provinciale bijdrage moet worden geïndexeerd en de provincie is mede risicodragend. Hiervoor worden aanvullend middelen gereserveerd in de reserves mobiliteit in het kader van de Programmering Mobiliteit.

De provincie is daarnaast als concessieverlener verantwoordelijk voor de exploitatie van de Brainportlijnen. Er is een Statenvoorstel uitgewerkt om hiervoor middelen beschikbaar te krijgen.

Daarnaast participeert de provincie in de BV Fellenoord voor de stedelijke transformatie rondom het station. De provincie is hier risicodragend partner. Het risico is afgedekt door een storting van € 28 mln. in de algemene risico-reserve.

Baten

Niet van toepassing.

Beleidsnota's en uitvoeringsagenda's

- [Brabantse Omgevingsvisie](#)
- [Beleidskader Leefomgeving](#)
- [Beleidskader Wonen en Werken](#)
- [Uitvoeringsagenda Wonen en Werken 2024-2027](#)
- [Beleidskader Economie 2030](#)
- <https://noordbrabant.bestuurlijkeinformatie.nl/Agenda/Document/369c3888-3f48-4f4a-b1d6-4a453bc0d696?documentId=b2a52cef-4e6e-4711-9fd3-835fcc934d87&agendaltemId=97b482e8-c793-4ca4-8d1a-ee8887f570cb>Uitvoeringsagenda Economie, Kennis en Talentontwikkeling 2024-2027
- [Energieagenda 2019-2030](#)
- [Beleidskader Mobiliteit: Koers 2030](#)
- ['Gedeelde mobiliteit is maatwerk'](#)
- [Beleidskader Levendig Brabant 2030](#)

Inzet verbonden partijen

Ontwikkelmaatschappij BV Fellenoord

Heeft als taak de gebiedsontwikkeling Fellenoord in Eindhoven te realiseren door sturing te geven aan de herontwikkeling van het gebied en de realisatie van de ambities uit de Ontwikkelvisie Fellenoord; een gezamenlijke onderneming van provincie en gemeente Eindhoven, opgericht om de realisatiekracht bij de strategische opgaven van Brainport Eindhoven te versterken. van beide ontwikkelingen.

Doorontwikkeling Brainport Industries Campus (Stichting COO BIC)

De provincie is samen met de gemeente Eindhoven en SDK Vastgoed deelnemer in de Stichting COO BIC, die de ontwikkeling van de Brainport Industries Campus stimuleert, faciliteert en het

campusconcept bewaakt. Zo groeit BIC verder als hightech- en innovatiehotspot en blijft de hoogwaardige maakindustrie in de Brainportregio internationaal concurrerend.

Doorontwikkeling Automotive Campus Helmond

Provincie en gemeente Helmond hebben de intentie om de publieke regie op de Automotive Campus door gezamenlijk (ieder 50%) de campusorganisatie, grond en het vastgoed over te nemen van Bouwbedrijf Van de Ven, onder voorbehoud van besluitvorming door gemeenteraad en Provinciale Staten.

Brabantse Ontwikkelings Maatschappij (BOM)

De provinciale ontwikkelingsmaatschappij die investeert in innovatieve Brabantse bedrijven en het ecosysteem, en daarmee ook een belangrijke rol speelt in de Brainportregio.

Eindhoven Airport NV

De provincie is met een belang van 24,5% aandeelhouder; de luchthaven is van belang voor de internationale bereikbaarheid van de Brainportregio.

Ontwikkelingen en onzekerheden

- **Uitvoeringskracht:** De gelijktijdige uitvoering van de vele projecten doet een groot beroep op de beschikbare capaciteit bij overheden en in de markt. Samen met het Rijk, de Metropoolregio Eindhoven en de regiogemeenten wordt daarom ingezet op het versterken van de uitvoeringskracht in de regio, maar schaarste aan personele capaciteit blijft een risico voor de planning.
- **Exploitatie Brainportlijnen:** Op dit moment is er nog geen duidelijkheid over de beschikbaarheid van (structurele) middelen voor de exploitatie van de Brainportlijnen. De regionale verkenning richt zich primair op de aanleg; over wie de exploitatie gaat dragen en bekostigen zijn gesprekken gevoerd tussen Rijk en regio. Het Rijk ziet op korte termijn geen mogelijkheden voor een financiële bijdrage. Voor de exploitatie van de Brainportlijnen binnen de concessie Zuidoost-Brabant is een Statenvoorstel uitgewerkt voor aanvullende middelen. Voor de start van de aanbesteding (najaar 2026) moet er duidelijkheid zijn over het beschikbare budget. Voor de Brainportlijnen in de concessie Oost-Brabant kunnen pas na de gunning van Zuidoost aanvullende afspraken worden gemaakt over de Brainportlijnen. Hierbij blijven we bij het Rijk drukken op hun verantwoordelijkheid. Zonder aanvullende middelen is exploitatie van de Brainportlijnen niet mogelijk en komen de bereikbaarheid en de leefbaarheid van de Brainportregio zwaar onder druk te staan.
- **Risicoverdeling en indexatie Multimodale Knoop:** De definitieve afspraken tussen Rijk, provincie, gemeente Eindhoven en spoorpartijen over de verdeling van (kosten)risico's en de wijze van indexatie van het taakstellend budget voor de Multimodale Knoop moeten nog worden gemaakt. Bij een project van deze omvang en looptijd kan het effect van prijsstijgingen aanzienlijk zijn; onduidelijkheid over wie dat risico draagt, vormt daarmee een financieel risico voor de provinciale bijdrage.
- **Geopolitieke onrust:** De aanhoudende geopolitieke onrust kan leiden tot schaarste aan materialen, verstoring van leveringsketens en sterk oplopende prijzen in de bouw- en infrasector. Dit kan doorwerken in de raming en planning van de projecten en de aanbestedingsresultaten negatief beïnvloeden.
- **Stikstofproblematiek:** De stikstofproblematiek kan zorgen voor vertraging in de planvorming en realisatie, doordat vergunningverlening onzeker is zolang er onvoldoende stikstofruimte

beschikbaar is. Rijk en regio hebben tijdens het BO Brainport van 27 mei 2026 daarom afgesproken de 'Brainport Open'-aanpak voor stikstof en natuurherstel verder uit te werken, om vergunningverlening voor de opgaven in de Brainportregio weer mogelijk te maken.

- Omvang, complexiteit en samenhang van de projecten: De projecten in de Brainportregio zijn omvangrijk, complex en kennen een sterke onderlinge samenhang, zowel inhoudelijk zoals in planning en financiering. Vertraging of scopewijziging bij het ene project werkt daardoor direct door in andere projecten.

Powerport regio Moerdijk

Inleiding

De overheden die samenwerken aan de Powerport regio Moerdijk hebben op maandag 29 juni 2026 afspraken gemaakt over het vervolg. Zo ondertekenden de overheden de intentieovereenkomst voor het verder uitwerken van de Amervisie. Deze visie geeft richting en houvast voor toekomstige keuzes voor het Amergebied in Geertruidenberg. In de komende periode werken de overheden hieraan verder. Hoeveel en waar de opgaven komen in Moerdijk, is nog niet beslist. Naast de twee oorspronkelijke zoekrichtingen werd in mei 2026 bekend dat het Rijk kijkt naar een derde variant. Bij die derde variant is minder ruimte nodig, waardoor het dorp Moerdijk behouden kan blijven. Tijdens het Bestuurlijk Overleg van juni 2026 is afgesproken dat de derde variant op een vergelijkbare manier wordt onderzocht. Zodat de overheden op een later moment een zorgvuldige keus kunnen maken. Wanneer het keuzemoment zal zijn, is op moment totstandkoming Begroting 2026 nog niet bekend.

Wat willen we bereiken?

De 'Powerport regio Moerdijk' heeft een belangrijke rol in het energiesysteem van de toekomst. Het Rijk wil veel nieuwe infrastructuur ontwikkelen in deze regio. Ook willen we in Nederland de industrie verduurzamen. Dit kost veel ruimte, juist in een gebied waar de ruimte beperkt is, de leefbaarheid onder druk staat en de milieudruk al hoog is. Dit vraagt om een goede afweging van alle belangen. De Powerport regio Moerdijk is gelegen in de gemeenten Moerdijk, Drimmelen en Geertruidenberg, en in beeld voor deze ontwikkelingen vanwege haar gunstige ligging en de aanwezigheid van cruciale infrastructuur. In de Powerport regio Moerdijk heeft de provincie een rol en belang in uitvoering van ruimtelijke ontwikkeling en goede integrale afweging op het gebied van onder meer energie, (circulaire) economie, ecologie en brede welvaart. (beleidskader leefomgeving en uitvoeringsagenda Brede Welvaart) De provincie bekijkt hoe de opgave in de Powerport regio Moerdijk kan bijdragen aan het behalen van de provinciale ambities op deze gebieden.

We zien als provincie een stapeling van nationale opgaven in de energietransitie en verduurzaming van de industrie in deze regio samenkomen, wat door het rijk in de ontwerp nota Ruimte onlangs nogmaals is onderstreept. De energie-infrastructuur is benodigd om hier een belangrijk energieknoppunt van Brabant te realiseren en de regio heeft een sleutelrol om de benodigde verduurzaming, met name van industrie, te realiseren. Dit is ook beschreven in het energieperspectief. Daarnaast is er een nationale behoefte aan uitbreiding van havengebonden bedrijvigheid, waarbij er momenteel een schaarste is aan water- en kadegebonden kavels en ruimte voor hoge milieucategorieën. Vanuit het Beleidskader economie 2030 biedt dit ook kansen, zoals voor aanvoer en afvoer van specifieke reststromen. Deze behoefte is ook passend vanuit het Beleidskader Wonen en Werken en is in lijn met de door u aangenomen motie M160-2025 Strategische watergebonden werklocaties. Daarnaast is het belangrijk om te verkennen hoe de

bestaande (milieu) ruimte beter benut wordt voor de functies die passen bij het vastgestelde nationaal strategisch profiel. Vanuit landbouw bezien is het een gebied met goede landbouwgronden. Dit zijn de betere landbouwgronden van Noord-Brabant. Er ligt ook een aanzienlijke compensatieopgave voor wat betreft natuur, waar wij ook een provinciaal belang in hebben dat zowel in het beleidskader Natuur als in onze Omgevingsverordening is beschreven. Vanuit beleidskader Milieu is er ook een provinciaal belang. In dit beleidskader is ook ons formele rol ten aanzien van milieuaspecten beschreven. Tenslotte is ook de impact op het watersysteem groot.

Wat gaan we daarvoor doen?

In 2027 zal vooral invulling gegeven worden aan de bestuurlijke afspraken van 29 juni 2026, waarmee er wordt gezorgd dat de brede welvaart en leefbaarheid gelijktijdig, geloofwaardig en structureel versterkt worden. Welke stappen in 2027 worden gezet is ten tijde van het opstellen van de begroting 2027 afhankelijk wanneer verantwoord een nieuw bestuurlijk weegmoment gaat plaatsvinden. In lijn met de opdracht van Provinciale Staten over de Moerdijkregeling zal deze ook in 2027 doorlopen.

Wat mag het kosten?

Lasten

Op dit moment kent de majeure opgave Powerportregio Moerdijk de volgende kosten:

- Kosten i.v.m. de Moerdijkregeling: betreft regeling voor de opkoop van huizen. De kosten betreffen met name risicoafdekking om eventuele verliezen bij verkoop te dekken.
- Kosten i.v.m. aankoop grond als gevolg van uitoefenen voorkeursrecht. De kosten betreffen, naast bijkomende kosten bij aankoop en kosten voor beheer vooral de kosten voor risicoafdekking om eventuele verliezen bij verkoop van de grond te dekken.
- Proceskosten

De kosten worden gedeeld met Rijk en gemeenten conform in bestuurlijk overleg gemaakte en te maken afspraken.

Baten

N.v.t.

Beleidsnota's en uitvoeringsagenda's

N.v.t.

Inzet verbonden partijen

Binnen de powerportregio valt het Havenschap Moerdijk (i.c.m. Havenbedrijf). De ontwikkeling hiervan maken onderdeel uit van bijvoorbeeld de gemaakte afspraken rondom het nationaal strategisch profiel.

Ontwikkelingen en onzekerheden

Zoals geschetst in de perspectiefnota zijn de mogelijke gevolgen voor de inwoners in dit gebied groot en zij maken zich zorgen, zorgen die wij begrijpen. Het vereist van ons zorgvuldigheid in besluitvorming, waarbij we goed kijken naar de vraagstukken en wat de consequenties zijn voor de mensen en hun directe omgeving. Randvoorwaarden met betrekking tot leefbaarheid en brede

welvaart blijven in 2027 centraal staan. De afspraken van 29 juni 2026 worden momenteel uitgewerkt. Bepalend gaat zijn wanneer verantwoord het volgende bestuurlijk weegmoment gaat zijn. Er worden nog nadere afspraken gemaakt over de financiering en de verdeling van de kosten. Bijvoorbeeld in het kader van grondverwerving en de Moerdijkregeling.

Financiële begroting

I Algemene grondslagen voor begroting en jaarstukken

De begroting is opgesteld met inachtneming van de voorschriften van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV), de [Verordening financieel beleid, beheer en organisatie Noord-Brabant](#) en het [Financieel Statuut](#). In de verordening zijn door PS de uitgangspunten voor het financiële beleid vastgesteld, die door GS nader zijn uitgewerkt in het Financieel Statuut. Volgens het BBV is het gemodificeerd stelsel van lasten en baten van toepassing. In overeenstemming met de BBV-regelgeving is het autorisatieniveau bepaald op het totaal van de lasten en het totaal van de baten per programma. De begroting geeft in overeenstemming met de normen van het BBV een zodanig inzicht dat een verantwoord oordeel kan worden gevormd over de financiële positie en over de baten en lasten. De baten en lasten worden tenzij anders vermeld toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben.

Basis voor de ramingen in de begroting

De begroting 2027 bestaat uit de oorspronkelijke ramingen van ongewijzigd beleid met daarbij de effecten van de 2e bestuursrapportage 2026 die in oktober 2026 door PS is/wordt vastgesteld.

Lastneming subsidies

De baten en lasten worden tenzij anders vermeld, toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben.

De lasten als gevolg van voorlopige subsidie toekenningen voor projectsubsidies worden beneden de grens van € 2,5 mln. genomen op het moment van het beschikken (afgeven van de beschikking). Dit grensbedrag ligt vast in artikel 4.6 van de Verordening financieel beleid, beheer en organisatie Noord-Brabant.

Waardering, activering en afschrijvingen (artikel 4.1 verordening financieel beleid beheer en organisatie Noord-Brabant)

Waarderingsbeleid vaste activa

Aan investeringen in vaste activa worden geen indirecte kosten (overhead) c.q. rente toegerekend. Kosten voor onderzoek en ontwikkeling worden niet geactiveerd.

Bijdragen aan investeringen van derden worden niet geactiveerd maar ineens ten laste van de exploitatie gebracht.

Activa met economisch nut en een verkrijgingsprijs van minder dan € 250.000 worden niet geactiveerd, uitgezonderd gronden en terreinen. Deze laatst genoemden worden altijd geactiveerd.

Afschrijvingsbeleid

De materiële vaste activa met economisch nut en de investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut worden afgeschreven rekening houdend met de actuele regelgeving en overeenkomstig de normen gangbaar in het maatschappelijk verkeer.

De materiële vaste activa met economisch nut worden lineair afgeschreven in maximaal:

- a. 50 jaar : bedrijfsgebouwen;
- b. 25 jaar : vervoermiddelen;
- c. 15 jaar: machines apparaten en installaties;
- d. 15 jaar: meubilair;
- e. 3 jaar: ICT en automatisering.

De materiële vaste activa in de openbare ruimte met maatschappelijk nut worden lineair afgeschreven in maximaal 15 jaar.

Financiële vaste activa

De kapitaalverstrekkingen aan de deelnemingen zijn gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs. Indien de waarde van de aandelen onverhoopt structureel mocht dalen tot onder de verkrijgingsprijs vindt afwaardering plaats, via een voorziening die in mindering wordt gebracht.

Uitzondering hierop zijn de deelnemingen BNG NV, Nederlandse Waterschapsbank NV, Enexis Holding NV, Publiek belang elektriciteitsproductie BV, Brabant Water NV, ZEH NV, Eindhoven Airport NV en Brabant Startup Fonds BV. De kapitaalverstrekking aan deze deelnemingen is op € 0 gewaardeerd.

Nazorgfonds

Het nazorgfonds heeft een afzonderlijke jaarrekening. Hierin worden de activa en passiva opgenomen tegen nominale waarde met uitzondering van effecten. Deze effecten, die bestaan uit participaties in beursgenoteerde en niet-beursgenoteerde fondsen, worden, overeenkomstig artikel 63, zesde lid van het BBV, gewaardeerd tegen actuele waarde.

Waardeveranderingen hiervan worden rechtstreeks verwerkt in de winst- en-verliesrekening. Na de sluiting van een stortplaats wordt voor de uitvoering van de nazorg in het Nazorgfonds een voorziening aangehouden. De provincie is na de sluiting wettelijk verantwoordelijk voor de uitvoering van de nazorg. Mocht die voorziening op enig moment ontoereikend zijn, dan dient de provincie de voorziening aan te vullen of zich daarvoor garant te stellen.

De waarderingsgrondslagen van het nazorgfonds zijn van invloed op de begroting en jaarstukken van de provincies. Een reserve wordt binnen de begroting van de provincie gevormd indien de voorziening bij het nazorgfonds ontoereikend is.

Reserves (artikel 4.2 verordening financieel beleid, beheer en organisatie Noord-Brabant)

Reserves worden ingesteld, opgeheven en samengevoegd bij PS-besluit.

Voor elke nieuw in te stellen bestemmingsreserve wordt aan PS een instellingsbesluit voorgelegd met de volgende gegevens:

- doelstelling en gebruik;
- functie van de reserve;
- toegestane minimum en maximumstand;
- dotatie en onttrekkingen;
- bepalingen omtrent opheffing/looptijd reserve, waarin begrepen het initiatief en argumenten.

Eenmaal per bestuursperiode wordt het financiële beleid omtrent de reserves geëvalueerd. De evaluatie van het beleid van de reserves is bedoeld ter toetsing van de werking van het financiële beleid. Bij de evaluatie wordt specifiek ingegaan op de volgende aspecten:

- toetsing van de reserves aan de instellingsbesluiten;
- werking van de doorlichting van reserves;
- toetsing van de reserves aan het financiële beleid, zijnde de algemene uitgangspunten en criteria.

Het uitgangspunt is dat geen rente wordt bijgeschreven op de reserves ter dekking van indexatie van uitgaven. Bij de instelling van een incidentele reserve en de geraamde stortingen en onttrekkingen dient rekening te worden gehouden met het verloop van de reserve waardoor effecten van prijspeilontwikkelingen op voorhand ingeschat worden

Bij reserves voor structureel beleid wordt de structurele toevoeging aan de reserve geïndexeerd, conform het indexatiebeleid.

Salariskosten en toerekening van organisatiekosten

De structurele salariskosten zijn gebaseerd op de toegestane formatiesterkte op basis van een 36-urige werkweek.

De huidige cao heeft een looptijd van 1 juli 2026 tot en met 30 juni 2028.

Indexering

Bij het opstellen van de jaarlijkse begroting wordt rekening gehouden met indexatie.

Hieraan liggen de volgende beleidsuitgangspunten ten grondslag:

1. De indexatie voor loon, prijs en investering is gebaseerd op relevante indexen uit het Centraal Economisch Plan (CEP), die elk jaar in maart worden gepubliceerd door het Centraal Planbureau.
2. Indexatie wordt toegepast op beleidsprogramma's en organisatiekosten die gefinancierd worden uit algemene middelen.
3. Indexatie wordt toegepast op de exploitatielasten van de begroting en structurele toevoegingen aan reserve.
4. Indexatie is alleen van toepassing op structurele bedragen uit de begroting.
5. Voor het indexeren exploitatielasten wordt een standaardverdeling voor loon en prijs gehanteerd. Het uitgangspunt is dat 1/3 van de budgetten wordt geïndexeerd voor loonstijgingen en 1/3 voor prijsstijgingen. Dit betekent dat 1/3 deel van de budgetten niet geïndexeerd wordt.
6. De indexatie wordt elk jaar als onderdeel van de 2e bestuursrapportage via een begrotingswijziging voor de begroting van het jaar T+1 verwerkt.
7. Voorstellen voor de toepassing van andere indexatiebedragen zijn mogelijk, als de toegepaste indexatie niet afdoende blijkt. Hiertoe worden onderbouwde separate voorstellen bij de bestuursrapportage aan uw Staten voorgelegd.

Aanvullend hierop zijn voor gesubsidieerde instellingen, wegeninvesteringen, loongerelateerde lasten en openbaar vervoer de volgende specifieke beleidsuitgangspunten, in respectievelijk 8, 9 en 10, 11 van toepassing:

8. Bij de indexatie van exploitatielasten voor structurele subsidierelaties en daaraan gelijkgestelde organisaties voor het uitvoeren van provinciale taken wordt een afwijkende verdeling voor loon en prijs gehanteerd. De exploitatielasten worden voor 80% geïndexeerd voor loonstijgingen en voor 20% voor prijsstijgingen.
9. De indexatie van investeringslasten in groot onderhoud en vervanging van provinciale wegen, vindt plaats door de toevoeging aan de reserve ter dekking van de kapitaallasten KOPI te indexeren. De standaardverdeling voor loon en prijs is niet van toepassing, omdat een gecombineerde IBOI indexatiepercentage wordt gebruikt.
10. De indexatie van de interne loongerelateerde exploitatielasten volgt de CAO afspraken.
11. De indexatie voor openbaar vervoer volgt de LBI index.

Exploitatiesubsidies 2027

De in de ramingen van de begroting opgenomen exploitatiesubsidies 2027 zijn in de bijlagenbundel bijlage 5b gespecificeerd opgenomen.

Algemene uitkering en decentralisatie-uitkeringen van het provinciefonds

De raming van de algemene uitkering is gebaseerd op de meicirculaire 2026. De raming is bij de bestuursrapportage 2026 bijgesteld en toegelicht. In het begrotingsbedrag 2027 is het geraamde accres 2027 niet geheel meegenomen. Hierdoor is het mogelijk om eventuele negatieve bijstellingen van het accres op te vangen, zonder effect op de vrije begrotingsruimte.

Decentralisatie-uitkeringen maken deel uit van het provinciefonds, maar hebben een eigen verdeling. De begrotingsbedragen 2027 zijn gebaseerd op de meicirculaire 2026.

Opcenten motorrijtuigenbelasting

De geraamde opcenten zijn gebaseerd op het meest recent houderschapsbestand van de belastingdienst uitgaande van een verhoging van 2,5% t.o.v. het tarief van 2026. Gelijktijdig met de begroting wordt het opcententarief vastgesteld op 89,2, zijnde een verhoging van 2,5%.

II Financiële positie

Autorisatie en overzicht van lasten en baten

In het overzicht van lasten en baten worden de lasten, de baten en het saldo van de begroting conform artikel 17 van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) gerecapituleerd. De door PS te autoriseren begrotingsbedragen zijn (in overeenstemming met de BBV-regelgeving) in één overzicht van lasten en baten opgenomen. De lasten en baten in dit overzicht sluiten aan bij de overzichten van lasten en baten zoals die bij elke begrotingsprogramma zijn opgenomen.

Een meerjarig overzicht van de lasten en baten in de begroting per programma is opgenomen in de bijlagenbundel-bijlage 1.

Een meerjarig gedetailleerd overzicht ingedeeld naar de voorgeschreven taakvelden is opgenomen in de door GS vastgestelde "Uitvoeringsinformatie 2027". Zie bijlagenbundel-bijlage 4.

bedragen * € 1.000

Begroting 2027		Lasten	Baten	Saldo
1	Programma Bestuur en Veiligheid	26.407	58	26.348 N
	Programma-lasten/programma-baten	17.572	58	17.514 N
	Toerekening organisatiekosten/Bijdrage in org.kst.	8.835	0	8.835 N
2	Programma Ruimte en Wonen	42.199	394	41.805 N
	Programma-lasten/programma-baten	24.787	394	24.393 N
	Toerekening organisatiekosten/Bijdrage in org.kst.	17.412	0	17.412 N
3	Programma Water en Bodem	83.375	34.092	49.283 N
	Programma-lasten/programma-baten	75.084	34.092	40.992 N
	Toerekening organisatiekosten/Bijdrage in org.kst.	8.291	0	8.291 N
4	Programma Natuur en Milieu	214.015	48.667	165.348 N
	Programma-lasten/programma-baten	191.213	48.667	142.545 N
	Toerekening organisatiekosten/Bijdrage in org.kst.	22.802	0	22.802 N
5	Programma Economie, Kennis en Talentontwikkeling	60.371	307	60.064 N
	Programma-lasten/programma-baten	50.437	307	50.130 N
	Toerekening organisatiekosten/Bijdrage in org.kst.	9.934	0	9.934 N
6	Programma Energie	18.999	8.141	10.858 N
	Programma-lasten/programma-baten	11.629	8.141	3.487 N
	Toerekening organisatiekosten/Bijdrage in org.kst.	7.370	0	7.370 N
7	Programma Landbouw en Voedsel	22.867	12.758	10.109 N
	Programma-lasten/programma-baten	16.433	12.758	3.675 N
	Toerekening organisatiekosten/Bijdrage in org.kst.	6.434	0	6.434 N
8	Programma Basisinfrastructuur Mobiliteit	270.758	9.861	260.897 N
	Programma-lasten/programma-baten	247.200	9.861	237.339 N
	Toerekening organisatiekosten/Bijdrage in org.kst.	23.558	0	23.558 N
9	Programma Mobiliteitsontwikkeling	92.993	4.242	88.751 N
	Programma-lasten/programma-baten	80.994	4.242	76.752 N

bedragen * € 1.000

Begroting 2027	Lasten	Baten	Saldo
Toerekening organisatiekosten/Bijdrage in org.kst.	11.999	0	11.999 N
10 Programma Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrije tijd	57.288	1.532	55.756 N
Programma-lasten/programma-baten	53.276	1.532	51.744 N
Toerekening organisatiekosten/Bijdrage in org.kst.	4.012	0	4.012 N
Algemeen financieel beleid	143.143	933.505	790.361 V
Algemene dekkingsmiddelen			
- Heffing opcenten motorrijtuigenbelasting	0	378.308	378.308 V
- Algemene uitkering Provinciefonds	0	388.411	388.411 V
- Decentralisatie-uitkeringen Provinciefonds	0	55.902	55.902 V
- Dividend	0	31.525	31.525 V
- Financieringsfunctie	462	78.306	77.844 V
- Overige algemene dekkingsmiddelen	282	0	282 N
- Ontwikkelbedrijf	2.111	429	1.682 N
- Toevoeging voorziening	0	0	-
Overhead	110.408	623	109.784 N
Stelposten (exclusief onvoorzien)	28.572	0	28.572 N
Onvoorzien	1.308	0	1.308 N
Mutatie voorziening dubieuze debiteuren	0	0	-
Bedrag van de heffing voor vennootschapsbelasting	0	0	-
A: Totaal van de lasten	1.032.415		
B: Totaal van de baten		1.053.558	
Gerealiseerde totaal saldo van baten en lasten (B -/- A)			21.143 V
	Toevoeging aan reserves 2027	Onttrekking aan reserves 2027	Saldo mutatie reserves 2027
C: Toevoegingen aan reserves	540.518		540.518 N
D: Onttrekkingen aan reserves		519.375	519.375 V
Saldo toevoegingen en onttrekkingen (D -/- C)			21.143 N
Totaal van de lasten + toevoegingen aan reserves (A+C)	1.572.934		
Totaal van de baten + onttrekkingen aan reserves (B+D)		1.572.934	
Geraamd resultaat			-

Ad C en D. De toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves vinden plaats overeenkomstig de door PS vastgestelde instellingsbesluiten van de reserves en zijn op de volgende pagina's gespecificeerd.

(bedragen x € 1.000)		Storting 2027	Onttrekking 2027
2. Ruimte en wonen			
	Reserve Werklocaties	2.201	2.201
	Reserve Leefomgeving	190	749
	Werkbudget Ontwikkelbedrijf	202	198
3. Water en Bodem			
	Reserve Bodem; DU Bodem	374	2.230
	Reserve Regionaal Waterprogramma	20.454	35.268
4. Natuur en milieu			
	Reserve VTH Omgevingsdiensten	35.580	30.967
	Reserve Natuur en Landschapsbeleid	6.113	4.796
	Reserve Natuurbeheer en Ontwikkeling	95.476	107.947
	Reserve Dekking tekorten gesl.stortpl.	5.528	0
5. Economie			
	Reserve Beleidskader Economie 2030	13.537	24.052
	Reserve Europese programma's 2022-2027	3.561	15.128
6. Energie			
	Reserve Beleidskader Energie 2030	13.802	6.732
7. Landbouw en voedsel			
	Reserve Landbouw	100	190
8. Basisinfrastructuur mobiliteit			
	Reserve Onderhoud wegen (KOPI)	50.567	22.558
	Reserve OV	46.800	21.000
9. Mobiliteitsontwikkeling			
	Reserve Spaar- & Investeringsfonds (SIF)	64.089	18.024
	Reserve Verkeer & Vervoer	21.536	98.858
10. Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrije tijd			
	Reserve Cultuur, Erfgoed, Sport & Vrijetijd	3.122	8.961
Algemeen financieel beleid			
	Reserve ontwikkelbedrijf	1.979	2.886
	Algemene reserve Doorgeschoven ruimte	115.738	108.068
	Algemene reserve Risicoreserve	548	0
	Res. Essent Immunisatieportefeuille	561	569
	Res. Essent Dividend- en rentereserve	34.384	4.329
90. Bedrijfsvoering			
	Reserve Ontwikkeling Bedrijfsvoering	1.358	1.899
	Reserve Organisatieontwikkeling	1.150	900
	Reserve POB (Opleidingen)	1.570	625
	Res. Essent Investeringsagenda	0	240
Eindtotaal		540.518	519.375

De onttrekkingen aan de reserves vinden plaats ter dekking van de uitgaven die bij de verschillende programma's in de begroting zijn geraamd.

III Uiteenzetting financiële positie

De belangrijkste verschillen tussen de begroting 2027 en de begroting 2026 zijn per programma toegelicht in de begroting.

Een gezonde financiële positie van de provincie komt in de begroting en meerjarenraming tot uitdrukking in een adequaat weerstandsvermogen en in een sluitende begroting.

Weerstandsvermogen

Voor een toelichting op het weerstandsvermogen wordt verwezen naar de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing. De verhouding tussen de beschikbare en de benodigde weerstandscapaciteit blijft binnen de voorgestelde bandbreedte.

Sluitende begroting en structureel evenwicht

Sluitende begroting

Uit de regel "Geraamd resultaat" in onderstaande tabel blijkt dat de begroting precies in evenwicht is. De lasten + de toevoegingen aan de reserves zijn gelijk aan de baten + de onttrekkingen aan de reserves. Daarmee is sprake van een sluitende begroting.

Structureel evenwicht

Om vast te stellen of er naast een sluitende begroting voor het jaar 2027 ook sprake is van een structureel evenwicht, schrijft het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) voor, dat een limitatief overzicht in de begroting wordt opgenomen van de incidentele lasten en incidentele baten. Dit limitatief overzicht van de incidentele lasten en baten zoals bedoeld in BBV artikel 19 is in de bijlagenbundel in bijlage 3 opgenomen.

Op basis van dit limitatieve overzicht zijn in onderstaande tabel de incidentele en structurele componenten van de lasten en baten inzichtelijk gemaakt.

Uit de tabel blijkt dat de begroting 2027 structureel evenwicht kent, de structurele baten van de jaren 2027 tot en met 2030 zijn hoger dan de structurele lasten.

N.B. Het BBV schrijft voor dat incidentele lasten en baten, lasten en baten zijn die niet langer dan drie jaar in de begroting voorkomen.

Dit BBV-voorschrift vereist verder dat wordt aangegeven welke toevoegingen en onttrekkingen aan reserves als structureel zijn te beschouwen. In het BBV wordt er in principe van uitgegaan dat alle toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves incidenteel van aard zijn, maar afwijkingen op deze regel zijn mogelijk.

De toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves in de begroting 2027 en de meerjarenraming 2028-2030 worden door de provincie als incidenteel beschouwd.

NB een overzicht van beoogde structurele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves blijft daarom achterwege.

Structureel begrotingsevenwicht

Bedragen x € 1.000

	Begr. 2026, na wijziging			Begroting 2027			Begroting 2028			Begroting 2029			Begroting 2030		
	totaal	waarvan: incidenteel	structureel	totaal	waarvan: incidenteel	structureel	totaal	waarvan: incidenteel	structureel	totaal	waarvan: incidenteel	structureel	totaal	waarvan: incidenteel	structureel
L a s t e n - p r o g r a m m a															
Bestuur en Veiligheid	28.568	8.330	20.238	26.407	4.985	21.421	19.731	253	19.478	19.731	253	19.478	19.475	0	19.475
Ruimte en Wonen	39.121	11.602	27.518	42.199	16.221	25.979	51.651	28.954	22.697	46.075	23.378	22.697	22.693	0	22.693
Water en Bodem	51.910	34.113	17.797	83.375	56.861	26.514	108.413	80.094	28.319	32.507	3.394	29.112	27.113	0	27.113
Natuur en Milieu	220.788	84.368	136.420	214.015	37.492	176.523	192.065	19.913	172.152	180.352	14.319	166.033	168.053	0	168.053
Economie, Kennis en Talentontwikkeling	98.651	76.559	22.092	60.371	29.983	30.388	33.307	3.197	30.110	32.161	2.051	30.110	30.110	0	30.110
Energie	26.283	18.237	8.046	18.999	10.664	8.335	5.796	50	5.746	5.746	0	5.746	5.746	0	5.746
Landbouw en Voedsel	31.891	24.828	7.063	22.867	15.868	6.999	15.478	11.327	4.151	4.151	0	4.151	4.151	0	4.151
Basisinfrastructuur mobiliteit	254.489	20.747	233.742	270.758	29.235	241.523	249.110	3.155	245.956	257.592	2.400	255.192	272.378	0	272.378
Mobiliteitsontwikkeling	139.011	123.332	15.679	92.993	72.321	20.672	58.519	38.077	20.443	546.066	522.031	24.035	48.797	26.900	21.897
Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrije tijd	60.241	4.018	56.223	57.288	4.453	52.835	52.275	0	52.275	52.683	0	52.683	52.411	0	52.411
Algemeen financieel beleid	116.721	411	116.310	143.143	28.572	114.571	559.743	416.863	142.880	313.572	149.566	164.005	339.541	149.566	189.975
A. Totaal lasten	1.067.674	406.546	661.128	1.032.415	306.656	725.759	1.346.088	601.883	744.205	1.490.634	717.393	773.241	990.469	176.466	814.003
B a t e n - p r o g r a m m a															
Bestuur en Veiligheid	120	118	2	58	56	2	2	0	2	2	0	2	2	0	2
Ruimte en Wonen	3.795	3.454	341	394	300	94	7.243	7.149	94	10.094	10.000	94	94	0	94
Water en Bodem	29.666	18.219	11.447	34.092	25.352	8.740	55.183	45.877	9.306	11.716	2.494	9.222	8.686	0	8.686
Natuur en Milieu	55.768	24.966	30.802	48.667	16.131	32.537	40.832	8.464	32.369	23.986	0	23.986	22.548	56	22.491
Economie, Kennis en Talentontwikkeling	30.303	30.097	205	307	99	208	195	101	94	94	0	94	94	0	94
Energie	11.459	11.406	53	8.141	8.141	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Landbouw en Voedsel	18.629	18.629	0	12.758	12.758	0	11.327	11.327	0	0	0	0	0	0	0
Basisinfrastructuur mobiliteit	10.693	3.941	6.752	9.861	2.700	7.161	8.264	1.103	7.161	7.174	13	7.161	7.161	0	7.161
Mobiliteitsontwikkeling	2.500	2.500	0	4.242	4.242	0	570	570	0	50.939	50.939	0	0	0	0
Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrije tijd	1.544	0	1.544	1.532	0	1.532	1.561	0	1.561	1.591	0	1.591	1.418	0	1.418
Algemeen financieel beleid	919.988	5.217	914.772	933.505	1.864	931.641	942.264	562	941.702	961.271	562	960.710	961.366	0	961.366
B. Totaal baten	1.084.465	118.547	965.918	1.053.558	71.644	981.914	1.067.442	75.152	992.290	1.066.868	64.007	1.002.860	1.001.370	56	1.001.314
Saldo van baten en lasten B-/-A	16.792			21.143			-278.646			-423.766			10.901		
C. Stortingen in reserves	675.700	675.700	0	540.518	540.518	0	422.959	422.959	0	381.582	381.582	0	335.232	335.232	0
D. Onttrekkingen aan reserves	658.909	658.909	0	519.375	519.375	0	701.604	701.604	0	805.348	805.348	0	324.331	324.331	0
Geraamd resultaat (B-A+D-C)	0			0			0			0			0		
Totaal structurele lasten (A)			661.128			725.759			744.205			773.241			814.003
Totaal structurele baten (B)			965.918			981.914			992.290			1.002.860			1.001.314
Structurele baten -/- structurele lasten			304.790			256.155			248.085			229.620			187.311

Een limitatief overzicht van de incidentele lasten en baten van de mutaties en van de mutaties in de reserves is opgenomen in bijlage 3. Alle toevoegingen en onttrekkingen aan reserves worden aangemerkt als incidenteel.

Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen

In het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) is bepaald dat de arbeidskostengerelateerde verplichtingen van een jaarlijks vergelijkbaar volume onderdeel vormen van de uiteenzetting over de financiële positie in de begroting.

Deze verplichtingen zijn ook in de meerjarenraming opgenomen.

Bedragen zijn exclusief indexering (prijspeil 2026).

Ambtelijk apparaat

Spaarverlof

In de werktijdenregeling is opgenomen dat medewerkers max. 100 uur (per fulltime equivalent) aan te veel gewerkte uren (en/of niet opgenomen verlofuren) mogen meenemen naar het volgende jaar; die uren moeten binnen 12 maanden alsnog worden opgenomen. Daarnaast kunnen medewerkers op grond van de cao verlof bijkopen. In tegenstelling tot het reguliere vakantieverlof vervalt of verjaart dat bijgekochte verlof niet. Voor dit opgespaarde verlof is per 2022 een voorziening gevormd.

Inkomensvoorziening vml. personeel via uitkeringsinstantie (werkloosheid, gedeeltelijke arbeidsongeschiktheid, suppletie)

De Provincie is eigenrisicodragers voor de WW- en de WGA-uitkeringen o.g.v. de Wet Inkomen en Arbeid. Dat geldt uiteraard ook voor het bovenwettelijk deel van de WW. De uitkeringsinstanties die deze voorzieningen uitvoeren declareren de kosten maandelijks bij de provincie.

De werkelijke uitkeringen in 2026 resp. de te verwachten uitkeringen en uitvoeringskosten in de komende jaren zijn:

Bedragen x € 1.000	2026	2027	2028	2029	2030
uitkeringen	850	865	885	900	920
uitvoeringskosten	0	0	0		0

IV Geprognosticeerde balans

Onderstaand is de balans verkort weergegeven met daarbij de geprognosticeerde cijfers per 31 dec 2026 t/m 31 dec 2030. Voor wat betreft de vaste activa en de lange passiva zijn deze geprognosticeerde cijfers gebaseerd op de in de BBV voorgeschreven verloopoverzichten.

Een gespecificeerd overzicht van het verloop van de boekwaarde van de vaste activa gedurende de periode 2026-2030, inclusief de daarbij gehanteerde afschrijvingsmethodiek, is opgenomen in de bijlagenbundel-bijlagen 7 t/m 9.

Verreweg het grootste deel van de vaste activa betreft de financiële vaste activa bestaande uit:

- aangeschafte obligaties (voornamelijk uit de opbrengst verkoop Essent);
- de balanswaarde van de deelnemingen (Bijlagenbundel-bijlage 9a);
- de verstrekte geldleningen (bijlagenbundel-bijlage 9c);
- de uitzettingen langer dan 1 jaar (bijlagenbundel-bijlage 9d)

Een gespecificeerd overzicht van het verloop van de passiva is opgenomen in de bijlagenbundel in bijlage 10 reserves, bijlage 11 voorzieningen en bijlage 12 opgenomen geldleningen.

Voor de vlottende activa en de korte passiva kent het BBV ten tijde van de begroting geen regelgeving. Op advies van het Ministerie van BZK is voor deze geprognosticeerde cijfers het gemiddelde van de laatste drie jaarrekeningen aangehouden.

(Geprognosticeerde) Balans	Jaarrekening	Prognose begroting					Bedragen x € 1 mln.
Activa	31-12-2025	31-12-2026	31-12-2027	31-12-2028	31-12-2029	31-12-2030	
Vaste Activa							
Immateriële vaste activa	-0,4	-0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	
Materiële vaste activa							
Inv. met economisch nut	132,5	135,3	140,6	143,9	142,8	139,0	
Inv. met maatschappelijk nut	409,6	419,7	518,3	590,3	797,3	777,4	
Financiële vaste activa							
Kapitaalverstrekking	91,9	101,9	101,9	101,9	101,9	101,9	
Verstrekte geldleningen	3.029,1	3.052,5	2.810,4	2.725,8	2.642,9	2.499,3	
Uitzettingen > 1 jr	573,6	530,9	378,9	324,9	205,4	205,4	
Overige Fin.vaste activa	25,3	25,3	25,3	25,3	25,3	25,3	
Vlottende Activa							
Vorraden	156,0	144,0	144,0	144,0	144,0	144,0	
Uitzettingen < 1 jr	961,4	969,7	969,7	969,7	969,7	969,7	
Liquide middelen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Overlopende activa	310,7	276,7	276,7	276,7	276,7	276,7	
Totaal Activa	5.689,8	5.655,9	5.365,7	5.302,5	5.306,1	5.138,7	

(Geprognosticeerde) Balans	Jaarrekening	Prognose begroting				Bedragen x € 1 mln.	
P a s s i v a	31-12-2025	31-12-2026	31-12-2027	31-12-2028	31-12-2029	31-12-2030	
Lange Passiva							
Algemene reserve	562,1	566,7	574,9	255,8	211,3	167,0	
Bestemmingsreserve Essent	2.666,1	2.698,8	2.728,6	2.750,9	2.773,8	2.797,5	
Overige bestemmingsreserves	1.495,2	1.474,7	1.457,9	1.476,1	1.073,9	1.105,4	
Voorzieningen	63,4	59,0	54,5	48,2	52,0	55,2	
Opgenomen vaste geldleningen	2,6	2,6	2,6	2,6	2,6	2,6	
Korte Passiva							
Netto vlottende schuld	70,6	86,5	86,5	86,5	86,5	86,5	
Overlopende passiva	829,7	767,6	460,8	682,5	1.106,0	924,6	
Totaal Passiva	5.689,8	5.655,9	5.365,8	5.302,5	5.306,1	5.138,7	

Verleende garanties en waarborgen

Buiten de balans worden in de begroting de borg- en garantstellingen toegelicht.

De door de provincie afgegeven garanties zijn opgenomen in de bijlagenbundel-bijlage 13.

Verleende garanties en waarborgen	bedragen x € 1.000		
	jaarrek. 2025	Begr. 2026	Begr. 2027
Overige garantieverplichtingen *	83.293	83.394	83.293

* De hier opgenomen bedragen betreffen de door de provincie afgegeven garanties waarop de reeds gerealiseerde aanspraken in mindering zijn gebracht. De specificatie hiervan is opgenomen in de bijlagenbundel-bijlage 13 Garantieverplichtingen.

V Kengetallen financiële positie

Het besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten schrijft voor dat in de begroting en jaarstukken een reeks van verplichte financiële kengetallen moet worden opgenomen. Het opnemen van de kengetallen in de begroting past in het streven naar meer transparantie. Tevens wordt beoogd Provinciale Staten in staat te stellen gemakkelijker inzicht te krijgen in de financiële positie met het oog op hun kaderstellende en controlerende rol. Daarnaast wordt met de invoering van de kengetallen een verbetering van de onderlinge vergelijkbaarheid en de signaalfunctie beoogd.

De voorgeschreven kengetallen betreffen:

1a Netto schuldquote*

1b Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen*

2 Solvabiliteitsratio*

3 Grondexploitatie*

4 Structurele exploitatieruimte

5 Belastingcapaciteit

* Het BBV kent geen regels voor de presentatie van vlottende activa en korte passiva ten tijde van de begroting. De balanswaarde van de vlottende activa en korte passiva per 31 december 2026 en volgende jaren kan op basis van de huidige regelgeving niet eenduidig worden bepaald. Op advies van het ministerie van BZK is voor de waarden van de vlottende activa en korte passiva het gemiddelde genomen van de balanswaarde in de jaren 2023 t/m 2025.

Kengetallen financiële positie	Rek. 2025	Begr.2026	Begr.2027	Begr.2028	Begr.2029	Begr.2030
1a Netto schuldquote (ultimo jaar)	-84,1%	-84,9%	-102,1%	-74,9%	-24,1%	-43,8%
1b Netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen	-356,5%	-368,7%	-371,2%	-332,7%	-274,2%	-295,9%
2 Solvabiliteitsratio	83,0%	83,8%	88,7%	84,5%	76,5%	79,2%
3 Kengetal grondexploitatie	0,5%	0,3%	0,2%	0,2%	0,2%	0,2%
4 Kengetal structurele exploitatieruimte	30,8%	28,1%	24,3%	23,2%	21,5%	18,7%
5 Benutte belastingcapaciteit: Opcenten MRB	95,6%	96,9%	97,6%	100,0%	102,5%	105,1%

Ad 1a) Kengetal netto schuldquote

De provincie Noord-Brabant heeft een negatieve schuldquote, en dat is gunstig. Bij een negatieve schuldquote is er geen sprake van een netto schuldenlast ofwel de vorderingen zijn hoger dan de schulden.

De provincie heeft vanwege de verkoop van de aandelen Essent voldoende middelen beschikbaar en hoeft geen leningen aan te gaan.

Ad 1b) Kengetal netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Om inzicht te verkrijgen in hoeverre sprake is van doorlenen wordt de netto schuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven (netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen). Op die manier wordt duidelijk in beeld gebracht wat het aandeel van de verstrekte leningen is en wat dit betekent voor de schuldenlast.

Het verschil tussen 1a de netto schuldquote en 1b de gecorrigeerde netto schuldquote wordt veroorzaakt door het effect van de door de provincie verstrekte leningen (zie bijlage 9c Verstrekte geldleningen).

Ad 2) Kengetal Solvabiliteitsratio

Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de provincie in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Onder de solvabiliteitsratio wordt verstaan het eigen vermogen (= reserves) als percentage van het balanstotaal.

Met een solvabiliteitspercentage van 88,7% in 2027 komt de provincie uit op een gezonde vermogenspositie.

Ad 3) Kengetal grondexploitatie

In het kengetal voor grondexploitatie dienen gronden te worden opgenomen die als 'voorraad' bouwgronden op de balans zijn vermeld. Dit om inzicht te geven in de terug te verdienen boekwaarde van de gronden bij verkoop of exploitatie. Voor de berekening van dit kengetal worden de voorraden bouwgrond in exploitatie bij elkaar opgeteld en gedeeld door de totale baten uit de programmabegroting of jaarstukken en uitgedrukt in een percentage.

Ad 4) Kengetal structurele exploitatieruimte

De structurele exploitatieruimte wordt bepaald door het saldo van de structurele baten en lasten gedeeld door de totale baten en uitgedrukt in een percentage.

Kanttekening hierbij is wel dat Noord-Brabant alle mutaties in de reserves als incidenteel aanmerkt. Los van de regelgeving van het BBV hanteert BZK als toezichthouder de regel dat onttrekkingen aan reserves – die bedoeld zijn om afschrijvingslasten van investeringen te dekken - als structureel kunnen worden aangemerkt. Noord-Brabant heeft dat soort onttrekkingen wel, maar presenteert ze niet als structurele component. Als Noord-Brabant dat wel zou doen zou de structurele exploitatieruimte iets hoger uitkomen.

Als de structurele baten hoger zijn dan de structurele lasten bevordert dat de wendbaarheid (flexibiliteit) van de begroting.

Een nadere voorgeschreven specificatie van de incidentele lasten en incidentele baten in de begroting is opgenomen in de bijlagenbundel: bijlage 2 en 3.

Ad 5) Kengetal Belastingcapaciteit

De belastingcapaciteit van provincies wordt berekend door het aantal opcenten in jaar t te vergelijken met het gemiddelde van het aantal opcenten van alle provincies van het laatst bekende begrotingsjaar en uit te drukken in een percentage.

Een nadere uitwerking van de kengetallen is opgenomen in de uitwerking van de paragraaf weerstandsvermogen (bijlagenbundel-bijlage 16).

VI Overzicht beleidskaders en uitvoeringsagenda's

Hieronder een overzicht van eerder vastgestelde Beleidskaders en Uitvoeringsagenda's.

Alle beleidskaders en uitvoeringsagenda's zijn hier te vinden:

<https://www.brabant.nl/onderwerpen/omgevingsbeleid/beleidskaders/>

Beleidskader (BK)	Uitvoeringsagenda (UA)	Vaststelling GS	Vaststelling PS
Economie 2030: Visie op een toekomstbehoudende economie 2021-2030			16-10-2020
	Uitvoeringsagenda: Economie Kennis en Talentontwikkeling 2024-2027	05-11-2024	
Beleidskader data 2030 en addendum			05-06-2026
	Digitale Transformatie	20-08-2024	
Mobiliteit: Koers 2030		06-10-2020	06-11-2020
	KOPI: Kwaliteitsnota Onderhoud Provinciale Infrastructuur 2023-2027	12-07-2022	
	OV-visie 'Gedeelde mobiliteit is maatwerk'	09-10-2018	
	BVVP: Brabants Verkeersveiligheidsplan 2024-2027	21-05-2024	
	Krachten-bundeling Smart Mobility	22-10-2019	
Energieagenda 2019 - 2030		20-11-2018	14-12-2018
	Uitvoeringsagenda Energie 2024-2027	24-09-2024	
Energieperspectief 2050			05-06-2026
Milieu 2030: een gezond milieu voor een gezonder leven		27-09-2022	11-11-2022
	Uitvoeringsagenda Milieu 2024-2027	24-09-2024	
	Schone luchtakkoord 2021-2030	November 2021	
Levendig Brabant 2023 - 2030		08-11-2022	03-02-2023
	Uitvoeringsagenda Levendig Brabant 2024-2027		

Beleidskader (BK)	Uitvoeringsagenda (UA)	Vaststelling GS	Vaststelling PS
Gezondheid 2021 - 2030. Drie gezonde levensjaren erbij voor iedere Brabander	Uitvoeringsagenda Gezondheid 2024-2027	05-11-2024	03-12-2021
Toekomstbestendig Bestuur		01-10-2024	08-03-2024
	Uitvoeringsagenda Toekomstbestendig Bestuur 2024-2027	29-10-2024	
Landbouw en Voedsel 2030 - Brabant			08-04-2022
	Uitvoeringsagenda Landbouw & Voedsel 2024-2027	05-11-2024	
	Mest	01-11-2022	
Regionaal Water- en Bodemprogramma (RWP) 2022-2027			03-12-2021
	Addendum Regionaal Water en Bodem Programma 2022-2027	18-02-2025	
Leefomgeving 2030 - Brabant		01-11-2022	27-10-2023
Wonen en Werken		23-01-2023	24-05-2024
	Uitvoeringsagenda Wonen en Werken 2024-2027	15-10-2024	
Natuur 2030: robuust, inclusief en verbonden		06-09-2022	14-10-2022
	Natuur 2023-2027	14-02-2023	
Aanpak/koers/uitvoeringsagenda die invulling geeft aan de uitvoering voor meerdere beleidskaders:			
	Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof 2.0	10-12-2024	
	Uitvoeringsagenda Brede Welvaart 2024-2027	05-11-2024	
	Instrumenteel kader Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving	22-05 2018	

Provincie Noord-Brabant

Brabantlaan 1
Postbus 90151
5200 MC 's-Hertogenbosch
Telefoon (073) 681 28 12
www.brabant.nl

Provincie Noord-Brabant

Begroting 2027 Bijlagenbundel

Begroting 2027 Bijlagenbundel

Inhoud

I Financiële positie: Toelichting lasten en baten.....	2
Bijlage 1. Totaaloverzicht programmaplan	4
Bijlage 2. Structurele en incidentele lasten en baten per programma	7
Bijlage 3. Limitatief overzicht van incidentele lasten en incidentele baten.....	9
Bijlage 4. Lasten en baten per taakveld en toedeling organisatiekosten	20
Bijlage 5a. Specificatie van aanmerkelijke verschillen tussen jaarstukken 2025 en begroting 2027	27
Bijlage 5b. Specificatie van de exploitatiesubsidies 2027.....	32
II Financiële positie – Geprognosticeerde balans	33
Bijlage 6. Geprognosticeerde balans	34
Bijlage 7. Immateriële vaste activa	35
Bijlage 8. Materiële vaste activa.....	36
Bijlage 9. Financiële vaste activa	41
a. Deelnemingen	41
b. Uitwerking paragraaf verbonden partijen	43
c. Verstrekte geldleningen.....	83
d. Uitzettingen met looptijd van meer dan één jaar	92
Bijlage 10. Reserves.....	93
Bijlage 11. Voorzieningen	101
Bijlage 12. Vaste schulden	106
Bijlage 13. Garantieverplichtingen.....	108
Bijlage 14. Berekening EMU-saldo	111
Bijlage 15. Investeringschema	112
III Financiële positie – Uitwerking paragraaf weerstandsvermogen	113
Bijlage 16. Uitwerking paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing.....	113
a. Risico-inventarisatie en afdekking	114
b. Kengetallen m.b.t. de financiële positie	116

Deze bijlagenbundel is onderdeel van de [[begroting 2027](#)].

Navigeren door deze bijlagenbundel: In inhoudsopgave op het betreffende onderdeel klikken en onderaan iedere pagina mogelijkheid om terug te keren naar inhoudsopgave via klik op “pag.” of op tekst linksonder: “Provincie Noord-Brabant – Bijlagen..” De in deze bijlagen vermelde cijfers betreffen bedragen in hele Euro, tenzij in de bijlage anders is vermeld.

I Financiële positie:

Toelichting lasten en baten

Bijlage 1 Totaaloverzicht programmaplan

In dit totaaloverzicht zijn de lasten en baten per programma vermeld.

In overeenstemming met (het "Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten") [BBV](#) art. 19 en art. 22 zijn opgenomen:

- de gerealiseerde bedragen van de jaarrekening 2025;
- de geraamde bedragen van de begroting 2027 en de meerjarenraming 2028 t/m 2030.

Per programma wordt onderscheid gemaakt in de programmalasten en -baten en de toegerekende organisatiekosten.

Verder zijn opgenomen:

- het onderdeel algemeen financieel beleid waarin de baten en lasten zijn gespecificeerd van de algemene dekkingsmiddelen, de algemene stelposten en de overhead in overeenstemming met BBV art. 17;
- de toevoegingen en de onttrekkingen aan de reserves. (de toevoegingen en onttrekkingen - gespecificeerd per reserve - zijn opgenomen in bijlage 10)

Het geraamd resultaat komt in de begroting 2027 en in de meerjarenraming 2028 t/m 2030 uit op € 0.

De ramingen van lasten + toevoegingen aan reserves zijn gelijk aan de baten + onttrekkingen aan reserves en daarmee is de begroting in evenwicht en is steeds sprake van een sluitende begroting.

Bijlage 2 Structureel en incidenteel

In overeenstemming met BBV art. 19 lid c/d is als toelichting op het overzicht van baten en lasten in de begroting bijlage 2 opgenomen waarin per programma de structurele en incidentele lasten en baten zijn vermeld. Bijlage 2 laat zien dat de gewijzigde begroting 2026, de begroting 2027 en de meerjarenraming 2028 t/m 2030 niet alleen sluitend is, maar dat ook sprake is van structureel evenwicht. Dat wil zeggen dat in 2026, 2027 en ook in 2028 en verdere jaren de structurele baten hoger uitkomen dan de structurele lasten.

Bijlage 3 Limitatief overzicht van incidentele lasten en incidentele baten

Om vast te kunnen stellen of er in de begroting sprake is van een structureel evenwicht is het van belang dat inzicht bestaat in het deel van de lasten en de baten dat incidenteel is en het deel dat structureel is. Daartoe is in BBV art 19 c/d voorgeschreven dat in de begroting een overzicht van de incidentele lasten en incidentele baten wordt opgenomen, waarbij per programma de belangrijkste posten worden gespecificeerd.

Bijlage 3 bevat dit overzicht van alle incidentele lasten en incidentele baten, waarbij de incidentele posten groter dan € 1 mln. zijn gespecificeerd. (Incidentele posten kleiner dan € 1 mln. zijn samengevoegd.)

Uit dit overzicht van incidentele lasten en incidentele baten blijkt dat Noord-Brabant een structureel begrotingsevenwicht heeft. De structurele lasten zijn lager dan de structurele baten in de begroting.

Alle toevoegingen en onttrekkingen aan reserves worden door de provincie als incidenteel aangemerkt.

Bijlage 4 Indeling van lasten en baten naar taakvelden / toedeling organisatiekosten

De provincies hebben ieder hun eigen begroting met daarin hun eigen programma-indeling.

Om de begrotingen van de verschillende provincies te kunnen vergelijken is voorgeschreven dat de provincies in hun begroting een overzicht opnemen van de ramingen ingedeeld naar de door het rijk voor alle provincies uniform voorgeschreven taakvelden. Het totaal van de ramingen van de lasten en baten in de programmabegroting dient gelijk te zijn aan het totaal van de lasten en baten van de taakvelden-begroting.

In overeenstemming met BBV art. 7 lid c zijn in bijlage 4a de ramingen van de begroting ingedeeld naar de uniform voorgeschreven taakvelden.

In overeenstemming met BBV art. 66 lid 3 is in bijlage 4b tevens het verdelingsprincipe inzichtelijk gemaakt waarmee de taakvelden over de programma's zijn verdeeld.

Het BBV art. 1, 8 en art 17 schrijft voor dat de kosten die betrekking hebben op het primaire proces direct aan de programma's dienen te worden toegerekend en dat daarnaast de kosten van overhead op één centrale plek buiten de programma's moeten worden opgenomen.

Een specificatie van de toedeling van de directe organisatiekosten en de overheadkosten is opgenomen in bijlage 4c.

Bijlage 5a Specificatie van de aanmerkelijke verschillen tussen de lasten en de baten van jaarstukken 2025 en begroting 2027

Een specificatie van de belangrijkste verschillen tussen de jaarstukken 2025 en de begroting 2027 is in overeenstemming met BBV art. 19 opgenomen in bijlage 5.

Een toelichting op de belangrijkste verschillen in lasten en baten tussen de begroting 2026 en 2027 is bij elk van de programma's in de begroting opgenomen.

Bijlage 5b Overzicht van exploitatiesubsidies in begroting 2027

In dit overzicht zijn alle exploitatiesubsidies vermeld die in de begroting 2027 zijn opgenomen.

Bijlage 1. Totaaloverzicht programma-plan

Totaaloverzicht meerjarenbegroting Bedragen x € 1.000	Jaarrek. 2025 realisatie	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030
1. Bestuur en veiligheid					
<u>Lasten</u>					
Programmalasten	21.135 N	17.572 N	11.675 N	11.675 N	11.422 N
Toerekening organisatiekosten	8.728 N	8.835 N	8.055 N	8.055 N	8.053 N
Totaal Lasten	29.863 N	26.407 N	19.731 N	19.731 N	19.475 N
<u>Baten</u>					
Programmabaten	304 V	58 V	2 V	2 V	2 V
Bijdrage in toerekening org. kosten	297 V	0	0	0	0
Totaal Baten	602 V	58 V	2 V	2 V	2 V
Saldo van baten en lasten	29.261 N	26.348 N	19.729 N	19.729 N	19.473 N
2. Ruimte en wonen					
<u>Lasten</u>					
Programmalasten	20.053 N	24.787 N	35.583 N	30.008 N	6.626 N
Toerekening organisatiekosten	14.540 N	17.412 N	16.067 N	16.067 N	16.067 N
Totaal Lasten	34.593 N	42.199 N	51.651 N	46.075 N	22.693 N
<u>Baten</u>					
Programmabaten	6.825 V	394 V	7.243 V	10.094 V	94 V
Totaal Baten	6.825 V	394 V	7.243 V	10.094 V	94 V
Saldo van baten en lasten	27.768 N	41.805 N	44.407 N	35.980 N	22.599 N
3. Water en Bodem					
<u>Lasten</u>					
Programmalasten	50.328 N	75.084 N	102.684 N	26.913 N	21.520 N
Toerekening organisatiekosten	8.407 N	8.291 N	5.729 N	5.593 N	5.593 N
Totaal Lasten	58.736 N	83.375 N	108.413 N	32.507 N	27.113 N
<u>Baten</u>					
Programmabaten	23.033 V	34.092 V	55.183 V	11.716 V	8.686 V
Bijdrage in toerekening org. kosten	1.144 V	0	0	0	0
Totaal Baten	24.177 V	34.092 V	55.183 V	11.716 V	8.686 V
Saldo van baten en lasten	34.558 N	49.283 N	53.230 N	20.790 N	18.427 N
4. Natuur en milieu					
<u>Lasten</u>					
Programmalasten	177.735 N	191.213 N	170.441 N	162.250 N	152.342 N
Toerekening organisatiekosten	18.074 N	22.802 N	21.624 N	18.102 N	15.711 N
Totaal Lasten	195.810 N	214.015 N	192.065 N	180.352 N	168.053 N
<u>Baten</u>					
Programmabaten	51.788 V	48.667 V	40.832 V	23.986 V	22.548 V
Totaal Baten	51.788 V	48.667 V	40.832 V	23.986 V	22.548 V
Saldo van baten en lasten	144.021 N	165.348 N	151.232 N	156.367 N	145.505 N
5. Economie					
<u>Lasten</u>					
Programmalasten	90.008 N	50.437 N	25.403 N	24.256 N	22.206 N
Toerekening organisatiekosten	9.833 N	9.934 N	7.904 N	7.904 N	7.904 N
Totaal Lasten	99.841 N	60.371 N	33.307 N	32.161 N	30.110 N
<u>Baten</u>					
Programmabaten	51.915 V	307 V	195 V	94 V	94 V
Bijdrage in toerekening org. kosten	2.553 V	0	0	0	0
Totaal Baten	54.467 V	307 V	195 V	94 V	94 V
Saldo van baten en lasten	45.373 N	60.064 N	33.112 N	32.066 N	30.015 N

Totaaloverzicht meerjarenbegroting Bedragen x € 1.000	Jaarrek. 2025 realisatie	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030
6. Energie					
<u>Lasten</u>					
Programmalasten	10.765 N	11.629 N	3.552 N	3.502 N	3.502 N
Toerekening organisatiekosten	6.300 N	7.370 N	2.243 N	2.243 N	2.243 N
Totaal Lasten	17.065 N	18.999 N	5.796 N	5.746 N	5.746 N
<u>Baten</u>					
Programmabaten	7.706 V	8.141 V	0	0	0
Bijdrage in toerekening org. kosten	0	0	0	0	0
Totaal Baten	7.706 V	8.141 V	0	0	0
Saldo van baten en lasten	9.359 N	10.858 N	5.796 N	5.746 N	5.746 N
7. Landbouw en voedsel					
<u>Lasten</u>					
Programmalasten	7.926 N	16.433 N	11.999 N	672 N	672 N
Toerekening organisatiekosten	6.016 N	6.434 N	3.479 N	3.479 N	3.479 N
Totaal Lasten	13.943 N	22.867 N	15.478 N	4.151 N	4.151 N
<u>Baten</u>					
Programmabaten	6.480 V	12.758 V	11.327 V	0	0
Totaal Baten	6.480 V	12.758 V	11.327 V	0	0
Saldo van baten en lasten	7.463 N	10.109 N	4.151 N	4.151 N	4.151 N
8. Basisinfrastructuur mobiliteit					
<u>Lasten</u>					
Programmalasten	209.119 N	247.200 N	229.691 N	238.819 N	254.757 N
Toerekening organisatiekosten	22.319 N	23.558 N	19.419 N	18.773 N	17.622 N
Totaal Lasten	231.439 N	270.758 N	249.110 N	257.592 N	272.378 N
<u>Baten</u>					
Programmabaten	10.485 V	9.861 V	8.264 V	7.174 V	7.161 V
Bijdrage in toerekening org. kosten	710 V	0	0	0	0
Totaal Baten	11.195 V	9.861 V	8.264 V	7.174 V	7.161 V
Saldo van baten en lasten	220.244 N	260.897 N	240.846 N	250.418 N	265.217 N
9. Mobiliteitsontwikkeling					
<u>Lasten</u>					
Programmalasten	95.329 N	80.994 N	50.162 N	537.708 N	40.977 N
Toerekening organisatiekosten	11.593 N	11.999 N	8.358 N	8.358 N	7.820 N
Totaal Lasten	106.923 N	92.993 N	58.519 N	546.066 N	48.797 N
<u>Baten</u>					
Programmabaten	863 V	4.242 V	570 V	50.939 V	0
Bijdrage in toerekening org. kosten	1.903 V	0	0	0	0
Totaal Baten	2.765 V	4.242 V	570 V	50.939 V	0
Saldo van baten en lasten	104.157 N	88.751 N	57.949 N	495.127 N	48.797 N
10. Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrije tijd					
<u>Lasten</u>					
Programmalasten	62.047 N	53.276 N	48.708 N	49.115 N	48.843 N
Toerekening organisatiekosten	4.015 N	4.012 N	3.568 N	3.568 N	3.568 N
Totaal Lasten	66.062 N	57.288 N	52.275 N	52.683 N	52.411 N
<u>Baten</u>					
Programmabaten	1.724 V	1.532 V	1.561 V	1.591 V	1.418 V
Totaal Baten	1.724 V	1.532 V	1.561 V	1.591 V	1.418 V
Saldo van baten en lasten	64.338 N	55.756 N	50.714 N	51.091 N	50.992 N
Algemeen financieel beleid					
<u>Lasten</u>					
Programmalasten	7.413 N	32.736 N	456.379 N	211.476 N	238.277 N
Toerekening organisatiekosten	89.817 N	110.408 N	103.364 N	102.096 N	101.264 N
Totaal Lasten	97.231 N	143.143 N	559.743 N	313.572 N	339.541 N
<u>Baten</u>					
Programmabaten	953.541 V	933.505 V	942.264 V	961.271 V	961.366 V
Bijdrage in toerekening org. kosten	2 V	0	0	0	0
Totaal Baten	953.543 V	933.505 V	942.264 V	961.271 V	961.366 V

Totaaloverzicht meerjarenbegroting Bedragen x € 1.000	Jaarrek. 2025 realisatie	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030
Saldo van baten en lasten	856.312 V	790.361 V	382.521 V	647.700 V	621.825 V
Mutaties reserves					
<u>Lasten</u>					
Programmalasten	1.402.941 N	540.518 N	422.959 N	381.582 N	335.232 N
Totaal Lasten	1.402.941 N	540.518 N	422.959 N	381.582 N	335.232 N
<u>Baten</u>					
Programmabaten	1.261.261 V	519.375 V	701.604 V	805.348 V	324.331 V
Totaal Baten	1.261.261 V	519.375 V	701.604 V	805.348 V	324.331 V
Saldo van baten en lasten	141.680 N	21.143 N	278.646 V	423.766 V	10.901 N
Saldo van baten en lasten	28.090 V	0	0	0	0

Bijlage 2. Structurele en incidentele lasten en baten per programma

Structureel begrotingsevenwicht

Bedragen x € 1.000

	Begr. 2026, na wijziging			Begroting 2027			Begroting 2028			Begroting 2029			Begroting 2030		
	totaal	waarvan: incidenteel	structureel	totaal	waarvan: incidenteel	structureel	totaal	waarvan: incidenteel	structureel	totaal	waarvan: incidenteel	structureel	totaal	waarvan: incidenteel	structureel
L a s t e n - programma															
Bestuur en Veiligheid	28.568	8.330	20.238	26.407	4.985	21.421	19.731	253	19.478	19.731	253	19.478	19.475	0	19.475
Ruimte en Wonen	39.121	11.602	27.518	42.199	16.221	25.979	51.651	28.954	22.697	46.075	23.378	22.697	22.693	0	22.693
Water en Bodem	51.910	34.113	17.797	83.375	56.861	26.514	108.413	80.094	28.319	32.507	3.394	29.112	27.113	0	27.113
Natuur en Milieu	220.788	84.368	136.420	214.015	37.492	176.523	192.065	19.913	172.152	180.352	14.319	166.033	168.053	0	168.053
Economie, Kennis en Talentontwikkeling	98.651	76.559	22.092	60.371	29.983	30.388	33.307	3.197	30.110	32.161	2.051	30.110	30.110	0	30.110
Energie	26.283	18.237	8.046	18.999	10.664	8.335	5.796	50	5.746	5.746	0	5.746	5.746	0	5.746
Landbouw en Voedsel	31.891	24.828	7.063	22.867	15.868	6.999	15.478	11.327	4.151	4.151	0	4.151	4.151	0	4.151
Basisinfrastructuur mobiliteit	254.489	20.747	233.742	270.758	29.235	241.523	249.110	3.155	245.956	257.592	2.400	255.192	272.378	0	272.378
Mobiliteitsontwikkeling	139.011	123.332	15.679	92.993	72.321	20.672	58.519	38.077	20.443	546.066	522.031	24.035	48.797	26.900	21.897
Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrije tijd	60.241	4.018	56.223	57.288	4.453	52.835	52.275	0	52.275	52.683	0	52.683	52.411	0	52.411
Algemeen financieel beleid	116.721	411	116.310	143.143	28.572	114.571	559.743	416.863	142.880	313.572	149.566	164.005	339.541	149.566	189.975
A. Totaal lasten	1.067.674	406.546	661.128	1.032.415	306.656	725.759	1.346.088	601.883	744.205	1.490.634	717.393	773.241	990.469	176.466	814.003
B a t e n - programma															
Bestuur en Veiligheid	120	118	2	58	56	2	2	0	2	2	0	2	2	0	2
Ruimte en Wonen	3.795	3.454	341	394	300	94	7.243	7.149	94	10.094	10.000	94	94	0	94
Water en Bodem	29.666	18.219	11.447	34.092	25.352	8.740	55.183	45.877	9.306	11.716	2.494	9.222	8.686	0	8.686
Natuur en Milieu	55.768	24.966	30.802	48.667	16.131	32.537	40.832	8.464	32.369	23.986	0	23.986	22.548	56	22.491
Economie, Kennis en Talentontwikkeling	30.303	30.097	205	307	99	208	195	101	94	94	0	94	94	0	94
Energie	11.459	11.406	53	8.141	8.141	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Landbouw en Voedsel	18.629	18.629	0	12.758	12.758	0	11.327	11.327	0	0	0	0	0	0	0
Basisinfrastructuur mobiliteit	10.693	3.941	6.752	9.861	2.700	7.161	8.264	1.103	7.161	7.174	13	7.161	7.161	0	7.161
Mobiliteitsontwikkeling	2.500	2.500	0	4.242	4.242	0	570	570	0	50.939	50.939	0	0	0	0
Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrije tijd	1.544	0	1.544	1.532	0	1.532	1.561	0	1.561	1.591	0	1.591	1.418	0	1.418
Algemeen financieel beleid	919.988	5.217	914.772	933.505	1.864	931.641	942.264	562	941.702	961.271	562	960.710	961.366	0	961.366
B. Totaal baten	1.084.465	118.547	965.918	1.053.558	71.644	981.914	1.067.442	75.152	992.290	1.066.868	64.007	1.002.860	1.001.370	56	1.001.314
Saldo van baten en lasten B-/A	16.792			21.143			-278.646			-423.766			10.901		
C. Stortingen in reserves	675.700	675.700	0	540.518	540.518	0	422.959	422.959	0	381.582	381.582	0	335.232	335.232	0

Structureel begrotingsevenwicht

Bedragen x € 1.000

	Begr. 2026, na wijziging			Begroting 2027			Begroting 2028			Begroting 2029			Begroting 2030		
	totaal	waarvan: incidenteel	structureel	totaal	waarvan: incidenteel	structureel	totaal	waarvan: incidenteel	structureel	totaal	waarvan: incidenteel	structureel	totaal	waarvan: incidenteel	structureel
D. Onttrekkingen aan reserves	658.909	658.909	0	519.375	519.375	0	701.604	701.604	0	805.348	805.348	0	324.331	324.331	0
Geraamd resultaat (B-A+D-C)	0			0			0			0			0		
Totaal structurele lasten (A)			661.128			725.759			744.205			773.241			814.003
Totaal structurele baten (B)			965.918			981.914			992.290			1.002.860			1.001.314
Structurele baten -/- structurele lasten			304.790			256.155			248.085			229.620			187.311

Een limitatief overzicht van de incidentele lasten en baten en van de mutaties in de reserves is opgenomen in bijlage 3.
Alle toevoegingen en onttrekkingen aan reserves worden aangemerkt als incidenteel.

Bijlage 3. Limitatief overzicht van incidentele lasten en incidentele baten

Overzicht van incidentele lasten en baten (bedragen x € 1)	Incidentele lasten 2027	Incidentele baten 2027	Incidentele lasten 2028	Incidentele baten 2028	Incidentele lasten 2029	Incidentele baten 2029	Incidentele lasten 2030	Incidentele baten 2030
1. Bestuur en veiligheid	4.985.309	56.000	253.374	-	253.374	-	-	-
inkomst Brab. Health Deal	-	56.000	-	-	-	-	-	-
Ontwbdg veiligheid	3.044.405	-	253.374	-	253.374	-	-	-
uitgave Brab. Health Deal	56.000	-	-	-	-	-	-	-
Uitvoeringsagenda Gezondheid 2022-2023	299.904	-	-	-	-	-	-	-
Brede Welvaart	1.165.000	-	-	-	-	-	-	-
Reputatie Brabant	420.000	-	-	-	-	-	-	-
2. Ruimte en wonen	16.220.567	300.000	28.953.944	7.148.760	23.378.030	10.000.000	-	-
Oostelijke Langstraat (aandeel PNB)	14.766.193	-	21.797.184	-	13.371.030	-	-	-
Voorber./uitv. kosten woningbouwprod.	8.000	-	8.000	-	7.000	-	-	-
Gebiedstransformaties	189.525	-	-	-	-	-	-	-
3e tranche regionale woondeals (SPUK)	300.000	-	-	-	-	-	-	-
Woondeals 3e tranche	-	300.000	-	-	-	-	-	-
Bedrijventerreinen tlv SPUK CDOKE	224.349	-	-	-	-	-	-	-
3e tranche Flexpool Wonen_Cofinanciering	282.500	-	-	-	-	-	-	-
STUK Stikstofuitv en Kennisont	250.000	-	-	-	-	-	-	-
Stikstofbeleid en Advisering	200.000	-	-	-	-	-	-	-
Uitgaven t.l.v. SPUK E103 GOL	-	-	7.148.760	-	10.000.000	-	-	-
SPUK E103 GOL	-	-	-	7.148.760	-	10.000.000	-	-
3. Water en Bodem	56.861.022	25.351.921	80.093.938	45.876.876	3.394.376	2.494.376	-	-
Bodem	1.435.000	-	-	-	-	-	-	-
Bodemsanering Chemie Pack	413.900	-	-	-	-	-	-	-
Communicatie Basisopgave	100.000	-	-	-	-	-	-	-
DP-DHZ (PNB)	2.735.421	-	893.914	-	-	-	-	-
DP-ZWD: Roode Vaart	-	-	4.180.000	-	-	-	-	-
DP-ZWD: Zoet water	-	-	1.532.603	-	-	-	-	-
Dwarsverbanden RWP basisopgave	180.000	-	150.000	-	-	-	-	-

Overzicht van incidentele lasten en baten (bedragen x € 1)	Incidentele lasten 2027	Incidentele baten 2027	Incidentele lasten 2028	Incidentele baten 2028	Incidentele lasten 2029	Incidentele baten 2029	Incidentele lasten 2030	Incidentele baten 2030
Geopark Schelde Delta	62.609	-	400.000	-	-	-	-	-
Inkomsten PNB vitale bodem	-	547.500	-	-	-	-	-	-
Inrichting Waterkwaliteit MOKs RWP	17.852.754	-	14.378.860	-	-	-	-	-
Klimaatadaptatie basisopgave	50.000	-	100.000	-	-	-	-	-
Klimaatadaptatie DPRA	2.906.465	-	5.500.000	-	-	-	-	-
Monitoring waterkwaliteit basisopgave	170.000	-	500.000	-	-	-	-	-
Ondergrondmodellen	157.500	-	50.000	-	-	-	-	-
Proceskosten prog WEB Basisopgave	156.550	-	750.000	-	-	-	-	-
Programmabureau KRW/DHZ (extern)	1.000.000	700.000	-	-	-	-	-	-
Veilig water basisopgave	250.000	-	-	-	-	-	-	-
VTH bodemenergiesystemen GW en OV basis	133.117	-	350.000	-	-	-	-	-
Waterkwaliteit monitoring	-	-	373.523	-	-	-	-	-
Waterkwaliteit Procesmiddelen	19.698	-	-	-	-	-	-	-
Waterkwaliteit Samenwerking	-	-	370.156	-	-	-	-	-
Waterkwaliteit Stofgroepen en gebiedsopg	600.000	-	1.696.736	-	900.000	-	-	-
Zuidwestelijke Delta basisopgave	101.590	-	160.000	-	-	-	-	-
Zwemwaterkwaliteit Basisopgave	26.634	-	215.000	-	-	-	-	-
Europees programma GLB-NSP Water	1.670.994	-	-	-	-	-	-	-
SPUK 2e fase Deltaprogramma Zoetwater	6.476.268	6.476.268	1.314.864	1.314.864	2.494.376	2.494.376	-	-
Vitale bodem beleid	146.483	-	100.000	-	-	-	-	-
BodemUp 2.0 VB RWP	1.932.506	-	2.000.000	-	-	-	-	-
KRW impuls Brabant	587.198	-	600.852	-	-	-	-	-
Bodemkwaliteit_BA 2024-2027	62.500	-	-	-	-	-	-	-
Onttrekking SPUK L35 Rpml Prog3	-	15.720.000	-	44.477.430	-	-	-	-
SPUK E94 Ink. Kostenverhaalzaken	-	165.000	-	-	-	-	-	-
SPUK E58 Bodem overbr. 2021	1.050.000	-	-	-	-	-	-	-
SPUK E94 Bodemsan. drugsafval 2022	165.000	-	-	-	-	-	-	-
SPUK L35 Watersysteemherstel'	15.720.000	-	15.045.000	-	-	-	-	-
Ink. SPUK E58 Bodem overbr. 2021	-	1.183.589	-	-	-	-	-	-
Ink. SPUK E83 Bodem overbr. 2022	-	29.686	-	-	-	-	-	-
Ink. SPUK E94 Bodemsan. drugsafval 2022	-	445.296	-	-	-	-	-	-
Ink. SPUK E113 Bodem hist. spoedopg.2024	-	84.582	-	84.582	-	-	-	-

Overzicht van incidentele lasten en baten (bedragen x € 1)	Incidentele lasten 2027	Incidentele baten 2027	Incidentele lasten 2028	Incidentele baten 2028	Incidentele lasten 2029	Incidentele baten 2029	Incidentele lasten 2030	Incidentele baten 2030
Conc.br.klimaatopg	698.835	-	-	-	-	-	-	-
SPUKL35 LDD Water vasthouden	-	-	3.062.000	-	-	-	-	-
SPUKL35 SH Water vasthouden	-	-	2.600.000	-	-	-	-	-
SPUKL35 RHRL Water vasthouden	-	-	1.939.000	-	-	-	-	-
SPUKL35 VMB Water vasthouden	-	-	1.061.430	-	-	-	-	-
SPUKL35 KOV Water vasthouden	-	-	4.403.000	-	-	-	-	-
SPUKL35 KW Water vasthouden	-	-	2.769.000	-	-	-	-	-
SPUKL35 BW Water vasthouden	-	-	1.039.000	-	-	-	-	-
SPUKL35 UB Water vasthouden	-	-	750.000	-	-	-	-	-
SPUKL35 WL Water vasthouden	-	-	2.207.000	-	-	-	-	-
SPUKL35 VP Water vasthouden	-	-	5.867.000	-	-	-	-	-
SPUKL35 GC Water vasthouden	-	-	3.735.000	-	-	-	-	-
4. Natuur en milieu	37.492.224	16.130.817	19.912.740	8.463.662	14.319.405	-	-	56.304
Biodiversiteit (prov)	3.000.000	-	-	-	-	-	-	-
Gebiedsgerichte aanpak groenblauw	1.629.574	-	1.629.574	-	-	-	-	-
Impuls omgevingsveiligheid	173.172	-	173.172	-	173.172	-	-	-
Inkomsten IOV	-	52.600	-	26.300	-	-	-	-
Ontsnipperingsmaatregelen A58	-	-	-	-	7.250.000	-	-	-
Ontsnipperingsmaatregelen N65	-	-	-	-	4.000.000	-	-	-
Uitgaven Natuur GLB-NSP	5.090.828	-	-	-	-	-	-	-
Natuur voor en door Brabanders	1.200.000	-	-	-	-	-	-	-
Ink. Natuur voor en door Brabanders	-	300.000	-	-	-	-	-	-
SPUK Natuurinclusief isoleren	3.286.486	-	2.473.859	-	-	-	-	-
Inkomsten SPUK Natuurinclusief isoleren	-	3.558.542	-	2.596.583	-	-	-	56.304
Werkbudget Brabant openhouden	52.882	-	-	-	-	-	-	-
SPUK LPN2 natuurherstelmaatregelen	3.000.000	-	3.000.000	-	2.896.233	-	-	-
SPUK LPN2 boscompensatie	8.500.000	-	8.279.357	-	-	-	-	-
Externe Veiligheid_BA24	50.000	-	-	-	-	-	-	-
Verbinden en uitvoeren_BA24	358.572	-	-	-	-	-	-	-
Zeer Zorgwekkende Stoffen_BA24	135.000	-	-	-	-	-	-	-
Bestrijding invasieve exoten	225.000	-	-	-	-	-	-	-
SPUK L35 No regret - Bosrevitalisatie	6.140.710	-	2.476.528	-	-	-	-	-
Onttreking SPUK L35 Rpml Prog4	-	12.219.675	-	5.840.779	-	-	-	-

Overzicht van incidentele lasten en baten (bedragen x € 1)	Incidentele lasten 2027	Incidentele baten 2027	Incidentele lasten 2028	Incidentele baten 2028	Incidentele lasten 2029	Incidentele baten 2029	Incidentele lasten 2030	Incidentele baten 2030
SPUK L35 Rpml Markiezaat	4.590.000	-	1.848.750	-	-	-	-	-
Doorontwikk stappenplan groepsrisico EV	60.000	-	31.500	-	-	-	-	-
5. Economie	29.983.085	99.087	3.197.465	101.068	2.050.821	-	-	-
UA campus, sted.Innov., fieldl, hybr.lr.	700.000	-	-	-	-	-	-	-
Uitg. Res. EP 2027/Interreg	260.000	-	-	-	-	-	-	-
Uitg. Res. EP 2027/JTF	56.813	-	-	-	-	-	-	-
Uitvoeringskosten '22-'27/ GLB	3.084.871	-	2.600.000	-	2.000.000	-	-	-
Uitvoeringskosten '22-'27/ JTF	280.000	-	280.000	-	40.905	-	-	-
Uitv.kstn '22-'27/Inter. (subs.regel)	40.000	-	40.000	-	9.916	-	-	-
Uitvoer.kstn '22-'27/Interreg DL-NL	29.757	-	-	-	-	-	-	-
Uitvoeringskosten '22-'27 - OPZuid	450.000	-	277.465	-	-	-	-	-
Ink. Uitv.kstn EP 2020-2027	-	99.087	-	101.068	-	-	-	-
Circulaire Economie BA 2024-2027	2.257.935	-	-	-	-	-	-	-
Economische Structuurverst. BA 2024-2027	3.807.904	-	-	-	-	-	-	-
Innovatie BA 2024-2027	6.773.979	-	-	-	-	-	-	-
Arbeidsmarktbeleid BA 2024-2027	4.225.932	-	-	-	-	-	-	-
Data-economie BA 2024-2027	5.916.110	-	-	-	-	-	-	-
uitg. cofin EP/GLB_NSP (alg. mid.)	1.199.784	-	-	-	-	-	-	-
uitg. OPZuid-Defensie EKT	900.000	-	-	-	-	-	-	-
6. Energie	10.663.813	8.141.462	50.000	-	-	-	-	-
Uitg. Res. EP 2027/Interreg	440.000	-	-	-	-	-	-	-
Uitg. Res. EP 2027/JTF rreg	56.813	-	-	-	-	-	-	-
Uitgaven Green Deal Geothermie	100.000	-	50.000	-	-	-	-	-
Werkbudget Energie Brabant	500.000	-	-	-	-	-	-	-
Werkbudget Industrie	625.000	-	-	-	-	-	-	-
Werkbudget Gebouwde Omgeving	460.000	-	-	-	-	-	-	-
Werkbudget Bijdr. RES en proces	800.000	-	-	-	-	-	-	-
Werkbudget Elektriciteit	450.000	-	-	-	-	-	-	-
Gebouwde Omgeving BA 2024-2027	4.583.000	-	-	-	-	-	-	-
Industrie_BA 2024-2027	425.000	-	-	-	-	-	-	-
Projecten_Energie Brabant_Cofin BA24	1.224.000	-	-	-	-	-	-	-
SPUK J86 Ontzorgingsprogr.MV 2 en 3	500.000	-	-	-	-	-	-	-
SPUK E106 RAL 2030	500.000	-	-	-	-	-	-	-

Overzicht van incidentele lasten en baten (bedragen x € 1)	Incidentele lasten 2027	Incidentele baten 2027	Incidentele lasten 2028	Incidentele baten 2028	Incidentele lasten 2029	Incidentele baten 2029	Incidentele lasten 2030	Incidentele baten 2030
Ink. SPUK J86 Ontzorgingsprogr.MV 2 en 3	-	500.000	-	-	-	-	-	-
Ink. SPUK K28 CDOKE	-	6.060.358	-	-	-	-	-	-
Ink. SPUK E106 RAL 2030	-	1.581.104	-	-	-	-	-	-
7. Landbouw en voedsel	15.868.423	12.758.453	11.326.751	11.326.751	-	-	-	-
Circulaire Economie	360.000	-	-	-	-	-	-	-
Lasten natuurinclusieve landbouw	190.000	-	-	-	-	-	-	-
Natuurinclusieve landbouw	510.812	-	-	-	-	-	-	-
Pachtkomsten natuurinclusieve landbouw	-	100.000	-	-	-	-	-	-
Ondersteuningsnetwerken	331.815	-	-	-	-	-	-	-
Uitgaven GLB/NSP tlv Landbouw	1.582.620	-	-	-	-	-	-	-
Innovatie landbouw	573.747	-	-	-	-	-	-	-
Verbinden en aanjagen	300.000	-	-	-	-	-	-	-
Innovatieve Stallen	250.000	-	-	-	-	-	-	-
Innovatie tlv Rijksbijdrage NPLG	3.286.130	-	3.286.130	-	-	-	-	-
Ontt. Innovatie tlv TP Rijksbijdr. NPLG	-	3.286.130	-	3.286.130	-	-	-	-
Interreg tlv reserve EP 2027	85.000	-	-	-	-	-	-	-
Lasten grondb. graasdierh. tlv SPUK	2.120.000	-	5.355.120	-	-	-	-	-
Onttrekking SPUK UA Piekbelasters	-	1.039.024	-	-	-	-	-	-
Onttr. SPUK tbv graasdierhouderijen	-	2.120.000	-	5.355.120	-	-	-	-
Eiwittransitie	65.000	-	-	-	-	-	-	-
Voer-en managementsysteem tlv SPUK RPML	4.377.800	-	-	-	-	-	-	-
Biodiversiteitsmonitor tlv SPUK RPML	1.518.833	-	2.368.833	-	-	-	-	-
CO2 vastlegging tlv SPUK RPML	316.666	-	316.668	-	-	-	-	-
Onttr. voer-en manag.syst. tlv SPUK	-	6.213.299	-	2.685.501	-	-	-	-
8. Basisinfrastructuur mobiliteit	29.235.369	2.699.924	3.154.667	1.103.448	2.400.000	12.534	-	-
Indusa	175.000	-	175.000	-	-	-	-	-
Inzet stakingsgelden OV	150.000	-	50.038	-	-	-	-	-
Programma Vernieuwing OV	1.500.000	-	1.500.000	-	2.400.000	-	-	-
Uitgaven tlv SPUK ZE-bussen	1.578.351	-	-	-	-	-	-	-
SPUK ZE-bussen	-	1.578.351	-	-	-	-	-	-
Werkbudget Multimodale Bereikbaarheid	-	528.719	-	523.719	-	12.534	-	-
Verkeersveiligheid Mensgericht	3.600.000	-	-	-	-	-	-	-
Variabel deel concessie West	3.200.000	-	-	-	-	-	-	-

Overzicht van incidentele lasten en baten (bedragen x € 1)	Incidentele lasten 2027	Incidentele baten 2027	Incidentele lasten 2028	Incidentele baten 2028	Incidentele lasten 2029	Incidentele baten 2029	Incidentele lasten 2030	Incidentele baten 2030
Data Verkeersveiligheid	1.300.000	-	-	-	-	-	-	-
Data provinciale wegen	2.000.000	-	-	-	-	-	-	-
Verkeersveiligheid schoolfietsroutes	6.000.000	-	-	-	-	-	-	-
Uitg. tlv SPUK E111 Schn & Emissiel. B.	13.125	-	-	-	-	-	-	-
SPUK E111 Schoon & Emissiel. Bouwen	-	13.125	-	-	-	-	-	-
B7 SOK digitalisering mobiliteit	1.249.900	-	849.900	-	-	-	-	-
Bijdrage SOK B7 verkeersmanagement	-	579.729	-	579.729	-	-	-	-
SOK B7 verkeersmanagement	1.260.934	-	579.729	-	-	-	-	-
Mobiliteitshubs	5.000.000	-	-	-	-	-	-	-
Mobiliteitsdata tlv V&V	1.693.059	-	-	-	-	-	-	-
9. Mobiliteitsontwikkeling	72.321.352	4.241.987	38.076.556	570.000	522.031.100	50.939.046	26.900.000	-
Bijdrage A67	-	-	-	-	38.660.000	-	-	-
Fiets in de versnelling res.VenV	600.000	-	-	-	-	-	-	-
Inkomsten netwerkprogramma Brabantstad	-	70.000	-	70.000	-	-	-	-
Maaslijn	11.782.000	-	2.680.868	-	-	-	-	-
MIRT Multimodale Knoop Eindhoven	-	-	-	-	103.770.971	-	-	-
MIRT Spoorknoop Den Bosch	250.000	-	-	-	22.250.000	-	26.900.000	-
N65 t.l.v. BDU	-	-	-	-	27.691.058	-	-	-
N65 t.l.v. SIF	-	-	-	-	18.800.000	-	-	-
Netwerkprogramma	100.000	-	100.000	-	-	-	-	-
Ontwikkeling regionale luchtvaart	347.200	-	-	-	-	-	-	-
PHS ten laste van BDU	700.000	-	3.953.122	-	-	-	-	-
PHS ten laste van SIF	-	-	-	-	15.000.000	-	-	-
Robuuste Brabantroute Gilze	-	-	-	-	21.770.000	-	-	-
Snelfietsroutes	3.500.000	-	2.320.066	-	-	-	-	-
Wegenoverdrachten tlv V&V'	16.650.000	-	-	-	-	-	-	-
Wilhelminakanaal Tilburg	-	-	-	-	43.555.000	-	-	-
RMP ZO 2023	5.000.000	-	7.000.000	-	2.906.950	-	-	-
KTM-pakket A2/N2 Brainport	5.000.000	-	5.000.000	-	12.543.068	-	-	-
EU-project Synfonica	24.466	-	-	-	-	-	-	-
EU-project Synfonica (ink)	-	24.466	-	-	-	-	-	-
SMWZ 2.0 restbudget	2.869.863	-	3.500.000	-	-	-	-	-
HOV4	-	-	-	-	59.409.000	-	-	-

Overzicht van incidentele lasten en baten (bedragen x € 1)	Incidentele lasten 2027	Incidentele baten 2027	Incidentele lasten 2028	Incidentele baten 2028	Incidentele lasten 2029	Incidentele baten 2029	Incidentele lasten 2030	Incidentele baten 2030
RMP ZO 2024	2.021.735	-	-	-	-	-	-	-
SMWZ 2.0 programmareservering	-	-	-	-	14.140.000	-	-	-
Schoon opleveren SmartwayZ.NL	652.382	-	-	-	-	-	-	-
Convenant Beethoven	-	-	-	-	72.391.000	-	-	-
Uitgaven tlv SPUK BRT A50	939.257	-	-	-	-	-	-	-
Uitg. tlv SPUK E103 Snelfietsroutes	1.239.669	-	-	-	-	-	-	-
Realisatiepact Moerdijk	-	-	250.000	-	250.000	-	-	-
SPUK BRT A50	-	939.257	-	-	-	-	-	-
SPUK E103 Snelfietsroutes	-	1.239.669	-	-	-	-	-	-
RMP West 2025	3.319.300	-	-	-	-	-	-	-
EU-project Next Ride	100.000	-	-	-	-	-	-	-
Transitiebudget MMMP's	2.250.000	-	1.250.000	-	-	-	-	-
EU-project Next Ride (INK)	-	100.000	-	-	-	-	-	-
BMP A2 Deil-Vught (2e pakket)	400.000	-	400.000	-	14.560.000	-	-	-
RMP HvB 2026	1.065.500	-	-	-	-	-	-	-
RMP ZO 2026	4.941.385	-	6.122.500	-	-	-	-	-
No-regret A58	3.000.000	-	5.000.000	-	3.395.007	-	-	-
Uitg. tlv. SPUK E103 A2	-	-	-	-	26.766.281	-	-	-
Uitg. tlv. SPUK E103 A50 N264	-	-	-	-	770.000	-	-	-
Uitg. tlv. SPUK E103 pact Moerdijk	-	-	500.000	-	500.000	-	-	-
Spreiden en Mijden	3.700.000	-	-	-	-	-	-	-
Uitg. tlv. SPUK E103 A17 Moerdijk	-	-	-	-	3.327.500	-	-	-
Uitg. tlv. SPUK E103 A58	-	-	-	-	19.575.265	-	-	-
Uitg. tlv. SPUK E103 Spreiden en Mijden	1.868.595	-	-	-	-	-	-	-
SPUK E103 A17 Moerdijk	-	-	-	-	-	3.327.500	-	-
SPUK E103 A58	-	-	-	-	-	19.575.265	-	-
SPUK E103 Spreiden en Mijden	-	1.868.595	-	-	-	-	-	-
SPUK E103 A2	-	-	-	-	-	26.766.281	-	-
SPUK E103 A50 / N264	-	-	-	-	-	770.000	-	-
SPUK E103 realisatiepact Moerdijk	-	-	-	500.000	-	500.000	-	-
10. Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrije tijd	4.453.055	-	-	-	-	-	-	-
Brabant C	2.203.055	-	-	-	-	-	-	-
Uitvoering Cultuurbeleid algemeen	750.000	-	-	-	-	-	-	-

Overzicht van incidentele lasten en baten (bedragen x € 1)	Incidentele lasten 2027	Incidentele baten 2027	Incidentele lasten 2028	Incidentele baten 2028	Incidentele lasten 2029	Incidentele baten 2029	Incidentele lasten 2030	Incidentele baten 2030
Pilots Levendig Brabant	1.500.000	-	-	-	-	-	-	-
Algemeen financieel beleid	28.572.089	1.864.158	416.863.090	561.512	149.566.138	561.512	149.566.138	-
Renteopbr.obl.portefeuille, immunisatie	-	1.302.646	-	-	-	-	-	-
Stelpost in te zetten begrotingsruimte	27.384.951	-	413.374.152	-	146.077.200	-	146.077.200	-
Stelpost irt reservering begr.ruimte	1.000.000	-	3.488.938	-	3.488.938	-	3.488.938	-
Stelpost Energie	2	-	-	-	-	-	-	-
Stelpost Ontwikkelbedrijf	2.056	-	-	-	-	-	-	-
Stelpost Ruimtelijk voorstel	782	-	-	-	-	-	-	-
Stelpost Kwaliteit openbaar bestuur	184.298	-	-	-	-	-	-	-
Inkomsten SPUK LPN2 overhead	-	561.512	-	561.512	-	561.512	-	-
Mutaties reserves	540.518.134	519.375.393	422.958.672	701.604.348	381.581.623	805.347.744	335.231.544	324.330.854
"Onttr.res.DU V&V;kapitaallasten"	-	15.881.958	-	18.145.485	-	18.412.152	-	20.698.819
"Onttr.res.SIF;kapitaallasten"	-	5.504.629	-	6.560.738	-	7.893.795	-	21.210.322
Onttr. Res. Beleids.Econom 2030/ BA-mid	-	700.000	-	-	-	-	-	-
Onttr. Res. Ontw. Bedr.voering (Afschr)	-	424.060	-	424.060	-	424.060	-	424.060
Onttr. Res. Spaar- en Investeringsfonds	-	12.519.863	-	16.228.321	-	310.966.978	-	33.300.000
Onttr. reserve Verkeer en Vervoer	-	82.460.916	-	35.859.057	-	177.579.142	-	8.554.066
Onttrekking AR Immunisatieportefeuille	-	568.522	-	568.522	-	568.522	-	568.522
Onttrekking Res Ontwikkelbedr. (grdbank)	-	2.216.246	-	726.498	-	794.127	-	5.063.811
Onttrekking res. VTH omgevingsdiensten	-	30.967.117	-	30.967.117	-	30.967.117	-	30.967.117
Onttrekking reserve Bodem	-	2.230.346	-	84.582	-	-	-	-
Onttrekking reserve Ontw bedrijfsvoering	-	1.475.000	-	-	-	-	-	-
Onttrekking reserve opleidingen (POB)	-	625.000	-	625.000	-	625.000	-	625.000
Onttrekking reserve Werklocaties	-	2.200.671	-	2.200.671	-	2.200.671	-	2.200.671
Onttrekking uit AR Doorgeschoven ruimte	-	107.067.709	-	400.333.128	-	84.287.351	-	44.880.515
Toevoeg. AR (310401) doorgeschoven ruimte	115.738.101	-	80.937.475	-	39.540.220	-	430.530	-
Toevoeg. Res. Ontw. Bedr.voering (Afschr)	180.903	-	180.903	-	180.903	-	180.903	-
Toevoeg. reserve spaar-&investeringsfonds	64.088.504	-	66.495.839	-	51.638.919	-	68.000.000	-
Toevoeging reserve opleidingen (POB)	1.569.181	-	1.321.481	-	1.288.635	-	1.258.799	-
Toevoeging AR Immunisatieportefeuille	561.042	-	561.042	-	561.042	-	561.042	-
toevoeging incidenteel res onderh wegen	2.758.097	-	2.758.097	-	2.758.097	-	2.758.097	-
Toevoeging Res Ontwikkelbedrijf (grdbank)	1.690.126	-	1.500.802	-	1.110.576	-	1.042.317	-
Toevoeging res. VTH omgevingsdiensten	35.580.073	-	35.557.419	-	36.238.245	-	36.030.035	-

Overzicht van incidentele lasten en baten (bedragen x € 1)	Incidentele lasten 2027	Incidentele baten 2027	Incidentele lasten 2028	Incidentele baten 2028	Incidentele lasten 2029	Incidentele baten 2029	Incidentele lasten 2030	Incidentele baten 2030
Toevoeging reserve Bodem	374.462	-	374.462	-	374.462	-	374.462	-
Toevoeging reserve Ontw bedrijfsvoering	1.177.106	-	923.981	-	923.981	-	923.981	-
Toevoeging reserve Verkeer en vervoer	21.654.728	-	39.409.051	-	62.246.526	-	46.637.526	-
Toevoeging reserve Werklocaties	2.200.672	-	2.200.672	-	2.200.672	-	2.200.672	-
toev. Res EP 2022-2027/Interreg	370.000	-	-	-	-	-	-	-
toev. Res EP 2022-2027/Uitvoeringskosten	3.190.856	-	3.458.007	-	3.458.007	-	3.458.007	-
ontr. Res EP 2022-2027/Interreg	-	785.000	-	-	-	-	-	-
ontr. Res EP 2022-2027/JTF	-	113.626	-	-	-	-	-	-
ontr. Res EP 2022-2027/OPZuid	-	900.000	-	-	-	-	-	-
ontr. Res EP 2022-2027/Uitvoeringskosten	-	3.785.541	-	3.096.397	-	2.050.821	-	-
ontr. Res EP 2022-2027/GLB-NSP	-	9.544.226	-	-	-	-	-	-
Toev.res.N&L; Groen blauwe diensten	2.047.199	-	2.606.310	-	2.606.310	-	2.606.310	-
Toev.res.N&O; EVZ GOB	1.461.141	-	1.461.141	-	1.461.141	-	1.461.141	-
Toev.res.N&L; Biodiversiteit	2.908.822	-	2.115.321	-	2.115.321	-	2.115.321	-
Toev.res.N&O; Faunabeheer/Natuurwet	1.660.473	-	1.547.867	-	1.547.867	-	1.547.867	-
Toev.res.N&L; Ontsnipperingsmaatregelen	342.799	-	622.355	-	622.355	-	622.355	-
Toev.res.N&O; SNL-beheer	46.490.503	-	46.490.503	-	39.736.735	-	39.736.735	-
Toev.res.N&O; N2000 herstelmaatregelen	15.202.140	-	14.989.665	-	15.163.727	-	14.893.727	-
Toev.res.N&O; Ontwikkelopgave	22.219.565	-	4.549.565	-	4.549.565	-	4.549.565	-
Toev.res.N&L; Natuur v&d Brabanders	814.086	-	48.696	-	48.696	-	48.696	-
Toev.res.N&O; Programmabudget NNB	1.115.753	-	1.115.753	-	1.115.753	-	1.115.753	-
Toev.res.N&O; Natuur overig	4.676.068	-	-	-	-	-	-	-
Toev. Dividend-/renteres. Buffer	34.384.429	-	24.241.740	-	24.741.145	-	25.641.028	-
Toev. reserve Leefomgeving	189.525	-	-	-	-	-	-	-
Toev. Res. Grondb. nat.incl. landbouw	100.000	-	-	-	-	-	-	-
Onttr.res.N&L; Groen blauwe diensten	-	40.000	-	40.000	-	40.000	-	40.000
Onttr.res.N&L; Ontsnipperingsmaatregelen	-	300.000	-	300.000	-	11.550.000	-	300.000
Onttr.res.N&L; Biodiversiteit	-	3.477.331	-	477.331	-	477.331	-	477.331
Onttr.res.N&O; Faunabeheer/Natuurwet	-	1.843.742	-	2.499.742	-	2.369.700	-	2.369.700
Onttr.res.N&O; EVZ GOB	-	2.695.000	-	-	-	-	-	-
Onttr.res.N&O; SNL-beheer	-	45.505.754	-	46.105.754	-	43.801.764	-	44.421.014
Onttr.res.N&O; N2000 herstelmaatregelen	-	13.400.000	-	11.400.000	-	11.400.000	-	11.400.000
Onttr.res.N&O; Ontwikkelopgave	-	30.974.677	-	30.974.677	-	30.974.677	-	30.358.000

Overzicht van incidentele lasten en baten (bedragen x € 1)	Incidentele lasten 2027	Incidentele baten 2027	Incidentele lasten 2028	Incidentele baten 2028	Incidentele lasten 2029	Incidentele baten 2029	Incidentele lasten 2030	Incidentele baten 2030
Onttr.res.N&L; Natuur v&d Brabanders	-	978.335	-	46.185	-	46.185	-	46.185
Onttr.res.N&O; Programmabudget NNB	-	153.362	-	939.250	-	939.250	-	939.250
Onttr. Dividend-/renteres. Buffer	-	1.527.814	-	1.580.524	-	1.635.052	-	1.635.052
Onttr. Dividend-/renteres. Egalisatie	-	2.800.899	-	122.292	-	-	-	-
Onttr. reserve Leefomgeving	-	749.407	-	-	-	-	-	-
Onttr. Res grondbank nat. incl. landbouw	-	190.000	-	-	-	-	-	-
Toe. Reserve tekort gesloten stortpl.	5.527.814	-	1.580.524	-	1.635.052	-	1.635.052	-
Toevoeging reserve OV	46.800.373	-	42.400.373	-	40.251.804	-	32.058.173	-
toev. Res. Bel.Kader Econ/BA 2024-2027	13.536.689	-	-	-	-	-	-	-
toev. Reserve Beleidskader Energie 2030	10.347.860	-	-	-	-	-	-	-
Onttrekking reserve OV	-	21.000.000	-	13.100.000	-	13.619.839	-	13.800.000
Onttr. Res. Bel.Kader Econ/BA 2024-2027	-	23.351.860	-	-	-	-	-	-
Onttr. Reserve Beleidskader Energie 2030	-	6.732.000	-	-	-	-	-	-
Toe. Res.CESV (prov)	476.197	-	2.107.333	-	2.107.333	-	2.107.333	-
Toevoeging AR risicoreserve	547.992	-	258.398	-	234.623	-	177.908	-
Toe. reserve CESV (rijk)	2.645.673	-	2.645.673	-	2.645.673	-	2.645.673	-
Toe. Res. Ontw. Bedrijf (egalisatie)	288.490	-	287.261	-	267.275	-	235.108	-
Toe. Reserve Organisatie Ontwikkeling	1.150.000	-	1.150.000	-	1.150.000	-	1.150.000	-
Toevoeging res. Werkbudget OB	201.918	-	201.918	-	201.918	-	168.383	-
Toevoeging res Reg. Waterprogramma	20.453.727	-	3.000.000	-	3.000.000	-	3.000.000	-
Toevoeging onderhoud wegen (KOPI) Afschr	47.809.045	-	33.859.045	-	33.859.045	-	33.859.045	-
Toe. res.N&O; GOB	2.650.000	-	-	-	-	-	-	-
Toe. res.Bel.Energie; Laadinfra	3.454.000	-	-	-	-	-	-	-
Onttr. Res. Instandh. Erfgoed	-	4.094.000	-	4.450.000	-	4.450.000	-	4.450.000
Onttr. CESV Brabant C	-	2.203.055	-	-	-	-	-	-
Onttr N&O Groenontw.fnds 2e Tr	-	13.374.649	-	2.649.649	-	2.649.649	-	2.649.649
Onttrek. Res IA; App.kstn (2e Tr)	-	240.000	-	240.000	-	240.000	-	240.000
Onttr. CESV Algemeen	-	2.663.633	-	169.728	-	169.727	-	-
Onttr. res. Ontw. Bedrijf (egalisatie)	-	669.864	-	59.883	-	42.091	-	27.097
Onttr. Reserve Organisatie Ontwikkeling	-	900.000	-	900.000	-	900.000	-	900.000
Onttrekking res. Werkbudget OB	-	198.120	-	198.120	-	198.120	-	194.903
Onttrek res Regionaal Waterprogramma	-	35.268.279	-	41.996.821	-	9.608.084	-	7.245.132
Onttr. Res. onderhoud wegen KOPI (Afschr	-	22.558.182	-	27.534.816	-	33.466.539	-	34.344.638

Overzicht van incidentele lasten en baten (bedragen x € 1)	Incidentele lasten 2027	Incidentele baten 2027	Incidentele lasten 2028	Incidentele baten 2028	Incidentele lasten 2029	Incidentele baten 2029	Incidentele lasten 2030	Incidentele baten 2030
Eindtotaal incidentele lasten en baten	847.174.442	591.019.202	1.024.841.197	776.756.425	1.098.974.867	869.355.212	511.697.682	324.387.158
Totale lasten / baten	1.572.933.597	1.572.933.597	1.769.046.295	1.769.046.295	1.872.215.412	1.872.215.412	1.325.700.970	1.325.700.970
Verschil = Structurele lasten / baten	725.759.155	981.914.395	744.205.098	992.289.870	773.240.545	1.002.860.200	814.003.288	1.001.313.812
AF: structurele baten	 -725.759.155	 -744.205.098	 -773.240.545	 -814.003.288				
Saldo structureel hogere baten dan structurele lasten		256.155.240		248.084.772		229.619.655		187.310.524

Bijlage 4. Lasten en baten per taakveld en toedeling organisatiekosten

a. Lasten en baten ingedeeld naar taakvelden

(bedragen x € 1.000)			Begr. 2026, na wijziging		Begroting 2027		Begroting 2028		Begroting 2029		Begroting 2030	
			Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
0	Algemene dekkingsmiddelen		783.832	1.576.153	681.480	1.451.217	982.563	1.642.315	695.041	1.765.097	670.116	1.284.802
		0.1	-	427.386		444.314		451.372		460.498		450.489
		0.2	-	369.081		378.308		387.765		397.459		407.396
		0.3	457	86.771	391	77.525	391	70.494	391	68.827	391	68.966
		0.4	170	30.909	174	31.525	174	30.909	174	32.796	174	33.450
		0.5	886	3.098	29.989	170	455.675	170	210.798	170	233.055	170
		0.6	106.619	-	110.408		103.364		102.096		101.264	
		0.8	675.700	658.909	540.518	519.375	422.959	701.604	381.582	805.348	335.232	324.331
		0.9	-	-								
1	Bestuur		29.280	80	27.220	2	20.925	2	20.925	2	20.670	2
		1.1	5.468	-	5.860		5.408		5.408		5.408	
		1.2	2.487	2	2.533	2	2.358	2	2.358	2	2.358	2
		1.3	4.482	-	2.625		2.682		2.682		2.682	
		1.4	4.054	78	4.065		3.467		3.467		3.467	
		1.5	2.142	-	2.510		2.216		2.216		2.214	
		1.6	135	-	138		138		138		138	
		1.9	10.512	-	9.489		4.657		4.657		4.403	
2	Verkeer en vervoer		390.522	13.193	360.400	14.103	311.674	15.983	810.554	68.113	318.609	7.161
		2.1	175.485	2.526	115.146	2.942	112.824	10.078	177.465	12.349	121.198	2.349
		2.2	3.142	-	2.984		2.260		45.815		2.260	
		2.3	157.713	7.930	173.429	7.329	156.851	4.812	239.936	4.812	186.138	4.812
		2.9	54.182	2.736	68.841	3.831	39.739	1.094	347.338	50.952	9.012	
3	Water		32.142	15.718	71.829	16.208	101.556	10.913	28.285	12.008	22.892	8.978
		3.1	1.842	24	2.830		9.519		9.316		7.262	
		3.2	6.612	-	15.822		21.618		701		701	
		3.3	5.950	8.564	11.493	8.867	10.256	8.867	9.312	8.867	9.312	8.867
		3.4	5.471	594	19.499	700	17.081		947		47	
		3.5	404	127	720		1.135		184		184	
		3.9	11.864	6.409	21.464	6.642	41.947	2.046	7.826	3.142	5.387	112

			Begr. 2026, na wijziging		Begroting 2027		Begroting 2028		Begroting 2029		Begroting 2030	
(bedragen x € 1.000)			Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
4	Milieu		84.900	30.677	79.081	31.281	57.831	49.444	54.670	4.856	54.439	4.856
		4.1	Bodembescherming	20.219	14.240	13.210	18.176	8.067	44.562	5.382	5.382	
		4.2	Luchtverontreiniging	2.403	-	2.717		2.234		1.790	1.790	
		4.3	Geluidhinder	41	15	346	15	196	15	196	196	15
		4.4	Vergunningverlening en handhaving	33.350	4.465	39.474	4.465	39.451	4.465	39.419	4.465	4.465
		4.5	Ontgronding	-	376		376		376		376	376
		4.6	Duurzaamheid	25.907	11.459	20.686	8.141	6.378		6.378		6.378
		4.9	Milieu, overige baten en lasten	2.979	123	2.647	109	1.505	26	1.505		1.505
5	Natuur		182.046	50.528	169.965	44.080	147.910	36.238	136.673	19.417	124.605	17.404
		5.1	Natuurontwikkeling	56.614	2.693	51.148	484	43.667	484	42.278	484	39.830
		5.2	Beheer natuurgebieden	106.692	29.735	100.260	27.757	91.034	27.289	87.302	18.906	77.625
		5.3	Beheer flora en fauna	12.733	4.428	11.048	3.620	7.663	2.625	4.963	28	5.019
		5.9	Natuur, overige baten en lasten	6.007	13.671	7.509	12.220	5.546	5.841	2.131		2.131
6	Regionale economie		140.227	49.272	87.007	13.159	54.694	11.616	42.221	189	40.170	189
		6.1	Agrarische aangelegenheden	33.776	18.970	25.047	12.853	17.120	11.421	5.793	94	5.793
		6.2	Logistiek	300	-	300		300		300		300
		6.3	Kennis en innovatie	31.785	-	10.990		5.789		4.642		2.591
		6.4	Recreatie en toerisme	2.853	-	2.919		3.434		3.434		3.434
		6.9	Regionale economie, overige baten en lasten	71.513	30.303	47.751	307	28.051	195	28.051	94	28.051
7	Cultuur en maatschappij		57.388	1.544	54.369	1.532	48.842	1.561	49.249	1.591	48.977	1.418
		7.1	Cultuur	44.305	1.544	42.409	1.532	38.988	1.561	39.395	1.591	39.123
		7.2	Maatschappij	9.585	-	8.703		8.312		8.312		8.312
		7.9	Cultuur en maatschappij, overige baten en lasten	3.498	-	3.257		1.542		1.542		1.542
8	Ruimte		43.039	6.209	41.583	1.350	43.052	973	34.598	942	25.224	891
		8.1	Ruimtelijke ordening	37.656	3.713	38.660	1.050	41.645	973	33.192	942	23.825
		8.2	Volkshuisvesting	3.475	2.496	1.192	300	567		566		559
		8.3	Stedelijke vernieuwing	518	-	283						
		8.9	Ruimte, overige baten en lasten	1.390	-	1.448		839		839		839
Eindtotaal			1.743.374	1.743.374	1.572.934	1.572.934	1.769.046	1.769.046	1.872.215	1.872.215	1.325.701	1.325.701

b. Verdeling taakvelden over de programma's

Verdeling taakvelden over programma's (bedragen x € 1.000)				Begroting 2027
				Saldo
1. Bestuur en veiligheid				26.407 58 26.348 N
1.1	Provinciale Staten	5.860		5.860 N
1.2	Gedeputeerde Staten	2.533	2	2.531 N
1.3	Kabinetszaken	2.625		2.625 N
1.4	Bestuurlijke organisatie	2.398		2.398 N
1.5	Interbestuurlijk toezicht op de regio	2.510		2.510 N
1.6	Openbare orde en veiligheid	138		138 N
1.9	Bestuur, overige baten en lasten	9.489		9.489 N
4.4	Vergunningverlening en handhaving	270		270 N
4.9	Milieu, overige baten en lasten	584	56	528 N
2. Ruimte en wonen				42.199 394 41.805 N
4.1	Bodembescherming	3.260		3.260 N
5.9	Natuur, overige baten en lasten	370		370 N
6.1	Agrarische aangelegenheden	2.779	94	2.685 N
6.9	Regionale economie, overige baten en lasten	2.425		2.425 N
8.1	Ruimtelijke ordening	30.442		30.442 N
8.2	Volkshuisvesting	1.192	300	892 N
8.3	Stedelijke vernieuwing	283		283 N
8.9	Ruimte, overige baten en lasten	1.448		1.448 N
3. Water en Bodem				83.375 34.092 49.283 N
2.2	Waterwegen	2.984		2.984 N
3.1	Waterkeringen	2.830		2.830 N
3.2	Kwantiteit oppervlaktewater	15.822		15.822 N
3.3	Kwantiteit grondwater	11.493	8.574	2.919 N
3.4	Kwaliteit oppervlaktewater	19.499	700	18.799 N
3.5	Kwaliteit grondwater	720		720 N
3.9	Water, overige baten en lasten	21.464	6.642	14.822 N
4.1	Bodembescherming	8.403	18.176	9.773 V
4.9	Milieu, overige baten en lasten	159		159 N
4. Natuur en milieu				214.015 48.667 165.348 N
0.5	Algemene dekkingsmiddelen, overige baten en lasten		10	10 V
3.3	Kwantiteit grondwater		292	292 V
4.1	Bodembescherming	1.447		1.447 N
4.2	Luchtverontreiniging	2.717		2.717 N
4.3	Geluidhinder	346	15	331 N
4.4	Vergunningverlening en handhaving	39.204	4.465	34.739 N
4.5	Ontgronding		376	376 V
4.9	Milieu, overige baten en lasten	1.905	53	1.852 N
5.1	Natuurontwikkeling	51.148	484	50.665 N
5.2	Beheer natuurgebieden	100.260	27.195	73.064 N
5.3	Beheer flora en fauna	11.048	3.559	7.490 N
5.9	Natuur, overige baten en lasten	5.940	12.220	6.280 V
5. Economie				60.371 307 60.064 N
1.4	Bestuurlijke organisatie	1.668		1.668 N
4.6	Duurzaamheid	2.258		2.258 N
5.9	Natuur, overige baten en lasten	1.200		1.200 N
6.3	Kennis en innovatie	9.919		9.919 N
6.9	Regionale economie, overige baten en lasten	45.326	307	45.020 N

6. Energie		18.999	8.141	10.858 N
4.1	Bodembescherming	100		100 N
4.6	Duurzaamheid	18.402	8.141	10.261 N
6.3	Kennis en innovatie	497		497 N
7. Landbouw en voedsel		22.867	12.758	10.109 N
4.6	Duurzaamheid	26		26 N
6.1	Agrarische aangelegenheden	22.268	12.758	9.509 N
6.3	Kennis en innovatie	574		574 N
8. Basisinfrastructuur mobiliteit		270.758	9.861	260.897 N
2.1	Landwegen	86.596	2.942	83.654 N
2.3	Openbaar vervoer	159.986	6.390	153.596 N
2.9	Verkeer en vervoer, overige baten en lasten	24.176	529	23.648 N
9. Mobiliteitsontwikkeling		92.993	4.242	88.751 N
2.1	Landwegen	28.549		28.549 N
2.3	Openbaar vervoer	13.443	939	12.504 N
2.9	Verkeer en vervoer, overige baten en lasten	44.664	3.303	41.362 N
6.2	Logistiek	300		300 N
8.1	Ruimtelijke ordening	6.036		6.036 N
10. Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrije tijd		57.288	1.532	55.756 N
6.4	Recreatie en toerisme	2.919		2.919 N
7.1	Cultuur	42.409	1.532	40.877 N
7.2	Maatschappij	8.703		8.703 N
7.9	Cultuur en maatschappij, overige baten en lasten	3.257		3.257 N
Algemeen financieel beleid		143.143	933.505	790.361 V
Algemene dekkingsmiddelen		2.855	932.881	930.026 V
0.1	Uitkering provinciefonds		444.314	444.314 V
0.2	Opbrengst provinciale belastingen		378.308	378.308 V
0.3	Geldleningen en uitzettingen	391	77.525	77.134 V
0.4	Deelnemingen	174	31.525	31.352 V
0.5	Algemene dekkingsmiddelen, overige baten en lasten	109	160	51 V
8.1	Ruimtelijke ordening	2.182	1.050	1.132 N
Overhead, Vpb en stelposten		140.288	623	139.665 N
0.5	Algemene dekkingsmiddelen, overige baten en lasten	29.880		29.880 N
0.6	Overhead	110.408		110.408 N
5.2	Beheer natuurgebieden		562	562 V
5.3	Beheer flora en fauna		62	62 V
Mutaties reserves		540.518	519.375	21.143 N
0.8	Mutaties reserves	540.518	519.375	21.143 N
Eindtotaal		1.572.934	1.572.934	-

c. Toedeling organisatiekosten

Het wettelijk kader rondom overhead wordt gevormd door het BBV (Besluit begroting en verantwoording gemeenten). Het BBV heeft een definitie opgenomen van overhead in artikel 1.1 lid I.

Overheadkosten: alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces.

Verder zijn er bepalingen in de BBV opgenomen over hoe overhead verantwoord moet en kan worden.

Bij de invulling van wat overhead is, sluiten we aan bij het IV3 informatievoorschrift voor provincies dat elk jaar door het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties wordt gepubliceerd.

Binnen de provincie Noord-Brabant wordt als overhead gerekend:

1. De materiële bedrijfsvoering budgetten, welke verantwoord worden onder
 - bedrijfsvoering
 - administratie
 - ondersteuning bestuur en management
 - beleid en advisering
 - informatisering en automatisering
 - dienstverleningincl. evt. kapitaallasten
2. De overige personele kosten (w.o. persoonlijk ontwikkelbudget, werving en selectie)
3. De salariskosten (capaciteitskosten) van de concernprogramma's op basis van de capaciteitsverdeling en programma overstijgende capaciteit, zoals opgenomen in de opgavestructuur.

Bij het extracomptabel toerekenen van overhead maken we gebruik van een opslagpercentage op het uurtarief van medewerkers.

Daarbij maken we onderscheid in twee percentages:

1. een integraal opslagpercentage van 59%;
2. een opslagpercentage rekening houdend met een redelijk deel van de overhead van 40%.

De bovenstaand genoemde percentages zijn van toepassing op begrotingsjaar 2027.

Via onderstaande tabel wordt inzichtelijk gemaakt bij welk product/dienst betreffende opslag van toepassing is.

Product/dienst	Verwerking	Provinciaal beleid	methode
Investerings	Intra comptabel	Geen toerekening	n.v.t.
Grondexploitatie	Intra comptabel	Geen toerekening	n.v.t.
Onderhoudsvoorziening	Intra comptabel	Geen toerekening	n.v.t.
Diensten aan derden	Extra comptabel*	Percentage 2	Opslagpercentage op het uurtarief
SPUKS	Extra comptabel*	Percentage 2	Opslagpercentage op het uurtarief
Subsidies	Extra comptabel*	Percentage 2	Opslagpercentage op het uurtarief
Economische activiteiten	Extra comptabel*	Percentage 1 (integraal)	Opslagpercentage op het uurtarief
Tarieven en prijzen	Extra comptabel*	Geen toerekening	n.v.t.

* Overhead blijft op taakveld 0.6 overhead verantwoord en kan in de afrekening naar derden worden meegenomen.

Om provinciale staten op eenvoudige wijze inzicht te geven in de totale kosten van de overhead voor de gehele organisatie en ook zeggenschap over die kosten te geven, is voorgeschreven dat in de begroting op een centrale plek de totale kosten van overhead worden opgenomen. De overhead wordt niet meer aan de afzonderlijke programma's in de begroting toegerekend. De overhead is in de begroting opgenomen in het onderdeel Algemeen financieel beleid.

De totale organisatiekosten voor het jaar 2027 die aan de exploitatiebegroting worden toegerekend zijn weergegeven in onderstaande tabellen.

Toerekening organisatiekosten aan Programma's bedragen x € 1.000	Begroting 2027 Lasten
1. Bestuur en veiligheid	8.835
2. Ruimte en wonen	17.412
3. Water en Bodem	8.291
4. Natuur en milieu	22.802
5. Economie	9.934
6. Energie	7.370
7. Landbouw en voedsel	6.434
8. Basisinfrastructuur mobiliteit	23.558
9. Mobiliteitsontwikkeling	11.999
10. Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrije tijd	4.012
Algemeen financieel beleid	110.408
Eindtotaal	231.055

Toerekening organisatiekosten aan Taakvelden bedragen x € 1.000	Begroting 2027 Lasten
0.6 Overhead	110.408
1.1 Provinciale Staten	1.479
1.3 Kabinetszaken	2.546
1.4 Bestuurlijke organisatie	1.720
1.5 Interbestuurlijk toezicht op de regio	2.101
1.9 Bestuur, overige baten en lasten	461
2.1 Landwegen	22.917
2.3 Openbaar vervoer	2.642
2.9 Verkeer en vervoer, overige baten en lasten	3.962
3.1 Waterkeringen	1.092
3.9 Water, overige baten en lasten	4.154
4.1 Bodembescherming	4.290
4.2 Luchtverontreiniging	1.584
4.4 Vergunningverlening en handhaving	2.198
4.6 Duurzaamheid	7.370
4.9 Milieu, overige baten en lasten	1.298
5.1 Natuurontwikkeling	9.484
5.2 Beheer natuurgebieden	2.613
5.3 Beheer flora en fauna	2.119
5.9 Natuur, overige baten en lasten	2.789
6.1 Agrarische aangelegenheden	9.213
6.3 Kennis en innovatie	2.773
6.4 Recreatie en toerisme	384
6.9 Regionale economie, overige baten en lasten	7.161
7.1 Cultuur	2.692

Toerekening organisatiekosten aan Taakvelden	Begroting 2027
bedragen x € 1.000	Lasten
7.2 Maatschappij	423
7.9 Cultuur en maatschappij, overige baten en lasten	513
8.1 Ruimtelijke ordening	19.470
8.9 Ruimte, overige baten en lasten	1.198
Eindtotaal	231.055

De totale overhead komt uit op € 110.407.540. Uitgedrukt in een percentage van de totale lastenomvang in de begroting 2027 (excl. stortingen in reserves) is dit 10,69%.

Bijlage 5a. Specificatie van aanmerkelijke verschillen tussen jaarstukken 2025 en begroting 2027

In de begroting 2027 zijn de lasten en baten per programma meerjarig gepresenteerd. Conform BBV worden de aanmerkelijke verschillen van lasten en baten tussen de begroting 2027 en de realisatie bij de jaarstukken 2025 op hoofdlijnen gespecificeerd. Bij de specificatie van de verschillen is uitgegaan van verschillen groter dan € 1 miljoen.

1. Bestuur en veiligheid

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2025	Begroting 2027
<u>Lasten</u>		
Programmalasten	21.135 N	17.572 N
Toerekening organisatiekosten	8.728 N	8.835 N
Totaal Lasten	29.863 N	26.407 N
<u>Baten</u>		
Programmabaten	304 V	58 V
Bijdrage in toerekening org. kosten	297 V	0
Totaal Baten	602 V	58 V
Saldo van baten en lasten	29.261 N	26.348 N

In de realisatie 2025 zit voor ruim € 1,1 mln. met betrekking tot dumpen drugsafval en voor € 1,7 mln. uitgaven spreidingswet. Dit is niet in de raming 2027 opgenomen. Ook de toevoeging aan de voorziening APPA vindt enkel in de realisatie plaats voor ruim € 1,8 mln.

2. Ruimte en wonen

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2025	Begroting 2027
<u>Lasten</u>		
Programmalasten	20.053 N	24.787 N
Toerekening organisatiekosten	14.540 N	17.412 N
Totaal Lasten	34.593 N	42.199 N
<u>Baten</u>		
Programmabaten	6.825 V	394 V
Bijdrage in toerekening org. kosten	0	0
Totaal Baten	6.825 V	394 V
Saldo van baten en lasten	27.768 N	41.805 N

De lasten van de begroting 2027 zijn hoger t.o.v. de jaarstukken 2025. Dit wordt vooral veroorzaakt door het provinciale aandeel in de Oostelijke Langstraat. De SPUK opkoopregeling piekbelasters zorgde in de jaarstukken 2025 nog voor lasten die niet meer in de begroting 2027 geraamd zijn. Dit geldt ook voor de 3^e tranche Flexpool wonen. Met betrekking tot deze SPUKS zijn ook inkomsten in 2025 gerealiseerd die niet begroot zijn in 2027.

3. Water en Bodem

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2025	Begroting 2027
<u>Lasten</u>		
Programmalasten	50.328 N	75.084 N
Toerekening organisatiekosten	8.407 N	8.291 N
Totaal Lasten	58.736 N	83.375 N
<u>Baten</u>		
Programmabaten	23.033 V	34.092 V
Bijdrage in toerekening org. kosten	1.144 V	0
Totaal Baten	24.177 V	34.092 V
Saldo van baten en lasten	34.558 N	49.283 N

De hogere programmalasten in de begroting 2026=7 worden veroorzaakt door hogere kosten voor de inrichting waterkwaliteit MOKs RWP. Ook de verdrogingsaanpak zorgt voor hogere lasten in de begroting 2027. De in dit programma opgenomen SPUKS zorgen zowel aan de lasten als baten kan voor een realisatie 2025 die niet in de ramingen 2027 is opgenomen.

4. Natuur en milieu

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2025	Begroting 2027
<u>Lasten</u>		
Programmalasten	177.735 N	191.213 N
Toerekening organisatiekosten	18.074 N	22.802 N
Totaal Lasten	195.810 N	214.015 N
<u>Baten</u>		
Programmabaten	51.788 V	48.667 V
Bijdrage in toerekening org. kosten	0	0
Totaal Baten	51.788 V	48.667 V
Saldo van baten en lasten	144.021 N	165.348 N

De hogere lasten van de begroting 2027 worden vooral veroorzaakt binnen het taakveld natuur door hogere uitgaven voor SNL beheer, het agrarisch natuur- en landschapsbeheer en de NNB ontwikkelopgave.

De SPUKS in dit programma zorgen ook hier voor een realisatie 2025 die niet in de ramingen 2027 opgenomen is.

5. Economie

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2025	Begroting 2027
<u>Lasten</u>		
Programmalasten	90.008 N	50.437 N
Toerekening organisatiekosten	9.833 N	9.934 N
Totaal Lasten	99.841 N	60.371 N
<u>Baten</u>		
Programmabaten	51.915 V	307 V
Bijdrage in toerekening org. kosten	2.553 V	0
Totaal Baten	54.467 V	307 V
Saldo van baten en lasten	45.373 N	60.064 N

De lagere programmalasten in 2027 komen door een verlaging van € 47 mln. van de EFRO bijdrage OP Zuid. Ook de cofinanciering MIT is lager dan in de jaarstukken 2025.

Echter ook de hiermee samenhangende ontvangsten vallen weg, dit zorgt voor lagere programmabaten.

6. Energie

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2025	Begroting 2027
<u>Lasten</u>		
Programmalasten	10.765 N	11.629 N
Toerekening organisatiekosten	6.300 N	7.370 N
Totaal Lasten	17.065 N	18.999 N
<u>Baten</u>		
Programmabaten	7.706 V	8.141 V
Bijdrage in toerekening org. kosten	0	0
Totaal Baten	7.706 V	8.141 V
Saldo van baten en lasten	9.359 N	10.858 N

Binnen dit programma zijn de afwijkingen op zowel baten als lasten niet hoger dan € 1 mln.

7. Landbouw en voedsel

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2025	Begroting 2027
<u>Lasten</u>		
Programmalasten	7.926 N	16.433 N
Toerekening organisatiekosten	6.016 N	6.434 N
Totaal Lasten	13.943 N	22.867 N
<u>Baten</u>		
Programmabaten	6.480 V	12.758 V
Bijdrage in toerekening org. kosten	0	0
Totaal Baten	6.480 V	12.758 V
Saldo van baten en lasten	7.463 N	10.109 N

De hogere lasten van ruim € 8,5 mln. binnen Landbouw en voedsel komen vooral door de hogere programmalasten voor de POP3 bijdrage Agrofood landbouw. Ook de voor- en managementsystemen t.l.v. SPUK RPML zorgt voor hogere lasten.

De ruim € 6 mln. hogere baten komen vooral door de hogere onttrekking tlv. SPUK voer- en managementsysteem.

8. Basisinfrastructuur mobiliteit

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2025	Begroting 2027
<u>Lasten</u>		
Programmalasten	209.119 N	247.200 N
Toerekening organisatiekosten	22.319 N	23.558 N
Totaal Lasten	231.439 N	270.148 N
<u>Baten</u>		
Programmabaten	10.485 V	9.861 V
Bijdrage in toerekening org. kosten	710 V	0
Totaal Baten	11.195 V	9.861 V
Saldo van baten en lasten	220.244 N	260.897 N

De ruim € 37 mln. hogere lasten binnen programma 8 in 2027 worden met name veroorzaakt door hogere kapitaallasten (€ 3,2 mln.), verkeersveiligheid schoolfietsroutes (€ 6 mln.) en de OV concessies (€ 29,5 mln.).

9. Mobiliteitsontwikkeling

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2025	Begroting 2027
<u>Lasten</u>		
Programmalasten	95.329 N	80.994 N
Toerekening organisatiekosten	11.593 N	11.999 N
Totaal Lasten	106.923 N	92.993 N
<u>Baten</u>		
Programmabaten	863 V	4.242 V
Bijdrage in toerekening org. kosten	1.903 V	0
Totaal Baten	2.765 V	4.242 V
Saldo van baten en lasten	104.157 N	88.751 N

De lagere lasten van ruim € 14 mln. binnen dit programma komen vooral door de lagere kosten voor de gebieds- en ontwikkelagenda's zoals de PHS ten laste van SIF en N65 t.l.v. BDU. Ook de RMP ZO 2024 zorgt voor bijna € 6 mln. lagere kosten.

De hogere baten komen met name door de SPUK snelfietsroutes en de SPUK spreiden en mijden.

10. Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrije tijd

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2025	Begroting 2027
<u>Lasten</u>		
Programmalasten	62.047 N	53.276 N
Toerekening organisatiekosten	4.015 N	4.012 N
Totaal Lasten	66.062 N	57.288 N
<u>Baten</u>		
Programmabaten	1.724 V	1.532 V
Bijdrage in toerekening org. kosten	0	0
Totaal Baten	1.724 V	1.532 V
Saldo van baten en lasten	64.338 N	55.756 N

De lagere lasten van ruim € 8,7 mln. worden vooral gerealiseerd door de talentontwikkeling cultuur. Ook het uitvoeringsprogramma erfgoed en het inclusief sporten zorgt voor lagere lasten in 2027. Binnen de programmabaten zijn geen significante afwijkingen t.o.v. de realisatie 2025.

Algemeen financieel beleid

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2025	Begroting 2027
<u>Lasten</u>		
Programmalasten	7.413 N	32.736 N
Toerekening organisatiekosten	89.817 N	110.408 N
Totaal Lasten	97.231 N	142.120 N
<u>Baten</u>		
Programmabaten	953.541 V	933.505 V
Bijdrage in toerekening org. kosten	2 V	0
Totaal Baten	953.543 V	933.505 V
Saldo van baten en lasten	856.312 V	790.361 V

De fors hogere programmalasten van ruim € 24,3 mln. worden veroorzaakt door de stelpost nog in te zetten begrotingsruimte van € 27,3 mln. Stelposten hebben vaak het karakter dat ze begrotingstechnisch worden opgenomen maar niet in de realisatie tot uitdrukking komen omdat dan vaak voldoende duidelijk is geworden hoe de stelpost ingevuld wordt waardoor dit budget op een functionele post geraamd (en gerealiseerd) kan worden.

Daarnaast wordt er voor ruim € 20 mln. meer organisatiekosten naar dit onderdeel doorgerekend, wat vooral komt door een hogere overhead en hogere capaciteitskosten programmamanagers in 2027.

De lagere baten van ruim € 20 mln. komen vooral door een lagere uitkering uit het provinciefonds, hier staan wel hogere inkomsten vanuit de opcenten MRB tegenover. Ook het dividend netwerkbedrijf Enexis is in de begroting 2027 lager dan de realisatie 2025. De voordelige afwikkelverschillen subsidies 2025 zorgen voor een opbrengst in 2025 die niet begroot is in 2027.

Bijlage 5b. Specificatie van de exploitatiesubsidies 2027

Organisatie	Hoogte subsidie 2027
Faunabeheereenheid	€ 594.840
Kunstloc	€ 6.091.569
Brabant Sport	€ 3.693.445
Brabantse Ontwikkelingsmaatschappij (BOM)	€ 6.475.592
PON-Telos	€ 637.838
Stichting Cubiss Brabant	€ 3.925.968
Erfgoed Brabant	€ 2.492.554
Restauratie Opleidingsproject Zuid (ROP) (Stg. Behoud monumenten)	€ 22.000
Visitbrabant	€ 2.025.579
MCA (stg. Multimodaal Coördinatie en Adviescentrum)	€ 244.388
Noordbrabantse federatie van schuttersgilden	€ 24.226
Stichting Monumentenhuis	€ 204.260
Reizigersoverleg	€ 407.000
Het Noordbrabants museum	€ 5.198.346
Brabants Heem	€ 64.632
Brabantse Milieu Federatie (BMF)	€ 528.392
Monument Kamp Vught	€ 115.194
Brabant C.	€ 583.854
Stichting Monumentenwacht	€ 1.199.635
Brabants Agrarisch Jongeren Kontakt	€ 131.400
Totaal exploitatiesubsidies 2027	€ 34.660.712

II Financiële positie –

Geprognosticeerde balans

Een gezonde financiële positie is essentieel voor het in stand houden van het functioneren van de provincie en voor het kunnen opvangen van onverwachte uitgaven. De continuïteit van de provincie is gebaat bij een goede financiële positie.

Bijlage 6 Geprognosticeerde balans

Met het oog op een betere raming en beheersing van het EMU-saldo dient een meerjarige geprognosticeerde balans met bijbehorende meerjarige berekening van het EMU-saldo te worden opgenomen.

Bijlage 6 bevat - in overeenstemming met BBV art. 20 - de balans per 31 dec 2025 en de geprognosticeerde balans van de provincie Noord-Brabant voor de jaren 2026 t/m 2030. In overeenstemming met BBV art. 20/22 is een specificatie van de vaste activa is opgenomen in de bijlagen 7, 8 en 9 en is een specificatie van de lange passiva is opgenomen in de bijlagen 10, 11 en 12. Het BBV kent geen voorschriften m.b.t. ramingen van vlottende activa en korte passiva. Op advies van de afdeling Financieel toezicht van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties is daarom voor deze onderdelen van de geprognosticeerde balans als basis gekozen voor het rekenkundig gemiddelde van de jaren 2023 t/m 2025.

Bijlagen 7, 8 en 9 Vaste activa

De bijlagen 7, 8 en 9 bevatten een (meerjarige) specificatie van respectievelijk de immateriële vaste activa, de materiële vaste activa en de financiële vaste activa.

Bijlage 10 Reserves

Deze bijlage bevat het meerjarig gespecificeerde verloop van de reserves.

Bijlage 11 Voorzieningen

Deze bijlage bevat het meerjarig gespecificeerde verloop van de voorzieningen.

Bijlage 12 Vaste schulden

Deze bijlage bevat de specificatie van de opgenomen langlopende geldleningen.

Bijlage 13 Garantieverplichtingen

In bijlage 13 zijn de door de provincie afgegeven garanties gespecificeerd opgenomen.

Bijlage 14 Berekening EMU-saldo

Bijlage 14 laat het meerjarig geprognosticeerd EMU-saldo zien op basis van de begroting inclusief meerjarenraming in overeenstemming met BBV art. 20 en 23.

Bijlage 15 Investeringschema

Dit overzicht bevat het geactualiseerd investeringschema 2026-2030.

Bijlage 6. Geprognosticeerde balans

(Geprognosticeerde) Balans	Jaarrekening	Prognose begroting		Bedragen x € 1 mln.		
A c t i v a	31-12-2025	31-12-2026	31-12-2027	31-12-2028	31-12-2029	31-12-2030
Vaste Activa						
Immateriële vaste activa	-0,4	-0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Materiële vaste activa						
Inv. met economisch nut	132,5	135,3	140,6	143,9	142,8	139,0
Inv. met maatschappelijk nut	409,6	419,7	518,3	590,3	797,3	777,4
Financiële vaste activa						
Kapitaalverstrekking	91,9	101,9	101,9	101,9	101,9	101,9
Verstrekte geldleningen	3.029,1	3.052,5	2.810,4	2.725,8	2.642,9	2.499,3
Uitzettingen > 1 jr	573,6	530,9	378,9	324,9	205,4	205,4
Overige Fin.vaste activa	25,3	25,3	25,3	25,3	25,3	25,3
Vlottende Activa						
Vorraden	156,0	144,0	144,0	144,0	144,0	144,0
Uitzettingen < 1 jr	961,4	969,7	969,7	969,7	969,7	969,7
Liquide middelen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overlopende activa	310,7	276,7	276,7	276,7	276,7	276,7
Totaal Activa	5.689,8	5.655,9	5.365,7	5.302,5	5.306,1	5.138,7
(Geprognosticeerde) Balans	Jaarrekening	Prognose begroting		Bedragen x € 1 mln.		
P a s s i v a	31-12-2025	31-12-2026	31-12-2027	31-12-2028	31-12-2029	31-12-2030
Lange Passiva						
Algemene reserve	562,1	566,7	574,9	255,8	211,3	167,0
Bestemmingsreserve Essent	2.666,1	2.698,8	2.728,6	2.750,9	2.773,8	2.797,5
Overige bestemmingsreserves	1.495,2	1.474,7	1.457,9	1.476,1	1.073,9	1.105,4
Voorzieningen	63,4	59,0	54,5	48,2	52,0	55,2
Opgenomen vaste geldleningen	2,6	2,6	2,6	2,6	2,6	2,6
Korte Passiva						
Netto vlottende schuld	70,6	86,5	86,5	86,5	86,5	86,5
Overlopende passiva	829,7	767,6	460,8	682,5	1.106,0	924,6
Totaal Passiva	5.689,8	5.655,9	5.365,8	5.302,5	5.306,1	5.138,7

Bijlage 7. Immateriële vaste activa

Immateriële vaste activa, raming 2026

Omschrijving	Oorspr.bedrag vd investering aan het begin v/h dienstjaar	Vermeerderingen in het dienstjaar	Desinvesteringen	Oorspr.bedrag vd investering aan het einde v/h dienstjaar	Totaal van de afschrijvingen begin v/h dienstjaar	Methode van de afschrijving	*	Boekwaarde per 1 jan.	Afschrijvingen	Boekwaarde per 31 dec.
Agio op obligaties	255.230.004	0	0	255.230.004	255.600.293	Looptijd obligaties	L	-370.289	-262.182	-108.107

Immateriële vaste activa, raming 2027

Omschrijving	Oorspr.bedrag vd investering aan het begin v/h dienstjaar	Vermeerderingen in het dienstjaar	Desinvesteringen	Oorspr.bedrag vd investering aan het einde v/h dienstjaar	Totaal van de afschrijvingen begin v/h dienstjaar	Methode van de afschrijving	*	Boekwaarde per 1 jan.	Afschrijvingen	Boekwaarde per 31 dec.
Agio op obligaties	255.230.004	0	0	255.230.004	255.338.111	Looptijd obligaties	L	-108.107	-108.107	0

Immateriële vaste activa, raming 2028

Omschrijving	Oorspr.bedrag vd investering aan het begin v/h dienstjaar	Vermeerderingen in het dienstjaar	Desinvesteringen	Oorspr.bedrag vd investering aan het einde v/h dienstjaar	Totaal van de afschrijvingen begin v/h dienstjaar	Methode van de afschrijving	*	Boekwaarde per 1 jan.	Afschrijvingen	Boekwaarde per 31 dec.
Agio op obligaties	255.230.004	0	0	255.230.004	255.230.004	Looptijd obligaties	L	0	0	0

Immateriële vaste activa, raming 2029

Omschrijving	Oorspr.bedrag vd investering aan het begin v/h dienstjaar	Vermeerderingen in het dienstjaar	Desinvesteringen	Oorspr.bedrag vd investering aan het einde v/h dienstjaar	Totaal van de afschrijvingen begin v/h dienstjaar	Methode van de afschrijving	*	Boekwaarde per 1 jan.	Afschrijvingen	Boekwaarde per 31 dec.
Agio op obligaties	255.230.004	0	0	255.230.004	255.230.004	Looptijd obligaties	L	0	0	0

Immateriële vaste activa, raming 2030

Omschrijving	Oorspr.bedrag vd investering aan het begin v/h dienstjaar	Vermeerderingen in het dienstjaar	Desinvesteringen	Oorspr.bedrag vd investering aan het einde v/h dienstjaar	Totaal van de afschrijvingen begin v/h dienstjaar	Methode van de afschrijving	*	Boekwaarde per 1 jan.	Afschrijvingen	Boekwaarde per 31 dec.
Agio op obligaties	255.230.004	0		255.230.004	255.230.004	Looptijd obligaties	L	0		0

* afschrijvingsmethode L=lineair

Bijlage 8. Materiële vaste activa

Materiële vaste activa, raming 2026

bijlage 8

Omschrijving	Oorspr.bedrag v/d investering aan het begin v/h dienstjaar	Vermeerdering /vermindering in het dienst- jaar	Oorspr.bedrag v/d investering aan het einde v/h dienstjaar	Totaal van de afschrijvingen begin v/h dienstjaar	Methode van afschrijven *	Boekwaarde per 1 jan.	Afschrijving	Afwaardering wegens duur- zame waarde- vermindering	Bijdragen van derden direct gerelateerd	Boekwaarde per 31 dec
Investerings met economisch nut										
<u>Bedrijfsgebouwen</u>										
Provinciehuys	116.009.516	2.066.997	118.076.513	99.148.806	Div.**	16.860.709	1.819.231			17.108.476
Renovatie Noordbrabants Museum	28.389.384		28.389.384	12.084.281	25 jaar L	16.305.103	837.736			15.467.366
Steunpunten	10.793.394	530.902	11.324.296	6.809.597	20 jaar L	3.983.797	257.270			4.257.429
Waterstraat 16-18	2.396.141		2.396.141	2.396.141	20 jaar L	0	0			0
Busremise Breda (ontwikkeling)	39.992.294	41.392	40.033.686	1.555.497	30 jaar L	38.436.797	1.333.076			37.145.112
De Mortel	14.666.013		14.666.013	698.300	40 jaar L	13.967.713	349.150			13.618.563
<u>Machines apparaten en installaties</u>										
Materieel provinciale wegen	5.134.123	1.416	5.135.539	3.042.336	Diverse L	2.091.787	275.686			1.817.517
Telefooncentrale	983.424		983.424	746.359	15 jaar L	237.065	65.562			171.503
ICT & Automatisering	5.694.725	1.560.000	7.254.725	4.012.730	3 jaar L	1.681.995	707.528			2.534.467
Verduurzaming Museumkwartier	53.882	137.948	191.830	0	15 jaar L	53.882	3.592			188.238
<u>Gronden en terreinen</u>										
Busremise Breda (Grond)	9.964.569	3.784.545	13.749.114	0	Geen	9.964.569	0			13.749.114
Hub locaties	1.168.148	301.852	1.470.000	0	Geen	1.168.148	0			1.470.000
Gronden ontwikkelbedrijf	47.598.003		47.598.003	0	Geen	47.598.003	0			47.598.003
Totaal invest. met economisch nut	282.843.615	8.425.052	291.268.667	130.494.048		152.349.568	5.648.830	0	0	155.125.789
AF: In mindering gebrachte voorziening						19.867.500				19.867.500
Totaal invest. economisch nut +/- voorziening						132.482.068				135.258.289
Investerings in de openbare ruimte met maatschappelijk nut										
Oud voor 2017										
<u>Grond-, weg- en waterbouwkundige werken</u>										
Wegeninvesteringen	526.404.128		526.404.128	496.148.306	15 jaar L	30.255.822	8.682.258			21.573.564
Benutten (DVM)	10.404.753		10.404.753	10.298.434	15 jaar L	106.319	34.777			71.542
N-261	78.900.000		78.900.000	55.309.897	15 jaar L	23.590.102	5.260.000			18.330.102
Infraprojecten in voorber. (Appkst)	11.735.192		11.735.192	10.148.517	15 jaar L	1.586.675	529.579			1.057.096
Komomleidingen	9.278.174		9.278.174	6.028.805	15 jaar L	3.249.369	618.545			2.630.824
Nieuw m.i.v. 2017										
<u>Grond-, weg- en waterbouwkundige werken</u>										
Wegeninvesteringen	481.389.835	53.759.302	535.149.137	132.678.022	15 jaar L	348.711.813	31.370.996			371.100.119
N-261	144.552	3.100.000	3.244.552	65.700	15 jaar L	78.852	9.637			3.169.215
Komomleidingen	4.444.080		4.444.080	2.389.694	15 jaar L	2.054.386	296.272			1.758.114
Tot.inv.openb.ruimte met maatsch. nut	1.122.700.714	56.859.302	1.179.560.016	713.067.375		409.633.339	46.802.064	0	0	419.690.578
Totaal materiële vaste activa	1.405.544.330	65.284.354	1.470.828.684	843.561.423		561.982.907	52.450.894	0	0	574.816.367
In mindering gebrachte voorziening						19.867.500				19.867.500
Balanswaarde						542.115.407				554.948.867

*afschrijvingsmethode: A=Annuïtair L=Lineair G=Geen afschrijving

Materiële vaste activa, raming 2027**bijlage 8**

Omschrijving	Oorspr.bedrag v/d investering aan het begin v/h dienstjaar	Vermeerdering /vermindering in het dienst- jaar	Oorspr.bedrag v/d investering aan het einde v/h dienstjaar	Totaal van de afschrijvingen begin v/h dienstjaar	Methode van afschrijven *	Boekwaarde per 1 jan.	Afschrijving	Afwaardering wegens duur- zame waarde- vermindering	Bijdragen van derden direct gerelateerd	Boekwaarde per 31 dec
Investerings met economisch nut										
<u>Bedrijfsgebouwen</u>										
Provinciehuis	118.076.513		118.076.513	100.968.037	Div. **	17.108.476	1.981.186			15.127.290
Renovatie Noordbrabants Museum	28.389.384		28.389.384	12.922.017	25 jaar L	15.467.366	837.736			14.629.630
Steunpunten	11.324.296	400.000	11.724.296	7.066.866	20 jaar L	4.257.429	283.815			4.373.615
Waterstraat 16-18	2.396.141		2.396.141	2.396.141	20 jaar L	0	0			0
Busremise Breda (ontwikkeling)	40.033.686		40.033.686	2.888.573	30 jaar L	37.145.112	1.334.456			35.810.656
De Mortel	14.666.013		14.666.013	1.047.450	40 jaar L	13.618.563	349.150			13.269.413
<u>Machines apparaten en installaties</u>										
Materieel provinciale wegen	5.135.539		5.135.539	3.318.022	Diverse L	1.817.517	271.997			1.545.520
Telefooncentrale	983.424		983.424	811.921	15 jaar L	171.503	65.562			105.942
ICT & Automatisering	7.254.725	885.000	8.139.725	4.720.258	3 jaar L	2.534.467	1.227.528			2.191.940
Verduurzaming Museumkwartier	191.830	187.373	379.203	3.592	15 jaar L	188.238	12.789			362.823
<u>Gronden en terreinen</u>										
Busremise Breda (Grond)	13.749.114	10.200.000	23.949.114		Geen	13.749.114	0			23.949.114
Hub locaties	1.470.000		1.470.000		Geen	1.470.000	0			1.470.000
Gronden ontwikkelbedrijf	47.598.003		47.598.003		Geen	47.598.003	0			47.598.003
Totaal invest. met economisch nut	291.268.667	11.672.373	302.941.040	136.142.878		155.125.789	6.364.218	0	0	160.433.944
AF: In mindering gebrachte voorziening						19.867.500				19.867.500
Totaal invest. economisch nut +/- voorziening						135.258.289				140.566.444
Investerings in de openbare ruimte met maatschappelijk nut										
Oud voor 2017										
<u>Grond-, weg- en waterbouwkundige werken</u>										
Wegeninvesteringen	526.404.128		526.404.128	504.830.564	15 jaar L	21.573.564	7.100.480			14.473.084
Benutten (DVM)	10.404.753		10.404.753	10.333.211	15 jaar L	71.542	32.387			39.156
N-261	78.900.000		78.900.000	60.569.897	15 jaar L	18.330.102	5.260.000			13.070.102
Infraprojecten in voorber. (Appkst)	11.735.192		11.735.192	10.678.095	15 jaar L	1.057.096	431.362			625.734
Komomleidingen	9.278.174		9.278.174	6.647.350	15 jaar L	2.630.824	618.545			2.012.279
Nieuw m.i.v. 2017										
<u>Grond-, weg- en waterbouwkundige werken</u>										
Wegeninvesteringen	535.149.137	147.485.344	682.634.481	164.049.018	15 jaar L	371.100.119	34.954.022			483.631.441
N-261	3.244.552		3.244.552	75.337	15 jaar L	3.169.215	216.304			2.952.912
Komomleidingen	4.444.080		4.444.080	2.685.966	15 jaar L	1.758.114	296.272			1.461.842
Tot.inv.openb.ruimte met maatsch. nut	1.179.560.016	147.485.344	1.327.045.360	759.869.439		419.690.578	48.909.371	0	0	518.266.551
Totaal materiële vaste activa	1.470.828.684	159.157.717	1.629.986.401	896.012.317		574.816.367	55.273.589	0	0	678.700.494
In mindering gebrachte voorziening						19.867.500				19.867.500
Balanswaarde						554.948.867				658.832.994

*afschrijvingsmethode: A=Annuitair L=Lineair G=Geen afschrijving

Materiële vaste activa, raming 2028**bijlage 8**

Omschrijving	Oorspr.bedrag v/d investering aan het begin v/h dienstjaar	Vermeerdering /vermindering in het dienst- jaar	Oorspr.bedrag v/d investering aan het einde v/h dienstjaar	Totaal van de afschrijvingen begin v/h dienstjaar	Methode van afschrijven *	Boekwaarde per 1 jan.	Afschrijving	Afwaardering wegens duur- zame waarde- vermindering	Bijdragen van derden direct gerelateerd	Boekwaarde per 31 dec
<u>Investerings met economisch nut</u>										
<u>Bedrijfsgebouwen</u>										
Provinciehuis	118.076.513		118.076.513	102.949.223	Div.**	15.127.290	1.981.168			13.146.122
Renovatie Noordbrabants Museum	28.389.384		28.389.384	13.759.754	25 jaar L	14.629.630	837.736			13.791.894
Steunpunten	11.724.296	400.000	12.124.296	7.350.681	20 jaar L	4.373.615	303.815			4.469.800
Waterstraat 16-18	2.396.141		2.396.141	2.396.141	20 jaar L	0	0			0
Busremise Breda (ontwikkeling)	40.033.686		40.033.686	4.223.030	30 jaar L	35.810.656	1.334.456			34.476.200
De Mortel	14.666.013		14.666.013	1.396.600	40 jaar L	13.269.413	349.150			12.920.262
<u>Machines apparaten en installaties</u>										
Materieel provinciale wegen	5.135.539		5.135.539	3.590.019	Diverse L	1.545.520	271.997			1.273.523
Telefooncentrale	983.424		983.424	877.482	15 jaar L	105.942	59.577			46.365
ICT & Automatisering	8.139.725	1.005.000	9.144.725	5.947.786	3 jaar L	2.191.940	1.081.940			2.115.000
Verduurzaming Museumkwartier	379.203	641.226	1.020.429	16.381	15 jaar L	362.823	25.280			978.768
<u>Gronden en terreinen</u>										
Busremise Breda (Grond)	23.949.114	7.540.000	31.489.114		Geen	23.949.114	0			31.489.114
Hub locaties	1.470.000		1.470.000		Geen	1.470.000	0			1.470.000
Gronden ontwikkelbedrijf	47.598.003		47.598.003		Geen	47.598.003	0			47.598.003
Totaal invest. met economisch nut	302.941.040	9.586.226	312.527.266	142.507.097		160.433.944	6.245.119	0	0	163.775.050
AF: In mindering gebrachte voorziening						19.867.500				19.867.500
Totaal invest. economisch nut +/- voorziening						140.566.444				143.907.550
Investerings in de openbare ruimte met maatschappelijk nut										
Oud voor 2017										
<u>Grond-, weg- en waterbouwkundige werken</u>										
Wegeninvesteringen	526.404.128		526.404.128	511.931.043	15 jaar L	14.473.084	5.544.391			8.928.693
Benutten (DVM)	10.404.753		10.404.753	10.365.598	15 jaar L	39.156	25.157			13.998
N-261	78.900.000		78.900.000	65.829.897	15 jaar L	13.070.102	5.252.600			7.817.502
Infraprojecten in voorber. (Appkst)	11.735.192		11.735.192	11.109.458	15 jaar L	625.734	342.000			283.734
Komomleidingen	9.278.174		9.278.174	7.265.895	15 jaar L	2.012.279	618.545			1.393.734
Nieuw m.i.v. 2017										
<u>Grond-, weg- en waterbouwkundige werken</u>										
Wegeninvesteringen	682.634.481	129.081.917	811.716.398	199.003.040	15 jaar L	483.631.441	44.786.378			567.926.980
N-261	3.244.552		3.244.552	291.640	15 jaar L	2.952.912	216.304			2.736.608
Komomleidingen	4.444.080		4.444.080	2.982.238	15 jaar L	1.461.842	296.272			1.165.570
Tot.inv.openb.ruimte met maatsch. nut	1.327.045.360	129.081.917	1.456.127.277	808.778.810		518.266.551	57.081.647	0	0	590.266.820
Totaal materiële vaste activa	1.629.986.401	138.668.143	1.768.654.544	951.285.906		678.700.494	63.326.767	0	0	754.041.871
In mindering gebrachte voorziening						19.867.500				19.867.500
Balanswaarde						658.832.994				734.174.371

*afschrijvingsmethode: A=Annuïtair L=Lineair G=Geen afschrijving

Materiële vaste activa, raming 2029**bijlage 8**

Omschrijving	Oorspr.bedrag v/d investering aan het begin v/h dienstjaar	Vermeerdering /vermindering in het dienst- jaar	Oorspr.bedrag v/d investering aan het einde v/h dienstjaar	Totaal van de afschrijvingen begin v/h dienstjaar	Methoden van afschrijven *	Boekwaarde per 1 jan.	Afschrijving	Afwaardering wegens duur- zame waarde- vermindering	Bijdragen van derden direct gerelateerd	Boekwaarde per 31 dec
<u>Investerings met economisch nut</u>										
<u>Bedrijfsgebouwen</u>										
Provinciehuys	118.076.513		118.076.513	104.930.391	Div.**	13.146.122	1.971.002			11.175.120
Renovatie Noordbrabant Museum	28.389.384		28.389.384	14.597.490	25 jaar L	13.791.894	837.736			12.954.158
Steunpunten	12.124.296	2.900.000	15.024.296	7.654.496	20 jaar L	4.469.800	323.815			7.045.986
Waterstraat 16-18	2.396.141		2.396.141	2.396.141	20 jaar L	0	0			0
Busremise Breda (ontwikkeling)	40.033.686		40.033.686	5.557.486	30 jaar L	34.476.200	1.334.456			33.141.744
De Mortel	14.666.013		14.666.013	1.745.751	40 jaar L	12.920.262	349.150			12.571.112
<u>Machines apparaten en installaties</u>										
Materieel provinciale wegen	5.135.539	200.000	5.335.539	3.862.016	Diverse L	1.273.523	269.582			1.203.942
Telefooncentrale	983.424		983.424	937.059	15 jaar L	46.365	46.365			0
ICT & Automatisering	9.144.725	1.635.000	10.779.725	7.029.725	3 jaar L	2.115.000	1.150.000			2.600.000
Verduurzaming Museumkwartier	1.020.429	498.332	1.518.761	41.661	15 jaar L	978.768	68.029			1.409.072
<u>Gronden en terreinen</u>										
Busremise Breda (Grond)	31.489.114		31.489.114		Geen	31.489.114	0			31.489.114
Hub locaties	1.470.000		1.470.000		Geen	1.470.000	0			1.470.000
Gronden ontwikkelbedrijf	47.598.003		47.598.003		Geen	47.598.003	0			47.598.003
Totaal invest. met economisch nut	312.527.266	5.233.332	317.760.598	148.752.216		163.775.050	6.350.135	0	0	162.658.248
AF: In mindering gebrachte voorziening						19.867.500				19.867.500
Totaal invest. economisch nut +/- voorziening						143.907.550				142.790.748
Investerings in de openbare ruimte met maatschappelijk nut										
Oud voor 2017										
<u>Grond-, weg- en waterbouwkundige werken</u>										
Wegeninvesteringen	526.404.128		526.404.128	517.475.435	15 jaar L	8.928.693	4.452.790			4.475.903
Benutten (DVM)	10.404.753		10.404.753	10.390.755	15 jaar L	13.998	13.775			224
N-261	78.900.000		78.900.000	71.082.498	15 jaar L	7.817.502	5.252.600			2.564.902
Infraprojecten in voorber. (Appkst)	11.735.192		11.735.192	11.451.458	15 jaar L	283.734	198.533			85.201
Komomleidingen	9.278.174		9.278.174	7.884.440	15 jaar L	1.393.734	618.545			775.189
Nieuw m.i.v. 2017										
<u>Grond-, weg- en waterbouwkundige werken</u>										
Wegeninvesteringen	811.716.398	271.506.964	1.083.223.362	243.789.418	15 jaar L	567.926.980	53.391.839			786.042.105
N-261	3.244.552		3.244.552	507.944	15 jaar L	2.736.608	216.304			2.520.305
Komomleidingen	4.444.080		4.444.080	3.278.510	15 jaar L	1.165.570	296.272			869.298
Tot.inv.openb.ruimte met maatsch. nut	1.456.127.277	271.506.964	1.727.634.241	865.860.457		590.266.820	64.440.658	0	0	797.333.127
Totaal materiële vaste activa	1.768.654.544	276.740.296	2.045.394.840	1.014.612.673		754.041.871	70.790.792	0	0	959.991.375
In mindering gebrachte voorziening						19.867.500				19.867.500
Balanswaarde						734.174.371				940.123.875

*afschrijvingsmethode: A=Annuïtair L=Lineair G=Geen afschrijving

Materiële vaste activa, raming 2030**bijlage 8**

Omschrijving	Oorspr.bedrag v/d investering aan het begin v/h dienstjaar	Vermeerdering /vermindering in het dienst- jaar	Oorspr.bedrag v/d investering aan het einde v/h dienstjaar	Totaal van de afschrijvingen begin v/h dienstjaar	Methode van afschrijven *	Boekwaarde per 1 jan.	Afschrijving	Afwaardering wegens duur- zame waarde- vermindering	Bijdragen van derden direct gerelateerd	Boekwaarde per 31 dec
Investerings met economisch nut										
<u>Bedrijfsgebouwen</u>										
Provinciehuis	118.076.513		118.076.513	106.901.393	Div.**	11.175.120	1.963.679			9.211.441
Renovatie Noordbrabants Museum	28.389.384		28.389.384	15.435.226	25 jaar L	12.954.158	837.736			12.116.421
Steunpunten	15.024.296	400.000	15.424.296	7.978.310	20 jaar L	7.045.986	468.815			6.977.171
Waterstraat 16-18	2.396.141		2.396.141	2.396.141	20 jaar L	0	0			0
Busremise Breda (ontwikkeling)	40.033.686		40.033.686	6.891.942	30 jaar L	33.141.744	1.334.456			31.807.287
De Mortel	14.666.013		14.666.013	2.094.901	40 jaar L	12.571.112	349.150			12.221.962
<u>Machines apparaten en installaties</u>										
Materieel provinciale wegen	5.335.539	200.000	5.535.539	4.131.597	Diverse L	1.203.942	222.889			1.181.052
Telefooncentrale	983.424		983.424	983.424	15 jaar L	0	0			0
ICT & Automatisering	10.779.725	885.000	11.664.725	8.179.725	3 jaar L	2.600.000	1.175.000			2.310.000
Verduurzaming Museumkwartier	1.518.761	1.169.187	2.687.948	109.690	15 jaar L	1.409.072	101.251			2.477.008
<u>Gronden en terreinen</u>										
Busremise Breda (Grond)	31.489.114		31.489.114		Geen	31.489.114	0			31.489.114
Hub locaties	1.470.000		1.470.000		Geen	1.470.000	0			1.470.000
Gronden ontwikkelbedrijf	47.598.003		47.598.003		Geen	47.598.003	0			47.598.003
Totaal invest. met economisch nut	317.760.598	2.654.187	320.414.785	155.102.351		162.658.248	6.452.977	0	0	158.859.458
AF: In mindering gebrachte voorziening						19.867.500				19.867.500
Totaal invest. economisch nut +/- voorziening						142.790.748				138.991.958
Investerings in de openbare ruimte met maatschappelijk nut										
Oud voor 2017										
<u>Grond-, weg- en waterbouwkundige werken</u>										
Wegeninvesteringen	526.404.128		526.404.128	521.928.225	15 jaar L	4.475.903	2.801.978			1.673.925
Benutten (DVM)	10.404.753		10.404.753	10.404.530	15 jaar L	224	224			0
N-261	78.900.000		78.900.000	76.335.098	15 jaar L	2.564.902	2.469.119			95.783
Infraprojecten in voorber. (Appkst)	11.735.192		11.735.192	11.649.991	15 jaar L	85.201	85.201			0
Komomleidingen	9.278.174		9.278.174	8.502.985	15 jaar L	775.189	536.928			238.261
Nieuw m.i.v. 2017										
<u>Grond-, weg- en waterbouwkundige werken</u>										
Wegeninvesteringen	1.083.223.362	57.859.045	1.141.082.407	297.181.257	15 jaar L	786.042.105	71.425.637			772.475.513
N-261	3.244.552		3.244.552	724.247	15 jaar L	2.520.305	216.304			2.304.001
Komomleidingen	4.444.080		4.444.080	3.574.782	15 jaar L	869.298	296.272			573.026
Tot.inv.openb.ruimte met maatsch. nut	1.727.634.241	57.859.045	1.785.493.286	930.301.115		797.333.127	77.831.663	0	0	777.360.509
Totaal materiële vaste activa	2.045.394.840	60.513.232	2.105.908.072	1.085.403.465		959.991.375	84.284.639	0	0	936.219.967
In mindering gebrachte voorziening						19.867.500				19.867.500
Balanswaarde						940.123.875				916.352.467

*afschrijvingsmethode: A=Annuïtair L=Lineair G=Geen afschrijving

Bijlage 9. Financiële vaste activa

a. Deelnemingen

Kapitaalverstrekking aan deelnemingen

Bijlage 9a

	Restant bedrag 01-01-2026	Deelnemingen in de loop van het jaar	Verminderings in de loop van het jaar	Restant bedrag 31-12-2026
Aandelenkapitaal GOB	1			1
Aandelenkapitaal Ruimte voor Ruimte	110.880			110.880
BV BOM Holding	50.828.137			50.828.137
Deelneming Aviolanda	9.008.160	12.000.000		21.008.160
Deelneming Green Chemistry	2.300.000			2.300.000
Deelneming Monumenten Beheer Brabant	2.058.000	2.424.722	4.482.722	0
Deelneming Ruimte voor Ruimte	24.997.520			24.997.520
Deelneming Pivotpark / OLSP	6.301.805			6.301.805
Deelneming Brabantring	696.922			696.922
Deelneming Fellenoord	100			100
Totaal	96.301.525	14.424.722	4.482.722	106.243.525
In mindering gebrachte voorziening				4.358.000
Balanswaarde				101.885.525

	Restant bedrag 01-01-2027	Deelnemingen in de loop van het jaar	Verminderings in de loop van het jaar	Restant bedrag 31-12-2027
Aandelenkapitaal GOB	1			1
Aandelenkapitaal Ruimte voor Ruimte	110.880			110.880
BV BOM Holding	50.828.137			50.828.137
Deelneming Aviolanda	21.008.160			21.008.160
Deelneming Green Chemistry	2.300.000			2.300.000
Deelneming Monumenten Beheer Brabant	-			0
Deelneming Ruimte voor Ruimte	24.997.520			24.997.520
Deelneming Pivotpark / OLSP	6.301.805			6.301.805
Deelneming Brabantring	696.922			696.922
Deelneming Fellenoord	100			100
Totaal	106.243.525	-	-	106.243.525
In mindering gebrachte voorziening				4.358.000
Balanswaarde				101.885.525

	Restant bedrag 01-01-2028	Deelnemingen in de loop van het jaar	Verminderen in de loop van het jaar	Restant bedrag 31-12-2028
Aandelenkapitaal GOB	1			1
Aandelenkapitaal Ruimte voor Ruimte	110.880			110.880
BV BOM Holding	50.828.137			50.828.137
Deelneming Aviolanda	21.008.160			21.008.160
Deelneming Green Chemistry	2.300.000			2.300.000
Deelneming Monumenten Beheer Brabant	-			0
Deelneming Ruimte voor Ruimte	24.997.520			24.997.520
Deelneming Pivotpark / OLSP	6.301.805			6.301.805
Deelneming Brabantring	696.922			696.922
Deelneming Fellenoord	100			100
Totaal	106.243.525	-	-	106.243.525
In mindering gebrachte voorziening				4.358.000
Balanswaarde				101.885.525

	Restant bedrag 01-01-2029	Deelnemingen in de loop van het jaar	Verminderen in de loop van het jaar	Restant bedrag 31-12-2029
Aandelenkapitaal GOB	1			1
Aandelenkapitaal Ruimte voor Ruimte	110.880			110.880
BV BOM Holding	50.828.137			50.828.137
Deelneming Aviolanda	21.008.160			21.008.160
Deelneming Green Chemistry	2.300.000			2.300.000
Deelneming Monumenten Beheer Brabant	-			0
Deelneming Ruimte voor Ruimte	24.997.520			24.997.520
Deelneming Pivotpark / OLSP	6.301.805			6.301.805
Deelneming Brabantring	696.922			696.922
Deelneming Fellenoord	100			100
Totaal	106.243.525	-	-	106.243.525
In mindering gebrachte voorziening				4.358.000
Balanswaarde				101.885.525

	Restant bedrag 01-01-2030	Deelnemingen in de loop van het jaar	Verminderen in de loop van het jaar	Restant bedrag 31-12-2030
Aandelenkapitaal GOB	1			1
Aandelenkapitaal Ruimte voor Ruimte	110.880			110.880
BV BOM Holding	50.828.137			50.828.137
Deelneming Aviolanda	21.008.160			21.008.160
Deelneming Green Chemistry	2.300.000			2.300.000
Deelneming Monumenten Beheer Brabant	-			0
Deelneming Ruimte voor Ruimte	24.997.520			24.997.520
Deelneming Pivotpark / OLSP	6.301.805			6.301.805
Deelneming Brabantring	696.922			696.922
Deelneming Fellenoord	100			100
Totaal	106.243.525	-	-	106.243.525
In mindering gebrachte voorziening				4.358.000
Balanswaarde				101.885.525

b. Uitwerking paragraaf verbonden partijen

1 Gemeenschappelijke regelingen (GR)

1.1 GR Havenschap Moerdijk

De verbonden partij Havenschap Moerdijk kent een meervoudige structuur in een Gemeenschappelijk Regeling (GR) – Naamloze Vennootschap (N.V.) constructie. De GR vervult het aandeelhouderschap en verzorgt de financiering van de N.V. De bedrijfsactiviteiten vinden plaats in de N.V.

Opgericht: 1 januari 2013

Publiek belang: De GR Havenschap Moerdijk maakt het bestaan van Havenbedrijf Moerdijk N.V. mogelijk door het vervullen van het aandeelhouderschap en het aantrekken van de benodigde financiering. Havenbedrijf Moerdijk is van groot belang voor de versterking van de economische structuur van Brabant en voor de werkgelegenheid in de regio.

Belang provincie: 50% (begin en eind van het jaar)

Overige deelnemer(s): Gemeente Moerdijk

Wat is de bijdrage van Havenschap Moerdijk aan de doelstellingen van de provincie?

Op het Haven- en Industrierrein Moerdijk werken ongeveer 10.600 mensen en indirect biedt het nog eens ruim 9.000 banen, waarmee het stevig bijdraagt aan diverse actieplannen voor de economische versterking van West-Brabant en de werkgelegenheid in de regio. Verder is de haven van Moerdijk een nationaal en Europees knooppunt van multimodale vervoersstromen, dat een belangrijke positie inneemt in de Vlaams Nederlandse Delta.

De aanwezige chemie op het terrein draagt bij aan innovaties op de cross sectorale ontwikkelingen van de biobased economy. Op het gebied van energie worden ook de mogelijkheden verkend om duurzame verbindingen tot stand te brengen door het hergebruik van warmte reststromen.

Conform de in juli 2014 vastgestelde Havenstrategie is het uitgangspunt hierbij een goede balans tussen waarde creatie, duurzaamheid en een veilige en leefbare regio (3P's). De ambitie is dat Moerdijk in 2030 hét belangrijkste knooppunt is voor duurzame logistiek, duurzame chemie en procesindustrie in de Vlaams- Nederlandse Delta. In december 2025 is de nieuwe [Corporate Strategy](#) vastgesteld.

1.2 Zuidelijke Rekenkamer (ZRK)

Opgericht:	1 januari 2005
Publiek belang:	Door onderzoek wil de rekenkamer voor Provinciale Staten en de burgers van de provincies Noord-Brabant en Limburg zichtbaar maken hoe publiek geld wordt besteed en wat er van de beleidsvoornemens terecht komt.
Belang provincie:	50% (begin en eind van het jaar)
Overige deelnemer(s):	Provincie Limburg

Wat is de bijdrage van de ZRK aan de doelstellingen van de provincie?

De Zuidelijke Rekenkamer onderzoekt de doeltreffendheid, de doelmatigheid en de rechtmatigheid van het gevoerde bestuur van de provincies Noord-Brabant en Limburg.

- Doeltreffendheid: levert het beleid van het provinciebestuur de gewenste resultaten op?
- Doelmatigheid: zet de provincie de juiste budgetten zo goed mogelijk in voor de gewenste resultaten?
- Rechtmatigheid: werken de provincies volgens de in de wet gestelde regels?

De Zuidelijke rekenkamer tracht met haar onderzoek inzicht te verschaffen in de bestedingen van publiek geld en de realisatie van bijbehorende beleidsvoornemens.

1.3 Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant (OMWB)

Opgericht:	1 januari 2013
Publiek belang:	Verbetering van de uitvoering van vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) in midden- en West-Brabant. De maatschappelijke outcome is een bijdrage leveren aan een betere leefomgeving.
Belang provincie:	36% (o.b.v. de begroting 2026)
Overige deelnemer(s):	Gemeenten Alphen-Chaam, Altena, Baarle-Nassau, Bergen op Zoom, Breda, Dongen, Drimmelen, Etten-Leur, Geertruidenberg, Gilze en Rijen, Goirle, Halderberge, Heusden, Hilvarenbeek, Loon op Zand, Moerdijk, Oisterwijk, Oosterhout, Roosendaal, Rucphen, Steenbergen, Tilburg, Waalwijk, Woensdrecht en Zundert,.

Wat is de bijdrage van OMWB aan de doelstellingen van de provincie?

De OMWB draagt met grotendeels wettelijke taken, net als de andere omgevingsdiensten, bij aan de provinciale doelstellingen die betrekking hebben op de verbetering van het naleefgedrag, het voldoen aan de [kwaliteitscriteria 2.2](#)¹ en het instrumenteel beleidskader.

1.4 Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant (ODZOB)

Opgericht:	1 januari 2013
Publiek belang:	Verbetering van de uitvoering van vergunningverlening, toezicht en handhaving in Zuidoost-Brabant. De maatschappelijke outcome is een bijdrage leveren aan een betere leefomgeving.
Belang provincie:	25% (o.b.v. de begroting 2026)
Overige deelnemer(s):	Gemeenten Asten, Bergeijk, Best, Bladel, Cranendonck, Deurne, Eersel, Eindhoven, Geldrop-Mierlo, Gemert-Bakel, Heeze-Leende, Helmond, Laarbeek, Nuenen, Oirschot, Reusel-De Mierden, Someren, Son en Breugel, Valkenswaard, Veldhoven, Waalre.

Wat is de bijdrage van ODZOB aan de doelstellingen van de provincie?

De ODZOB draagt met grotendeels wettelijke taken, net als de andere omgevingsdiensten, bij aan de provinciale doelstellingen die betrekking hebben op de verbetering van het naleefgedrag, het voldoen aan de [kwaliteitscriteria 2.2](#)¹ en het instrumenteel beleidskader.

1.5 Omgevingsdienst Brabant Noord (ODBN)

Opgericht:	1 april 2013
Publiek belang:	Verbetering van de uitvoering van vergunningverlening, toezicht en handhaving in Brabant Noord. De maatschappelijke outcome is een bijdrage leveren aan een betere leefomgeving.
Belang provincie:	35% (o.b.v. de begroting 2026)
Overige deelnemer(s):	Gemeenten Bernheze, Boekel, Boxtel, 's-Hertogenbosch, Oss, Sint-Michielsgestel, Vught, Meierijstad, Land van Cuijk, Maashorst.

¹ De kwaliteitscriteria die gelden voor vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH).

Wat is de bijdrage van ODBN aan de doelstellingen van de provincie?

De ODBN draagt met grotendeels wettelijke taken, net als de andere omgevingsdiensten, bij aan de provinciale doelstellingen die betrekking hebben op de verbetering van het naleefgedrag, het voldoen aan de [kwaliteitscriteria 2.2](#)¹ en het instrumenteel beleidskader.

1.6 De Hollandse Waterlinies

Opgericht:	19 maart 2022
Publiek belang:	Behoud werelderfgoed van Hollandse Waterlinies
Belang provincie:	10% (financiële inbreng o.b.v. de begroting 2027)
Overige deelnemer(s):	Provincies Gelderland, Noord-Holland en Utrecht

Wat is de bijdrage van De Hollandse Waterlinies aan de doelstellingen van de provincie?

Het werelderfgoedcomité van UNESCO heeft in juli 2021 besloten om de Hollandse Waterlinies aan te merken als werelderfgoed. Deze Waterlinie loopt door 4 provincies: Noord-Holland, Utrecht, Gelderland en Noord-Brabant.

De vier provincies hebben besloten om samen de verantwoordelijkheid te nemen voor de instandhouding van dit werelderfgoed. Daarvoor is door hen het Gemeenschappelijk Orgaan Hollandse Waterlinies opgericht, als bestuurlijke samenwerking op grond van de Wet Gemeenschappelijke Regelingen.

De kerntaken van het Gemeenschappelijk Orgaan Hollandse Waterlinies zijn bescherming van de site, verantwoording afleggen over zaken die in de site spelen en (publieks)communicatie over de site. Het Gemeenschappelijk Orgaan waarborgt op die manier dat aan de internationale verplichtingen van Nederland richting UNESCO kan worden voldaan.

1.7 BGTS Geopark Schelde Delta

Opgericht:	27 november 2024
Publiek belang:	Behoud werelderfgoed van Geopark Schelde Delta
Belang provincie:	19,2% (o.b.v. de statutaire jaarlijkse inbreng)
Overige deelnemer(s):	Provincie Antwerpen (B), Oost-Vlaanderen (B), West-Vlaanderen (B) en Zeeland

Wat is de bijdrage van BGTS Geopark Schelde Delta aan de doelstellingen van de provincie?

BGTS Geopark Schelde Delta draagt bij aan provinciale doelen door het gebied internationaal te profileren via de UNESCO-status, waarmee Brabant deel uitmaakt van een uniek grensoverschrijdend deltalandschap met hoge geologische, cultuurhistorische en

ecologische waarde. Het versterkt duurzaam toerisme, educatie en regionale identiteit, stimuleert samenwerking met partners in Nederland en Vlaanderen.

1.8 EGTC Rhine Alpine

Opgericht:	April 2015
Publiek belang:	de regionale en lokale samenwerking te versterken en de gezamenlijke ontwikkeling van de multimodale Rijn-Alpen corridor te bevorderen.
Belang provincie:	3,8%
Overige deelnemer(s):	26 leden uit zes landen (Nederland, Duitsland, België, Frankrijk, Zwitserland en Italië). Het netwerk bestaat uit 15 regionale overheden, 6 steden, 4 zee- en binnenhavens en 1 consortium (Unioncamere en de Italiaanse Kamers van Koophandel).

[Wat is de bijdrage van EGTC Rhine Alpine aan de doelstellingen van de provincie?](#)

Deelname aan de European Grouping of Territorial Cooperation (EGTC) Rhine-Alpine draagt bij aan de ambities op het gebied van duurzame mobiliteit, klimaat en economische ontwikkeling. De EGTC biedt een platform voor samenwerking met Europese regio's, havens en steden langs de Rijn-Alpen-corridor, wat kansen creëert voor multimodale infrastructuur, vergroening van transport en toegang tot Europese fondsen. Door actief deel te nemen, kan Noord-Brabant haar positie als logistieke hotspot verder uitbouwen en bijdragen aan een robuuste, duurzame corridorstrategie.

2 Vennootschappen en coöperaties

2.1 Enexis N.V.

Opgericht:	1 juli 2009
Publiek belang:	Altijd en overal in het voorzieningsgebied van Enexis kunnen beschikken over energie, tegen aanvaardbare aansluit- en transporttarieven.
Belang provincie:	30,8% (begin en eind van het jaar), stemrecht/ Lid, tevens voorzitterschap en secretariaat AHC/ versterkt aanbevelingsrecht voor 1/3 van de zetels van de RvC op basis van Convenant (via AHC).
Overige aandeelhouder(s):	Zie lijst van aandeelhouders Enexis Holding N.V.

Wat is de bijdrage van Enexis aan de doelstellingen van de provincie?

De rol van Enexis is bepalend voor tijdige realisatie van de Brabantse energietransitie. Ook andere economische en maatschappelijke opgaven binnen Brabant zijn afhankelijk van het feit of Enexis op tijd de capaciteit van het elektriciteitsnet op orde heeft en/of meewerkt aan alternatieve oplossingen. Enexis is dan ook een strategische partner, waarbij de alliantie tussen Enexis en provincie door zowel concrete als strategische samenwerking een belangrijk fundament biedt voor het kunnen behalen van allerlei doelstellingen, zoals bijvoorbeeld broeikasgasreductie en duurzame opwek. In het [Energieperspectief 2050](#) zijn alle doelstellingen uitgewerkt

Daarnaast is de provincie met Enexis in gesprek over rol en bijdrage in het kader van de warmtetransitie in Brabant.

2.2 Brabant Water N.V.

Opgericht:	2002
Publiek belang:	Veilig, betrouwbaar en betaalbaar drinkwater voor iedereen in het verzorgingsgebied. Publiek aandeelhouderschap wettelijk bepaald in Drinkwaterwet.
Belang provincie:	31,6% (begin en eind van het jaar), stemrecht/voordrachtsrecht lid RvC/lid en voorzitter AHC.
Overige aandeelhouder(s):	50 gemeenten in voorzieningsgebied.

Wat is de bijdrage van Brabant Water N.V. aan de doelstellingen van de provincie?

Brabant Water N.V. verzorgt de drink- en industriewatervoorziening aan ruim 2,6 mln. klanten in Noord-Brabant. Brabant Water N.V. zorgt voor de winning, zuivering en distributie van water, dit tegen de laagst mogelijke kosten en met een hoge leveringsbetrouwbaarheid. Op grond van de Drinkwaterwet dienen drinkwaterbedrijven in publieke handen te zijn.

Brabant Water staat voor een aantal grote opgaves: het inspelen op klimaatverandering, verdroging en een toenemende watervraag.

2.3 Eindhoven Airport N.V.

Opgericht:	1998
Publiek belang:	Een goede bereikbaarheid van Brabant via de lucht, wat eraan bijdraagt dat Brabant aantrekkelijk is als vestigingsklimaat voor bedrijven en burgers.
Belang provincie:	24,5% (begin en eind van het jaar), stemrecht/voordrachtsrecht Lid RvC.
Overige aandeelhouder(s):	Schiphol Nederland BV (51%), Gemeente Eindhoven (24,5%)

Wat is de bijdrage van Eindhoven Airport NV aan de doelstellingen van de provincie?

Eindhoven Airport gaat voor een optimale verbondenheid van Brabant, intern en internationaal. Om de concurrentiekracht te behouden moet de kwaliteit van de Brabantse infrastructuur in alle modaliteiten (inclusief ICT) minimaal op hetzelfde niveau zijn als dat van concurrerende regio's. In dat kader past onze ondersteuning voor de regio Eindhoven als Brainport, die inmiddels op landelijk niveau als mainport is aangemerkt. Een airport is daar een onlosmakelijk onderdeel in, om de (internationale) verbinding in brede zin te faciliteren.

2.4 Brabantse Ontwikkelingsmaatschappij (BOM Holding B.V.)

Opgericht:	1 januari 2013
Publiek belang:	BOM zet zich in voor de duurzame versterking van de Brabantse economie. Samen met innovatieve ondernemers en partners wordt gebouwd aan een internationaal concurrerende economie die banen creëert, maatschappelijk relevante innovaties tot stand brengt en transitie versnelt.
Belang provincie:	De provincie houdt 100% van de aandelen in BOM Holding BV. Dochterondernemingen zijn o.a.

Innovatiefonds B.V. en Energiefonds B.V., waarin de gelijknamige fondsen worden beheerd.
De provincie heeft stemrecht/voordrachtsrecht Lid RvC.

Overige aandeelhouders: Binnen de groepsstructuur heeft het ministerie van Economische Zaken & Klimaat in twee dochtervennootschappen (BOM Business Development & Foreign Investments B.V. en BOM Capital I B.V.) een minderheidsbelang van 49,9%.

[Wat is de bijdrage van de BOM aan de doelstellingen van de provincie?](#)

De BOM is de economische ontwikkelingsmaatschappij van Noord-Brabant met als doel de realisatie van een veerkrachtige economie met een duurzaam concurrentievermogen in Noord-Brabant. Daarbij worden drie kerntaken onderscheiden:

- Ontwikkelen: Samen met bedrijven, kennisinstellingen en overheden stimuleert BOM innovatie en ondersteunt zij startups, scale-ups en het innovatief MKB bij de ontwikkeling van toekomstbestendige verdienmodellen;
- Investeren: BOM levert kennis en risicokapitaal, zodat innovatieve start- en scale-ups kunnen doorgroeien naar de volgende fase in hun ontwikkeling en duurzame energieprojecten daadwerkelijk van de grond komen;
- Internationaliseren: BOM trekt innovatieve buitenlandse bedrijven aan en ondersteunt Brabantse ondernemers bij het realiseren van groei op kansrijke buitenlandse markten.

BOM wil daarnaast, door intensieve samenwerking tussen deze drie kerntaken, op integrale wijze transitieprocessen tot stand brengen, zoals op het vlak van de energietransitie, een duurzame agrofoodketen, de zorg economie en ook de realisatie van integrale internationaliseringsprojecten.

[Link Statenvoorstel verlenging Innovatiefonds 2025](#)

[Link evaluatie Energiefonds 2021-2024](#)

2.5 Ruimte voor Ruimte B.V. / Ruimte voor Ruimte C.V. (RvR)

Opgericht:	24 januari 2002
Publiek belang:	Ruimte voor Ruimte draagt bij aan het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit in de provincie Noord-Brabant.
Belang provincie:	B.V.: 100% (begin en eind van het jaar) , stemrecht / voordrachtsrecht Lid RvC. C.V.: 100% (begin en eind van het jaar) zowel als beherend vennoot als commanditaire vennoot.
Overige aandeelhouder(s):	Niet van toepassing.

[Wat is de bijdrage van Ruimte voor Ruimte B.V. aan de doelstellingen van de provincie](#)

Ruimte voor Ruimte B.V. (hierna RvR) zet zich in voor de bijdrage aan en realisatie van gebiedsontwikkelingen in combinatie met maatschappelijke opgaven.

RvR is begin deze eeuw opgericht met als doel het terugverdienen van de sloopvergoedingen voor de sanering van intensieve veehouderij, tuinbouwkassen, voormalige militaire terreinen en overtollige bebouwing in het buitengebied door de in het pact van Brakkestein verkregen bouwtitels om te zetten in gelden.

In 2025 is de doelomschrijving van de B.V. verruimd, zodat zij zelfstandig kavels bouwrijp kan maken. Zie ook de [memo van gedeputeerde Smeulders](#) d.d. 17 september 2025. Dit was nodig omdat alle RvR-titels inmiddels planologisch zijn belegd, en om te voorkomen dat de bedrijfsvoering stilvalt. De projecten met RvR-titels moeten nog tot uitvoering worden gebracht waarmee RvR de terugverdienopgave heeft gerealiseerd.

Conform de Statenmededeling van 18 februari 2022 wordt in deze bijlage inzicht gegeven in de actuele ontwikkelingen en prestaties van RvR met betrekking tot de terugverdienopgave:

- Voor periode 2023–2026 is een afdracht van €50,2 mln gepland; in 2023 tot en met 2025 is samen ca. €43,2 mln gerealiseerd. Daarmee ligt RvR op koers om de taakstelling van € 50,2 mln. te realiseren.
- Totale opgave: €215,1 mln (€185 mln sloop stallen, €30,1 mln verbrede aanpak).
- Ultimo 2025 resteert nog €25,5 mln. exclusief de toekomstig stimuleringsbijdragen.
- Ultimo 2025 zijn alle titels belegd, dat wil zeggen dat alle titels verkocht zijn of in ontwikkeling zijn binnen een project. Er moeten nog 421 titels gerealiseerd worden. Daarmee is de realisatie van de volledige terugverdienopgave van de Ruimte voor ruimte-regeling dichtbij.

Op de website van RvR staat meer informatie over de projecten met een maatschappelijke meerwaarde, zie <https://www.ruimtevoorruimte.com/maatschappelijk>.

2.6 Business Park Aviolanda B.V. (BPA)

Opgericht: 10 november 2009

Publiek belang: Vanuit het economisch belang het bevorderen van bedrijvigheid in de sector Aerospace & Maintenance. Vanuit het belang van een goede ruimtelijke ordening het scheppen van vestigingsmogelijkheden voor bedrijven op een reeds lang bestaand bedrijventerrein, waardoor verdere aantasting van de ecologische hoofdstructuur bij de vliegbasis Woensdrecht wordt voorkomen.

Belang provincie: 80% (begin en eind van het jaar), stemrecht/ voordrachtsrecht Lid RvC.

Overige aandeelhouder(s): Gemeente Woensdrecht (20%).

Wat is de bijdrage van BPA aan de doelstellingen van de provincie?

Doel is het ontwikkelen van Aviolanda met hoog innovatieve bedrijven en instellingen, in strategische samenwerking met Defensie. Deze bedrijven en instellingen voegen waarde toe aan het West-Brabantse aerospace & maintenancecluster. De toegevoegde waarde drukt zich uit in innovatie en hoogwaardige opleidingen en werkgelegenheid, waarbij het ontwikkelen van vastgoed ondersteunend is aan businessontwikkeling. Het is de ambitie om een gezond ecosysteem met een brede campus te realiseren met innovatieve business en ruimte waar nieuwe business tot ontwikkeling kan komen. Daarbinnen zijn opleiding en onderzoek onderdeel van gemeenschappelijke voorzieningen, waarvan alle bedrijven op Aviolanda gebruik maken. Daarbij is het voorkomen van aantasting van de ecologische hoofdstructuur bij vliegbasis Woensdrecht van belang.

2.7 Nederlandse Waterschapsbank N.V. (NWB)

Opgericht: 5 mei 1954

Publiek belang: Efficiënte financiering publieke sector.

Belang provincie: 0,12% aandelen (begin en eind van het jaar), stemrecht.

Overige aandeelhouder(s): Alle aandelen zijn in handen van publiekrechtelijke rechtspersonen. 81% van de aandelen is in het bezit van waterschappen, 17% van de Staat der Nederlanden en 2% is in het bezit van provincies. Zie: [lijst van aandeelhouders NWB](#).

Wat is de bijdrage van de NWB aan de doelstellingen van de provincie?

De NWB Bank levert een zeer belangrijke bijdrage aan de financiering van de publieke sector in Nederland. De bijdragen van de NWB aan de doelstellingen van het algemeen financieel beleid blijven verder beperkt tot het door hen uitgekeerd dividend dat bijdraagt aan:

- Het waarborgen van de zelfstandige financiële positie van de provincie;
- Het handhaven van een reëel sluitende begroting op korte en middellange termijn;
- Het verzekeren van een evenwichtige inkomstenontwikkeling.

2.8 BNG Bank NV

Opgericht: 23 december 1914

Publiek belang: Efficiënte financiering publieke sector.

Belang provincie: 0,07% (begin en eind van het jaar), stemrecht.

Overige aandeelhouders: De Nederlandse Staat (50%), provincies, gemeenten en het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier. Zie [lijst aandeelhouders BNG Bank N.V.](#)

Wat is de bijdrage van BNG Bank NV aan de doelstellingen van de provincie?

De BNG Bank (Bank Nederlandse Gemeenten) levert een zeer belangrijke bijdrage aan de financiering van de publieke sector in Nederland: gemeenten, provincies, waterschappen, onderwijs- en zorginstellingen, woningbouwcorporaties.

De deelname van de provincie in de BNG is primair ingegeven om de financiële betrokkenheid bij enkele grote financiële instellingen die zich richten op de publieke sector tot uitdrukking te brengen. De deelname van de provincie is gering, ongeveer 0,07% van de aandelen.

De bijdragen van de BNG aan de doelstellingen van het algemeen financieel beleid blijven verder beperkt tot het door hen uitgekeerd dividend dat bijdraagt aan:

- Het waarborgen van de zelfstandige financiële positie van de provincie;
- Het handhaven van een reëel sluitende begroting op korte en middellange termijn;
- Het verzekeren van een evenwichtige inkomstenontwikkeling.

2.9 ZEH N.V.

Opgericht: 1919

Publiek belang: Activiteiten vooral gericht op Zeeland.
Energienetwerkbedrijf Enduris, Energie centrales en trade.
Het belang voor Brabant is zeer gering.

Belang provincie: 0,05% (begin en eind van het jaar), stemrecht.

Overige aandeelhouder(s): Provincie Zeeland (50%) en diverse Zeeuwse gemeenten.

Wat is de bijdrage van ZEH NV aan de doelstellingen van de provincie?

ZEH (Zeeuwse Energie Houdstermaatschappij) N.V. is hoofdzakelijk georiënteerd op Zeeland met haar activiteiten. Het belang voor Brabant is historisch ontstaan en zeer gering. Aangezien het werkingsgebied van ZEH N.V. zich in Zeeland bevindt en er geen gezamenlijke projecten zijn is er geen bijdrage van ZEH N.V. aan de Brabantse beleidsprogramma's.

2.10 Pivotpark Holding B.V.

Opgericht: 1 januari 2012

Publiek belang:	Bijdragen aan de campusorganisatie die op een rendabele wijze de campus exploiteert, zodat het park zal uitgroeien tot een volwaardige open innovatie campus voor Life Sciences & Health met een focus op vroege medicijnontwikkeling in Brabant.
Belang provincie:	70,73% (begin en eind van het jaar), stemrecht. Voordrachtsrecht voor twee leden van de RvC (uit voorgedragen leden door PNB wordt de voorzitter gekozen)
Overige aandeelhouder(s):	Gemeente Oss (29,27%)

Wat is de bijdrage van Pivot Park aan de doelstellingen van de provincie?

Pivot Park als open innovatie campus draagt als bij aan de ontwikkeling van de topsector Lifesciences & Health. Pivot Park wordt doorontwikkeld naar een innovatief pharma ecosysteem met als belangrijke pijlers het innovatieprogramma en vastgoedontwikkeling, waarbij de provincie als financier een belangrijke rol vervult. Op 18 december 2025 heeft de AvA een nieuwe campusvisie inclusief vastgoedplan en financieel plan voor Pivot Park vastgesteld. Met deze visie is het punt op de horizon bepaald en wordt helder wat in de komende jaren nodig is voor een volwassen en financieel zelfstandig Pivot Park.

2.11 Green Chemistry Campus BV (GCC)

Opgericht:	1 maart 2012
Publiek belang:	N.v.t.
Belang provincie:	60% (begin en eind van het jaar), stemrecht/ voordrachtsrecht Lid RvC.
Overige aandeelhouder(s):	Gemeente Bergen op Zoom (20%) en B.V. REWIN West Brabant (20%)

Wat is de bijdrage van de GCC aan de doelstellingen van de provincie?

In zowel de Omgevingsvisie, Beleidskader Economie 2030 als in de uitvoeringsagenda Circulaire Economie 2021-2023 zijn beleidsdoelstellingen opgenomen met betrekking tot het vervangen van fossiele- met bio-grondstoffen. Geconcludeerd is dat GCC geen rol speelt om deze beleidsdoelstellingen te bereiken. Op 12 januari 2026 heeft de AvA een ontbindingsbesluit van de vennootschap genomen. Provinciale staten zijn hierover geïnformeerd via de [Statenmededeling van 6 januari 2026](#).

2.12 Groen Ontwikkelfonds Brabant B.V. (GOB)

Opgericht:	21 juni 2013
Publiek belang:	Het in de provincie Noord-Brabant versterken van de ontwikkeling en de realisatie van het Natuur Netwerk Brabant.
Belang provincie:	100 % (begin en eind van het jaar), stemrecht.
Overige aandeelhouder(s):	Niet van toepassing.

[Wat is de bijdrage van GOB B.V. aan de doelstellingen van de provincie?](#)

Het GOB is verantwoordelijk voor het Natuur Netwerk Brabant inclusief de Ecologische verbindingzones, een doelstelling uit het bestuursakkoord 2023-2027 "Samen maken we Brabant!".

[Link evaluatie GOB 2021-2024](#)

2.13 Brabant Startup Fonds B.V. (BSF)

Opgericht:	17 april 2018
Publiek belang:	Sluitende financieringsketen voor innovatief MKB en ontwikkeling van innovaties financieel mogelijk maken.
Belang provincie:	100% (begin en eind van het jaar)
Overige aandeelhouder(s):	Niet van toepassing

[Wat is de bijdrage van Brabant Startup Fonds B.V. aan de doelstellingen van de provincie?](#)

Sinds 2018 kent Brabant één gecentraliseerd valorisatiefonds: Brabant Startup Fonds B.V. (BSF). Dit fonds is opgericht ter stimulering van de economische groei en ter versterking van de concurrentiekracht van de Brabantse economie. Het BSF ondersteunt innovatieve startups middels drie fondsdelen in de preseed en proof-of-concept fase (PoC) met converteerbare leningen, voor het ondersteunen van respectievelijk een marktintroductie dan wel de technische en commerciële haalbaarheid/validatie. De twee PoC fondsdelen zijn mede gefinancierd door het Rijk (Ministerie van Economische Zaken en Klimaat) en dit zijn een close end funds, terwijl het andere fondsdeel revolverend is. Het beleid van BSF is gericht op het verstrekken van converteerbare leningen aan startups waarvan minimaal 90% van de financieringen gedaan wordt binnen de innovatie-coalities of crossovers van innovatie-coalities conform het beleidskader economie 2030 'Visie op een toekomstbehendige economie voor Brabant'.

[Link naar evaluatie BSF 2024](#)

2.14 BrabantRing B.V.

Opgericht:	8 augustus 2023
Publiek belang:	Het creëren van een uitnodigend (digitaal) vestigingsklimaat voor bedrijven in Brabant door realisatie van een open, onafhankelijke en toegankelijke laag 2 (ethernet) connectiviteit.
Belang provincie:	30,20% (begin en eind van het jaar)
Overige aandeelhouder(s):	Breedband Regio Eindhoven B.V. 49%, Gemeente Breda 5,2%, Gemeente Den Bosch 5,2%, Gemeente Eindhoven 5,2%, Gemeente Helmond 5,2%

Wat is de bijdrage van BrabantRing B.V. aan de doelstellingen van de provincie?

BrabantRing heeft als doel om een substantiële bijdrage te leveren aan:

- Het digitaal verbinden van gemeenten, maatschappelijke organisaties en burgers over de Brabantse glasvezelnetwerken en de laagdrempelige toegang voor maatschappelijke partijen en dienstverleners daarop.
- Het creëren van een uitnodigend (digitaal) vestigingsklimaat voor innovatieve bedrijven in Brabant door realisatie van een open, onafhankelijke en toegankelijke laag 2 (ethernet) connectiviteit waarop samenwerking en innovatie wordt gestimuleerd.

2.15 Ontwikkelingsmaatschappij Gebiedsontwikkeling Fellenoord B.V.

Opgericht:	1 maart 2024
Publiek belang:	Realisatie van de gebiedsontwikkeling Fellenoord in Eindhoven
Belang provincie:	50% (begin en eind van het jaar)
Overige aandeelhouder(s):	Gemeente Eindhoven 50%

Wat is de bijdrage van Ontwikkelingsmaatschappij Gebiedsontwikkeling Fellenoord B.V. aan de doelstellingen van de provincie?

Ontwikkelingsmaatschappij Gebiedsontwikkeling Fellenoord B.V. heeft als taak de gebiedsontwikkeling Fellenoord in Eindhoven te realiseren door sturing te geven aan de herontwikkeling van het gebied en de realisatie van de ambities en doelen zoals opgenomen in de Ontwikkelvisie Fellenoord-Internationale Knoop XL;

Ontwikkelmaatschappij Gebiedsontwikkeling Fellenoord B.V. borgt de realisatie van het gewenste volume en een gemengd programma door de markt. Dit door enerzijds het stimuleren van vastgoed ontwikkelingen die door ontwikkelaars worden gerealiseerd, met de daarbij horende ambities voor wonen, werken, volume, kwaliteit, programma, energie, circulariteit, klimaatadaptatie en een mobiliteitstransitie. En anderzijds door zelf de verantwoordelijkheid te hebben voor de inrichting van de openbare ruimte die toekomstbestendig en van allure is, passend bij de kwaliteit en ambities van een modern stadscentrum zoals omschreven in de genoemde Ontwikkelvisie.

3 Verenigingen, stichtingen en coöperaties

3.1 Inter Provinciaal Overleg (IPO) en BIJ12

Opgericht:	1986
Publiek belang:	Overheid
Belang provincie:	IPO: 10,89 % (begin en eind van het jaar), Lid van het bestuur. BIJ12: 10,89% (begin en eind van het jaar), Lid van het bestuur
Overige deelnemer(s):	De overige 11 Nederlandse provincies

Wat is de bijdrage van het IPO aan de doelstellingen van de provincie?

Het Interprovinciaal Overleg zet zich in voor een slagvaardig en resultaatgericht provinciaal bestuur. Het IPO is in 1986 opgericht en is de belangenbehartiger van en voor de provincies in 'Den Haag' en 'Brussel'. Ook is het IPO het platform van de provincies voor innovatie en kennisuitwisseling.

Voor ondersteuning op het gebied van vitaal platteland en de fysieke leefomgeving is door het IPO in 2014 BIJ12 opgericht. BIJ12 doet het werk voor de provincies vanuit de volgende units:

- Natuurinformatie en Natuurbeheer
- Faunazaken
- Adviescommissie Schade Grondwater
- Subsidieregeling opruiming drugsafval
- Gemeenschappelijke Beheerorganisatie Provincies
- Stikstof en Natura 2000

3.2 Huis van de Nederlandse Provincies

Opgericht:	2000
Publiek belang:	Belangenbehartiging voor Nederlandse provincies bij EU instellingen in Brussel.
Belang provincie:	8,33 % (begin en eind van het jaar), lid van het bestuur.
Overige deelnemer(s):	De overige 11 Nederlandse provincies

Wat is de bijdrage van het HNP aan de doelstellingen van de provincie?

Het HNP vervult als vooruitgeschoven post een signalerende functie en is een platform voor de gezamenlijke belangenbehartiging van de provincies en het IPO in Brussel. Provincies moeten voldoen aan de wet- en regelgeving die zijn oorsprong vindt in Brussel en zijn verantwoordelijk voor de uitvoering en handhaving van veel Europese regels en beleid. Het is belangrijk om bij de ontwikkeling van provinciaal beleid rekening te houden met Europese wet- en regelgeving en beleidskaders.

3.3 Stichting Brabant C Fonds

Opgericht:	23 januari 2015
Publiek belang:	Versterken en vergroten en kunst- en cultuuraanbod in Brabant van nationaal en internationaal niveau om daarmee de nationale en internationale aantrekkingskracht van Brabant te vergroten en bijdragen aan vernieuwing van financiering in cultuur.
Belang provincie:	100% (begin en eind van het jaar), benoeming schorsing en ontslag leden RvT.
Overige deelnemer(s):	Niet van toepassing

Wat is de bijdrage van Brabant C Fonds aan de doelstellingen van de provincie?

De missie van Brabant C is kunst en cultuur van (inter)nationaal niveau in Brabant mogelijk te maken en tevens het cultuursysteem van Brabant te versterken door op een vernieuwende manier te investeren.

Brabant C bevindt zich in een transitiefase van een publieke uitvoeringsstichting (met mandaat van GS) naar een zelfstandig privaat-publiek fonds dat op bredere schaal financiering voor culturele projecten gaat organiseren. Deze doorontwikkeling past binnen de opgave uit het [Bestuursakkoord](#) en de uitvoeringsagenda [Levendig Brabant](#).

Met een [Statenmededeling](#) zijn Provinciale Staten in juli 2025 geïnformeerd over het Businessplan van Brabant C voor de periode 2025-2027-2030.

[Link evaluatie naar Brabant-C 2021](#)

3.4 Stichting Leisure Ontwikkel Fonds Noord-Brabant (LOF)

Opgericht:	19 januari 2017
Publiek belang:	Creëren van aantrekkelijke locaties/parken om vrije tijd te besteden.
Belang provincie:	50% (begin en eind van het jaar), lid van de raad van deelnemers.

Overige deelnemer(s): Libéma 12,8%, Efteling 7,3%, Regio Zuidoost-Brabant (MRE) 7,5%, Agrifood Capital 7,5%, Stichting Midpoint Brabant 7,5%, Regio West-Brabant 7,5%

[Wat is de bijdrage van LOF aan de doelstellingen van de provincie?](#)

Het LOF verstrekt marktconforme geldleningen aan innovatieve leisure-projecten. Doelen zijn meer bezoekers aan te trekken die langer in Brabant verblijven en met hun bestedingen bijdragen aan de Brabantse economie én het leefklimaat voor de Brabanders met een kwalitatief goed bezoekbaar leisure-aanbod te versterken.

In de Vergadering van Deelnemers van 5 december 2025 heeft de provincie uitgesproken de voorkeur te hebben voor het scenario waarin LOF per eind 2026 stopt met het verstrekken van nieuwe leningen en zich daarna uitsluitend richt op het beheer van de bestaande portefeuille. De afwikkeling van de resterende middelen en de inzet daarvan voor de Leisure sector na 2026 worden in 2026 nader uitgewerkt. Zie ook de [Statenmededeling van 3 februari 2026](#).

[Link naar evaluatie LOF 2024](#)

[Link naar 4e Voortgangsrapportage](#)

3.5 Stichting COO BIC

Opgericht: 28 februari 2024

Publiek belang: Bijdragen aan de ontwikkeling van Brainport Industries Campus (BIC) naar een werklandschap met internationale aantrekkingskracht door het realiseren van een landingsplaats voor (inter-)nationale bedrijven, talent, startups en scale-ups.

Belang provincie: 33,3% (begin en eind van het jaar), lid van de raad van advies en de raad van deelnemers.

Overige deelnemer(s): Gemeente Eindhoven 33,3%, SDK Vastgoed 33,3%

[Wat is de bijdrage van COO BIC aan de doelstellingen van de provincie?](#)

Campus Ontwikkelingsorganisatie Brainport Industries Campus (COO BIC) stimuleert, faciliteert en ondersteunt de ontwikkeling van Brainport Industries Campus (BIC) door te sturen op conceptwaarde van de BIC en bijbehorend ecosysteem, te zorgen voor voortgang in de ontwikkeling en door te werken aan de positionering en propositie van BIC, door leads te genereren van partijen die zich kunnen vestigen op BIC. De COO participeert niet in de exploitaties die normaliter onderdeel vormen van de campusontwikkeling zoals gebieds- en vastgoedontwikkeling en shared services en shared facilities.

4 Overige verbonden partijen

4.1 Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen provincie Noord-Brabant

Opgericht:	22 februari 2000
Publiek belang:	Beheer vermogen voor nazorg gesloten stortplaatsen.
Belang provincie:	100% (begin en eind van het jaar), GS vormen het Algemeen Bestuur, twee gedeputeerde vormen het Dagelijks Bestuur
Overige deelnemer(s):	Niet van toepassing

Wat is de bijdrage van het Nazorgfonds aan de doelstellingen van de provincie?

Het Nazorgfonds draagt bij aan de wettelijke taak van de provincie om eeuwigdurende nazorg uit te voeren op de gesloten stortplaatsen om daarmee het milieu te beschermen.

Energiefonds Brabant

Doel

Het aanjagen en versnellen van energiebesparing en opwekking van duurzame energie in Brabant door bij te dragen aan de financiering van bewezen duurzame energie technieken. Inzetten op grootschalige uitrol van bewezen en beproefde technieken voor max. CO₂ reductie. Overbrugging om energieprojecten in de exploitatiefase te krijgen. Het fonds is actief vanaf 2014 met een looptijd tot en met 2037 en wordt beheerd door de Brabantse Ontwikkel Maatschappij (BOM). In de Bijlage Verbonden partijen is een link opgenomen naar de meest recente evaluatie. De informatie in deze infographic is gebaseerd op de jaarrapportage 2025 van het Energiefonds.

Energiefonds	
Fondsomvang	€ 60.000.000
Geïnvesteed	€ 27.005.951
Toegezegd	€ 7.513.393

Revolverendheid

KPI: Het fonds heeft aan het einde van de looptijd dezelfde nominale waarde als bij aanvang. De naar investering gewogen gemiddelde looptijd van de investeringen.

Norm: de verwachte eindwaarde is in 2037 gelijk aan € 60 miljoen.

Waar staan we nu?

De revolverendheidsratio van het fonds bedraagt per ultimo 2025: 1,10. Als de ratio op minimaal 1 ligt, betekent het dat verwacht mag worden dat de waarde van het fonds aan het einde van de looptijd minimaal € 60 miljoen bedraagt.

Multiplier

KPI: Het Energiefonds verleidt andere financiers om zo veel mogelijk geld beschikbaar te krijgen voor energieprojecten in Noord-Brabant.

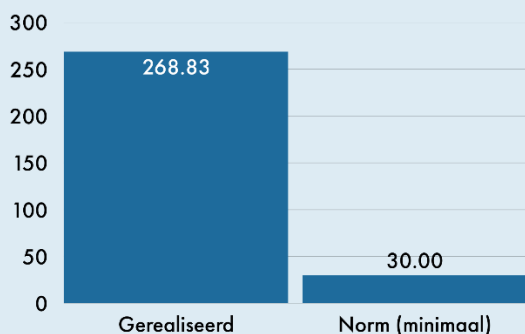
Norm: Met € 60 miljoen aan middelen mobiliseert het energiefonds minimaal € 180 miljoen aan middelen van andere financiers, een multiplier van minimaal 4.

Waar staan we nu?

•De financieringsmultiplier van het totale fonds bedraagt 7,24. Dit betekent dat met het totaal initieel geïnvesteerde kapitaal van het fonds sinds oprichting (€ 52,2 mln.), € 378 mln. aan marktkapitaal is geactiveerd.

De financieringsmultiplier is ongeveer gelijk gebleven ten opzichte van einde jaar 2024.

KG CO₂ reductie per geïnvesteerde euro

KPI: De minimale CO₂ reductie per geïnvesteerde euro.

Norm: > 30 kg CO₂ besparing per 1 euro investering.

Waar staan we nu?

De realisatie ligt met 286,83 kg ruim boven de norm voor de portefeuille van 30kg.

CO₂ reductie (in %)

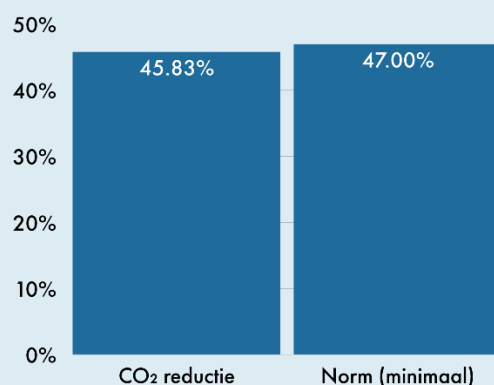
KPI: De totale gerealiseerde CO₂ reductie t.o.v. looptijd (die eindigt in 2037).

Norm:

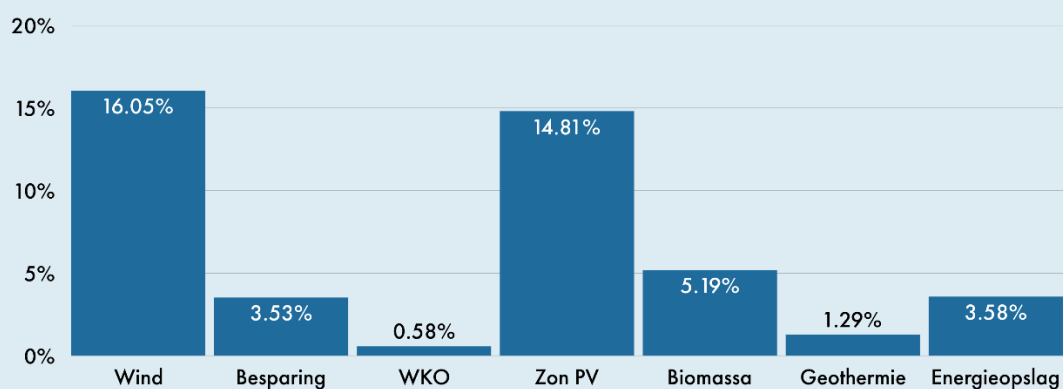
Lineair oplopend: ieder jaar 4% van de doelstelling. Totaal 17.200 (voorheen 3.600) kton over de gehele looptijd.

Waar staan we nu?

De KPI betreft de hoeveelheid gerealiseerde CO₂-reductie als percentage van de totale doelstelling van het fonds over haar levensduur. Aan de doelstelling is net niet voldaan; cumulatieve besparing 7.930 kton CO₂, dat is gelijk aan 46% van 17.200 kton (bijgesteld n.a.v. evaluatie 2021).

Technologieaandeel

KPI: Spreiding van de technologie (in percentage ten opzichte van geïnvesteerd vermogen).

Norm: Percentage geïnvesteerd vermogen per technologie is maximaal 33%.

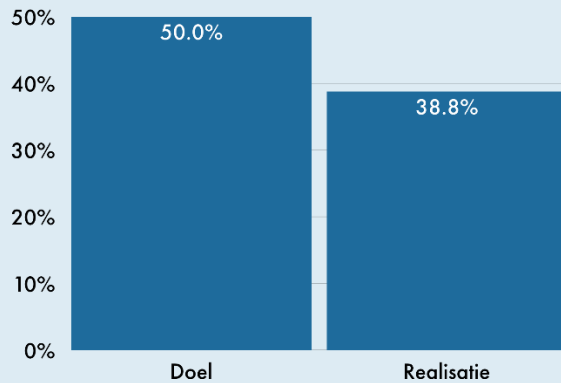
Waar staan we nu? Zie grafiek.

Projectaandeel Burgerparticipatie

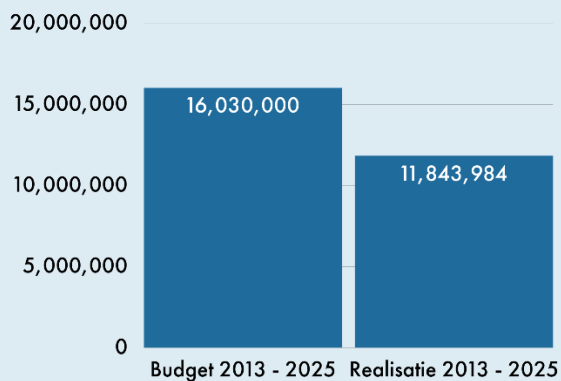
Norm: Minimaal 50%

Waar staan we nu?

Het doel is om vanuit EFB ook oog te hebben voor lokale groepen van burgers en bedrijven. Het EFB ziet dat zij steeds vaker ook grote initiatieven ontplooiën. Om deze reden is ook het aandeel burgerparticipatie inzichtelijk gemaakt, deze bedraagt 38,78%. Dit percentage is gebaseerd op alle projecten in portfolio, waaronder energiebesparing waar participatie minder van toepassing is. Binnen de technologie zon en wind ligt het percentage van projecten met burgerparticipatie daarom hoger dan 39%.

Fondsbeheerkosten

Waar staan we nu?

De totale kosten zijn lager dan gebudgetteerd. De huidige kostenstructuur biedt ruimte om het team uit te breiden met capaciteit voor management van de investeringsportefeuille. Naar aanleiding van de evaluatie in 2021 is het fondskostenplafond aangepast van gemiddeld 2% naar 3% om uitbreiding van capaciteit mogelijk te maken voor management van de investeringsportefeuille. Uit de evaluatie bleek dat de deze kosten te laag ingeschat waren.

In 2025 bedroegen de kosten €1.427.464. Dat is 2,4% van de fondsomvang.

Brabant C Fonds

Doel

Brabant C versterkt en vergroot het kunst en cultuuraanbod van Brabant om daarmee de nationale en internationale aantrekkingskracht van Brabant te vergroten. Brabant C versterkt het cultuursysteem en draagt bij aan vernieuwing van financiering in cultuur. Het fonds heeft een looptijd tot en met 2024 en is in 2021 geëvalueerd: In de Bijlage Verbonden partijen is een link opgenomen naar de meest recente evaluatie.

De bron voor de gegevens in deze infographic is het jaarverslag 2025 Brabant-C.

Fonds-in-fonds	
Fondsomvang	€ 36.558.443
Verplichting*	€ 36.558.443
Restant**	-

* totaal van gedane uitgaven inclusief reeds verstrekte nog uit te betalen subsidieverplichtingen

** maximale ruimte per ultimo 2024 ter dekking van reeds aangevraagde nog te beoordelen/verlenen projecten, afdekking van oninbare leningen, toekomstige subsidieplafonds en fondskosten.

Revolverendheid

KPI: Over revolverendheid zijn geen afspraken gemaakt in relatie tot het totale fonds. In plaats daarvan zijn afspraken gemaakt over het te realiseren aandeel leningen in enig jaar. Zie hieronder 'aandeel leningen'.

Norm: -

Waar staan we nu?

Over de gehele looptijd van Brabant C is tot en met 2024 voor € 3.350.129,- aan leningen verstrekt en is tot en met 31-12-2024 € 1.925.523,- (35%) afgelost. De fondsmiddelen zijn volledig uitgeput. In het Bestuursakkoord is met betrekking tot het Brabant C Fonds opgenomen: "We nodigen het Brabantse bedrijfsleven en het maatschappelijk middenveld uit een grotere rol in de cultuursector te nemen. Hiertoe verkennen we de doorontwikkeling van het Brabant C Fonds tot een privaat-publiek fonds voor projectfinanciering, waarbij een meerjarige bijdrage vanuit de private sector en het oppakken van maatschappelijke opgaven middels de inzet van cultuur noodzakelijk zijn." De Staten zijn geïnformeerd over de opdracht die aan Brabant C is verstrekt bij statenmededeling 6152428 van 1 juli 2025 nav deze opgave. De KPI's van het Brabant C fonds worden niet meer specifiek nagestreefd. Revolverendheid is geen onderdeel van deze opdracht.

Multiplier

KPI: Het Brabant C Fonds realiseert een multiplier van minimaal 3, wat wil zeggen dat het fonds met elke euro minimaal 2 euro van andere financiers mobiliseert (cofinanciering)

Norm: ≥ 3

Waar staan we nu?

In 2025 is een multiplier van 6,4 gerealiseerd (2023 7,2). Over de gehele periode maart 2015 tot en met december 2025 heeft Brabant C in totaal 205 projecten gefinancierd. Met een investeringen vanuit Brabant C fonds en inzet vanuit bestuursakkoord 2023-2027 heeft Brabant C in totaal €155,7 mln. aan investeringen in kunst en cultuur in Brabant bewerkstelligd. De multiplier over de gehele periode ligt op 4,8.

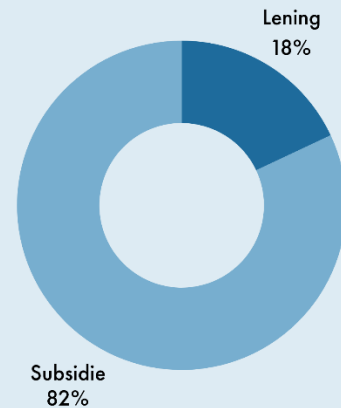
Aandeel Leningen

KPI: Het aandeel leningen van de jaarlijks uitgezette middelen stijgt vanaf 2017 met gemiddeld 4% per jaar, met een middellange termijn perspectief van minimaal 15% in 2017 naar tenminste 43% eind 2024

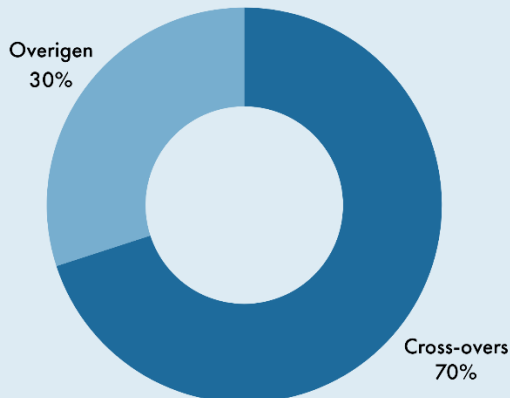
Norm: voor 2025 43%

Waar staan we nu?

Brabant C heeft in 2025 geen leningen meer verstrekt. Met het beëindigen van de provinciale subsidieregeling in 2024 waarin een leningdeel zat zal deze KPI ook in de toekomst niet meer worden gehaald. In de nieuwe privaat-publieke samenwerkingen zit geen leningdeel. Door aflossingen zal het aantal leningen geleidelijk dalen.

Cross-overs

KPI: Brabant C heeft als doelstelling dat er binnen minimaal 70% van de projecten wordt samengewerkt met een of meerdere partijen buiten de culturele sector. Deze doelstelling wordt gemeten aan de hand van het aantal gerealiseerde cross-overs en samenwerkingen met andere partijen buiten de sector.

Norm: Minimaal 70%

Waar staan we nu?

Omdat bij alle projecten sprake is van privaat-publieke samenwerking kan worden gesteld dat bij 100% van de projecten wordt samengewerkt met een of meerdere partijen buiten de culturele sector.

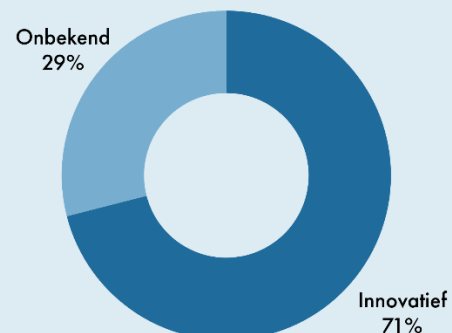
Innovatief

KPI: Brabant C heeft als doelstelling dat minimaal 50% van de projecten als vernieuwend en innovatief wordt gezien. Deze doelstelling wordt gemeten aan de hand van het innovatieve en onderscheidende karakter van de projecten (publieksmeting).

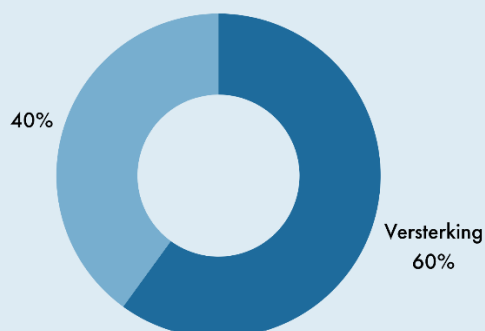
Norm: Minimaal 50%

Waar staan we nu?

Brabant C meet de impact van projecten door het bevragen van het publiek. (zie het impact report tweede jaar ASML x Brabant C) Het gaat dan om: het vergroten van een gevarieerd en kwalitatief hoogstaand cultuuraanbod, het verminderen van barrières voor culturele projecten, bijdragen aan een inclusieve samenleving en stimuleren van interculturele interactie en sociale cohesie. De waardering is over het algemeen zeer hoog maar geeft ook op onderdelen aandachtspunten. Zo is er werk om de jongere doelgroep te bereiken, herkenbaarheid van de communicatieuitingen te versterken en internationals aan deze projecten te verbinden.

Versterking Cultuursysteem

KPI: Brabant C Fonds heeft als doelstelling dat minimaal 60% van de projecten het cultuursysteem in Brabant versterkt.

Norm: Minimaal 60%

Waar staan we nu?

Kijkend naar de voortzetting van het project, dan zien we dat 100% van de projecten hieraan heeft voldaan. Zie verder onder het kopje innovatief.

(Inter)nationaal Niveau

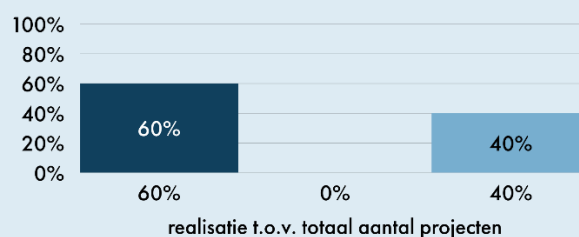
KPI: Brabant C heeft als doelstelling dat minimaal 60% van de projecten van aantoonbaar (inter)nationaal niveau is. Deze doelstelling wordt beoordeeld op basis van het aandeel (inter)nationale bezoekers (publieksmeting) en het aantal publicaties en nominaties/ awards van (inter)nationaal niveau (externe bronnen).

Norm: Minimaal 60%

Waar staan we nu?

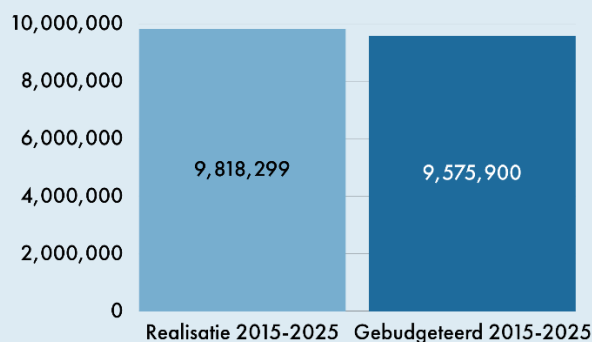
Het aandeel (inter)regionale bezoekers is voor alle projecten op een redelijk niveau, echter het aandeel internationale bezoekers is bij veel projecten aan de lage kant. Dit is hoogstwaarschijnlijk (deels) te verklaren door de aard van de projecten. Binnen de nieuwe publiek private regelingen is het aantal internationale bezoekers over het algemeen lager. Eén van de drie sub-KPI's komt daarmee niet boven de 60%, daarmee is deze KPI van Brabant C gedeeltelijk behaald. De genoemde doelstelling is geen specifiek onderdeel meer van de opdracht aan Brabant C.

- Projecten met (inter)nationale media exposure
- Projecten met voldoende internationale bezoekers
- Projecten met (inter)nationale award nominatie

Fondsbeheerkosten

Totale kosten gedurende de looptijd van het fonds:

Waar staan we nu?

De totale fondsbeheerkosten lagen in 2025 met €1.262.847 nagenoeg op het gebudgetteerde niveau ad €1.181.250. In 2025 heeft de provincie hiervan € 775.000 bijgedragen. Daarnaast was er een bijdrage van ASML voor organisatiekosten en waren er renteinkomsten. Voor meer informatie verwijzen wij naar de [jaarrekening 2025 van Brabant C](#).

Groen Ontwikkelfonds Brabant

Doel

Het Groen Ontwikkelfonds Brabant BV (GOB) heeft als doelstelling het op vrijwillige basis realiseren van het Natuur Netwerk Brabant (NNB). Het GOB is opgericht op 1 mei 2014 en het fonds loopt door tot en met 2030 voor de realisatie van NNB en 2035 voor de realisatie van de Ecologische Verbindingszones (EVZ's).

Het GOB faciliteert natuurmakers bij het realiseren van het provinciale- en Rijksdeel van het Natuurnetwerk Brabant (NNB), voor zover aangeduid als Natuur Netwerk Nederland (NNN). Het provinciale deel wordt gefinancierd met provinciale middelen en het Rijksdeel met Rijksmiddelen in de vorm van geld of grond.

In de Bijlage Verbonden partijen is een link opgenomen naar de meest recente evaluatie van het Groen Ontwikkelfonds, met daarin nadere achtergrondinformatie. In 2025 is een nieuwe evaluatie uitgevoerd.

Ingebrachte middelen worden verdeeld in 3 categorieën: A, B en C.:

- categorie A middelen waarvan 85% subsidie voor verwerving en/of inrichting van NNB
- categorie B middelen waarvan 50% subsidie.
- categorie C middelen waarvan 0% -25% subsidie

In het Rijksdeel NNB mag de gemiddelde subsidie voor verwerving of functieverandering 85% bedragen en voor inrichting 50%. In het Provinciaal deel NNB mag de subsidie voor verwerving of functieverandering en inrichting gemiddeld 50% bedragen.

31-12-2025	in €	in grond en opstallen
Fondsomvang	€ 438.145.976,00	€66.514.459,00
Realisatie	€166.657.984,00	
Verplichting	€ 54.386.895,00	
Restant	€ 217.101.097,00	€ 66.514.459,00

Revolverendheid

KPI: Geen of nauwelijks revolverendheid

Norm: -

Waar staan we nu?

Multiplier

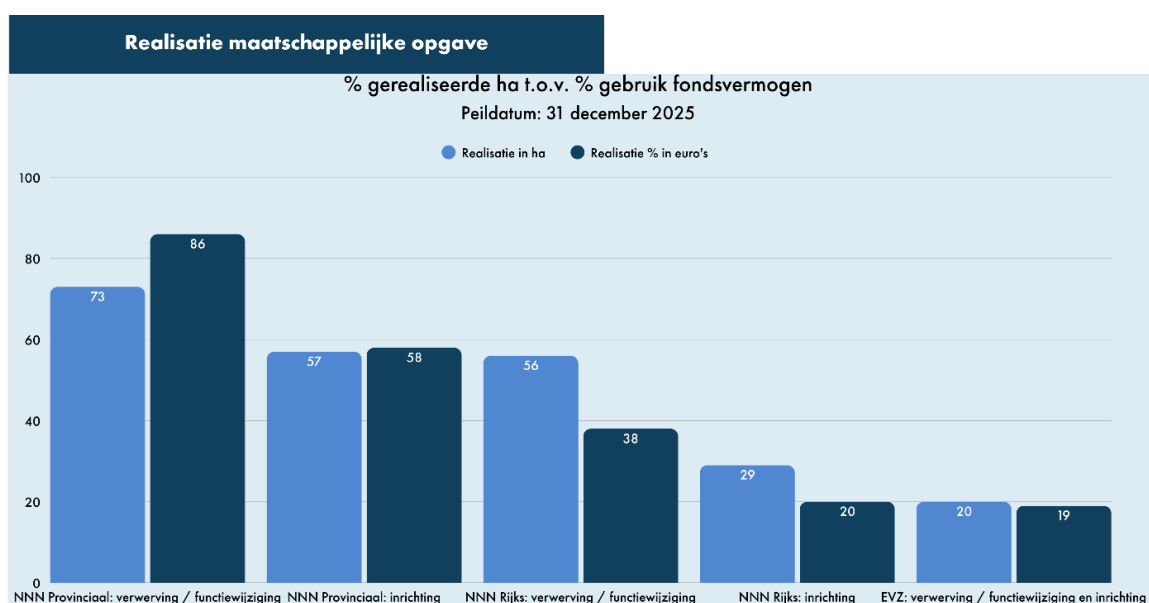
KPI: De totale inbreng aan middelen en grond in categorie A, B en C versus de provinciale inbreng aan middelen en grond in categorie A, B en C.

Norm: De multiplier ≥ 2 voor het provinciale deel van het NNB.

Waar staan we nu?

De multiplier is 1,96 (over de periode 2014- 31-12-2025).

Omschrijving KPI's	Normen	Toelichting voortgang
1 Het aantal gerealiseerde ha per jaar voor verwerving en inrichting in het rijksdeel, het provinciale deel en de Ecologische verbindingzones (EVZ).	Aantal hectares per jaar.	149 ha verworven provinciaal en Rijksdeel, 530 ha ingericht provinciaal en Rijksdeel, 91 ha EVZ gerealiseerd (in de periode 01-01-2025 t/m 31-12-2025).
2 De mate van uitputting van het fonds. Het nog beschikbare vrije fondsvermogen is groot genoeg om de nog te realiseren maatschappelijke opgave binnen de gestelde kaders waar te maken.	Percentage gerealiseerde maatschappelijke opgave ten opzichte van het procentueel gebruik van het fondsvermogen.	Nee. Als gevolg van bezuinigingen en prijsstijgingen is er op dit moment niet voldoende budget beschikbaar om de totale opgaven NNB en EVZ te realiseren.
3 De multiplier. De totale inbreng aan middelen en grond in categorie A, B en C versus de provinciale inbreng aan middelen en grond in categorie A, B en C.	De multiplier ≥ 2 voor het provinciale deel van het NNB.	De multiplier is 1,98 over de periode 2014 - 01-07- 2026.
4 De multiplier. De totale inbreng aan middelen en grond in categorie A, B versus de provinciale inbreng aan middelen en grond in categorie A, B in de EVZ.	De multiplier is ≥ 2 (50% subsidie) voor 1.275 ha en $\geq 1,33$ (75% subsidie) voor 500 ha. De indicator is omgezet van km naar ha om uniformiteit met het Investeringsreglement GOB te creëren.	De multiplier is respectievelijk 2 en 1,33 (over de periode 2014 - 01-07-2026).
5 De verhouding tussen de waarde aan beschikbare ruilgrond en de waarde aan gerealiseerde natuur in categorieën A, B en C in het rijksdeel NNB.	De verhouding moet kleiner of gelijk aan 1 zijn.	De verhouding is 0,98 (over de periode 2014 - 01-07-2026).

Organisatiekostenontwikkeling Groen Ontwikkelfonds Brabant

Jaar	Beheerkosten
2014	€ 375.394
2015	€ 851.435
2016	€ 940.871
2017	€ 779.905
2018	€ 979.934
2019	€ 1.004.042
2020	€ 965.928
2021	€ 945.564
2022	€ 1.028.603
2023	€ 1.180.680
2024	€ 1.363.499
2025	€ 1.643.301
Totaal looptijd	€11.113.593

De stijgende organisatiekosten in 2025 worden voornamelijk veroorzaakt door de loonsverhogingen conform de provinciale cao. Daarnaast is het salaris van de voormalige directeur, met terugwerkende kracht vanaf juli 2022, geïndexeerd. Ook is sprake van tijdelijke dubbele salariskosten als gevolg van de overlap tussen de vertrekkende en de nieuwe directeur, evenals van eenmalige wervings- en selectiekosten voor de invulling van de directiefunctie.

Verder is de aanvullende opdracht inzake de afkoop van pacht verwerkt, wat leidt tot een kostenstijging van € 165.000 ten opzichte van 2024. Tot slot zijn de rente-inkomsten lager dan in 2024.

Evaluatie Groen Ontwikkelfonds Brabant

De vorige evaluatie dateert uit 2021 en afgesproken is iedere 4 jaar de fondsen te evalueren. Daarom is conform afspraak het Groen Ontwikkelfonds in 2025 geëvalueerd. Deze evaluatie is in 2025 door GS aan PS gestuurd. Begin 2026 is deze door PS vastgesteld. Zie [Statenvoorstel 58/25](#).

Brabant Startup Fonds

Doel

De missie van het Brabant Startup Fonds is het financieren van de kennisintensieve en innovatieve startende bedrijven in de Provincie Noord-Brabant om tot een product-marktfit te komen en de investeerbaarheid van vervolfinanciers te vergroten alsmede blijvend economische en sociaal maatschappelijke impact in de Provincie Noord-Brabant te genereren. We onderscheiden 4 onderdelen:

VFF Brabant 2021 en 2024 (Vroege Fase Financiering Brabant)

Deze fondsen richten zich op proof-of-concept financiering voor innovatieve startups, met als doel de technische en commerciële haalbaarheid van innovaties te valideren. De middelen zijn niet revolverend. Terugbetalingen vloeien terug naar de Staat en de Provincie.

PNB-fonds

Het Provincie Noord-Brabant Fonds (PNB-fonds) is in 2018 opgericht met € 10 mln. provinciaal kapitaal. Het fonds verstrekt pre-seed financiering aan kansrijke innovatieve startups voor marktintroductie. Het fonds is revolverend: terugontvangen middelen kunnen opnieuw worden ingezet voor financiering van nieuwe startups.

Valorisatiefonds

De portefeuilles van Starterslift en Bright Move zijn door BSF B.V. overgenomen. Deze fondsen vormden de voorloper van het PNB-fonds en zijn gericht op vroege ontwikkeling van kennisintensieve startups om kennis uit onderwijs- en onderzoeksinstituten om te zetten in economische waarde.

Tech Ideation Fonds Brabant [TIFB]

Een vroegfasefonds gericht op het financieren van de ideatie- en validatiefase van technologiegedreven innovaties.

Het Tech Ideation Fund Brabant (TIFB) is ondergebracht bij BSF om de financieringsketen voor startups in Brabant te centraliseren en beter op elkaar aan te laten sluiten. Door de integratie worden startups vanuit de ideatiefase tot en met de vroege groeifase vanuit één organisatie ondersteund, terwijl tegelijkertijd schaalvoordelen en efficiëntere uitvoering van fondsbeheer worden gerealiseerd.

Per 30-06-2026	VFF Brabant 2021	VFF Brabant 2024	BSF PNB	Ex-Valo	TIFB	Totaal
Beschikbare middelen	€8.300.000	€8.300.000	€10.000.000	€5.565.750	€ 798.000	€32.963.750
-/- Uitgekeerde gelden aan leningnemers	€8.300.000	€3.945.000	€10.867.000	€ 2.602.000	€ 360.000	€26.074.000
-/- Commitments aan leningnemers	€ 0	€3.188.000	€ 225.000	€175.000	€0	€3.588.000
+/+ Revolverd ingezet/in te zetten *	€ 0	€ 0	€ 1.967.000			€1.967.000
Beschikbaar voor uitzetting	€ 0	€ 1.167.000	€ 875.000	€2.788.750	€438.000	€5.268.750

**NB: Bij VFF Brabant is besloten om de revolverende middelen terug te storten aan resp RVO resp PNB. Het deel van RvO, ad € 137.463 is reeds teruggestort, eenzelfde deel voor PNB staat geparkeerd om teruggestort te worden maar is eventueel ook inzetbaar voor nieuwe uitzettingen. Het bedrag bij BSF PNB van € 1.967.000 is het bedrag dat teruggekomen is uit aflossingen en is grotendeels weer geïnvesteerd. Hiervan is nog € 875.000 beschikbaar*

Revolverendheid

KPI: "Start van de financieringsketen"
BSF investeert in de aller vroegste fase van een onderneming en bij gebleken problem/solution fit en product/markt fit volgen er vervolfinancieringen. De leningen worden bij succes volledig afgelost en dit kan weer revolverend verstrekt worden in de vorm van converteerbare leningen aan andere kennisintensieve startups.

Norm: De verwachte revolverendheid van het fonds is 50% op de uitzettingen.

Waar staan we nu?

Per 30 juni 2026 bedraagt de revolverendheid

- PNB fonds 2018: 16.75% (ultimo 2025: 12%).
- VFF Brabant 2021: 5,1% (ultimo 2025: 2,7%).
- VFF Brabant 2024: Nihil. Het fondsplan voorziet pas in 2028 de eerste aflossingen.

Door aflossingen en exits zullen deze percentages de komende jaren verder stijgen. De huidige aflossingen bedragen ruim € 300k per jaar en worden opnieuw geherinvesteerd.

Multiplier

KPI: "Verleiden van andere financiers"

Met de beschikbare fondsmiddelen worden middelen van andere financiers gemobiliseerd.

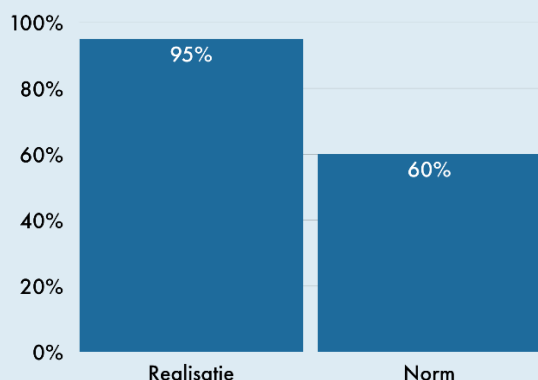
Norm:

- PNB fonds 2018: Met € 10 mln. mobiliseert het Brabant Startup Fonds minimaal € 20 mln. aan middelen van andere financiers. Een multiplier van 3.
- VFF Brabant 2021 (gelden uit 2022 50% PNB en 50% RVO): Met € 10 mln. mobiliseert het Brabant Startup Fonds minimaal € 40 mln. aan middelen van andere financiers. Een multiplier van 5.
- VFF Brabant 2024 (gelden uit 2025 50% PNB en 50% RVO): Met € 10 mln. mobiliseert het Brabant Startup Fonds minimaal € 60 mln. aan middelen van andere financiers. Een multiplier van 7.

Waar staan we nu?

- PNB fonds 2018: Realisatie multiplier voor PNB fonds 2018 staat op 29, ofwel nagenoeg €280 mln. aan middelen van andere financiers.
- VFF Brabant 2021: De realisatie voor VFF 2021 staat op 13,5, ofwel een bedrag van nagenoeg €125 mln. aan middelen van andere financiers.
- VFF Brabant 2024: De realisatie voor VFF 2024 staat op 2,5. Het fonds verkeert nog in de uitzettingsfase, de multiplier zal naar verwachting in een later stadium worden gerealiseerd.

Maatschappelijke opgaven

KPI: Bijdragen aan maatschappelijke opgaven:

- Duurzame Agro & Food ketens
- Gezonder ouder worden
- Slimme mobiliteit
- Duurzame energie

Norm: 60% van de financieringen wordt gedaan op het gebied van de ontwikkeling van nieuwe oplossingen voor maatschappelijke opgaven

Waar staan we nu?

- PNB fonds 2018: 95%
- VFF Brabant 2021: 100%
- VFF Brabant 2024: 100%

Revolverendheid

KPI: "Start van de financieringsketen"
BSF investeert in de aller vroegste fase van een onderneming en bij gebleken problem/solution fit en product/markt fit volgen er vervolfinancieringen. De leningen worden bij succes volledig afgelost en dit kan weer revolverend verstrekt worden in de vorm van converteerbare leningen aan andere kennisintensieve startups.

Norm: De verwachte revolverendheid van het fonds is 50% op de uitzettingen.

Waar staan we nu?

Per 30 juni 2026 bedraagt de revolverendheid

- PNB fonds 2018: 16.75% (ultimo 2025: 12%).
- VFF Brabant 2021: 5,1% (ultimo 2025: 2,7%).
- VFF Brabant 2024: Nihil. Het fondsplan voorziet pas in 2028 de eerste aflossingen.

Door aflossingen en exits zullen deze percentages de komende jaren verder stijgen. De huidige aflossingen bedragen ruim € 300k per jaar en worden opnieuw geherinvesteerd.

Multiplier

KPI: "Verleiden van andere financiers"

Met de beschikbare fondsmiddelen worden middelen van andere financiers gemobiliseerd.

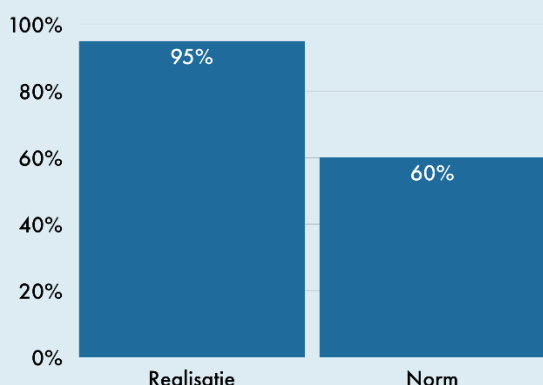
Norm:

- PNB fonds 2018: Met € 10 mln. mobiliseert het Brabant Startup Fonds minimaal € 20 mln. aan middelen van andere financiers. Een multiplier van 3.
- VFF Brabant 2021 (gelden uit 2022 50% PNB en 50% RVO): Met € 10 mln. mobiliseert het Brabant Startup Fonds minimaal € 40 mln. aan middelen van andere financiers. Een multiplier van 5.
- VFF Brabant 2024 (gelden uit 2025 50% PNB en 50% RVO): Met € 10 mln. mobiliseert het Brabant Startup Fonds minimaal € 60 mln. aan middelen van andere financiers. Een multiplier van 7.

Waar staan we nu?

- PNB fonds 2018: Realisatie multiplier voor PNB fonds 2018 staat op 29, ofwel nagenoeg €280 mln. aan middelen van andere financiers.
- VFF Brabant 2021: De realisatie voor VFF 2021 staat op 13,5, ofwel een bedrag van nagenoeg €125 mln. aan middelen van andere financiers.
- VFF Brabant 2024: De realisatie voor VFF 2024 staat op 2,5. Het fonds verkeert nog in de uitzettingsfase, de multiplier zal naar verwachting in een later stadium worden gerealiseerd.

Maatschappelijke opgaven

KPI: Bijdragen aan maatschappelijke opgaven:

- Duurzame Agro & Food ketens
- Gezonder ouder worden
- Slimme mobiliteit
- Duurzame energie

Norm: 60% van de financieringen wordt gedaan op het gebied van de ontwikkeling van nieuwe oplossingen voor maatschappelijke opgaven

Waar staan we nu?

- PNB fonds 2018: 95%
- VFF Brabant 2021: 100%
- VFF Brabant 2024: 100%

Innovatiecoalities / versnellingsopgaven inclusief crossovers

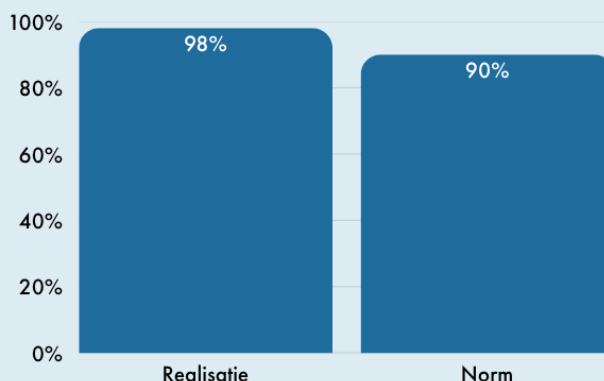
KPI: Versterken van innovatieve groei in Brabant door leningen te verstrekken aan bedrijven in sleuteltechnologieën en versnellingsopgaven:

- High-tech Systems & Materials
- Life Sciences & Medische Technologie
- (Agro)food
- Biobased Economy
- Maintenance
- Logistiek

Norm: Percentage gerealiseerde leningen aan startups die actief zijn in een van de sleuteltechnologieën. De ambitie sleuteltechnologieën is 90%

Waar staan we nu?

- PNB fonds 2018: 98%
- VFF Brabant 2021: 100%
- VFF Brabant 2024: 100%

Fondsbeheerkosten + fondsomvang

Fondsbeheerkosten

Brabant Startup Fonds heeft € 29.662.000 onder management. De exploitatiekosten voor een fonds dat zich richt op startups in vroege fase van innovatie liggen normaal gesproken tussen de 1,5% en 2,5% [EL1]. De fondsbeheerkosten bij het Brabant Startup Fonds lagen in 2025 op circa € 640k [EL2] en blijven daarmee onder de minimale norm. O.b.v. de werkelijke marktwaarde van de portefeuille is dit met 2,16% [EL3] relatief laag. Vanwege het feit dat het Brabant Startup Fonds laag revolverend is, worden de kosten voor het fondsmanagement PNB fonds 2018 niet ten laste gebracht van het fonds, maar als aparte exploitatiekosten opgenomen. Vanuit het VFF fondsmiddelen worden wel exploitatiekosten gefinancierd.

Cumulatief:

Jaar	Beheerkosten
2018	€ 350.000
2019	€ 350.000
2020	€ 350.000
2021	€ 430.000
2022	€ 430.000
2023	€ 495.000
2024	€ 640.000
2025	€ 640.000
Totaal	€ 3.685.000

Toelichting:

De uitvoeringskosten wijken af van die in eerdere infographics. In de voorgaande infographics zijn de beheerskosten van de VFF-fondsen (2021 en 2024) niet meegenomen, omdat deze ten laste van het fondsvermogen werden gebracht. Voor 2025 is ervoor gekozen deze kosten wel op te nemen in de beheerskosten, zodat een volledig en transparant beeld van de uitvoeringskosten wordt gegeven. Daarom zijn de totale beheerskosten van beide fondsdelen, ter hoogte van € 240.000 per jaar, in de berekening meegenomen.

Uitbreiding fondsomvang

Eerder zijn de valorisatiefondsen van Stichting Starterslift in liquidatie (2019) en Bright Move B.V. (2021) overgenomen. De Vroege Fase Financiering is in 2021 / begin 2022 toegekend en RvO en Provincie voegden ieder € 5 mln. aan het fondsvermogen toe, zodat er nog leningen aan startups verstrekt kunnen worden. In Q4 2024 is er nog € 10 mln VFF toegekend (eveneens RvO en Provincie ieder € 5 mln).

Innovatiefonds Brabant

Naar aanleiding van de behandeling van de verlenging van het Innovatiefonds Brabant (IFB) op 19 september 2025 is de rapportage uitgebreid om Provinciale Staten beter inzicht te geven in de prestaties van het fonds.

De infographic is daarom aangevuld met financiële kerncijfers (zoals fondsvermogen, boekwaarde, marktwaarde, potentiële exitwaarde en beschikbare middelen) en met inzicht in het aandeel van missies en sleuteltechnologieën.

Doel

Het Innovatiefonds investeert (in)direct in startende en doorgroeende innovatieve bedrijven gericht op Brabantse topclusters en maatschappelijke opgaven. Het fonds heeft een looptijd van 2014 t/m 2037 en wordt beheerd door Innovatiefonds BV, een 100% dochter van BOM Holding BV. De meest recente evaluatie vond plaats in 2021. In de Bijlage Verbonden partijen is onder BOM Holding BV een link opgenomen naar de evaluatie voor meer achtergrondinformatie.

Een deel van de investeringen verloopt via drie 'virtuele' subfondsen:

- Ontwikkelfonds: Het Innovatiefonds investeert met het Ontwikkelfonds in levensfase 1 (customer discovery) en in levensfase 2 (customer validation).
- F2F Ecosysteem: virtuele subfonds met als doel om investeerders aan te trekken voor belangrijke Noord-Brabantse ecosystemen/ sectoren.
- COL: BOM heeft de Corona Overbruggingslening (COL) voor Brabant uitgevoerd. Vanuit het Innovatiefonds is een COL co financieringsconstructie opgezet, om samen met private financiers de ondernemingen verder te ondersteunen.

Deze grafieken zijn opgesteld op basis van gegevens uit de jaarrapportage 2025 van het Innovatiefonds.

	Fonds-in-fonds	Directe investeringen	Subfondsen
Oorspronkelijke fondsomvang*	€ 37.925.000	€ 33.825.000	€ 40.750.000
Uitzettingen**	€ 88.602.456	€ 101.948.250	€ 33.890.245
Uitgroei fonds	€ 50.677.456	€ 68.123.250	€ -6.859.755

* Oorspronkelijke fondsomvang € 135.000.000 (= € 125.000.000 + € 10.000.000 toevoeging Biobased Brabant Fonds in 2021)) -/- € 22.500.000 (gebudgeteerde dakfondskosten) = € 112.500.000.

**De uitzettingen bedragen per 31-12-2025 € 224.440.951,-. De uitzettingen aan de subfondsen bestaan uit €17,7 mln. ontwikkelfonds, €13,9 mln. F2F ecosysteem en €2,3 mln. i.v.m. Corona.

Revolverendheid

KPI: Het fonds heeft aan het einde van de looptijd dezelfde nominale waarde als bij aanvang.

Norm: De verwacht eindwaarde is in 2037 gelijk aan € 135 mln.

Nominale instandhouding van € 135 mln.
fondsomvang d.w.z. TVPI (Total Value to Paid-In Capital) = 1.

Waar staan we nu?

Huidige TVPI = 2,01. De waardeontwikkeling van de Innovatiefondsportefeuille is positief, met een TVPI van 2,01 is de waardeontwikkeling ruim boven cumulatieve investeringen en kosten.

Multiplier

KPI: Het IFB verleidt andere financiers om zo veel mogelijk geld beschikbaar te krijgen voor innovatieve MKB-bedrijven in Noord-Brabant.

Norm: Met de oorspronkelijke € 135 mln. aan in het fonds gestorte middelen mobiliseert het IFB minimaal € 270 mln. aan middelen van andere financiers - dit komt neer op een multiplier van 3.

Waar staan we nu?

Het IFB realiseert een multiplier van 5,1 op de huidige portefeuille met directe investeringen. Eind 2024 was de multiplier 6,1. In latere fases is het aandeel van IFB in grotere rondes relatief kleiner.

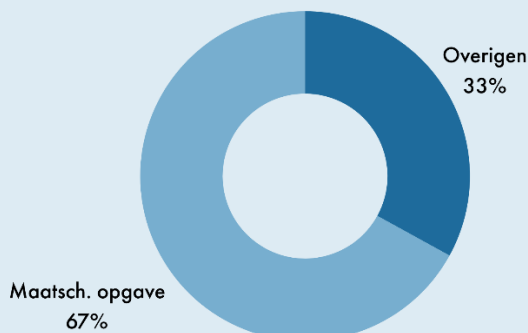
Geïnvesteed in Maatschappelijke opgave

KPI: Bijdragen aan nieuwe oplossingen voor maatschappelijke opgaven middels innovaties in bijvoorbeeld duurzame agro-foodketens, gezond ouder worden, slimme mobiliteit, grondstoftransitie en duurzame energie.

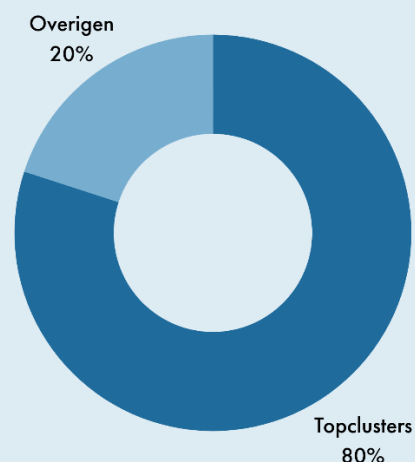
Norm: De totale investeringsportefeuille van het IFB bestaat voor 40-50% uit bedrijven die zich richten op maatschappelijke opgaven.

Waar staan we nu?

Het aandeel van de participaties met een bijdrage aan een van de vijf maatschappelijke opgaven ligt met 67% van het geïnvesteed vermogen en 80% van het aantal bedrijven boven het gestelde doel. Dit percentage ligt al de gehele looptijd in deze ordegrootte.

Geïnvesteed in Topclusters

KPI: Het innovatiefonds versterkt de Brabantse economie en bevordert de werkgelegenheid door ondersteuning van innovatieve MKB bedrijven in de (cross-overs van) topclusters van Brabant: hightech systems & materialen, life sciences, biobased economy, agrofood, logistiek en maintenance en de hiermee samenhangende sectoren.

Norm: De totale investeringsportefeuille van het Innovatiefonds bestaat voor 50-60% uit bedrijven uit (cross-overs van) topclusters.

Waar staan we nu? Zowel in geïnvesteerde bedragen als in aantallen investeringen ligt IFB met een realisatie van meer dan 80% ruim boven de doelstelling uit het IFB fondsplan. Dit percentage ligt al de gehele looptijd in deze ordegrootte.

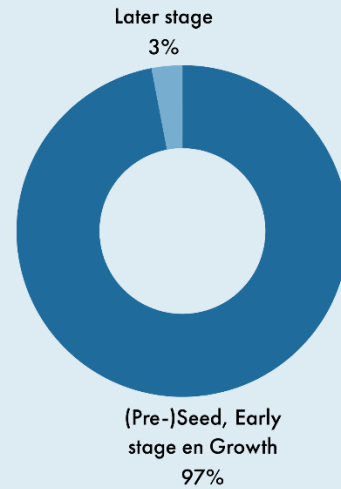
Levensfase

KPI: Sluiten van de keten van financieringsmogelijkheden voor innovatieve MKB-bedrijven in de topclusters van Noord-Brabant. Met name in de (Pre-)Seed, Early stage en Growth fasen van bedrijfsontwikkeling is het marktfalen het meest prominent.

Norm: De totale investeringsportefeuille van het IFB bestaat voor minimaal 60% uit bedrijven in de (Pre-)Seed, Early Stage en Growth fasen van innovatieve MKB bedrijven en consortia.

Waar staan we nu?

Bij de huidige investeringen is dit meer dan 97%. Daarmee wordt ruim aan de norm voldaan. Dit percentage ligt al de gehele looptijd in deze ordegruote.

Fondsvermogen

Waar staan we nu?

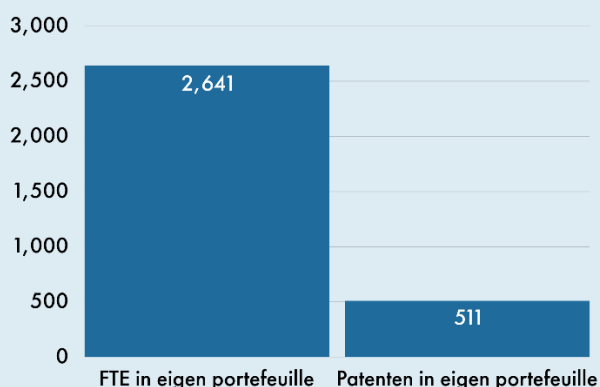
Het bedrag dat is uitgezet, in participaties en toezeggingen (gecommitteerd), ontwikkelt zich goed, zowel bij Direct Investments als bij F2F en F2F ecosysteem.

Geïnvesteed fondsvermogen <i>(De financiële middelen van het fonds die door IFB d.m.v. financieringen in portfolio ondernemingen is geïnvesteed)</i>	€ 186.286.000
Boekwaarde portefeuille <i>(Geïnvesteed fondsvermogen na afrek van voorzieningen)</i>	€ 129.514.000
Fair market value <i>(De geschatte marktkwaarde van de portefeuille, waarbij geen rekening gehouden met de positieve resultaten uit exits die IFB in de komende jaren verwacht. De omvang hiervan is op dit moment nog niet betrouwbaar vast te stellen)</i>	€ 171.397.000
Nog openstaand deel van het fonds dat nog ingezet mag worden	€ 80.258.000
Toegezegd fondsvermogen <i>(De financiële middelen van het fonds die door IFB zijn toegezegd aan portfolio ondernemingen ter investering in portfolio ondernemingen)</i>	€ 34.188.000
Nog beschikbaar voor investeringen (en fondskosten) <i>(De beschikbare middelen na afrek van het toegezegd fondsvermogen)</i>	€ 51.524.000

Waar staan we nu?

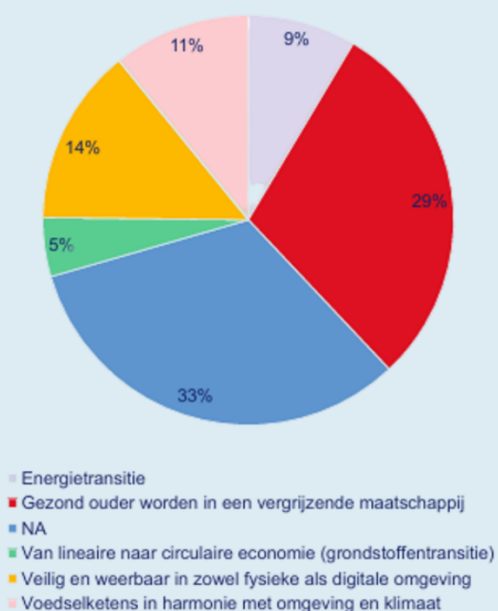
Per 31 december 2025 heeft IFB 86 ondernemingen en 39 fondsen in portefeuille. Het aantal FTE van de bedrijven in eigen portefeuille 2.641 en er zijn 511 patenten aangevraagd. Beide gegevens hebben betrekking op de bestaande portefeuille aan investeringen in eigen beheer, en geven dus geen meerjarig totaaloverzicht.

Ontwikkeling

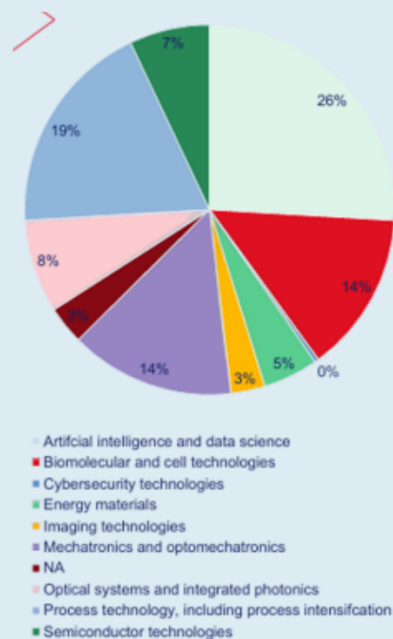
Missies

De verdeling van de investeringen naar missies

Sleuteltechnologieën

De verdeling van de investeringen naar sleutel technologieën:

Beheerkosten Dakfonds

Norm

Conform het in 2025 vastgestelde fondsplan voert het IFB haar opdracht uit binnen een kostenniveau van maximaal 2% van het Totaal Fondsvermogen onder beheer. Fondsbeheerder BOM zorgt ervoor dat de kosten voor het IFB gemiddeld over de looptijd vanaf 2025 binnen het niveau van maximaal 2% blijven, en dat de opdracht wordt uitgevoerd met een goede balans tussen risico en efficiency. Jaarlijks worden de kosten begroot binnen de bandbreedte op basis van het verwachte Totaal Fondsvermogen Onder Beheer per balansdatum van het lopende jaar. In de tweemaal per jaar op te stellen voortgangsrapporten wordt het gerealiseerde kostenniveau vermeld en toegelicht. Daarnaast maakt de kostenefficiëntie onderdeel uit van de vierjaarlijkse evaluatiecyclus van het fonds.

Waar staan we nu?

Per ultimo juni 2025 bedraagt het Totaal fondsvermogen onder beheer €272.000.000,-. De voor 2025 begrote kosten bedragen €5.100.000 dat is 1,9% van het Totaal fondsvermogen onder beheer. De werkelijke fondskosten bedragen over het eerste halfjaar van 2025 € 4.200.000 miljoen (1,5%). Dit bedrag is lager door een lager aantal fte, en daarmee lagere personeelskosten. Voor 2026 wordt €5.100.000 aan kosten begroot.

Leisure Ontwikkelfonds Brabant

LOF is opgericht in 2017 met een looptijd tot eind 2026. Het fonds verstrekt leningen aan innovatieve leisure projecten. Doel van het fonds is aantrekkelijk vrijetijdsaanbod te realiseren voor eigen inwoners en bezoekers. Het fonds wordt gevoed door bijdragen van Efteling, Libéma, de vier Brabantse regio's en de provincie Noord-Brabant. De maximale hoogte van de leningen bedraagt € 1 mln. De provincie Noord-Brabant heeft voor het LOF een subsidie van maximaal €5 mln. beschikbaar gesteld. Inleg van andere partijen wordt door de provincie steeds verdubbeld tot maximaal dit bedrag.

Beoogde fondsomvang	€ 10.000.000	(waarvan €5.000.000 (50%) van de provincie)
Ingebracht vermogen 31-12-2025	€ 8.948.776	(waarvan €4.474.388 (50%) door de provincie)
Uitstaande leningen	€ 4.226.464	(verstrekt aan in totaal 14 bedrijven)

Revolverendheid

KPI: Het fonds heeft aan het einde van de looptijd een kleinere nominale waarde dan bij aanvang.

Verwachting: 33-66%

Waar staan we nu?

-

Multiplier

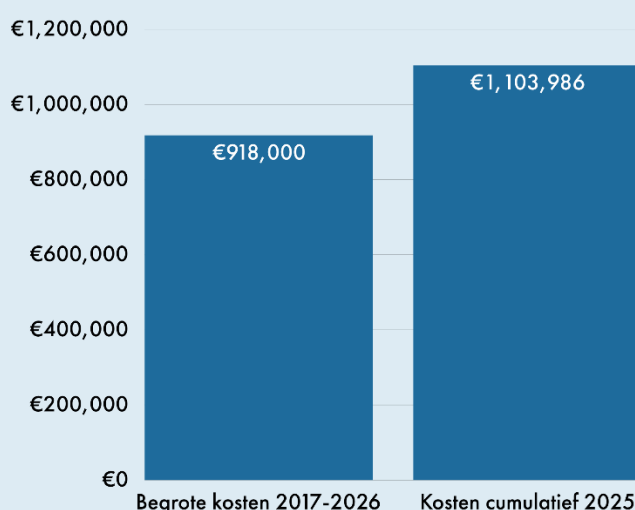
KPI: Het LOF Brabant verleidt andere financiers om zo veel mogelijk geld beschikbaar te krijgen voor investeringen in de Brabantse vrijetijdssector.

Norm: Het fonds financiert voor maximaal 50% van de investering en wordt voor de helft gefinancierd door de Provincie. Dit komt neer op een multiplier van 2

Waar staan we nu?

De lopende leningen met een totale waarde van € 4.226.464,- van het LOF leidde tot een cofinanciering € 17.340.963,-. Wat wil zeggen dat het fonds met elke euro minimaal 4,10 euro andere financiering mobiliseert (Bron: voortgangsrapportage 5)

Overheadkosten

De fondsbeheerkosten voor het LOF Brabant werden bij aanvang geraamd op €918.000, circa €90.000 per jaar. De totale fondsbeheerkosten in de periode 2017 t/m 2025 zijn gemiddeld circa €122.665 per jaar. Dat is meer dan bij aanvang werd geraamd. Dit is veroorzaakt door meer scoutingswerkzaamheden, de kosten voor evaluatie in 2021, intensieve inzet op marketing in 2022 en de overdracht van het fondsmanagement in 2022 en in 2024.

Toekomst LOF

Naar aanleiding van de uitgevoerde evaluatie naar de koerswijziging van het LOF en de bespreking hiervan door PS is gesproken over de toekomst van het LOF. Door de provincie is een beschikking bij de start van het LOF afgegeven met een looptijd tot eind 2026. In het bestuursakkoord is dit ook benoemd. In 2025 is gesproken door de Raad van Deelnemers over de toekomst van het LOF. De provincie heeft aangegeven te kiezen voor het scenario waarbij het LOF, conform de bij de oprichting gemaakte afspraken, eind 2026 stopt met het verstrekken van nieuwe leningen. Na die datum richt het LOF zich uitsluitend nog op het beheer en de afwikkeling van de reeds verstrekte leningen. In 2026 zal worden gesproken over de afwikkeling van het LOF na 2026.

c. Verstrekte geldleningen

(bedragen x € 1.000)	Rente-	Restant	ver-	Af-	Restant	ver-	Af-	Restant	ver-	Af-	Restant	ver-	Af-	Restant	ver-	Af-	Restant
Naam van de lening	percentage	1-1-2026	strekt	lossing	31-12-2026	strekt	lossing	31-12-2027	strekt	lossing	31-12-2028	strekt	lossing	31-12-2029	strekt	lossing	31-12-2030
A Leningen aan deelnemingen																	
Lening OLSP (hypotheclair)	2,000%	10.000		10.000	-			-			-			-			-
Lening NWB	3,100%	50.000		50.000	-			-			-			-			-
Lening NV Monumentenfonds	3,000%	2.425		2.425	-			-			-			-			-
Lening BOM (spinn-off)	3,780%	3.222	25	3.247													
Lening Aviolanda	Div.	1.573		1.573	-			-			-			-			-
Hybride lening BNG	Div.	49.800			49.800		49.800	-			-			-			-
Lening High Tech XL	0,000%	750			750			750			750			750			750
Lening Rockstart	0,000%	300			300			300			300			300		300	-
Lening OLSP (Ex BHB lening)	0,000%	2.500		2.500	-			-			-			-			-
Lening Stichting Monumentenfonds	1,490%	2.276		2.276	-			-			-			-			-
Lening Brabant Startup fonds	0,000%	10.000			10.000			10.000			10.000			10.000			10.000
Lening BSF Starterslift	0,000%	450		450	-			-			-			-			-
Lening BSF Bright Move	0,000%	1.500		1.500	-			-			-			-			-
Lening Enexis Tranche A	2,150%	154.141			154.141			154.141			154.141			154.141			154.141
Lening Enexis Tranche B	1,400%	5.349			5.349			5.349			5.349			5.349			5.349
Lening Nieuw Prinsenland	0,000%	1.085		1.085	-			-			-			-			-
Lening Pivotpark	0,000%	10.400		10.400	-			-			-			-			-
Lening Pivotpark (Panther)	3,400%	7.518		571	6.947		591	6.356		611	5.745		632	5.113		654	4.458
Lening Pivotpark (Grizzly H)	2,500%	24.826		609	24.217		624	23.592		640	22.952		656	22.296		673	21.623
Lening Pivotpark (Grizzly A)	5,500%	7.309		293	7.015		310	6.705		327	6.378		346	6.032		365	5.667
Lening Brabant Start UP	0,000%	4.696	304		5.000			5.000			5.000			5.000			5.000
Lening Pivotpark (Panther Bouw)	3,400%	843		101	743		104	639		108	531		111	420		115	305
Lening Aviolanda Body Hangar (L)	5,250%	10.226		10.226	-			-			-			-			-
Lening Aviolanda Body Hangar (A)	10,140%	541		541	-			-			-			-			-
Lening Pivotpark Grizzly II (A)	8,110%	1.251		331	920		123	797		133	664		144	520		156	364
Lening Pivotpark Grizzly II (H)	5,110%	4.179		85	4.094		89	4.005		94	3.911		99	3.812		104	3.707
Lening BPA Pionier	5,110%	636	8	644	-			-			-			-			-
Lening Brabantring	6,200%	1.679	1.264		2.942	558		3.500		3.500	-			-			-
Lening BSF VFF Brabant	0,000%	3.304	1.000		4.304	696		5.000	681		5.681	298		5.979			5.979
Lening Eindhoven Airport	3,050%	2.000			2.000			2.000	1.000	118	2.882		118	2.765		118	2.647
Lening BPA Fokker Elmo (52/53)	1,000%	1.516		1.516	-			-			-			-			-
Lening Business Park Aviolanda	3,190%	-	19.228	721	18.507		961	17.546		961	16.584		961	15.623		961	14.661
A totaal leningen aan deelnemingen		376.294	21.829	101.093	297.029	1.254	52.603	245.680	1.681	6.492	240.869	298	3.068	238.099	-	3.447	234.652
In mindering gebrachte voorziening A		7.552			7.552			7.552			7.552			7.552			7.552
Balanswaarde A		368.741			289.477			238.128			233.317			230.546			227.099

(bedragen x € 1.000)	Rente-	Restant	ver-	Af-	Restant	ver-	Af-	Restant	ver-	Af-	Restant	ver-	Af-	Restant	ver-	Af-	Restant
Naam van de lening	percentage	1-1-2026	strekt	lossing	31-12-2026	strekt	lossing	31-12-2027	strekt	lossing	31-12-2028	strekt	lossing	31-12-2029	strekt	lossing	31-12-2030
B Leningen aan overige verbonden partijen																	
Lening Cleantechfonds	0,000%	10.000			10.000			10.000			10.000			10.000			10.000
Lening Innovatiefonds	0,000%	71.809	10.000		81.809			81.809			81.809			81.809			81.809
Lening Energiefonds	0,000%	30.600	1.000		31.600			31.600			31.600			31.600			31.600
B Totaal leningen aan overige verbonden partijen		112.409	11.000	-	123.409	-	-	123.409	-	-	123.409	-	-	123.409	-	-	123.409
In mindering gebrachte voorziening B		-															
Balanswaarde B		112.409			123.409			123.409			123.409			123.409			123.409

C-1 Overige leningen

<i>Publieke lichamen</i>																	
Lening Manege Heijligers	0,000%	100		40	60		40	20		20	-		-				-
Lening het Groene Woud	0,000%	950			950			950			950			950			950
Lening 5 sterren regio NO (Has)	0,000%	605		605	-			-			-			-			-
Lening Krediet Unie Brabant	0,000%	100			100			100		100	-			-			-
Lening MKB-bedrijven	Div.	210		92	119		92	27	42	69	-			-			-
Startersleningen	Div.	2.943		194	2.749			2.749			2.749			2.749			2.749
Lening Catharinadal	3,650%	2.741			2.741			2.741			2.741			2.741		2.741	-
Lening KVL (Boei)	2,500%	1.170		27	1.143		28	1.115		29	1.086		29	1.057		30	1.026
Lening Safariresort Beekse Bergen	2,790%	26.975		2.075	24.900		2.075	22.825		2.075	20.750		2.075	18.675		2.075	16.600
Lening Brouwhuis	2,700%	816		69	748		69	679		69	611		69	542		69	474
Lening Elzeneindhuis	Div.	1.448		108	1.340		111	1.229		113	1.116		115	1.001		118	883
Lening Krediet Unie Noord-Oost	0,000%	26		26	-			-			-			-			-
Lening Stichting Noord-Brabants Museum	1,000%	1.150		50	1.100		50	1.050		50	1.000		50	950		50	900
Lening Krediet Unie West-Brabant	0,000%	7		7	-			-			-			-			-
Lening Europees Inv.fonds	0,000%	1.010		1.010	-			-			-			-			-
Lening Woonconnect	0,000%	543			543			543			543		543	-			-
Lening Vtec Lasers	5,000%	589	29	155	464	23	162	325	16	170	170	9	179				
Lening Effect Photonics	5,000%	658	25	448	235	12	246										
Lening Smart Photonics	5,000%	322	16		338	6	344										
Lening Kempentoren	1,000%	237		237	-			-			-			-			-
Lening Ministerie van Defensie	1,410%	8.668	122	3.450	5.341	75	3.450	1.966	28	1.994				-			
Lening Stichting Park Campus	2,000%	1.225		1.225	-			-			-			-			-
Lening St. Eur.Ker.Centrum	0,900%	4.502			4.502			4.502			4.502			4.502			4.502
Lening Big Developments	4,000%	712		712	-			-			-			-			-
Lening Go-cartridge	4,500%	500		500	-			-			-			-			-
Lening PPS Photondelta	0,000%	9.292			9.292		2.323	6.969		2.323	4.646		2.323	2.323		2.323	-
Lening Woonconnect (Renovatie)	2,020%	657			657			657			657			657			-
Lening Fiberbuiten	2,000%	155		35	121		35	86		35	52		35	17		17	-
Lening Kempenglas	3,000%	1.824		192	1.632		192	1.440		192	1.248		192	1.056		192	864
Lening Brainport Moonshot	2,000%	551		138	414		138	276		138	138		138				-
Lening Arriva (Bussen)	0,000%	1.325		1.325	-			-			-			-			-
Lening Brab. Scale Ups (INV-NL) Protix	0,000%	4.179			4.179			4.179			4.179			4.179			4.179
Lening Pixelfarming	3,000%	1.573		50	1.523		50	1.473		50	1.423		185	1.238		191	1.046
Lening Minitopia	2,500%	591		43	548		44	504		45	459		46	413		47	366

(bedragen x € 1.000)	Rente-	Restant	ver-	Af-	Restant	ver-	Af-	Restant	ver-	Af-	Restant	ver-	Af-	Restant	ver-	Af-	Restant
Naam van de lening	percentage	1-1-2026	strekt	lossing	31-12-2026	strekt	lossing	31-12-2027	strekt	lossing	31-12-2028	strekt	lossing	31-12-2029	strekt	lossing	31-12-2030
Lening Klaverspoor	2,250%	8.148		598	7.549		612	6.937		626	6.312		640	5.671		655	5.017
Lening Safariresort Beekse Bergen II	1,710%	17.333		1.333	16.000		1.333	14.667		1.333	13.333		1.333	12.000		1.333	10.667
Lening Round one	0,000%	20		5	15		5	10		5	5		5	-		-	-
Lening Vincentre van Gogh	1,500%	678		26	652		26	626		27	599		27	572		27	545
Lening Vincentre Bullet	2,000%	1.739			1.739			1.739			1.739			1.739			1.739
Lening Stichting Werklocaties	0,000%	1.250	1.750		3.000			3.000			3.000			3.000			3.000
Lening Butterfly ORO	2,500%	100		5	95		7	87		8	80		8	72		8	64
Lening Butterfly Prisma	2,500%	200		11	189		15	174		15	159		16	144		16	128
Lening Brab. Scale Ups (INV-NL) Lightyear	6,000%	860			860			860			860			860			860
Lening Ecodorp Boekel	1,687%	1.119		32	1.086		33	1.054		33	1.020		34	986		35	951
Lening Chocolate Factory	1,700%	8.000		314	7.686		471	7.216		471	6.745		471	6.275		471	5.804
Lening Stichting Woningbelang I	2,460%	5.000			5.000			5.000			5.000			5.000			5.000
Lening Student Mobility	4,000%	18		18													
Lening Ministerie van Defensie (F35)	4,060%	3.024	514	10	3.528		30	3.498		57	3.442		75	3.367		97	3.270
Lening Boei Dongencentrale	2,000%	1.380		60	1.320		60	1.260		60	1.200		60	1.140		60	1.080
Lening Museum Overloon	2,000%	4.700		300	4.400		300	4.100		300	3.800		300	3.500		300	3.200
Lening Kasteel Gemert	8,780%	4.500			4.500			4.500		4.500	-			-			-
Lening Stichting Woningbelang II	2,609%	6.000			6.000			6.000			6.000			6.000			6.000
Lening WBL CPO Schijf	0,000%	150		150	-			-			-			-			-
Lening Chocolate Factory II	1,700%	300		12	288		18	271		18	253		18	235		18	218
Lening Woningbelang 3	2,483%	7.000			7.000			7.000			7.000			7.000			7.000
Lening v.d. Borne Campus	3,750%	1.000			1.000			1.000			1.000		84	916		87	829
Lening Tuin aan de Dreef	3,000%	1.195	421		1.615			1.615			1.615			1.615		64	1.551
Lening NRF Erfgoed	Div.	10.000	10.000		20.000	10.000		30.000	10.000		40.000	10.000		50.000			50.000
Lening Brisk Fellowshp	4,770%	5.616	1.404	187	6.833		187	6.646		187	6.458		187	6.271		187	6.084
Lening Pukkemuk	2,560%	3.178	3.396		6.574	6.260		12.834	110	616	12.327		925	11.403		925	10.478
Lening Bez.centrum militaire begraafplaatsen	0,500%	925	5		930	5		935		31	904		31	872		31	841
Lening Smart Biomaterials	4,478%	600			600			600			600		55	545		85	460
Lening Butterfly Vlinderhoven	2,500%	120			120			120			120		9	111		9	102
Lening Woningstichting De Zaligheden	3,135%	-	5.118		5.118			5.118			5.118			5.118			5.118
Lening Boei (MBB)	1,705%	-	2.875		2.875			2.875			2.875			2.875			2.875
Lening Stichting Woningbelang 4	3,301%	-	5.750		5.750			5.750			5.750			5.750			5.750
C-1 Totaal overige leningen publieke lichamen		172.512	31.424	15.874	188.062	16.380	12.545	191.897	10.195	15.757	186.336	10.009	10.912	185.432	-	12.260	173.171
In mindering gebrachte voorziening C-1		10.295			8.790			8.790			8.790			8.790			8.790
Balanswaarde C-1		162.216			179.272			183.108			177.546			176.642			164.382
C-2 Overige leningen																	
<i>Leningen verstrekt door mandaatinstellingen</i>																	
Brabant C	0,000%	1.715			1.715			1.715			1.715			1.715			1.715
C-2 Totaal overige leningen mandaatinstellingen		1.715	-	-	1.715	-	-	1.715	-	-	1.715	-	-	1.715	-	-	1.715

(bedragen x € 1.000)	Rente-	Restant	ver-	Af-	Restant	ver-	Af-	Restant	ver-	Af-	Restant	ver-	Af-	Restant	ver-	Af-	Restant
Naam van de lening	percentage	1-1-2026	strekt	lossing	31-12-2026	strekt	lossing	31-12-2027	strekt	lossing	31-12-2028	strekt	lossing	31-12-2029	strekt	lossing	31-12-2030
In mindering gebrachte voorziening C-2		597			597			597			597			597			597
Balanswaarde C-2		1.118			1.118			1.118			1.118			1.118			1.118

D Overige leningen

Leningen aan decentrale overheden in Noord-Brabant

Lening Havestrategie Moerdijk*	2,500%	7.912	41	7.953	-			-			-			-			-
Nuenen*	0,000%	2.093			2.093		2.093	-			-			-			-
Tilburg*	0,000%	2.770		114	2.656		115	2.541		115	2.426		116	2.310		117	2.193
Helmond *	0,000%	2.500			2.500			2.500			2.500			2.500			2.500
Geertruidenberg *	0,000%	1.500			1.500		1.500	-			-			-			-
Son en Breugel*	1,130%	562		68	495		68	426		69	357		70	287		71	217
Geldrop-Mierlo*	1,130%	671		81	591		82	509		82	427		83	343		84	259
Cranendonck*	1,130%	721		87	634		88	546		89	458		90	368		91	278
Waalre*	1,130%	683		82	601		83	518		84	434		85	349		86	263
Gemert-Bakel*	1,130%	740		89	651		90	561		91	470		92	378		93	285
Eindhoven*	1,130%	3.326		400	2.926		404	2.522		409	2.113		413	1.700		418	1.282
Eindhoven*	1,180%	673		81	592		82	510		83	428		84	344		85	260
Son en Breugel*	1,180%	289		35	255		35	219		36	184		36	148		36	112
Geldrop-Mierlo*	1,180%	51		6	45		6	39		6	33		6	26		6	20
Geldrop-Mierlo*	1,280%	377		40	337		40	297		41	256		41	215		42	173
Oss	0,000%	2.000			2.000			2.000			2.000			2.000			2.000
Waalwijk (de Els)	1,000%	11.200			11.200			11.200			11.200			11.200			11.200
Moerdijk	2,000%	-	10.599		10.599	342		10.941	219		11.160	223		11.383	25.048	36.431	-

D Totaal decentrale overheden in Noord-Brabant

		38.068	10.640	9.033	39.674	342	4.685	35.331	219	1.104	34.446	223	1.116	33.553	25.048	37.559	21.042
In mindering gebrachte voorziening D		3.610			3.610			3.610			3.610			3.610			3.610
Balanswaarde D		34.458			36.064			31.721			30.836			29.943			17.432

E-1 Overige leningen

Gemeenten buiten Noord-Brabant

Emmen	2,130%	15.000			15.000			15.000			15.000			15.000		15.000	-
Oldambt	2,170%	6.333		333	6.000		333	5.667		333	5.333		333	5.000		333	4.667
Alphen aan de Rijn	2,250%	25.000			25.000			25.000			25.000			25.000			25.000
Groningen	1,770%	10.000		10.000	-			-			-			-			-
Schouwen-Duivenland	1,530%	2.250		250	2.000		250	1.750		250	1.500		250	1.250		250	1.000
Capelle	1,790%	3.167		167	3.000		167	2.833		167	2.667		167	2.500		167	2.333
Amsterdam	1,419%	50.000		50.000	-			-			-			-			-
Katwijk	1,000%	5.000		500	4.500		500	4.000		500	3.500		500	3.000		500	2.500
Maastricht	1,260%	17.686		783	16.903		793	16.110		803	15.307		813	14.494		823	13.670
Groningen	1,435%	50.000			50.000		50.000	-			-			-			-
Schiedam	1,600%	15.000			15.000			15.000			15.000			15.000		15.000	-
Schiedam	1,340%	5.500			5.500			5.500			5.500			5.500			5.500
Groningen	1,695%	30.000			30.000			30.000			30.000			30.000			30.000
Schiedam	1,390%	5.500			5.500			5.500			5.500			5.500			5.500
Arnhem	1,345%	50.000			50.000			50.000			50.000			50.000			50.000

(bedragen x € 1.000)	Rente-	Restant	ver-	Af-	Restant	ver-	Af-	Restant	ver-	Af-	Restant	ver-	Af-	Restant	ver-	Af-	Restant
Naam van de lening	percentage	1-1-2026	strekt	lossing	31-12-2026	strekt	lossing	31-12-2027	strekt	lossing	31-12-2028	strekt	lossing	31-12-2029	strekt	lossing	31-12-2030
Apeldoorn	1,020%	15.000			15.000		15.000	-			-			-			-
Groningen	1,440%	20.000			20.000			20.000			20.000			20.000			20.000
Barendrecht	1,250%	6.000		500	5.500		500	5.000		500	4.500		500	4.000		500	3.500
Zwolle	1,195%	10.000			10.000			10.000			10.000		10.000	-			-
Papendrecht	1,500%	7.293		276	7.017		276	6.742		276	6.466		276	6.190		276	5.914
Maastricht	1,310%	20.400		1.200	19.200		1.200	18.000		1.200	16.800		1.200	15.600		1.200	14.400
Zutphen	1,520%	7.333		333	7.000		333	6.667		333	6.333		333	6.000		333	5.667
Sittard-Geleen	1,245%	10.800		600	10.200		600	9.600		600	9.000		600	8.400		600	7.800
Vlaardingen	0,950%	10.000			10.000			10.000		10.000	-			-			-
Hoogeveen	1,265%	6.800		400	6.400		400	6.000		400	5.600		400	5.200		400	4.800
Groningen	1,255%	30.000			30.000			30.000			30.000			30.000			30.000
Urk	1,320%	19.167		833	18.333		833	17.500		833	16.667		833	15.833		833	15.000
Velsen	1,380%	10.000			10.000			10.000			10.000			10.000			10.000
Hilversum	1,255%	8.640		480	8.160		480	7.680		480	7.200		480	6.720		480	6.240
Nijmegen	0,890%	25.000			25.000		25.000	-			-			-			-
Arnhem	1,540%	20.000			20.000			20.000			20.000			20.000			20.000
Sittard-Geleen	1,320%	7.200		400	6.800		400	6.400		400	6.000		400	5.600		400	5.200
Maasgouw	1,425%	6.900		300	6.600		300	6.300		300	6.000		300	5.700		300	5.400
Overbetuwe	1,290%	6.500		500	6.000		500	5.500		500	5.000		500	4.500		500	4.000
Wijdemeren	1,500%	5.367		233	5.133		233	4.900		233	4.667		233	4.433		233	4.200
Arnhem	1,730%	30.000			30.000			30.000			30.000			30.000			30.000
Nijmegen	1,360%	10.000			10.000			10.000			10.000			10.000		10.000	-
Gooise Meren	1,370%	6.500		500	6.000		500	5.500		500	5.000		500	4.500		500	4.000
Zaanstad	1,490%	14.400		800	13.600		800	12.800		800	12.000		800	11.200		800	10.400
Krimpen aan de IJssel	1,500%	10.800		600	10.200		600	9.600		600	9.000		600	8.400		600	7.800
Zevenaar	1,330%	6.500		500	6.000		500	5.500		500	5.000		500	4.500		500	4.000
Renkum	1,350%	5.200		400	4.800		400	4.400		400	4.000		400	3.600		400	3.200
Assen	1,335%	9.750		750	9.000		750	8.250		750	7.500		750	6.750		750	6.000
Barendrecht	1,300%	6.500		500	6.000		500	5.500		500	5.000		500	4.500		500	4.000
Maassluis	1,440%	7.200		400	6.800		400	6.400		400	6.000		400	5.600		400	5.200
Groningen	1,430%	30.000			30.000			30.000			30.000			30.000			30.000
Arnhem	1,650%	20.000			20.000			20.000			20.000			20.000			20.000
Velsen	1,590%	5.000			5.000			5.000			5.000			5.000			5.000
Kampen	1,360%	9.000		500	8.500		500	8.000		500	7.500		500	7.000		500	6.500
Amsterdam	1,450%	50.000			50.000			50.000			50.000			50.000			50.000
Sittard-Geleen	1,400%	7.600		400	7.200		400	6.800		400	6.400		400	6.000		400	5.600
Winterswijk	1,700%	10.000			10.000			10.000			10.000			10.000			10.000
Groningen	1,450%	25.000			25.000			25.000			25.000			25.000			25.000
Leiden	0,560%	33.750		2.250	31.500		2.250	29.250		2.250	27.000		2.250	24.750		2.250	22.500
Goes	0,550%	16.000		800	15.200		800	14.400		800	13.600		800	12.800		800	12.000
Groningen	0,340%	10.000			10.000			10.000			10.000			10.000			10.000
Zaanstad	0,440%	10.000			10.000			10.000			10.000			10.000			10.000
Maassluis	0,350%	8.400		400	8.000		400	7.600		400	7.200		400	6.800		400	6.400
Texel	0,250%	9.600		600	9.000		600	8.400		600	7.800		600	7.200		600	6.600
Barendrecht	0,300%	16.000		1.000	15.000		1.000	14.000		1.000	13.000		1.000	12.000		1.000	11.000
Katwijk	0,470%	8.400		400	8.000		400	7.600		400	7.200		400	6.800		400	6.400
Rhenen	0,400%	6.933		267	6.667		267	6.400		267	6.133		267	5.867		267	5.600

(bedragen x € 1.000)	Rente-	Restant	ver-	Af-	Restant	ver-	Af-	Restant	ver-	Af-	Restant	ver-	Af-	Restant	ver-	Af-	Restant
Naam van de lening	percentage	1-1-2026	strekt	lossing	31-12-2026	strekt	lossing	31-12-2027	strekt	lossing	31-12-2028	strekt	lossing	31-12-2029	strekt	lossing	31-12-2030
De Bilt	0,400%	12.600		600	12.000		600	11.400		600	10.800		600	10.200		600	9.600
Schiedam	0,860%	15.000			15.000			15.000			15.000			15.000			15.000
Emmen	0,740%	10.000			10.000			10.000			10.000			10.000			10.000
Hilversum	0,920%	15.000			15.000			15.000			15.000			15.000			15.000
Nieuwegein	1,000%	17.500			17.500			17.500			17.500			17.500			17.500
Utrecht	0,950%	30.000			30.000			30.000			30.000			30.000			30.000
Wijdmeren	1,010%	9.000		333	8.667		333	8.333		333	8.000		333	7.667		333	7.333
Aalsmeer	1,010%	9.000		333	8.667		333	8.333		333	8.000		333	7.667		333	7.333
Zeist	1,020%	8.500		500	8.000		500	7.500		500	7.000		500	6.500		500	6.000
Katwijk	1,120%	17.600		800	16.800		800	16.000		800	15.200		800	14.400		800	13.600
Leiden	1,300%	40.500		1.500	39.000		1.500	37.500		1.500	36.000		1.500	34.500		1.500	33.000
Groningen	1,940%	20.000			20.000			20.000			20.000			20.000			20.000
Groningen	1,940%	30.000			30.000			30.000			30.000			30.000			30.000
Horst aan de Maas	2,190%	15.000			15.000			15.000			15.000			15.000			15.000
Goes	1,800%	13.500		500	13.000		500	12.500		500	12.000		500	11.500		500	11.000
Zwijndrecht	2,380%	15.300		567	14.733		567	14.167		567	13.600		567	13.033		567	12.467
Alblasserdam	2,570%	13.500		500	13.000		500	12.500		500	12.000		500	11.500		500	11.000
Montferland	3,200%	12.750		750	12.000		750	11.250		750	10.500		750	9.750		750	9.000
Nijkerk	3,060%	12.000		1.000	11.000		1.000	10.000		1.000	9.000		1.000	8.000		1.000	7.000
Hendrik Ido Ambacht	2,800%	8.500		500	8.000		500	7.500		500	7.000		500	6.500		500	6.000
Culemborg	2,500%	7.000		1.000	6.000		1.000	5.000		1.000	4.000		1.000	3.000		1.000	2.000
Gooise Meren	2,750%	9.000		500	8.500		500	8.000		500	7.500		500	7.000		500	6.500
Leiden	2,850%	28.000		1.000	27.000		1.000	26.000		1.000	25.000		1.000	24.000		1.000	23.000
Leudal	2,870%	13.000		1.000	12.000		1.000	11.000		1.000	10.000		1.000	9.000		1.000	8.000
Kapelle	3,000%	4.600		200	4.400		200	4.200		200	4.000		200	3.800		200	3.600
Winterswijk	3,050%	15.725		925	14.800		925	13.875		925	12.950		925	12.025		925	11.100
Zevenaar	3,300%	18.400		800	17.600		800	16.800		800	16.000		800	15.200		800	14.400
Katwijk	3,320%	23.000		1.000	22.000		1.000	21.000		1.000	20.000		1.000	19.000		1.000	18.000
Amsterdam	3,380%	50.000			50.000			50.000			50.000			50.000			50.000
Texel	2,820%	9.333		667	8.667		667	8.000		667	7.333		667	6.667		667	6.000
Maasgouw	2,920%	14.500		500	14.000		500	13.500		500	13.000		500	12.500		500	12.000
Beek	2,950%	9.667		333	9.333		333	9.000		333	8.667		333	8.333		333	8.000
Voorne aan Zee	2,900%	19.200		800	18.400		800	17.600		800	16.800		800	16.000		800	15.200
West Betuwe	2,860%	13.500		1.500	12.000		1.500	10.500		1.500	9.000		1.500	7.500		1.500	6.000
Venray	3,050%	12.000		500	11.500		500	11.000		500	10.500		500	10.000		500	9.500
Kampen	3,090%	14.500		500	14.000		500	13.500		500	13.000		500	12.500		500	12.000
Voorst	3,160%	4.800		200	4.600		200	4.400		200	4.200		200	4.000		200	3.800
Nijkerk	3,150%	19.333		667	18.667		667	18.000		667	17.333		667	16.667		667	16.000
Wijk bij Duurstede	3,100%	15.467		533	14.933		533	14.400		533	13.867		533	13.333		533	12.800
Katwijk	2,950%	24.000		1.000	23.000		1.000	22.000		1.000	21.000		1.000	20.000		1.000	19.000
Ridderkerk	2,950%	23.750		1.250	22.500		1.250	21.250		1.250	20.000		1.250	18.750		1.250	17.500
Barendrecht	3,050%	19.000		1.000	18.000		1.000	17.000		1.000	16.000		1.000	15.000		1.000	14.000
Voorne aan Zee	3,190%	19.000		1.000	18.000		1.000	17.000		1.000	16.000		1.000	15.000		1.000	14.000
Amsterdam	3,210%	25.000			25.000			25.000			25.000			25.000			25.000
Smallingerland	3,280%	19.333		667	18.667		667	18.000		667	17.333		667	16.667		667	16.000
Haarlem	2,760%	20.000			20.000			20.000			20.000			20.000			20.000
Amsterdam	2,820%	50.000			50.000			50.000			50.000			50.000			50.000

(bedragen x € 1.000)	Rente-	Restant	ver-	Af-	Restant	ver-	Af-	Restant	ver-	Af-	Restant	ver-	Af-	Restant	ver-	Af-	Restant
Naam van de lening	percentage	1-1-2026	strekt	lossing	31-12-2026	strekt	lossing	31-12-2027	strekt	lossing	31-12-2028	strekt	lossing	31-12-2029	strekt	lossing	31-12-2030
Kampen	2,750%	29.000		1.000	28.000		1.000	27.000		1.000	26.000		1.000	25.000		1.000	24.000
Rotterdam	2,650%	50.000			50.000			50.000			50.000			50.000			50.000
Hilversum	2,760%	15.000			15.000			15.000			15.000			15.000			15.000
Landsmeer	2,960%	10.000		500	9.500		500	9.000		500	8.500		500	8.000		500	7.500
Gouda	3,030%	10.000		333	9.667		333	9.333		333	9.000		333	8.667		333	8.333
Utrecht	3,000%	25.000			25.000			25.000			25.000			25.000			25.000
Amsterdam	2,930%	25.000			25.000			25.000			25.000			25.000			25.000
Amsterdam	3,150%	25.000			25.000			25.000			25.000			25.000			25.000
Zwijndrecht	2,870%	10.000			10.000			10.000			10.000			10.000			10.000
Urk	2,960%	20.000		1.333	18.667		1.333	17.333		1.333	16.000		1.333	14.667		1.333	13.333
Montferland	3,120%	25.000		1.000	24.000		1.000	23.000		1.000	22.000		1.000	21.000		1.000	20.000
Veenendaal	2,730%	10.000		1.000	9.000		1.000	8.000		1.000	7.000		1.000	6.000		1.000	5.000
Amsterdam	3,170%	50.000			50.000			50.000			50.000			50.000			50.000
Borne	2,660%	22.000		2.200	19.800		2.200	17.600		2.200	15.400		2.200	13.200		2.200	11.000
Borne	2,540%	7.000			7.000			7.000			7.000			7.000			-
De Bilt	3,370%	30.000		1.200	28.800		1.200	27.600		1.200	26.400		1.200	25.200		1.200	24.000
Hilversum	3,150%	-	25.000		25.000		1.667	23.333		1.667	21.667		1.667	20.000		1.667	18.333
Vlaardingen	3,170%	-	20.000		20.000			20.000			20.000			20.000			20.000
Barneveld	2,900%	-	20.000		20.000		2.000	18.000		2.000	16.000		2.000	14.000		2.000	12.000
Castricum	3,200%	-	15.000		15.000		1.000	14.000		1.000	13.000		1.000	12.000		1.000	11.000
Voorschoten	3,600%	-	10.000		10.000		333	9.667		333	9.333		333	9.000		333	8.667
Emmen	3,380%	-	20.000		20.000			20.000			20.000			20.000			20.000
Nieuwegein	3,585%	-	10.000		10.000			10.000			10.000			10.000			10.000
Emmen	3,350%	-	10.000		10.000			10.000			10.000			10.000			10.000
Rotterdam	2,960%	-	20.000		20.000			20.000			20.000			20.000			20.000
Hoorn	3,320%	-	10.000		10.000		667	9.333		667	8.667		667	8.000		667	7.333
E-1 totaal leningen aan gemeenten buiten NB		2.114.727	160.000	113.147	2.161.580	-	148.824	2.012.756	-	68.834	1.943.922	-	68.844	1.875.079	-	105.854	1.769.224
In mindering gebrachte voorziening E-1		-															
Balanswaarde E-1		2.114.727			2.161.580			2.012.756			1.943.922			1.875.079			1.769.224

E-2 Overige leningen

Leningen aan overige overheden

Waterschap Vallei en Veluwe	1,530%	6.750		750	6.000		750	5.250		750	4.500		750	3.750		750	3.000
Drents overijsselse Delta	0,990%	5.000			5.000			5.000			5.000			5.000			5.000
Drents overijsselse Delta	1,030%	5.000			5.000			5.000			5.000			5.000			5.000
Drents overijsselse Delta	1,600%	5.000			5.000			5.000			5.000		5.000	-			-
Drents overijsselse Delta	1,670%	5.000			5.000			5.000			5.000			5.000		5.000	-
Drents overijsselse Delta	1,580%	10.000			10.000			10.000			10.000			10.000			10.000
Drents overijsselse Delta	1,520%	5.000			5.000			5.000			5.000			5.000			5.000
Drents overijsselse Delta	1,540%	5.000			5.000			5.000			5.000			5.000			5.000
Amstel, Gooi en Vecht	1,285%	14.667		667	14.000		667	13.333		667	12.667		667	12.000		667	11.333
Drents overijsselse Delta	1,640%	5.000			5.000			5.000			5.000			5.000			5.000
Drents overijsselse Delta	1,600%	5.000			5.000			5.000			5.000			5.000			5.000
Amstel, Gooi en Vecht	1,550%	23.000		1.000	22.000		1.000	21.000		1.000	20.000		1.000	19.000		1.000	18.000
Drents overijsselse Delta	1,600%	5.000			5.000			5.000			5.000			5.000			5.000

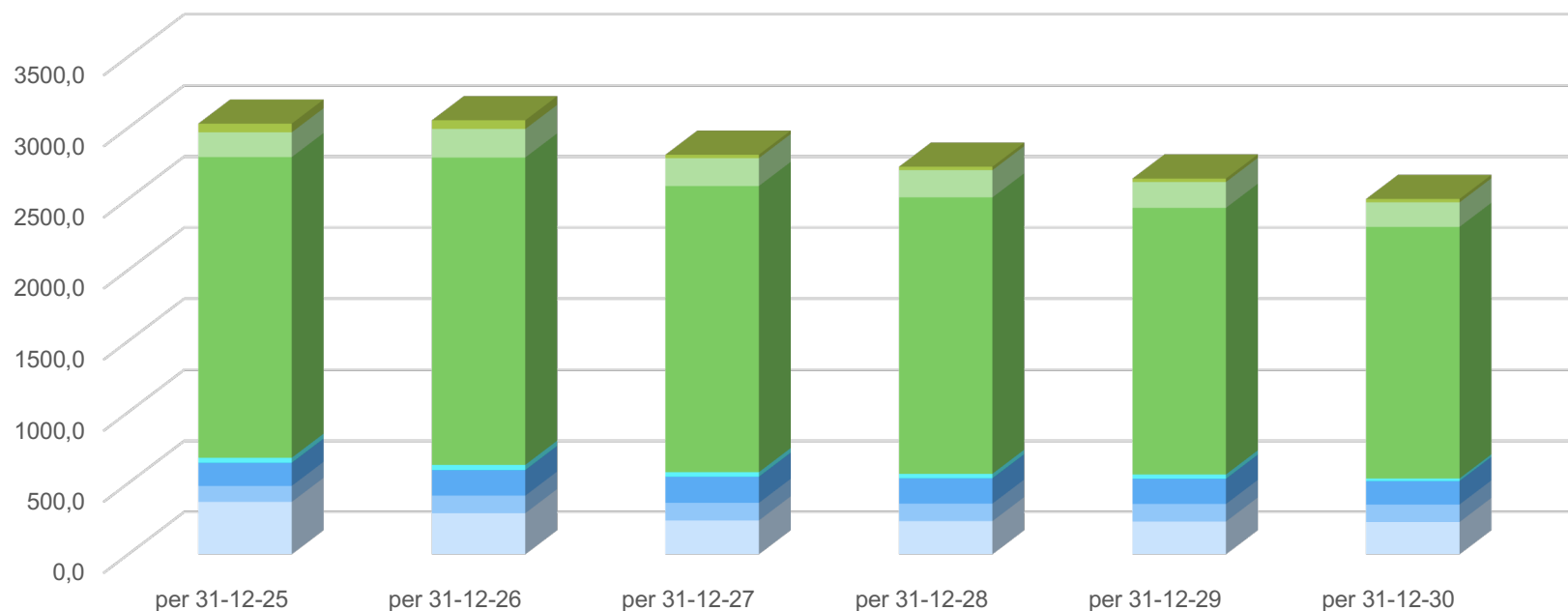
(bedragen x € 1.000)	Rente-	Restant	ver-	Af-	Restant	ver-	Af-	Restant	ver-	Af-	Restant	ver-	Af-	Restant	ver-	Af-	Restant
Naam van de lening	percentage	1-1-2026	strekt	lossing	31-12-2026	strekt	lossing	31-12-2027	strekt	lossing	31-12-2028	strekt	lossing	31-12-2029	strekt	lossing	31-12-2030
Drents overijsselse Delta	1,500%	5.000			5.000			5.000			5.000			5.000			5.000
Drents overijsselse Delta	0,680%	10.000			10.000			10.000			10.000			10.000			10.000
Drents overijsselse Delta	2,750%	30.000			30.000			30.000			30.000			30.000			30.000
Zuiderzeeland	3,150%	10.000		400	9.600		400	9.200		400	8.800		400	8.400		400	8.000
Hollandse Delta	3,130%	20.000		1.000	19.000		1.000	18.000		1.000	17.000		1.000	16.000		1.000	15.000
Hollandse Delta	3,040%	-	10.000		10.000		667	9.333		667	8.667		667	8.000		667	7.333
Drents overijsselse Delta	3,400%	-	20.000		20.000			20.000			20.000			20.000			20.000
E-2 Totaal leningen aan overige overheden		174.417	20.000	-	200.600	-	-	196.117	-	-	191.633	-	-	182.150	-	-	172.667
In mindering gebrachte voorziening E-2		-			-			-			-			-			-
Balanswaarde E-2		174.417			200.600			196.117			191.633			182.150			172.667
E-3 Overige leningen																	
<i>Leningen aan Gemeenschappelijke regelingen</i>																	
Havenschap Moerdijk	3,590%	24.000			24.000			24.000			24.000			24.000			24.000
Havenschap Moerdijk	2,225%	37.000			37.000		37.000	-			-			-			-
E-3 Totaal leningen aan overige overheden		61.000	-	-	61.000	-	37.000	24.000	-	-	24.000	-	-	24.000	-	-	24.000
In mindering gebrachte voorziening E-3		-			-			-			-			-			-
Balanswaarde E-3		61.000			61.000			24.000			24.000			24.000			24.000
Totaal (A+B+C+D+E)		3.051.141	254.893	239.148	3.073.069	17.976	255.656	2.830.905	12.095	92.187	2.746.330	10.530	83.940	2.663.436	25.048	159.121	2.519.879
Totaal in mindering gebrachte voorzieningen		22.055			20.549			20.549			20.549			20.549			20.549
Totaal balanswaarde verstrekte geldleningen		3.029.085			3.052.519			2.810.356			2.725.781			2.642.886			2.499.330

Verstrekte geldleningen ingedeeld naar publiek taak (blauw) en decentrale overheden buiten Noord-Brabant (groen)

 bedragen x€ 1
mln

		per 31-12-25	per 31-12-26	per 31-12-27	per 31-12-28	per 31-12-29	per 31-12-30
A	Leningen aan deelnemingen	368,7	289,5	238,1	233,3	230,5	227,1
B	Leningen aan overige verbonden partijen	112,4	123,4	123,4	123,4	123,4	123,4
C-1	Overige leningen	162,2	179,3	183,1	177,5	176,6	164,4
C-2	Overige leningen, verstrekt door mandaatinstellingen	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1
D	Leningen aan decentrale overheden in Noord-Brabant	34,5	36,1	31,7	30,8	29,9	17,4
	Totaal verstrekte leningen in kader van publieke taak (A+B+C+D)	678,9	629,3	577,5	566,2	561,7	533,4
E-1	Leningen aan gemeenten buiten Noord-Brabant	2114,7	2161,6	2012,8	1943,9	1875,1	1769,2
E-2	Leningen aan overige overheden	174,4	200,6	196,1	191,6	182,2	172,7
E-3	Leningen aan Gemeenschappelijke regelingen	61,0	61,0	24,0	24,0	24,0	24,0
	Totaal verstrekte geldleningen	3.029,1	3.052,5	2.810,4	2.725,8	2.642,9	2.499,3

Verstrekte geldleningen (x € 1 mln)

d. Uitzettingen met looptijd van meer dan één jaar

Omschrijving	Boekwaarde per 1 jan 26	Mutatie 2026	Boekwaarde per 31 dec 26	Mutatie 2027	Boekwaarde per 31 dec 27	Mutatie 2028	Boekwaarde per 31 dec 28	Mutatie 2029	Boekwaarde per 31 dec 29	Mutatie 2030	Boekwaarde per 31 dec 30
Overige uitzettingen met looptijd > 1 jr											
Stand obligaties	152.500.000	-21.725.000	130.775.000	-130.775.000	0	0	0	0	0	0	0
Participaties	421.019		421.019	0	421.019	0	421.019	0	421.019	0	421.019
	152.921.019	-21.725.000	131.196.019	-130.775.000	421.019	0	421.019	0	421.019	0	421.019
Uitzettingen in schatkist met looptijd > 1 jaar											
Deposito Schatkist	420.700.000	-21.000.000	399.700.000	-21.200.000	378.500.000	-54.000.000	324.500.000	-119.500.000	205.000.000	0	205.000.000
	420.700.000	-21.000.000	399.700.000	-21.200.000	378.500.000	-54.000.000	324.500.000	-119.500.000	205.000.000	0	205.000.000
Sloopvergoedingen											
Sloopvergoedingen	25.313.072		25.313.072		25.313.072		25.313.072		25.313.072		25.313.072
	25.313.072	0	25.313.072	0	25.313.072	0	25.313.072	0	25.313.072	0	25.313.072
Totaal	598.934.090		556.209.090		404.234.090		350.234.090		230.734.090		230.734.090

Bijlage 10. Reserves

Toelichting op reserves

Het eigen vermogen van de provincie bestaat uit de reserves die op basis van het BBV worden ingedeeld naar:

- de Algemene reserve
- de Bestemmingsreserves (een bestemmingsreserve is een reserve waar PS een bepaalde bestemming aan hebben gegeven). De veruit grootste bestemmingsreserve van de provincie is de reserve immunisatieportefeuille.

Aard en functie van reserves

We onderscheiden twee soorten reserves die naar hun *aard* verschillen en dus daarmee een ander (doel) beogen.

- We houden enerzijds reserves aan voor het bieden van weerstand en het opvangen van risico's. Deze reserves zijn in eerste instantie gericht op het afdekken van het risico en niet gericht op het dekken van uitgaven/lasten. Indien het risico zich wel voordoet (en er dus wel sprake is van uitgaven/lasten) is de organisatie in staat om de uitgaven binnen de reserve af te dekken, zonder dat directe beleidsombuigingen noodzakelijk zijn. Deze reserves hebben een bufferfunctie.
- Anderzijds worden reserves aangehouden ter dekking van in de toekomstige uitgaven/lasten. We alloceren de middelen meerjarig voor het realiseren van doelen. Deze middelen zijn per definitie dus wel gericht op de daadwerkelijke besteding van de middelen (bestedingskarakter) en hebben een egalisatiefunctie.

In onderstaande toelichting is per reserve steeds de functie van de reserve aangegeven.

I Algemene reserve (nr. 0001)

De algemene reserve bestaat uit een tweetal componenten:

1. De component 'doorgeschoven begrotingsruimte' in de algemene reserve is een stallingsplaats voor middelen waarvoor de prestaties en bijbehorende middelen worden doorgeschoven naar een volgend begrotingsjaar.
2. De component risicoreserve is bedoeld om de beleidsrisico's (de risico's die uitdrukkelijk zijn aanvaard als consequenties van bepaald functioneel beleid en die in de toekomst kunnen leiden tot extra budgettair beslag) af te dekken.
Een nadere toelichting op de risico's die via de risicoreserve worden afgedekt is opgenomen in paragraaf 3 Weerstandsvermogen en risicobeheersing (reserve met bufferfunctie).

II Bestemmingsreserves

1. Reserve Leefomgeving: *egalisatiefunctie* (PS Begroting 2026 15/25)

De reserve wordt ingezet voor uitvoering van doelstellingen op het gebied van (langjarige) gebiedsontwikkelingen (wonen en verstedelijking) zoals opgenomen in het beleidskader Wonen en Werken en opgaves rondom omgevingskwaliteit zoals opgenomen in het beleidskader Leefomgeving 2030.

2. Reserve Werklocaties: *egalisatiefunctie* (PS Begroting 2026 15/25)

De reserve wordt ingezet voor uitvoering van het beleidskader Wonen en Werken 2030, onderdeel Werken (werklocaties).

3. Reserve Bodemsanering: *egalisatiefunctie* (PS Begroting 2026 15/25)

De reserve is bedoeld voor de uitvoering van de aanpak van chemische bodemverontreinigingen, zoals vastgelegd in het Beleidskader Milieu 2030.

4. Reserve Regionaal water en bodemprogramma: *egalisatiefunctie* (PS Begroting 2026 15/25)

De reserve is bedoeld voor de uitvoering van het Regionaal programma Water en Bodem 2022-2027. De onttrekking is toegestaan tot maximaal de begrote bedragen voor de genoemde doelstellingen uit het Regionaal Water en bodem programma 2022-2027 (inclusief het addendum). Het betreft de doelstellingen Schoon water, Veilig water, Voldoende water, Klimaatadaptatie en Vitale bodem.

5. Reserve Natuur & landschapsbeleid: *egalisatiefunctie* (PS Begroting 2026 15/25)

De reserve is bedoeld om schommelingen op te vangen in de lasten voor doelen (behoud en herstel biodiversiteit, goed leef- en vestigingsklimaat) zoals vastgelegd in het Beleidskader Natuur 2030 buiten de afspraken vastgelegd in het Natuurpact.

6. Reserve Natuurbeheer en ontwikkeling: *egalisatiefunctie* (PS Begroting 2026 15/25)

De reserve is bedoeld om schommelingen op te vangen in de lasten gerelateerd aan:

- Natuurbeheer;
- Verwerving en inrichting van het Natuurnetwerk;
- Natura 2000-herstelmaatregelen;
- Omgevingswet - deel natuurbescherming;

Zoals vastgelegd in het Beleidskader Natuur 2030 en voor de afspraken vastgelegd in het Natuurpact.

7. Reserve Dekking tekorten gesloten stortplaatsen: *bufferfunctie* (PS Begroting 2026 15/25)

Deze reserve is ingesteld ten behoeve van afdekking van de tekorten Gesloten Stortplaatsen. Voeding vindt plaats door jaarlijkse storting op basis van uitkomsten ALM-studie 2023.

(Storting is voorzien voor de periode t/m 2027, bij een eerstvolgend Bestuursakkoord opnieuw bezien of storting doorgetrokken moet worden.)

8. Reserve Egalisatie Vergunningen, toezicht & handhaving omgevingsdiensten: *egalisatiefunctie* (PS Begroting 2026 15/25)

Aan de omgevingsdiensten worden meerjarige opdrachten verstrekt voor de uitvoering van vergunningverlening, handhaving en toezicht. De door de omgevingsdienst gemaakte lasten en geïnde inkomsten per jaar kennen een dermate wisselend verloop, dat we een reserve instellen om een meerjarig sluitende begroting te krijgen (reserve met egalisatiefunctie).

9. Reserve Beleidskader Economie 2030: *egalisatiefunctie* (PS Begroting 2026 15/25)

Deze reserve is bedoeld om uitgaven, die gedaan worden i.h.k.v. het beleidskader Economie 2030 te dekken. De jaarlijkse lasten kennen een dermate onregelmatig verloop dat reservevorming nodig is voor evenwichtige spreiding over de jaren (egalisatiefunctie). Bij BA 2020-2023 is € 69 mln. in de reserve gestort en bij BA 2024-2027 € 60,5 mln.. Mogelijk dat gedurende de looptijd aanvullende middelen worden toegevoegd. Het beleidskader loopt tot 2030.

10. Reserve Beleidskader Energie 2030: *egalisatiefunctie* (PS Begroting 2026 15/25)

De reserve is bedoeld om de lasten te dekken voor de doelen zoals vastgelegd in het Beleidskader Energie 2030. De jaarlijkse lasten kennen een dermate onregelmatig verloop dat reservevorming nodig is voor evenwichtige spreiding over de jaren. De oorspronkelijke voeding bedraagt totaal € 19,3 mln. vanuit bestuursakkoordmiddelen (gestort in de periode 2024-2027).

11. Reserve Landbouw en voedsel: *egalisatiefunctie* (PS Begroting 2026 15/25)

De reserve wordt ingezet voor uitvoering van het beleidskader Landbouw en Voedsel 2030.

12. Reserve onderhoud wegen: *egalisatiefunctie* (KOPI) (PS Begroting 2026 15/25)

Voor investeringen in groot onderhoud provinciale wegen (KOPI) die in het kader van BBV geactiveerd en afgeschreven moeten worden, is de dekking van de toekomstige afschrijvingslasten overgebracht naar een aparte reserve. Hieruit worden de toekomstige kapitaallasten gedekt. Afschrijvingslasten worden hiermee geëgaliseerd.

13. Reserve OV: *egalisatiefunctie* (PS Begroting 2026 15/25)

Deze egalisatiereserve is bedoeld om flexibel in te kunnen spelen op veranderingen in het OV-aanbod én om toekomstige groei van het OV-aanbod te kunnen faciliteren. De reserve kan worden ingezet voor extra Dienstregelingsuren (DRU's) via de OV-concessies of aan maatregelen van toegankelijkheid en doorstroming waarmee de effectiviteit van de Dienstregelingsuren wordt vergroot. De reserve wordt naast provinciale middelen gevoed door rijksmiddelen i.h.k.v. motie Bikker voor groei van het OV-aanbod.

14. Reserve Spaar- & Investeringsfonds (SIF): *egalisatiefunctie* (PS Begroting 2026 15/25)

Spaar- en Investeringsfonds (SIF) heeft een egalisatiefunctie en is primair bestemd voor inzet ten behoeve van de doorontwikkeling van (het gebruik van) de vier netwerken: wegennet, OV-netwerk, fietsnetwerk en goederencorridor. Dat kan via individuele projecten, gebiedsopgaven en mobiliteitspakketten. De inzet heeft een meer Brabantbreed karakter. Deze reservecomponent wordt gevoed door: jaarlijkse stortingen van € 68 mln., in het kader van het bestuursakkoord 2023-2027 is de storting met 4 jaar verlengd t/m medio 2034. Hierbij is de laatste storting 2034 € 33,3 mln.

15. Reserve Verkeer & Vervoer: *egalisatiefunctie* (PS Begroting 2026 15/25)

Reserve Verkeer & Vervoer heeft een egalisatiefunctie en is primair bestemd voor inzet ten behoeve van de doorontwikkeling van (het gebruik van) de vier netwerken: wegennet, OV-netwerk, fietsnetwerk en goederencorridor. Dat kan via individuele projecten, gebiedsopgaven en mobiliteitspakketten. De inzet heeft een meer regionaal karakter.

16. Reserve Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrijetijd: *egalisatiefunctie* (PS Slotwijziging 2025 16/25)

De reserve is bedoeld om uitgaven, die gedaan worden i.h.k.v. het beleidskader Levendig Brabant 2030 te dekken.

17. Reserve Dividend en rente: *egalisatiefunctie* (PS Begroting 2026 15/25)

De reserve dient voor het opvangen van rente- en dividendschommelingen (reserve met egalisatiefunctie) en voor het afdekken van eventuele tekorten in het begrote beleggingsrendement van de immunisatieportefeuille.

Bij Najaarsbrief 1999 is een Dividendreserve ingesteld om schommelingen in dividendopbrengsten op te vangen. Bij Najaarsnota 2011 is besloten de reserve tevens in te zetten in relatie tot ons gesloten rentesysteem (integrale financiering). Indien in enig jaar een negatief verschil ontstaat tussen de geraamde en gerealiseerde renteopbrengsten, dan wordt de reserve als buffer ingezet.

In de Najaarsbrief 2014 is voorgesteld om de Dividend- en rentereserve samen te voegen met de Indexatiereserve voor het opvangen van eventuele tekorten in het begrote beleggingsrendement. Het Treasury Committee heeft in juli 2014 over deze integratie een positief advies uitgebracht. Op basis van het advies van de Treasurycommissie van 6 juni 2016 is de maximale stand van deze component bepaald op € 360 mln.

18. Reserve Immunisatieportefeuille: *bufferfunctie* (PS Begroting 2026 15/25)

De reserve heeft tot doel om eeuwigdurend jaarlijks de met de aandelenverkoop vervallen dividenduitkering van Essent te compenseren.

19. Reserve risico immunisatieportefeuille: *bufferfunctie* (PS Begroting 2026 15/25)

Dit compartiment is ingesteld t.b.v. het afdekken van risico's bij investeringen vanuit de immunisatieportefeuille. Bij de jaarlijkse bepaling van het risicobudget door PS zal

bekeken worden welk deel van de reserve verbruikt is. In principe is het resterende deel van de risicoreserve het risicobudget voor het komende jaar.

20. Reserve Ontwikkeling bedrijfsvoering: *egalisatiefunctie* (PS Begroting 2026 15/25)

Deze reserve is bedoeld voor bestedingen in het kader van de ontwikkeling en realisatie van de bedrijfsvoering van de provinciale organisatie, waaronder de organisatieontwikkeling, ICT-systemen en processen en (investeringen) Huis voor Brabant. Dit betreft de uitvoering van bedrijfsvoeringsprojecten die meerdere bedrijfsvoeringsonderdelen raken en projecten voor investeringen in en aan het provinciehuis.

21. Reserve Organisatieontwikkeling: *egalisatiefunctie* (PS Begroting 2026 15/25)

Bestedingen in het kader van de organisatieontwikkeling en om de organisatie en medewerkers daarin te ondersteunen. Dit betreft de uitgaven in het kader van de afspraken gemaakt met de bonden in het Lokaal Overleg (LO) en OR over arbo, duurzame inzetbaarheid, waarderen en binding van medewerkers.

22. Reserve Persoonlijk ontwikkelbudget: *egalisatiefunctie* (PS Begroting 2026 15/25)

Bij de totstandkoming van de CAO 2017-2018 is het persoonlijk ontwikkelbudget geïntroduceerd om daarmee voor provincieambtenaren een opleidingsbudget te creëren. Het persoonlijk ontwikkelbudget wordt op basis van de Cao bepaald voor een daarin vastgestelde periode (momenteel 5 jaar).

Gezien het meerjarige karakter van de beschikbare opleidingsmiddelen wordt de reserve ingezet om jaarlijkse verschillen in inzet van het beschikbare budget op te vangen (reserve met egalisatiefunctie).

23. Reserve investeringsagenda revolverende inzet: *bufferfunctie* (PS Begroting 2026 15/25)

De reserve staat ten dienste van de investeringsstrategie van de Agenda van Brabant en moet op de juiste momenten de middelen genereren voor de uitvoering van de geplande investeringen.

24. Reserve Ontwikkelbedrijf: *bufferfunctie* (PS Begroting 2026 15/25)

Betreft risicoreserve behorende bij het revolverend investeringskrediet Ontwikkelbedrijf en bestemd voor de afdekking van de risico's van de investeringen ten laste van het betreffende investeringskrediet.

25. Reserve Werkbudget Ontwikkelbedrijf: *egalisatiefunctie* (PS Begroting 2026 15/25)

De reserve is bestemd voor alle niet-revolverende uitgaven van het Ontwikkelbedrijf. Dit zijn uitgaven die niet rechtstreeks gekoppeld zijn aan investeringen vanuit het investeringskrediet van het Ontwikkelbedrijf en betreft uitgaven zoals voor verkenningen, onderzoeken, advisering, proceskosten of een beperkte niet-revolverende bijdrage aan ruimtelijk /vastgoed

ontwikkeling voor zover deze zich niet kwalificeren als verliesneming op een investering vanuit het investeringskrediet Ontwikkelbedrijf. Verliesnemingen worden gedekt uit de Risicoreserve Ontwikkelbedrijf.

26. Reserve de Kempen en de Pielis: *egalisatiefunctie* (PS Begroting 2026 15/25)

De reserve wordt ingezet voor lasten verband houdend met de grondbanken de Kempen en de Pielis.

27. Reserve Europese programma's 2014-2020: *egalisatiefunctie* (PS Begroting 2026 15/25)

Bij de Voorjaarsnota 2008 hebben PS de reserve cofinanciering Europese programma's ingesteld. Doel van de reserve is de cofinanciering van projecten (inclusief uitvoeringskosten) die medegefinancierd worden door Europa. De provinciale middeleninzet kan per jaar sterk wisselen.

Cofinanciering is beschikbaar voor de volgende onderdelen:

1. Operationeel Programma Zuid (OPZuid);
2. PlattelandsontwikkelingsProgramma (POP);
3. Interregionale samenwerking (Interreg);
4. Overige Europese projecten die vallen onder Efro (bv. UAI);
5. Uitvoeringskosten Europese programma's genoemd onder 1 t/m 3

28. Reserve Europese programma's 2022-2027: *egalisatiefunctie* (PS Begroting 2026 15/25)

Doel van de reserve is de cofinanciering van projecten (inclusief uitvoeringskosten) die medegefinancierd worden door Europa voor de periode 2022-2027. De provinciale middeleninzet kan per jaar sterk wisselen.

Cofinanciering is beschikbaar voor de volgende onderdelen:

1. Operationeel Programma Zuid (OPZuid)
2. Plattelandsontwikkelingsplan/Gemeenschappelijk Landbouw Beleid - Nationaal
3. Strategisch Plan (POP/GLB-NSP)
4. Interregionale samenwerking (Interreg)
5. Just Transition Fund (JTF)
6. Uitvoeringskosten Europese programma's
7. Overig (Overige Europese projecten)

Reserves (bedragen x € 1.000)	Saldo per 01-01-26	Vermeerderingen		Verminderingen		Saldo per 31-12-26	Vermeerderingen		Verminderingen		Saldo per 31-12-27	Vermeerderingen		Verminderingen		Saldo per 31-12-28
		bijschr. rente	overige toev.	overige onttrek.	t.b.v. afschr.*		bijschr. rente	overige toev.	overige onttrek.	t.b.v. afschr.*		bijschr. rente	overige toev.	overige onttrek.	t.b.v. afschr.*	
Algemene reserves (Centrale reserves)																
Algemene reserve Doorgeschoven ruimte	414.979		157.139	171.192		400.926		115.738	108.068		408.596		80.937	400.333		89.200
Algemene reserve Risicoreserve	147.128		18.672	-		165.799		548	-		166.347		258	-		166.606
Totaal algemene reserve	562.107	-	175.810	171.192	-	566.725	-	116.286	108.068	-	574.943	-	81.196	400.333	-	255.806
Bestemmingsreserves Essent																
Res. Essent Immunisatieportefeuille	2.077.706		561	569		2.077.698		561	569		2.077.691		561	569		2.077.683
Res. Essent Risicoreserve	90.500		-	-		90.500		-	-		90.500		-	-		90.500
Res. Essent Investeringsagenda	254.000		2.094	7.504		248.590		-	240		248.350		-	240		248.110
Res. Essent Dividend- en rentereserve	243.944		42.471	4.395		282.020		34.384	4.329		312.075		24.242	1.703		334.614
Res. Essent Balansverkorting	-		-	-		-		-	-		-		-	-		-
Totaal reserve Essent	2.666.149	-	45.126	12.468	-	2.698.808	-	34.945	5.137	-	2.728.616	-	24.803	2.511	-	2.750.907
Overige Bestemmingsreserves																
Reserve Natuurbeheer en Ontwikkeling	215.706		105.006	121.076		199.636		95.476	107.947		187.164		70.154	94.569		162.750
Reserve Natuur en Landschapsbeleid	40.883		7.324	7.574		40.633		6.113	4.796		41.951		5.393	864		46.480
Reserve Co-financ. Europese programma's	9.341		2.918	2.298		9.960		-	-		9.960		-	-		9.960
Reserve ontwikkelbedrijf	54.594		11.621	19.057		47.159		1.979	2.886		46.251		1.788	786		47.253
Werkbudget Ontwikkelbedrijf	3.470		1.677	668		4.479		202	198		4.482		202	198		4.486
Reserve PMWP	-		-	-		-		-	-		-		-	-		-
Reserve Beleidskader Economie 2030	28.774		14.782	24.740		18.816		13.537	24.052		8.301		-	-		8.301
Reserve Ontwikkeling Bedrijfsvoering	13.779		1.337	2.657	339	12.120		1.358	1.475	424	11.579		1.105	-	424	12.260
Reserve Europese programma's 2022-2027	32.153		6.498	25.179		13.472		3.561	15.128		1.905		3.458	3.096		2.266
Reserve Leefomgeving	14.773		28.258	2.936		40.095		190	749		39.535		-	-		39.535
Reserve Cultuur, Erfgoed, Sport & Vrijetijd	30.727		3.038	12.707		21.058		3.122	8.961		15.219		4.753	4.620		15.353
Reserve Werklocaties	18.153		3.092	5.377		15.868		2.201	2.201		15.868		2.201	2.201		15.868
Reserve de Kempen en de Beerze	1.190		34	16		1.208		-	-		1.208		-	-		1.208
Reserve Bodem; DU Bodem	18.833		2.274	3.320		17.787		374	2.230		15.931		374	85		16.221
Reserve POB (Opleidingen)	3.873		1.559	625		4.806		1.570	625		5.751		1.321	625		6.447
Reserve VTH Omgevingsdiensten	18.257		35.560	25.697		28.120		35.580	30.967		32.733		35.557	30.967		37.323
Reserve Organisatieontwikkeling	4.018		1.150	900		4.268		1.150	900		4.518		1.150	900		4.768
Reserve Regionaal Waterprogramma	72.725		25.355	10.151		87.929		20.454	35.268		73.115		3.000	41.997		34.118
Reserve Landbouw	380		210	169		421		100	190		331		-	-		331
Reserve Beleidskader Energie 2030	9.181		11.741	7.622		13.300		13.802	6.732		20.370		-	-		20.370
Reserve Dekking tekorten gesl.stortpl.	16.214		5.477	-		21.690		5.528	-		27.218		1.581	-		28.799
Reserve Spaar- & Investeringsfonds (SIF)	326.416		64.080	57.248	5.386	327.863		64.089	12.520	5.505	373.927		66.496	16.228	6.561	417.634
Reserve Onderhoud wegen (KOPI)	57.393		31.453	-	24.687	64.159		50.567	-	22.558	92.168		36.617	-	27.535	101.250
Reserve OV	84.193		56.197	19.959		120.431		46.800	21.000		146.232		42.400	13.100		175.532
Reserve Verkeer & Vervoer	420.200		34.120	83.014	11.847	359.460		21.536	82.976	15.882	282.138		39.409	35.859	18.145	267.542
Totaal overige bestemmingsreserves	1.495.224	-	454.764	432.990	42.258	1.474.740	-	389.287	361.802	44.369	1.457.856	-	316.960	246.095	52.665	1.476.056
Totaal Reserves	4.723.481	-	675.700	616.650	42.258	4.740.273	-	540.518	475.007	44.369	4.761.415	-	422.959	648.939	52.665	4.482.770

*t.b.v. afschr. = waarvan ter dekking van afschrijvingslasten

Reserves (bedragen x € 1.000)	Saldo per 01-01-29	Vermeerderingen		Verminderingen		Saldo per 31-12-29	Vermeerderingen		Verminderingen		Saldo per 31-12-30
		bijschr. rente	overige toev.	overige onttrek.	t.b.v. afschr.*		bijschr. rente	overige toev.	overige onttrek.	t.b.v. afschr.*	
Algemene reserves (Centrale reserves)											
Algemene reserve Doorgeschoven ruimte	89.200		39.540	84.287		44.453		431	44.881		3
Algemene reserve Risicoreserve	166.606		235	-		166.840		178	-		167.018
Totaal algemene reserve	255.806	-	39.775	84.287	-	211.294	-	608	44.881	-	167.022
Bestemmingsreserves Essent											
Res. Essent Immunisatieportefeuille	2.077.683		561	569		2.077.676		561	569		2.077.668
Res. Essent Risicoreserve	90.500		-	-		90.500		-	-		90.500
Res. Essent Investeringsagenda	248.110		-	240		247.870		-	240		247.630
Res. Essent Dividend- en rentereserve	334.614		24.741	1.635		357.720		25.641	1.635		381.726
Res. Essent Balansverkortng	-		-	-		-		-	-		-
Totaal reserve Essent	2.750.907	-	25.302	2.444	-	2.773.766	-	26.202	2.444	-	2.797.524
Overige Bestemmingsreserves											
Reserve Natuurbeheer en Ontwikkeling	162.750		63.575	92.135		134.190		63.305	92.138		105.357
Reserve Natuur en Landschapsbeleid	46.480		5.393	12.114		39.759		5.393	864		44.288
Reserve Co-financ. Europese programma's	9.960		-	-		9.960		-	-		9.960
Reserve ontwikkelbedrijf	47.253		1.378	836		47.795		1.277	5.091		43.981
Werkbudget Ontwikkelbedrijf	4.486		202	198		4.490		168	195		4.463
Reserve PMWP	-		-	-		-		-	-		-
Reserve Beleidskader Economie 2030	8.301		-	-		8.301		-	-		8.301
Reserve Ontwikkeling Bedrijfsvoering	12.260		1.105	-	424	12.941		1.105	-	424	13.622
Reserve Europese programma's 2022-2027	2.266		3.458	2.051		3.673		3.458	-		7.131
Reserve Leefomgeving	39.535		-	-		39.535		-	-		39.535
Reserve Cultuur, Erfgoed,Sport&Vrijetijd	15.353		4.753	4.620		15.486		4.753	4.450		15.789
Reserve Werklocaties	15.868		2.201	2.201		15.868		2.201	2.201		15.868
Reserve de Kempen en de Beerze	1.208		-	-		1.208		-	-		1.208
Reserve Bodem; DU Bodem	16.221		374	-		16.596		374	-		16.970
Reserve POB (Opleidingen)	6.447		1.289	625		7.111		1.259	625		7.745
Reserve VTH Omgevingsdiensten	37.323		36.238	30.967		42.594		36.030	30.967		47.657
Reserve Organisatieontwikkeling	4.768		1.150	900		5.018		1.150	900		5.268
Reserve Regionaal Waterprogramma	34.118		3.000	9.608		27.510		3.000	7.245		23.265
Reserve Landbouw	331		-	-		331		-	-		331
Reserve Beleidskader Energie 2030	20.370		-	-		20.370		-	-		20.370
Reserve Dekking tekorten gesl.stortpl.	28.799		1.635	-		30.434		1.635	-		32.069
Reserve Spaar- & Investeringsfonds (SIF)	417.634		51.639	310.967	7.894	150.412		68.000	33.300	21.210	163.901
Reserve Onderhoud wegen (KOPI)	101.250		36.617	-	33.467	104.401		36.617	-	34.345	106.673
Reserve OV	175.532		40.252	13.620		202.164		32.058	13.800		220.422
Reserve Verkeer & Vervoer	267.542		62.247	177.579	18.412	133.798		46.638	8.554	20.699	151.182
-	1.476.056	-	316.505	658.420	60.197	1.073.944	-	308.421	200.329	76.678	1.105.358
Totaal Reserves	4.482.770	-	381.582	745.151	60.197	4.059.003	-	335.232	247.653	76.678	4.069.904

*t.b.v. afschr. = waarvan ter dekking van afschrijvingslasten

Bijlage 11. Voorzieningen

Toelichting voorzieningen

Voorziening APPA

De Appa-voorziening is gevormd ter dekking van de verplichtingen die voortvloeien uit de algemene pensioenwet politieke ambtsdragers. Op basis van actuariële berekeningen van APG wordt de contante waarde van de pensioenverplichtingen per 31 december elk jaar bij de jaarrekening geactualiseerd.

Voorziening grondwaterheffing (nr 240 PS 24/05)

De kosten van het grondwaterbeheer worden bekostigd uit de opbrengsten van de grondwaterheffing. Niet-bestede middelen worden gestort in de voorziening.

Voorziening onderhoud Museumkwartier (PS 38/12)

De voorziening is ingesteld ter financiering van het groot onderhoud en vervangings-investeringen Waterstraatcomplex, Noordbrabants Museum en het provinciaal Depot voor bodemvondsten. Een en ander op basis van een meerjarig onderhoudsplan. Onttrekking aan de voorziening geschiedt aan de hand van de werkelijke kosten op basis van het meerjarig onderhoudsplan.

Voorziening onderhoud provinciale gebouwen (PS 24/05)

De onderhoudskosten van de provinciale gebouwen fluctueren jaarlijks. Om deze fluctuerende lasten op te kunnen vangen is een onderhoudsregalisatievoorziening gewenst. Het betreft de provinciale gebouwen: hoogbouw (inclusief audiovisuele voorzieningen/beveiliging en beheer kunstwerken) en de nieuwbouw bij het provinciehuis. Voor het onderhoud aan deze panden worden periodiek zgn. onderhoudsboeken opgesteld.

Voorziening steunpunten

Vanwege de constatering van bodemverontreiniging door zoutopslag bij een aantal steunpunten is in 2018 een voorziening gevormd de saneringskosten. Op basis van vervolgonderzoeken is de omvang van de voorziening initieel vastgesteld op € 5 mln.

Voorziening Onderhoud Busremises

Ten behoeve van de OV-concessies worden posities in busremises genomen. De provincie heeft de beschikking over busremises in Breda, Roosendaal en Uden. Voor de toekomstige onderhoudskosten is een voorziening gevormd met een jaarlijkse toevoeging van ruim € 0,2 mln.

Voorziening Spaarverlof

In de cao is vastgelegd dat medewerkers verlof mogen bijkopen. In tegenstelling tot het reguliere vakantieverlof vervalt of verjaart dit bijgekochte verlof niet. Vanwege deze mogelijkheid in de cao is per 2022 een voorziening gevormd van het totaal van de toekomstige aanspraken voor spaarverlof. Op basis van het totaal van gekocht en opgenomen spaarverlof wordt jaarlijks de voorziening geactualiseerd.

Voorziening transitie veehouderij

De voorziening is bestemd voor afdekking van claims als gevolg van beleidswijzigingen aangaande het Landbouwbeleid.

Voorziening Natuurcompensatie (N69)

Bij de aanpassing van de N69 door provincie Noord-Brabant is bepaald dat op de provincie een verplichting ligt tot compensatie van natuur voor 52,65 ha. Het betreft een fysieke compensatieopgave die in het zoekgebied van de grenscorridor door de provincie (infra) binnen 10 jaar na onherroepelijk vaststellen Provinciaal inpassingsplan moet worden gerealiseerd. Deze voorziening is bestemd voor het uitvoeren van deze natuurcompensatieverplichting.

Voorziening Natuurcompensatie (bijdr. derden)

In het Besluit kwaliteit leefomgeving is bepaald dat provincies regels moeten stellen die moeten verzekeren dat de ontwikkelingen met nadelige gevolgen voor de wezenlijke kenmerken en waarden van een NNN-gebied alleen kunnen worden toegelaten als de nadelige gevolgen tijdig gecompenseerd worden. De compensatie moet zodanig worden uitgevoerd dat de kwaliteit, oppervlakte en samenhang van het natuurnetwerk behouden blijven. Provincie Noord-Brabant heeft hier in de Omgevingsverordening Noord-Brabant via artikel 5.37 t/m 5.39 invulling aan gegeven. In deze artikelen zijn de regels opgenomen wanneer fysieke compensatie of financiële compensatie van natuur noodzakelijk is en op welke manier dit gerealiseerd dient te worden. Indien sprake is van financiële compensatie wordt deze toegevoegd aan de voorziening Natuurcompensatie (bijdr. derden) en vanuit deze voorziening worden de uitgaven gedekt voor het fysiek uitvoeren van de natuurcompensatie.

Voorziening onderhoud fitness

De voorziening is bestemd voor het onderhouden en vervangen van de fitness apparaten. De voorziening is gevormd vanuit de middelen van de vereniging, die per 1 januari 2025 is opgeheven.

Toelichting voorzieningen die rechtstreeks in mindering zijn gebracht op de activa.

Naast de voorzieningen die aan de passivakant van de geprognosticeerde balans zijn opgenomen, kent de provincie ook een aantal voorzieningen waarvan in het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten is voorgeschreven dat deze rechtstreeks op de waardering van het actief in mindering gebracht dienen te worden. Het overzicht van deze voorzieningen is eveneens opgenomen.

Voorziening dubieuze debiteuren

Om de oninbaarheid van vorderingen van de provincie op andere partijen af te kunnen dekken wordt jaarlijks bij de jaarrekening het niveau van deze voorziening geactualiseerd.

Voorziening kapitaalverstrekking aan deelnemingen

Voor de opvang van risico's van kapitaalverstrekking aan deelnemingen is een voorziening ingesteld.

Voorzieningen verstrekte geldleningen

Om de risico's van het niet (tijdig) terugontvangen van de verstrekte geldleningen aan deelnemingen, openbare lichamen en andere partijen op te kunnen vangen zijn voorzieningen ingesteld.

Risicovoorziening ontwikkelbedrijf/grondbank

Voor de garantie tot overname van per 2020 niet uitgegeven grond in projectvestiging glastuinbouw Deurne is bij de jaarrekening 2013 een voorziening gevormd tot een bedrag van € 15,4 mln. De voorziening wordt jaarlijks geactualiseerd.

Voorziening grondexploitaties

Ter afdekking van mogelijke verliezen op grondexploitaties is van het Ontwikkelbedrijf is een voorziening ingesteld. Op basis van periodieke actualisatie van de grondexploitaties wordt per project bezien in hoeverre het treffen/verhogen/verlagen van de voorziening nodig is. De voorziening wordt gevoed vanuit de Risicoreserve Ontwikkelbedrijf.

Voorziening leningen Brabant C

Betreft voorziening op door Brabant C verstrekte leningen. Op basis van de jaarrekening en projectrapportage Brabant C wordt voor de door Brabant C verstrekte leningen bepaald in hoeverre voorziening moet worden getroffen. Hierbij wordt één op één aangesloten bij de beoordeling van de leningen door Brabant C.

Verloop van de voorzieningen

Bijlage 11

Overzicht van voorzieningen	Saldo per 01-01-26	Toevoeging	Verminderen: vrijval aanwending		Saldo per 31-12-26	Toevoeging	Verminderen: vrijval aanwending		Saldo per 31-12-27	Toevoeging	Verminderen: vrijval aanwending		Saldo per 31-12-28
Voorziening APPA	13.436.231	-	-	-	13.436.231	-	-	-	13.436.231	-	-	-	13.436.231
Voorziening Grondwaterheffing	25.355.719	5.907.633	-	8.538.589	22.724.763	8.600.442	-	12.701.434	18.623.771	8.600.442	-	16.510.632	10.713.581
Voorziening Museumkwartier	1.810.527	823.935	-	254.774	2.379.688	866.463	-	254.774	2.991.377	670.582	-	254.774	3.407.185
Voorziening Onderhoud Provinciehuis	4.675.521	1.990.502	-	1.573.742	5.092.281	2.036.449	-	1.115.965	6.012.765	2.036.449	-	1.102.628	6.946.586
Voorziening Sanering Steunpunten	3.002.488	-	-	-	3.002.488	-	-	-	3.002.488	-	-	-	3.002.488
Voorziening Busremise Breda	820.853	253.319	-	-	1.074.172	234.551	-	-	1.308.723	234.551	-	-	1.543.274
Voorziening Spaarverlof (medew)	3.735.035	-	-	-	3.735.035	-	-	-	3.735.035	-	-	-	3.735.035
Voorziening transitie veehouderij	906.899	-	-	-	906.899	-	-	-	906.899	-	-	-	906.899
Voorziening Natuurcompensatie (N69)	3.040.096	-	-	1.460.811	1.579.285	-	-	1.259.350	319.935	-	-	-	319.935
Voorziening Natuurcomp.(bijdr.derden)	6.521.101	183.643	-	1.786.826	4.917.918	-	-	875.432	4.042.486	-	-	-	4.042.486
Voorziening Onderhoud Fitness	117.800	14.500	-	15.000	117.300	14.500	-	-	131.800	14.500	-	-	146.300
Totaal Voorzieningen	63.422.269	9.173.532	-	13.629.742	58.966.059	11.752.405	-	16.206.955	54.511.509	11.556.524	-	17.868.034	48.199.999

Verloop van voorzieningen die rechtstreeks in mindering zijn gebracht op de activa

Overzicht van voorzieningen	Saldo per 01-01-26	Toevoeging	Verminderen: vrijval aanwending		Saldo per 31-12-26	Toevoeging	Verminderen: vrijval aanwending		Saldo per 31-12-27	Toevoeging	Verminderen: vrijval aanwending		Saldo per 31-12-28
Voorziening Dubieuze Debiteuren	2.581.176	-	-	-	2.581.176	-	-	-	2.581.176	-	-	-	2.581.176
Voorziening leningen aan deelnemingen	7.552.426	-	-	-	7.552.426	-	-	-	7.552.426	-	-	-	7.552.426
Voorziening overige leningen	10.295.466	-	-	1.505.830	8.789.636	-	-	-	8.789.636	-	-	-	8.789.636
Voorziening Kap.verstreking aan deelnemingen	4.358.000	-	-	-	4.358.000	-	-	-	4.358.000	-	-	-	4.358.000
Risicovoorziening Ontwikkelbedrijf/grondbank	10.800.000	-	-	-	10.800.000	-	-	-	10.800.000	-	-	-	10.800.000
Voorziening Grondexploitaties	9.067.500	-	-	-	9.067.500	-	-	-	9.067.500	-	-	-	9.067.500
Voorziening Leningen Openbare Lichamen	3.610.000	-	-	-	3.610.000	-	-	-	3.610.000	-	-	-	3.610.000
Voorziening Brabant C	597.196	-	-	-	597.196	-	-	-	597.196	-	-	-	597.196
Totaal verrek. voorzieningen	48.861.765	-	-	1.505.830	47.355.935	-	-	-	47.355.935	-	-	-	47.355.935

Verloop van de voorzieningen

Bijlage 11

Overzicht van voorzieningen	Saldo per 31-12-28	Toevoeging	Verminderen:		Saldo per 31-12-29	Toevoeging	Verminderen:		Saldo per 31-12-30
			vrijval	aanwending			vrijval	aanwending	
Voorziening APPA	13.436.231	-	-	-	13.436.231	-	-	-	13.436.231
Voorziening Grondwaterheffing	10.713.581	8.600.442	-	4.897.066	14.416.957	8.600.442	-	6.409.402	16.607.997
Voorziening Museumkwartier	3.407.185	700.575	-	254.774	3.852.986	683.427	-	254.774	4.281.639
Voorziening Onderhoud Provinciehuis	6.946.586	2.036.449	-	2.616.488	6.366.547	2.036.449	-	1.712.678	6.690.318
Voorziening Sanering Steunpunten	3.002.488	-	-	-	3.002.488	-	-	-	3.002.488
Voorziening Busremise Breda	1.543.274	234.551	-	-	1.777.825	234.551	-	-	2.012.376
Voorziening Spaarverlof (medew)	3.735.035	-	-	-	3.735.035	-	-	-	3.735.035
Voorziening transitie veehouderij	906.899	-	-	-	906.899	-	-	-	906.899
Voorziening Natuurcompensatie (N69)	319.935	-	-	-	319.935	-	-	-	319.935
Voorziening Natuurcomp.(bijdr.derden)	4.042.486	-	-	-	4.042.486	-	-	-	4.042.486
Voorziening Onderhoud Fitness	146.300	14.500	-	-	160.800	14.500	-	-	175.300
Totaal Voorzieningen	48.199.999	11.586.517	-	7.768.328	52.018.188	11.569.369	-	8.376.854	55.210.703

Verloop van voorzieningen die rechtstreeks in mindering zijn gebracht op de activa

Overzicht van voorzieningen	Saldo per 31-12-28	Toevoeging	Verminderen:		Saldo per 31-12-29	Toevoeging	Verminderen:		Saldo per 31-12-30
			vrijval	aanwending			vrijval	aanwending	
Voorziening Dubieuze Debiteuren	2.581.176	-	-	-	2.581.176	-	-	-	2.581.176
Voorziening leningen aan deelnemingen	7.552.426	-	-	-	7.552.426	-	-	-	7.552.426
Voorziening overige leningen	8.789.636	-	-	-	8.789.636	-	-	-	8.789.636
Voorziening Kap.verstreking aan deelnemingen	4.358.000	-	-	-	4.358.000	-	-	-	4.358.000
Risicovoorziening Ontwikkelbedrijf/grondbank	10.800.000	-	-	-	10.800.000	-	-	-	10.800.000
Voorziening Grondexploitaties	9.067.500	-	-	-	9.067.500	-	-	-	9.067.500
Voorziening Leningen Openbare Lichamen	3.610.000	-	-	-	3.610.000	-	-	-	3.610.000
Voorziening Brabant C	597.196	-	-	-	597.196	-	-	-	597.196
Totaal verrek. voorzieningen	47.355.935	-	-	-	47.355.935	-	-	-	47.355.935

Bijlage 12. Vaste schulden

Vaste schulden

Bijlage 12

Lening-nummer	Oorspronkelijk bedrag van de geldlening	Rente-percentage	Restantbedrag van de lening per 1-1-2026	Bedrag van de in de loop van het dienstjaar op te nemen leningen	Bedrag van de rente of het rentebestanddeel	Bedrag van de aflossing of het aflossingsbestanddeel	Restantbedrag van de lening per 31-12-2026
---------------	---	------------------	--	--	---	--	--

Onderhandse leningen van binnenlandse banken en overige financiële instellingen

BOM-lening	2.566.666	PM	2.566.666	0	PM	0	2.566.666
Totaal	2.566.666	PM	2.566.666	0	PM	0	2.566.666

Lening-nummer	Oorspronkelijk bedrag van de geldlening	Rente-percentage	Restantbedrag van de lening per 1-1-2027	Bedrag van de in de loop van het dienstjaar op te nemen leningen	Bedrag van de rente of het rentebestanddeel	Bedrag van de aflossing of het aflossingsbestanddeel	Restantbedrag van de lening per 31-12-2027
---------------	---	------------------	--	--	---	--	--

Onderhandse leningen van binnenlandse banken en overige financiële instellingen

BOM-lening	2.566.666	PM	2.566.666	0	PM	0	2.566.666
Totaal	2.566.666		2.566.666	0	0	0	2.566.666

Lening-nummer	Oorspronkelijk bedrag van de geldlening	Rente-percentage	Restantbedrag van de lening per 1-1-2028	Bedrag van de in de loop van het dienstjaar op te nemen leningen	Bedrag van de rente of het rentebestanddeel	Bedrag van de aflossing of het aflossingsbestanddeel	Restantbedrag van de lening per 31-12-2028
---------------	---	------------------	--	--	---	--	--

Onderhandse leningen van binnenlandse banken en overige financiële instellingen

BOM-lening	2.566.666	PM	2.566.666	0	PM	0	2.566.666
Totaal	2.566.666		2.566.666	0	0	0	2.566.666

Lening-nummer	Oorspronkelijk bedrag van de geldlening	Rente-percentage	Restantbedrag van de lening per 1-1-2029	Bedrag van de in de loop van het dienstjaar op te nemen leningen	Bedrag van de rente of het rentebestanddeel	Bedrag van de aflossing of het aflossingsbestanddeel	Restantbedrag van de lening per 31-12-2029
---------------	---	------------------	--	--	---	--	--

Onderhandse leningen van binnenlandse banken en overige financiële instellingen

BOM-lening	2.566.666	PM	2.566.666	0	PM	0	2.566.666
Totaal			2.566.666	0	0	0	2.566.666

Lening-nummer	Oorspronkelijk bedrag van de geldlening	Rente-percentage	Restantbedrag van de lening per 1-1-2030	Bedrag van de in de loop van het dienstjaar op te nemen leningen	Bedrag van de rente of het rentebestanddeel	Bedrag van de aflossing of het aflossingsbestanddeel	Restantbedrag van de lening per 31-12-2030
---------------	---	------------------	--	--	---	--	--

Onderhandse leningen van binnenlandse banken en overige financiële instellingen

BOM-lening	2.566.666	PM	2.566.666	0	PM	0	2.566.666
Totaal			2.566.666	0	0	0	2.566.666

Bijlage 13. Garantieverplichtingen

Rechtspersoon en maatregel	Garantieverplichting	Maximum risico voor provincie	Percentage af te dekken	Afdekking in Risicoreserve / voorziening	Afdekking in Reserve/Voorziening ontw.bedrijf	Toelichting
Havenschap Moerdijk	Geldleningen Havenschap	0	-	-		T.a.v. de door het Havenschap te sluiten geldleningen staat elk der deelnemers naar rato in (provincie en gemeente Moerdijk ieder voor 50%) voor de betaling van rente en aflossingen, zonder dat daarvoor een afzonderlijk besluit is vereist. In de PS-vergadering van 2 juli 2016 is ingestemd met de nieuwe governance van het Havenbedrijf en het Havenschap. Daarbij is ook ingestemd met de wijze waarop het Havenbedrijf zal worden gefinancierd. De financiering van het Havenbedrijf gebeurt door het Havenschap. De leningen die het Havenschap aantrekt worden direct doorgezet naar het Havenbedrijf. Daartoe is een kredietovereenkomst opgesteld waarin een kredietplafond is vastgesteld van € 280 miljoen. Jaarlijks wordt door het bestuur van het Havenschap een kredietlimiet vastgesteld die niet mag uitstijgen boven het kredietplafond. De kredietlimiet voor 2026 is op 28 januari 2026 bepaald op € 264,0 miljoen. Ter beperking van het risico heeft het Havenschap zekerheidsrecht op alle bezittingen van het Havenbedrijf (hypotheekrecht op alle vastgoed en pandrecht op alle vorderingen). De beschikbare weerstandscapaciteit bedraagt per ultimo 2025 € 159,4 miljoen voor winstbestemming. Het weerstandsvermogen van het Havenbedrijf wordt daarmee voldoende groot geacht om (on)voorzien tegenvallers op te vangen, de benodigde weerstandscapaciteit bedraagt namelijk € 37,9 miljoen.
BNG Bank	Financiering van RvR CV's	50.000.000	-	4.804.988		In 2002 is besloten tot een 2e tranche van maximaal € 155,0 mln. Het uiteindelijke programma inclusief rente t/m 2011, sanering glastuinbouwlocaties en MOB-complexen heeft een omvang van € 131,0 mln. Ultimo 2025 staat hiervan € 25,3 mln. open. De ORR moet dit bedrag terugverdienen. De provincie is 100% eigenaar van Ruimte voor Ruimte Beheer BV en voor 99% van de CV. Deze overname was gebaseerd op een positieve businesscase met bijbehorende risico-analyse. Jaarlijks wordt de businesscase geüpdatet. De laatste versie is GREX 2025Q4 en deze sluit op een positief resultaat dat wordt ingezet voor ORR 3.0 in het kader van het oplossen van maatschappelijke

Rechtspersoon en maatregel	Garantieplichting	Maximum risico voor provincie	Percentage af te dekken	Afdekking in Risicoreserve / voorziening	Afdekking in Reserve/Voorziening ontw.bedrijf	Toelichting
						knelpunten. In 2018 is de achtergestelde lening van € 15 miljoen omgezet in een agiostorting. Voor de externe financiering is in januari 2016 een lening van maximaal € 50 miljoen aangetrokken bij de BNG Bank. De provincie heeft zich hiervoor borg gesteld, maar daarvoor in de plaats heeft de provincie de mogelijkheid om hypotheek te vestigen op de gronden van de RvR CV. In 2025 is € 36.188 aan borgstellingsvergoeding ontvangen van RvR CV. Deze vergoeding wordt ook in mindering gebracht op de terug te verdienen sloopvergoedingen. <u>Per eind 2025 bedraagt de uitstaande kredietfaciliteit - volgens opgave van de ORR BV en de BNG nihil</u>
Nationaal Groenfonds	Garantstellingen in het kader van de voorfinanciering subsidieregeling particulier natuurbeheer Noord-Brabant	23.136.300	-	-	-	- Aan het Groenfonds zijn twee garantstellingen afgegeven voor de voorfinanciering van de provinciale subsidieregeling particulier natuurbeheer. De eerste garantstelling betreft de betalingsverplichtingen die voortvloeien uit de leningen die Groenfonds aantrekt. De tweede garantstelling heeft betrekking op als de subsidiegrondslag vervalt. Bij elkaar genomen gaat het om maximaal € 23,1 mln. De garanties lopen door tot 2042 PS(29/08).
Energiefonds Brabant BV	Garantie om risico's tot en met de eerste boring van de projecten af te dekken. EFB participeert voor € 3,5 mln. in Geothermie BV.	3.500.000	100%	-	-	- Het genoemde bedrag is een maximum subsidiebedrag. Voor zover noodzakelijk en adequaat in relatie tot het doel van de subsidie komt het waardeverlies van het geïnvesteerde vermogen in de activiteiten tot en met de eerste boring inclusief projectontwikkeling, bodemonderzoek en booractiviteiten ten behoeve van 5 aardwarmteprojecten in aanmerking voor de subsidie. De omschrijving van deze activiteiten is gebaseerd op de aanvraag. Er zijn drie scenario's: 1. Er is sprake van een misboring die leidt tot een uitkering van de Regeling Nationale EZ-subsidies (RNES) en stopzetting van het betreffende aardwarmteproject; 2. Er is sprake van een boring waarbij de RNES-verzekering niet uitkeert, maar de reservoir-capaciteit zodanig is dat een waardevermindering optreedt van de investering; 3. Het project wordt gedurende de ontwikkelingsperiode, maar voordat de eerste boring plaatsvindt, stopgezet vanwege gegronde redenen.
Fonds Nazorg gesloten stortplaatsen	Garantstelling dekking negatieve egaliseringsreserve Fonds	4.977.144		4.977.144		De provincie staat garant voor een eventueel negatieve egaliseringsreserve bij de gesloten stortplaatsen. Uit de Jaarrekening 2025 van het Nazorgfonds blijkt dat de egaliseringsreserve van het Nazorgfonds per 31 december 2025 negatief is. Het in 2025

Rechtspersoon en maatregel	Garantieplichting	Maximum risico voor provincie	Percentage af te dekken	Afdekking in Risicoreserve / voorziening	Afdekking in Reserve/Voorziening ontw.bedrijf	Toelichting
	Nazorg gesloten stortplaatsen.					behaalde resultaat van de belegde voorziening gesloten stortplaatsen in het Nazorgfonds is positief. Na de verplichte jaarlijkse oprenting van de voorziening gesloten stortplaatsen met 3,45% en na aftrek van kosten is € 87.717 toegevoegd aan de egaliseringsreserve. De waarde van de egaliseringsreserve per 31 december 2025 bedraagt hiermee negatief € 4.977.144. Eind 2024 was de waarde nog negatief € 5.064.861. Sinds 2024 worden tekorten bij de gesloten stortplaatsen gedekt door de Reserve dekking tekorten Gesloten Stortplaatsen.
Nationaal Groenfonds	Garantstelling lening aan Mts. Habraken	79.704		-	-	Per 1 januari 2021 hebben de provincie Noord-Brabant en het Nationaal Groenfonds (NGF) besloten om het in 2018 opgerichte Transitiefonds Veehouderijen te beëindigen. Het NGF heeft het ingelegde bedrag na aftrek van de kosten aan de provincie terugbetaald. Er was 1 lening verstrekt. De provincie heeft voor haar deel (2/3e) een garantie afgegeven, mocht de debiteur in gebreke blijven bij terugbetaling. Er is geen afdekking voorzien. Het openstaande bedrag is de vordering per 31-12-2025.
Gemeente Moerdijk	Garantstelling m.b.t. Moerdijkregeling in relatie tot "Powerport"	1.600.000		1.600.000		Het aandeel van het Rijk in de risicoafdekking (5/9e deel) wordt via een doeluitkering (via het provinciefonds) aan de provincie uitgekeerd. Ook dit bedrag (€ 2,6 miljoen) wordt dan in de Algemene Risicoreserve gestort. Ieder jaar vindt een evaluatie plaats om onder andere te bezien of de risico's niet hoger uitvallen. In het geval dat er sprake is van een hoger risico, blijft de verdeling tussen Rijk, provincie en gemeente respectievelijk 5/9e , 3/9e en 1/9e en zullen partijen daar weer aanvullende afspraken over maken. Partijen zijn het er ook over eens dat de looptijd verlengd kan worden, mogelijk staat dan de verdeling ter discussie. Aanvullende dekking wordt via de begroting 2027 geregeld naast de € 1,6 miljoen. Deze € 1,6 miljoen is in gelijke verdeling gedekt vanuit programma's WWL en MenE. Indien er geen dekking gevonden kan worden voor dit op dit moment niet te voorziene bedrag, bestaat het risico dat eerdere afhechting van de regeling onderdeel wordt van de inzet op de jaarlijkse BOL overleggen ter beheersing van de financiële risico's."
Afdekking garanties		83.293.148		11.382.132	-	

Bijlage 14. Berekening EMU-saldo

Centraal Bureau voor de Statistiek

www.cbs.nl/kredo

Vragenlijst

Berekening EMU-saldo

Provincie Provincie Noord Brabant (030010)

Algemene gegevens:

Overheidslaag:

Berichtgevernaam:

Berichtgevernummer:

Jaar:

Provincie

Provincie Noord Brabant

030010

2027

Bestandsnaam:

EMU27003030010.XLS

Omschrijving	2026	2027	2028
	x € 1000,- Volgens realisatie tot en met sept. 2026, aangevuld met raming resterende periode	x € 1000,- Volgens begroting 2027	x € 1000,- Volgens meerjarenraming in begroting 2027
1 Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	16.792	21.143	-278.646
2 Mutatie (im)materiële vaste activa	13.096	103.992	75.341
3 Mutatie voorzieningen	-4.456	-4.455	-6.312
4 Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)	-11.952	0	0
5 Verwachte boekwinst/verlies bij de verkoop van financiële vaste activa en (im)materiële vaste activa, alsmede de afwaardering van financiële vaste activa	0	0	0
Berekend EMU-saldo	11.192	-87.304	-360.299
Ruimte voor uw toelichting			

Bijlage 15.

Investeringschema

Investeringschema 2026-2030

	Bedragen x € 1.000				
	2026	2027	2028	2029	2030
1. Provinciale investeringen					
<u>Bedrijfsvoering en Financiën</u>					
Provinciehuis (Doorontwikkeling)	2.067	0	0	0	0
Verduurzaming Museumkwartier	138	187	641	498	1.169
ICT en Automatisering	1.560	885	1.005	1.635	885
Subtotaal	3.765	1.072	1.646	2.133	2.054
 <u>Mobiliteit</u>					
N-261	3.100	0	0	0	0
Wegeninvesteringen	-8.566	97.691	105.086	34.959	57.859
Steunpunten en districtskantoren	531	400	400	2.900	400
Materieel provinciale wegen	1	0	0	200	200
LED verlichting Wegeninvestering	35	0	0	2.500	0
Wegeninvesteringen	60.510	33.953	4.000	34.300	0
Wegeninvesteringen	347	0	9.000	0	0
Wegeninvesteringen	293	0	0	0	0
Wegeninvesteringen	1.140	15.842	10.996	199.748	0
Busremise (perceel)	3.785	10.200	7.540	0	0
Busremise (Ontwikkeling)	41	0	0	0	0
Hub-Locaties	302	0	0	0	0
Subtotaal	61.519	158.086	137.022	274.607	58.459
Totaal provinciale investeringen	65.284	159.158	138.668	276.740	60.513

III Financiële positie – Uitwerking paragraaf weerstandsvermogen

Bijlage 16. Uitwerking paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing

Deze bijlage bevat een nadere toelichting als onderdeel van de paragraaf 4 Weerstandsvermogen en bestaat uit twee onderdelen:

- Totaal overzicht risico-inventarisatie en afdekking, met daarin een nadere specificatie van de afdekking van risico's binnen de algemene risicoreserve;
- De voorgeschreven kengetallen m.b.t. de financiële positie in overeenstemming met BBV art. 11 en art. 71.

a. Risico-inventarisatie en afdekking

	bedragen x € 1.000	Risico-aandeel provincie	Percentage af te dekken	Benodigde dekking	Aanwezige dekking begroting	Restrisico binnen grondbedrijf (incl. voorziening)	Restrisico binnen Risicores.	totaalrisico	Toelichting
1. Financieel belang en risico's i.r.t. verbonden partijen									Zie paragraaf 6 Verbonden partijen
1.1 balanswaarde deelnemingen / aandelen (bijlage 9a)	106.244		divers	65.576	5.055	0	60.521	60.521	Risico-aandeel provincie betreft de bruto balanswaarde excl. getroffen voorzieningen en specifieke afdekking in reserves. De getroffen voorzieningen bedragen ca. €4,4 mln. Voor ca. € 0,7 mln in een specifieke reserve.
1.2 niet volgestort aandelenkapitaal	570		100%	2.567 570	2.567 0		570	570	Lening van het Rijk, i.v.m. overname aandelen BOM met gesloten beurs betreft € 556.000 Eindhoven Airport en € 14.000 NV Waterschapsbank
2. Leningen en overige kapitaalverstrekkingen									
2.1 leningen aan deelnemingen en overige verbonden partijen (bijlage 9c)	369.089		divers	383.661	348.597	0	35.064	35.064	zie bijlage verstrekte geldleningen, dekking in de begroting betreft: de voorziening leningen, de reserve investeringsagenda voor de gevormde fondsen en de immunisatieportefeuille.
2.2 overige leningen publieke lichamen (bijlage 9c)	191.897		divers	139.185	128.559	6.473	4.153	10.626	zie bijlage verstrekte geldleningen, dekking in de begroting betreft: de voorziening leningen, de reserve investeringsagenda voor de gevormde fondsen en de immunisatieportefeuille

	bedragen x € 1.000	Risico-aandeel provincie	Percentage af te dekken	Benodigde dekking	Aanwezige dekking begroting	Restrisico binnen grondbedrijf (incl. voorziening)	Restrisico binnen Risicores.	totaalrisico	Toelichting
2.3	overige leningen decentrale overheden (bijlage 9c)	2.268.204	divers	2.245.173	2.241.522	1.110	2.541	3.651	leningen vormen onderdeel van de treasuryactiviteiten en worden voornamelijk afgedekt binnen de immunisatieportefeuille en een voorziening
3. Waarborgen en garanties									
3.1	overige garantieverplichtingen (bijlage 13)	94.675	divers	11.382	0	0	11.382	11.382	zie toelichtingen bijlage 13
4. Majeure projecten									Zie desbetreffende programma's
a	claims rond beleidswijzigingen ruimtelijke ordening	4.400	100%	4.400	0		4.400	4.400	Benodigde dekking is inclusief de getroffen voorziening
b	projecten/beleidsrisico's ontwikkelbedrijf	30.619	100%	30.619	0	30.619	0	30.619	zie paragraaf grondbeleid/ontwikkelbedrijf
c	overige krediet ontwikkelbedrijf	27.890	100%	27.890	0	27.890	0	27.890	zie paragraaf grondbeleid/ontwikkelbedrijf
e	Gebiedsontwikkeling Fellenoord	56.200	50%	28.100	0	0	28.100	28.100	afdekking van de grondexploitatie voor gebiedsontwikkeling Fellenoord
5. Bedrijfsrisico's									
	juridische en procesrisico's (3%-norm)	22.309	100%	22.309,3	0		22.309	22.309	buffer 3% netto structurele begrotingsomvang wordt gereserveerd voor bedrijfsrisico's
Totaal (rest-)risico's		-	-	2.961.431	2.726.299	66.092	169.041	235.133	

b. Kengetallen m.b.t. de financiële positie

Het BBV schrijft verplichte kengetallen voor in de begroting en jaarstukken. Het opnemen van de kengetallen in begroting en jaarstukken past in het streven naar meer transparantie. Tevens wordt beoogd Provinciale Staten in staat te stellen gemakkelijker inzicht te krijgen in de financiële positie met het oog op hun kaderstellende en controlerende rol.

Daarnaast wordt met de invoering van de kengetallen een verbetering van de onderlinge vergelijkbaarheid en de signaalfunctie beoogd.

De voorgeschreven kengetallen betreffen:

- 1a Netto schuldquote
- 1b Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen
- 2 Solvabiliteitsratio
- 3 Grondexploitatie
- 4 Structurele exploitatieruimte
- 5 Belastingcapaciteit

Het BBV kent geen regels voor de presentatie van vlottende activa en korte passiva ten tijde van de begroting. De balanswaarde van de toekomstige vlottende activa en korte passiva per 31 december 2026 en volgende jaren kan op basis van de huidige regelgeving niet eenduidig worden bepaald. Op advies van het ministerie van BZK is bij de bepaling van de kengetallen voor de waarden van de vlottende activa en korte passiva het gemiddelde genomen van de balanswaarden in de jaren 2023 t/m 2025.

Ad 1a) Netto schuldquote

Hoe hoger de schuld, hoe hoger de netto schuldquote. De netto schuld weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de provincie ten opzichte van de eigen middelen. De netto schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie.

Netto schuldquote (ultimo jaar)		bedragen x € 1.000				
	Rek. 2025	Begr.2026	Begr.2027	Begr.2028	Begr.2029	Begr.2030
A Vaste schulden (BBV art. 46)	2.567	2.567	2.567	2.567	2.567	2.567
B Netto vlottende schuld (BBV art. 48)	70.646	86.494	86.494	86.494	86.494	86.494
C Overlopende passiva (BBV art. 49)	829.718	767.574	460.774	682.474	1.105.974	924.574
D Uitzettingen > 1 jr (BBV art.36 lid d,e,f)	573.621	530.896	378.921	324.921	205.421	205.421
E Uitzettingen < 1 jr (BBV art.39)	961.419	969.714	969.714	969.714	969.714	969.714
F Liquide middelen (BBV art.40)	27	30	30	30	30	30
G Overlopende activa (BBV art 40a)	310.723	276.675	276.675	276.675	276.675	276.675
Netto schuld (A+B+C-D-E-F-G)	-942.858	-920.680	-1.075.505	-799.805	-256.805	-438.205
H Totaal baten (BBV art.17 lid a,b / art.27 lid a,b)	1.121.274	1.084.465	1.053.558	1.067.442	1.066.868	1.001.370
Netto schuldquote (netto schuld/totaal baten)	-84,1%	-84,9%	-102,1%	-74,9%	-24,1%	-43,8%

De provincie Noord-Brabant heeft een negatieve schuldquote, en dat is gunstig. Bij een negatieve schuldquote is er geen sprake van een netto schuldenlast ofwel de vorderingen zijn hoger dan de schulden. De provincie heeft vanwege de verkoop van de aandelen Essent voldoende middelen beschikbaar en hoeft geen leningen aan te gaan.

Ad 1b) Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

De gecorrigeerde netto schuldquote geeft inzicht in het effect van de verstrekte geldleningen op de schuldquote. (netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen). Hiermee wordt in beeld gebracht wat het aandeel van de verstrekte leningen is en wat dit betekent voor de schuldenlast.

<i>Netto schuldquote (ultimo jaar)</i>		bedragen x € 1.000					
gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	Rek. 2025	Begr.2026	Begr.2027	Begr.2028	Begr.2029	Begr.2030	
A Vaste schulden (BBV art. 46)	2.567	2.567	2.567	2.567	2.567	2.567	
B Netto vlottende schuld (BBV art. 48)	70.646	86.494	86.494	86.494	86.494	86.494	
C Overlopende passiva (BBV art. 49)	829.718	767.574	460.774	682.474	1.105.974	924.574	
D Financiële vaste activa excl.kapitaalverstrekking (BBV art.36 lid b,c,d,e,f)	3.628.020	3.608.729	3.214.590	3.076.015	2.873.620	2.730.064	
E Uitzettingen < 1 jr (BBV art.39)	961.419	969.714	969.714	969.714	969.714	969.714	
F Liquide middelen (BBV art.40)	27	30	30	30	30	30	
G Overlopende activa (BBV art 40a)	310.723	276.675	276.675	276.675	276.675	276.675	
Gecorrigeerde netto schuld (A+B+C-D-E-F-G)	-3.997.257	-3.998.513	-3.911.174	-3.550.899	-2.925.004	-2.962.848	
H Totaal baten (BBV art.17 lid a,b / art.27 lid a,b)	1.121.274	1.084.465	1.053.558	1.067.442	1.066.868	1.001.370	
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen (netto schuld/totaal baten)	-356,5%	-368,7%	-371,2%	-332,7%	-274,2%	-295,9%	

Het verschil tussen 1a de netto schuldquote en 1b de gecorrigeerde netto schuldquote betreft het effect van de door de provincie verstrekte leningen (zie bijlage 3b Verstrekte geldleningen). Het verschil met 1a Netto schuldquote is zichtbaar op regel D. Logischerwijze wordt de netto schuld lager als ook de door de provincie verstrekte leningen worden meegenomen in de berekening.

Ad 2) Solvabiliteitsratio

Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de provincie in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. De solvabiliteit is de verhouding van het eigen vermogen ten opzichte van het totale vermogen, uitgedrukt in een percentage. Het eigen vermogen bestaat uit de reserves van de provincie. Hoe hoger de solvabiliteitsratio hoe groter het deel van de activa dat is gefinancierd met eigen middelen en hoe groter de financiële weerbaarheid van de provincie.

<i>Solvabiliteits ratio</i>		bedragen x € 1.000					
	Rek. 2025	Begr.2026	Begr.2027	Begr.2028	Begr.2029	Begr.2030	
a Eigen vermogen (BBV art.42)	4.723.481	4.740.273	4.761.415	4.482.770	4.059.003	4.069.904	
b Totaal vermogen (BBV art.41 en 47)	5.689.834	5.655.873	5.365.762	5.302.504	5.306.056	5.138.750	
Solvabiliteitsratio (a/b)	83,0%	83,8%	88,7%	84,5%	76,5%	79,2%	

Met een solvabiliteitspercentage van 88,7 % in 2027 komt de provincie uit op een gezonde vermogenspositie.

Ad 3) Kengetal grondexploitatie

In het kengetal voor grondexploitatie dienen gronden te worden opgenomen die als 'voorraad' bouwgronden in exploitatie op de balans zijn opgenomen. Dit om inzicht te geven in de terug te verdienen boekwaarde van de gronden bij verkoop of exploitatie. Voor de berekening van dit kengetal worden de voorraden bouwgrond in exploitatie bij elkaar opgeteld en gedeeld door de totale baten uit de programmabegroting of jaarstukken en uitgedrukt in een percentage.

<i>Kengetal grondexploitatie</i>		bedragen x € 1.000				
	Rek. 2025	Begr.2026	Begr.2027	Begr.2028	Begr.2029	Begr.2030
Bouwgronden in exploitatie (BBV art.38 lid b)	5.519	3.093	2.479	2.415	2.305	2.195
a Totaal	5.519	3.093	2.479	2.415	2.305	2.195
b Totaal baten (BBV art.17 lid a,b / art.27 lid a,b)	1.121.274	1.084.465	1.053.558	1.067.442	1.066.868	1.001.370
Kengetal grondexploitatie (a/b)	0,5%	0,3%	0,2%	0,2%	0,2%	0,2%

Ad 4) Structurele exploitatieruimte

De structurele exploitatieruimte wordt bepaald door het saldo van de structurele baten en lasten gedeeld door de totale baten en uitgedrukt in een percentage.

Bij incidentele lasten of baten gaat het om activiteiten die zich gedurende maximaal drie jaar voordoen. Voorbeelden van structurele baten zijn de algemene uitkering uit het provinciefonds en de inkomsten uit de motorrijtuigenbelasting. Bij structurele lasten gaat het om de lasten die worden gemaakt voor het uitvoeren van structureel beleid, om bedrijfsvoeringlasten en kapitaallasten.

<i>Kengetal structurele exploitatieruimte</i>		bedragen x € 1.000				
	Rek. 2025	Begr.2026	Begr.2027	Begr.2028	Begr.2029	Begr.2030
Struct.lasten (BBV art.17c, art.19c, 27c, 28c)	605.970	661.128	725.641	744.205	773.241	814.003
Struct.baten (BBV art.17c, art.19c, 27c, 28c)	951.869	965.918	981.914	992.290	1.002.860	1.001.314
Structurele stortingen in reserves (BBV art.19d, 28d)*	0	0	0	0	0	0
Structurele onttrekkingen reserves (BBV art.19d, 28d)*	0	0	0	0	0	0
a Structureel batig saldo	345.899	304.790	256.273	248.085	229.620	187.311
b Totaal baten (BBV art.17 lid a,b / art.27 lid a,b)	1.121.274	1.084.465	1.053.558	1.067.442	1.066.868	1.001.370
Structurele exploitatieruimte (a/b)	30,8%	28,1%	24,3%	23,2%	21,5%	18,7%

* Noord-Brabant merkt alle mutaties in de reserves als incidenteel aan.

Als de structurele baten hoger zijn dan de structurele lasten bevordert dat de wendbaarheid (flexibiliteit) van de begroting. Een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten te dekken. Dit is voor alle gepresenteerde jaren het geval.

Ad 5) Belastingcapaciteit

Voor de provincies wordt de belastingcapaciteit gerelateerd aan de hoogte van het gemiddelde landelijke gehanteerde tarief voor de opcenten. Hoewel bij de provincies het opcententarief op de motorrijtuigenbelasting wettelijk is gemaximeerd, is door het ministerie van BZK omwille van eenheid van de systematiek, de belastingcapaciteit van een provincie gerelateerd aan het gemiddelde landelijk tarief.

Elke provincie heeft de mogelijkheid om het aantal opcenten te verhogen tot het maximaal aantal te heffen opcenten zoals dat door het Rijk wordt bepaald. Geen van de provincies maakt gebruik van dit maximale tarief (maximaal tarief 2027: 147,7).

De belastingcapaciteit van provincies wordt met dit voorgeschreven kengetal, berekend door het aantal opcenten in jaar t te vergelijken met het gemiddelde van het aantal opcenten van alle provincies voor het begrotingsjaar 2027 en uit te drukken in een percentage. Dat is niet de feitelijk onbenutte belastingcapaciteit. Dit is namelijk het verschil tussen het tarief dat de provincie Noord-Brabant heft en het door het Rijk wettelijk bepaalde maximum tarief.

Het (ongewogen) landelijk gemiddelde van het aantal opcenten in 2027 bedraagt 91,4 en in 2026 was dat 89,8.

<i>Belastingcapaciteit: Opcenten</i>	bedragen x € 1.000					
	Rek. 2025	Begr.2026	Begr.2027	Begr.2028	Begr.2029	Begr.2030
a-Opcententarief motorrijtuigenbelasting Noord-Brabant	84,9	87,0	89,2	91,4	93,7	96,1
b Het landelijk gemiddelde in het laatst bekende begrotingsjaar	88,8	89,8	91,4	91,4	91,4	91,4
Benutte belastingcapaciteit (a/b)	95,6%	96,9%	97,6%	100,0%	102,5%	105,1%

Het opcententarief van Noord-Brabant ligt in 2027 onder het landelijk gemiddelde.

Samen met de rentebaten uit de financieringsfunctie en met de rijksuitkeringen (algemene uitkering uit provinciefonds en de decentralisatieuitkeringen) vormen de belastingopbrengsten die de provincie ontvangt uit opcenten op de motorrijtuigenbelasting ca 80% van de baten en zijn daarmee belangrijke pijlers onder de sluitende begroting.

De inkomsten uit de financieringsfunctie zijn door een stijgende rente alsmede een hoger belegd vermogen toegenomen. Door de - mede onder invloed van geopolitieke omstandigheden - opgelopen inflatie, heeft de ECB de rente in juni van dit jaar weer heeft verhoogd. Op basis van de huidige rentestanden verwachten wij op dit moment geen tekorten op het doelrendement. De belastingopbrengsten nemen toe als gevolg van de stijging van het opcententarief.

De onbenutte belastingcapaciteit van Noord-Brabant - bij een tarief van 89,2 t.o.v. het maximale tarief dat door het Rijk is bepaald op 147,7 - bedraagt uitgedrukt in potentiële extra opbrengsten uit de opcenten motorrijtuigenbelasting € 248,1 mln.

Provincie Noord-Brabant

Brabantlaan 1
Postbus 90151
5200 MC 's-Hertogenbosch
Telefoon (073) 681 28 12
www.brabant.nl